Bundel - Commissie cultureel Erfgoed van 7 februari 2022

Agenda bijlagen

- 3 besprekingsverslag CCE OPENBAAR 6 dec 2021_def.pdf
- 4A Favoriete Post-65 project gemeente Aalten - ingekomen stuk CCE.pdf
- 4B_1 Ingekomen brief SONT maart streektaalmaand.pdf
- 4B_2 Reactie gemeente Aalten op brief SONT over belang van streektaal.pdf
- 5_1 rvs Kerkenvisie.pdf
- 5_2 Voorstel tot vaststelling van de kerkenvisie Oost.pdf
- 5_3 rbs Kerkenvisie.pdf
- 5_4 Collegebesluit Kerkenvisie Oost Achterhoek - Aalten.pdf
- 5_5 Kerkenvisie Oost Achterhoek Aalten - oplegnotitie.pdf
- 5_6 Kerkenpaspoorten voor gemeenteraad.pdf
- 5_7 Kansenkaart 2021-11-15 - TUD.pdf
- 5_8 Plan van Aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek.pdf
- 5_9 Raadsmededeling 215-2020 Kerkenvisie Oost Achterhoek.pdf
- 5_10 Besprekingsverslagen Kerkenvisie geanonimiseerd .pdf
- 5_11 PGA bijdrage beeldvormende bijeenkomst over Kerkenvisie d.d. 4-1-2022.pdf
- 5_12 Brief aangaande toekomst Oude Helenakerk geanonimiseerd.pdf
- 5_13 Restauratiefonds Oude St Helenakerk Bijdrage beeldvormende bijeenkomst 4-1-2022 geanonimiseerd.pdf
- 5_14 Raadsmededeling 228-2021 Beantwoording raadsvragen Kerkenvisie.pdf
- 5_15 Brief over Oude Helenakerk geanonimiseerd.pdf
- 5_16 Opinie en toelichting op Raadsvoorstel Kerkenvisie Oost Achterhoek.pdf
- 5_17 Brief kansenkaart Helenakerk geanonimiseerd.pdf
- 5_18 Getekend voorstel tot vaststelling Kerkenvisie Oost Achterhoek- gemeente Aalten.pdf
- 6 Uitnodiging Pitch BNG Bank Erfgoedprijs 2022_anoniem.pdf
- 7 Ondersteuningsverklaring project Historische Interieurs.pdf
- 8 Geboorte van Nederland in de Achterhoek 1572.pdf
- 9A_1 Voorstel nieuwe straatnaam_anoniem.pdf
- 9A_2 Bijlage 20210217 In memoriam Evert Maarten Smilda (met correctie).pdf
- 9B Herhaald verzoek vernoemen straatnamen naar Britse militairen 2022.pdf

1 Opening

2 Vaststelling agenda

Mogelijkheid tot toevoegen agendapunten

3 Besprekingsverslag vorige vergadering

4 Ingekomen stukken/stukken ter kennisname

- *Vraag Gelders Genootschap Post ’65 architectuur*
- *Brief SONT over streektaal en reactie gemeente Aalten*

5 Terugkoppeling Raadsbesluit Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten

6 Stand van zaken nominatie Oost Achterhoek voor de BNG Erfgoedprijs

7 Historische Interieurs Oost Achterhoek – verzoek ondersteuningsverklaring voor Leadersubsidie

8 Project 1572 in 2022, update van de laatste ontwikkelingen, www.geboortevannederland.nl

- *Jaarboek ECAL over 1572*
- *Activiteiten in Bredevoort*
- *Activiteiten Nationaal Onderduikmuseum Aalten*
- *Activiteiten met partners, waaronder publicatie Oost Achterhoek en Archeologieproject*

9 Straatnaamgeving

10 Stand van zaken restauratie boerderijcomplex De Welsker, De Heurne

11 Verplaatsen infoavond voor monumenteneigenaren en betrokkenen erfgoed i.v.m. coronamaatregelen
- *Presentatie brochure verduurzamen erfgoed*

12 Open Monumentendag 2022 – thema Duurzaamheid
https://www.openmonumentendag.nl/open-monumentendag-2022/

13 Rondvraag

14 Sluiting

Besprekingsverslag Commissie Cultureel Erfgoed

Betreft	:	Openbare vergadering
Datum	:	6 december 2021
Tijdstip	:	14:00 uur
Plaats	:	locatie Raadszaal Markt 7 Aalten en teams

Aanwezig : Burg Stapelkamp, wethouder Kok, dhr. Doodeheefver, dhr. Crols, mevr. Erinkveld-Ras, dhr. Van Duren, de heer Lebbink, mevr. Oonk en mevr. Lammers (notulen)

Afwezig: mw. Brethouwer en dhr. Vrieselaar (beide met kennisgeving)

---

1. Opening
De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

Afmeldingen (met kennisgeving):
Mw. Brethouwer
Dhr. Vrieselaar

Dhr. Van Duren heeft besloten in verband met familiaire omstandigheden om zijn werkzaamheden voor de Commissie Cultureel Erfgoed te beëindigen. De heer G. Lebbink zal hem vervangen. Beide heren zijn aanwezig bij de vergadering.

Dhr. Lebbink stelt zich voor. Hij is nu zo'n 5 jaar werkzaam bij Bond Heemschut. Dit is een landelijke erfgoed organisatie. Zijn aandachtsgebied is de Achterhoek, Liemers en gemeente Apeldoorn. Dhr. Lebbink heeft veel belangstelling voor onder andere de wederopbouw, bouwhistorie en boerderijen en hoopt een goede bijdrage te kunnen leveren aan deze commissie.

Via Teams:
Mw. Van der Schoot
Dhr. Migchelbrink (logt iets later in)
Dhr. Heijnen

2. Agenda vaststelling
Agendapunten 5 en 9 worden omgewisseld in verband met een andere afspraak van mw. Damstra, waardoor zij eerder de vergadering moet verlaten.

3. Besprekingsverslag van de vergadering d.d. 27 september 2021.
Inhoudelijk of tekstueel:
Agendapunt 6, Instandhouding begraafplaatsen
Dhr. De Graaf: verwijst naar de zin 'Hierbij valt te denken aan groen (bomen), grijs (gebouwen), blauw (waterlong of sloot)'. Hij vraagt zich af of hier de grafmonumenten bij genoemd moeten worden.
Dhr. Crols vult aan dat de grafmonumenten vallen onder 'grijs'.

Dhr. De Graaf vervolgt en verwijst naar de zinsnede ‘waarbij is afgesproken dat de gemeente de grote werkzaamheden op zich zal nemen en dat de werkgroep het onderhoud doet voor het monumentale deel van de begraafplaats’. Hij geeft aan dat het onderhoud voor het monumentale deel nogal veel inhoudt. Daarom het verzoek om grotere werkzaamheden aan te passen in lichtere werkzaamheden, zoals onderhoud van groen, blad e.d.. Anders worden er verwachtingen geschept die de vrijwilligers niet kunnen waarmaken.

Het verslag wordt geaccordeerd.

4. Ingekomen stukken/stukken ter kennisname

- Ludgerglossy:
  ieder commissielid heeft een exemplaar ontvangen. Dhr. De Graaf licht toe dat dit een eenmalige uitgave betreft. De voorzitter geeft aan dat het een prachtig exemplaar is geworden en spreekt zijn complimenten uit. Hij haalt aan dat dhr. De Graaf hier als penningmeester ook het nodige werk mee heeft gehad.
- Kalender Ode aan het Aaltense landschap met gedichten in het Achterhoeks:
  Dhr. De Graaf heeft ook hierin zijn bijdrage geleverd in de vorm van een prachtig gedicht. Alle leden van de commissie krijgen een exemplaar toegezonden.

5. Nominatie Oost Achterhoek voor de BNG Erfgoedprijs

Mw. Oonk licht toe dat de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk als Oost Achterhoek zijn genomineerd voor de BNG Bank Erfgoedprijs. Er zijn drie andere gemeenten genomineerd, te weten Almere, Breda en Eindhoven.
Op 28 januari 2022 moet er een pitch gehouden worden voor de jury. Thema in 2022 is ‘Kunst en Erfgoed’. Op 2 juni is de prijsuitreiking. We hebben het idee om ons te presenteren met een ‘Vriendenboekje’, met daarin de partijen met wie we samen hebben gewerkt aan Cultuur en Erfgoed in de Oost Achterhoek. Zo tonen we de diversiteit aan partijen waarmee we hebben samengewerkt, van onderwijs, Cultuur- en erfgoedpact, oudheidkundige verenigingen, kunstenaars tot het Gelders Genootschap. Het lijkt ons goed om dit bij de jury naar voren te brengen.
Mw. Erinkveld-Ras verwacht dat er tevens een publieksprijs zal komen, dan zal er waarschijnlijk een oproep komen om te stemmen op onze regio.

Dhr. De Graaf vindt dat er in het kader van erfgoed in de drie gemeenten de laatste jaren veel is gebeurd. Hij vraagt waarom specifiek de verbinding met kunst naar voren is gebracht.
Mw. Oonk legt uit dat de BNG elk jaar een ander thema heeft voor de Erfgoedprijs. Dit jaar was het thema ‘Kunst en Erfgoed’. Onze Arfgoodnota is met de drie gemeenten opgesteld, daarin zijn verbindingen gelegd met allerlei beleidsterreinen. De verbinding met kunst kun je bijvoorbeeld vinden in ons Cultuur en erfgoedpact, kunstwerken in het landschap, de dichtkunst en streetart op de muren in Oost Gelre.

We hebben een gezamenlijke website Erfgoedoostachterhoek waarop een speciale pagina is gewijd aan kunst. Bijvoorbeeld de rotonde in Bredevoort is een mooie verbintenis, net als de fotografie met dichtkunst in het Vestingpark, de verbeelding van de historie van de knopenfabriek en openluchttheaters. Zo hebben we allerlei projecten binnen onze gemeente de laatste jaren uitgevoerd, waarin een verbinding zit tussen kunst en erfgoed. Daar is in onze aanmelding aandacht aan besteed.

Dhr. De Graaf wijst op de kunst van Joop Kruip. En mw. Van der Schoot wijst in het kader van Kunst en Erfgoed op de secco’s in de Oude Helenakerk. Mw. Oonk neemt beide suggesties mee voor het Vriendenboekje.

6. Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten

Dhr. Doodeheefver verwijst naar de stukken behorende bij dit agendapunt: de oplegnotitie, de kerkenpaspoorten, de gespreksverslagen, de Kansenkaart van de TU Delft en tot slot de brief van dhr. Heijnen.
Weth. Kok legt uit dat de Kerkenvisie een intensief traject is geweest, dat mede door corona veel tijd heeft gevraagd. Wel zijn er inmiddels goede en intensieve gesprekken gevoerd met kerkenraden,

besturen, bewoners en betrokkenen. De Kerkenvisie is opgesteld met de drie Oost Achterhoekse gemeenten, waarvoor een uitkering door het rijk is verstrekt. De Kerkenvisie is enerzijds een inventarisatie van wat er allemaal speelt en anderzijds dient het ter inspiratie om te bekijken hoe sommige kerken een nieuwe of betere toekomst kunnen krijgen. Verschillende onderdelen die in deze visie staan, zijn al gerealiseerd of er zijn al stappen gezet om te komen tot veranderingen. Het is dus een zeer complete opsomming.

Voor verschillende kerkgebouwen zijn de kansen in beeld gebracht door de TU Delft. We hopen dat de gesprekken tussen zowel de kerken onderling als ook met de gemeente blijvend zal zijn. Heel veel gebouwen hebben een behoorlijke waarde voor onze gemeente, niet alleen qua uiterlijk maar ook emotioneel.

De wethouder is trots op de kerkenvisie zoals deze nu voorligt. De kerkenvisie wordt binnenkort in de gemeenten Oost-Gelre en Aalten vastgesteld. In Winterswijk wordt de visie als hamerstuk behandeld in de raad.

Dhr. Doodeheefver bevestigt dat het document er prachtig uitziet en erg uitgebreid is, dit is een mooie leidraad om mee verder te werken.

Brief van dhr. Heijnen
Dhr. Heijnen licht zijn brief toe. Hem was toegezegd dat hij de kerkenvisie zou ontvangen, echter deze heeft hij nog niet ontvangen. Dhr. Heijnen is van mening dat het te ‘jachterig’ gaat, hij is van mening dat het niet zo zorgvuldig gaat als het zou moeten. Het onderwerp is immers te belangrijk om snel doorheen te gaan.

Dhr. Doodeheefver dankt voor de brief van dhr. Heijnen en begrijpt de bezorgdheid met betrekking tot de Oude Helenakerk. Er zijn echter nog geen vastomlijnde plannen voorgelegd aan de commissie. De gemeente is geen eigenaar van deze kerk. Dat betekent dus ook dat wij, als commissie, daarin niets kunnen sturen of adviseren, tenzij plannen worden ingediend. Zodra plannen worden ingediend kunnen wij u verder informeren.
Mw. Oonk vult aan dat de Kerkenvisie op de website is geplaatst, samen met de paspoorten, gespreksverslagen, de oplegnotitie en de Kansenkaart die in opdracht van Provincie Gelderland door TU Delft is opgesteld. Deze documenten zijn voor iedereen in te zien.
Dhr. Heijnen geeft aan dat hij er enige dagen druk mee is om deze stukken zorgvuldig door te nemen. Naar zijn mening is er veel onrust en dit kan voorkomen worden. Hij oppert nogmaals om hier de tijd voor te nemen, immers voor Aalten is dit een hoofdzaak.
Mw. Van der Schoot merkt op dat in de Kansenkaart de Oude Helenakerk mist.
Mw. Oonk antwoordt dat voor de gemeenten Aalten en Oost-Gelre een vijftal kerken zijn uitgelicht. De Oude Helenakerk is daarvoor niet uitgekozen. Door TU Delft is geheel onafhankelijk naar de kerkgebouwen gekeken, zonder bv de kaders in het bestemmingsplan mee te wegen of centrumvisies. Ook heeft er geen overleg plaatsgevonden met de eigenaren over de beschreven kansen. Er is ‘out of the box’ naar de kerken gekeken. Nu liggen er voorbeelden c.q. referenties voor TU Delft van wat er mogelijk zou kunnen met deze kerken. Voor de Oude Helenakerk leek ons dit proces niet de geëigende weg. Naar dit gebouw moet op een andere wijze gekeken worden, ook gezien de verschillen van inzicht voor de toekomst voor de kerk, die er al leven.
De Kansenkaart van de TU Delft betreft de ontwikkeling van een methodiek, hoe te kijken naar herbestemming van gebouwen, in opdracht van de provincie. Met het inzetten van deze methodiek kom je tot bv een referentie van een yogaschool in de Meiberg. Dat is een optie, maar wil niet zeggen dat dat is wat wij als gemeente willen of wat de eigenaar van de Meiberg zou willen. Er zijn immers meer creatieve oplossingen, dit is puur een inspiratiedocument. De methodiek van de Kansenkaart kan ook in andere gemeenten gebruikt worden.

Dhr. Doodeheefver benadrukt dat hij de bezorgdheid voor eventuele overdracht goed begrijpt. Als voorzitter staat hij altijd klaar om mensen te woord te staan en hij stelt daarom voor om eens gezamenlijk om tafel te gaan zitten. Hij hoopt op die manier boven water te krijgen waar nu eigenlijk

de schoen wringt en of wij als Commissie Cultureel Erfgoed hierin iets kunnen betekenen. Wij zijn ervoor om te helpen en willen bijdragen aan een positieve constructie om zo zorgen weg te nemen. Onze intentie is om samen te werken en een positieve draai aan de situatie te geven. Maar daarvoor dienen wij wel te weten wat er precies gaande is.
Mw. Van der Schoot gaat graag in op deze uitnodiging en zal tijdens het gesprek vertellen wie ze zijn, wat ze doen en wat ze voor ogen hebben. Ook dhr. Heijnen is blij met deze uitnodiging van de voorzitter.

7. Torenuurwerk van Johannes Holthus 1666

Dhr. De Graaf licht toe.
Van het bestuur van het museum kwam het verzoek om het torenuurwerk een goede plaats te geven, zodat het beleefd kan worden, als voorkeur is Bredevoort aangegeven. Het torenuurwerk ligt nu op zolder van het museum, maar hoort daar natuurlijk niet thuis. Het is een uniek smeedwerk en verdient de aandacht. Met toestemming van het Aaltens Museum is er een onderzoek gedaan, het rapport is toegevoegd. Voorgesteld wordt om dit uurwerk ook op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Echter plaatsing op een geschikte plek in Bredevoort, draagt ook de nodige kosten met zich mee. Als het torenuurwerk een monumentaal karakter en (dan wel als gemeentelijk monument) krijgt dan zal subsidie makkelijker zijn, vandaar dit verzoek.

Dhr. Crols vindt het positief om dit uurwerk een monumentale status te geven en geeft hiervoor praktisch gezien een suggestie. Hij vindt het mooi dat erover nagedacht wordt en dat het uurwerk weer zichtbaar en beleefbaar wordt gemaakt. Omdat het plan is om het uurwerk in Bredevoort te plaatsen, is het verstandiger om het object te laten bijschrijven in de beschrijving van een rijksmonument. Dan wordt het namelijk een onderdeel van een rijksmonument en dan blijft het een onderdeel van het gebouw waar het bij hoort.

Dhr. De Graaf ziet hier haken en ogen aan, omdat het uurwerk als rijksmonument dan te maken krijgt met moeilijke kwesties. Als het uurwerk niet in de kerk of toren is te herplaatsen, dan moet het ergens in de buitenlucht in een klimatologische kast worden geplaatst. Dat is heel kostbaar. Dan is het wel een rijksmonument, maar zal er geen subsidie worden verstrekt, omdat het om een ‘klein’ object gaat waarbij de kosten te laag blijven voor subsidie, maar te hoog om zelf te dragen. Een van de normen voor rijkssubsidie is het schatten van de herbouwwaarde van het object, hoe moet je dat doen?

Dhr. Crols geeft aan dat het een het ander niet uitsluit. Dhr. Crols vraagt waarom het uurwerk niet in de kerk zou kunnen.

Dhr. De Graaf antwoordt dat er al overleg is geweest met de kerkenraad en dat het torenuurwerk volgens de interieurgroep niet past in de ambiance van de kerk. De inrichting is nu in evenwicht, daar kun je niet iets bijplaatsen, ook qua klimaatregeling voor zo’n object. Het Bredevoorts Belang geeft er daarom de voorkeur aan om het uurwerk te plaatsen op de gemeentelijke monumentenlijst. Er moet nog een overdracht plaatsvinden van de Aaltense Musea naar het Bredevoorts Belang, het gaat nu nog om een principe verklaring.

De leden zijn het erover eens dat het torenuurwerk in ieder geval een monumentale status dient te krijgen. Dhr. Doodeheefver geeft aan dat we hier in het nieuwe jaar op terug komen.

8. Theekoepel op Bolwerk Vreesniet in het Vestingpark St.-Bernardus

Het Bredevoorts Belang heeft een brief gericht aan het RCE in verband met een subsidieverzoek voor onderhoud aan de theekoepel. De theekoepel is een rijksmonument. De verbazing schetst dat dit verzoek is afgewezen, omdat het verzoek niet voldoet aan de 3% herbouwwaarde. Voor Bredevoorts Belang is € 4000,- een substantieel bedrag. Om deze reden heeft Bredevoorts Belang de vraag of de theekoepel afgevoerd kan worden van de rijksmonumentenlijst en kan aangewezen worden als gemeentelijk monument. Dan komt de theekoepel wel in aanmerking voor subsidie. Het is een sieraad en icoon voor Bredevoort en Bredevoorts Belang doet veel moeite om het park en dergelijke in stand te houden, maar dit bedrag is wel erg groot.

Mw. Erinkveld-Ras reageert dat dit een juridisch dilemma is. De rijksdienst zal de theekoepel niet zomaar van de lijst halen. Het probleem is vooral het drempelbedrag. Pas vanaf € 6000,-- neemt de Rijksdienst verzoeken in behandeling. Dat zal te maken hebben met de administratieve lasten.
Is het mogelijk om bij een volgende subsidieaanvraag meerdere werkzaamheden bij elkaar te verzamelen of werkzaamheden naar voren te halen, zodat het wel het drempelbedrag haalt? Er is immers geen reden waarom het niet meer monumentaal zou zijn en de verwachting is ook niet dat de regeling aangepast zal worden.

Dhr. De Graaf geeft aan dat het gaat om alleen de twee TBC-lighalletjes, de herbouwwaarde zal dan nog niet aan de € 6000,- komen. De eigenaar kan dit zonder subsidie niet in de lengte van jaren in stand houden.

Mw. Oonk wijst op een regeling vanuit Bond Heemschut, misschien dat hier een tegemoetkoming uit is te halen? Dhr. Van Duren geeft aan dat deze regeling een jaarlijkse prijsuitreiking is en dat het gaat om verzoeken tot maximaal € 5000,--. Deze regeling heeft betrekking op particuliere eigenaren van monumenten, die een speciale restauratie of onderhoudswerkzaamheden gaan uitvoeren aan het monument. Dhr. De Graaf reageert dat dat mooi zou zijn, maar dat dit geen structurele regeling is. Hij vraagt of Bond Heemschut iets kan betekenen voor Bredevoorts Belang in deze kwestie.

ACTIE: dhr. Van Duren gaat zich verdiepen in de materie en komt erop terug.

Dhr. Doodeheefver stelt voor om een bezwaar in te dienen richting de Rijksdienst middels een brief met aangehaalde punten, aangevuld dat het in deze commissie is besproken.
Mw. Erinkveld-Ras merkt op dat dat geen zin heeft. Ze werken vanuit een juridische regeling en daar staat dit drempelbedrag hard in. Deze regeling sluit inderdaad niet fijn aan bij kleinere monumenten.

Dhr. Crols oppert het idee om contact op te nemen met mw. A. Kock-Rood. Afvoeren van de lijst gebeurt vrijwel nooit, dat gebeurt alleen als overduidelijk is dat een object geen monumentale waarde meer heeft. Vanuit de samenleving is het wel goed om een signaal te geven dat door deze regeling kleinere monumenten in de knel raken. Wellicht kan zo'n brief, ondersteund door Bond Heemschut, worden gevolgd door een gesprek bij de Rijksdienst.

ACTIE: dhr. De Graaf zal alle informatie doorsturen naar dhr. Van Duren, zodat Bond Heemschut hierbij kan ondersteunen.

9. Historische Interieurs Oost Achterhoek laatste ontwikkelingen, presentatie Marlieke Damstra, Gelders Genootschap.

Mw. Damstra geeft een toelichting.
Het Gelders Genootschap werkt toe naar een vervolgproject. Ook zal mw. Damstra een drietal voorbeelden van panden tonen, met bijzondere elementen qua interieur. Deze panden zijn op dit moment (nog) geen monument.

In verband met de beperkende coronamaatregelen was het de afgelopen tijd lastig om voortgang te houden in de huisbezoeken. Wel is het Gelders Genootschap met diverse ideeën aan de slag gegaan, waaronder een digitale route. Vanuit Leader is inmiddels een positief eerste advies gegeven voor subsidie.

Pand 1 'De Luther' in Aalten: prachtige terrazzo vloer, schouw, tegels en inbouwkast. Het plafond van de woonkeuken is goed bewaard gebleven. De schouwlijst is waarschijnlijk vernieuwd in de jaren 80 / 90 tijdens de restauratie.
Pand 2 Hagtweg Aalten: pand is van rond 1900, nog veel interieur elementen aanwezig. De tegels zijn waarschijnlijk uit een oudere boerderij afkomstig. De schouw is geschikt gemaakt voor gebruik van de kachel. Mooie inbouwkast. Deze woonkeuken is zoals we deze veel tegenkomen in deze omgeving.
Pand 3, Hofstraat: authentieke keuken nog aanwezig, keukenkastjes, granieten aanrechtblad, wasbak, schouw met detaillering, vloer. Pand is in de jaren 50 verbouwd, waardoor het van de buitenzijde een heel andere uitstraling heeft. Het interieur was daardoor erg verrassend.

Bijzonder is dat dit voorbeelden zijn van niet beschermde interieurs. We zijn nu aan het bedenken hoe we de belangstelling en aandacht voor deze interieurs behouden als het project is afgerond.

We zitten nu in fase 2 van het project, waarbij we ons eerst richten op Achterhoek Toerisme en de digitale routes. We zoeken naar een manier om interieurs zichtbaar te maken op een duurzame wijze. Er zijn prachtige routes te vinden, waarbij we het landschap en de buitenkant van monumenten kunnen beleven. Nu zoeken we naar een manier om ook de binnenzijde van bijzondere panden beleefbaar te maken, 'interieur toerisme'. Dit concept is de laatste jaren steeds meer in opkomst. Voor landgoederen en kastelen bestaat dit al. Omdat er in de Oost Achterhoek nog geen manier is om ook andere interieurs open te maken voor publiek, hebben we daarom gepoogd om dit via digitale routes te gaan doen. Door corona gaan mensen nu steeds meer in eigen omgeving herontdekken.

Bij Achterhoek Toerisme kunnen we al routes onderbrengen via een app, waarbij middels een 360 graden beeld door een interieur kan worden gelopen. Daarnaast zijn er ideeën om iets met drones te gaan doen, met pop-up interieurs in musea en winkels, textielindustrie, woonhuizen, villa's, scholen enz. Vanaf april 2022 gaan we hier mee verder en we streven naar een goede mix van interieurs en routes in combinatie met verhalen en info over deze interieurs. We maken tevens gebruik van muziek- en videofragmenten, historisch beeldmateriaal met inzoommogelijkheid en interviews. Het moet aansprekend zijn.

Het onderwerp moet uit de gemeenschap zelf komen. We hebben te maken met diverse doelgroepen, de route moet zo ingericht zijn dat er een bepaalde basistekst is en als men meer wil weten dat de mogelijkheid bestaat om door te klikken, bijvoorbeeld naar de website www.erfgoedoostachterhoek.nl. Dit concept kan eigenaren inspireren en de mogelijkheid bieden om meer kennis op te doen en heeft in die zin ook veel meerwaarde.

Dhr. De Graaf vraagt of de interieurs van de kerkgebouwen, die door herbestemming aangepast worden, ook worden meegenomen. Mw. Damstra geeft aan dat wordt geïnventariseerd wat er nog is. Voor wat betreft katholieke kerken, daar zijn ze nog mee bezig. Dhr. De Graaf antwoordt dat hij haar graag ontvangt in de katholieke kerken in de Oost Achterhoek. Mw. Damstra neemt hierover contact op met dhr. De Graaf.

Dhr. De Graaf verwijst naar de mindmap waarin wordt aangegeven dat de avontuurzoeker iets wil doen tijdens een route. Hij vraagt zich af hoe dit wordt vormgegeven.
Mw. Damstra geeft als voorbeeld interieurs van café, dat mensen tijdens het eten informatie krijgen over het interieur. Er kan ook gedacht worden aan het geven van theatervoorstellingen vanuit een woonkamer, bijvoorbeeld een muziekvoorstelling of lezing in een boerderij. Het is een ambitieus plan, maar met de juiste eigenaren kan het heel leuk worden.
Mw. Erinkveld-Ras vult aan dat ook nog gedacht kan worden aan het toevoegen van spelelementen in digitale vorm.

De voorzitter dankt mw. Damstra hartelijk voor haar toelichting en wenst haar veel succes met de verdere voortgang van het project.

10. Instandhouding begraafplaatsen, overzicht stukken en ontwikkelingen.
Mw. Oonk licht toe dat ze op een rij heeft gezet wat er in de afgelopen jaren is gedaan in het kader van de cultuurhistorische begraafplaatsen. Daarnaast heeft ze alle rapporten die er inmiddels zijn over de Aaltense begraafsplaatsen in beeld gebracht.
Onlangs zijn er gesprekken geweest tussen dhr. De Graaf namens Bredevoorts Belang, de Christenunie, de Joodse gemeente Aalten en de gemeente, over de Joodse begraafplaatsen in Aalten en Bredevoort. Vanuit het Rijk is er subsidie beschikbaar gesteld voor Joodse begraafplaatsen.
Voor de begraafplaatsen in Aalten en Bredevoort is door de Joodse gemeente Aalten subsidie aangevraagd. De Dinxperlose Joodse begraafplaats valt onder het NIK.
Dhr. De Graaf hoopt dat er enige vaart gemaakt wordt. De meest recente begroting aangaande de

onderhoudskosten van de Joodse begraafplaats Bredevoort is ingediend bij de Joodse gemeente Aalten. De fysieke toestand van deze begraafplaats laat te wensen over en moet nodig een renovatie ondergaan. Met name herstel van de muren en de poort vragen op korte termijn aandacht, anders is het over een aantal jaar een puinhoop. Het is allemaal vrij kostbaar en we zijn afhankelijk van de Joodse gemeente Aalten, deze is het bevoegd gezag. De gelden moeten ook worden doorgesluisd naar Bredevoort voor de werkzaamheden, alleen het bevoegd gezag kan hierin een besluit nemen. Het is duidelijk dat er nu iets moet gebeuren.
Mw. Oonk vult aan dat ook bij de gemeente Aalten een aandeel in de kosten aangevraagd kan worden, omdat het om gemeentelijke monumenten gaat.

Dhr. De Graaf wijst tevens op de fysieke toestand van de begraafplaats aan de Piet Heinstraat, dat is ook erg zorgwekkend. Dit is bij het Paulus Ludger Bestuur aan de orde geweest. Dit bestuur gaat in januari 2022 een brief/voorstel aan de gemeente Aalten schrijven, met daarin een plan hoe deze begraafplaatsen zonder overmatig veel kosten kunnen worden onderhouden, met behulp van vrijwilligers. Het Parochie Bestuur wil daar ook aan bijdragen, door twee ensembles grafzerken te restaureren. Het gaat om de grafzerken van Chris van Rooijen en Zusters van het Klooster st. Elisabeth. Met de eerste grafzerk wordt deze week al een begin gemaakt. Tevens zijn we in gesprek met de fam. Driessen om ook wat te doneren voor het onderhoud aan die grafzerken.
De gemeente Aalten ziet de brief graag tegemoet.

11. Project 1572 in 2022, update van de laatste ontwikkelingen, www.geboortevannederland.nl
Er is een interview gehouden met de drie burgemeesters die het project landelijk trekken en dit is gepubliceerd in de kranten. Totaal zitten we nu op 41 gemeenten die zijn aangesloten bij het samenwerkingsverband. Dhr. Doodeheefver vult aan dat het mooi is dat er steeds nog nieuwe gemeenten blijven aanhaken.

Dhr. Wessels is ook digitaal aangeschoven en geeft aan dat de planning er als volgt uitziet. Op 10 januari vindt er een persconferentie plaats, waarin we het programma in Bredevoort toelichten en op 14 januari staat de prestentatie Jaarboek Achterhoek en Liemers gepland in de Koppelkerk. Dit alles mits de coronamaatregelen geen roet in het eten gooien.

De thema's zijn Vrijheid, Verscheidenheid, Verdraagzaamheid en Verbondenheid. Er moet nog een projectplan worden vastgesteld en we willen onze begroting goed in beeld hebben, daarna kunnen we subsidie aanvragen bij de Provincie Gelderland.

Dhr. Doodeheefver dankt dhr. Wessels voor zijn bijdrage.

12. Vergaderdata 2022
7 februari 2022
11 april 2022
11 juli 2022
19 september 2022
5 december 2022

13. Rondvraag.
Dhr. Doodeheefver wenst dhr. Van Duren sterkte met de familiaire omstandigheden en dankt voor de bijdragen in deze commissie. In het nieuwe jaar hopen we alsnog aandacht te kunnen besteden aan een officieel afscheid.
Dhr. Van Duren dankt de voorzitter en geeft aan dat hij altijd met veel plezier de vergaderingen van deze commissie heeft bijgewoond. Maar hij is blij dat dhr. Lebbink hem waarneemt en heeft er veel vertrouwen in dat hij met zijn kennis een goede bijdrage kan leveren aan deze commissie.

14. Sluiting.
De voorzitter dhr. Doodeheefver wenst iedereen een goed uiteinde en prettige feestdagen.

De volgende vergadering vindt plaats op 7 februari 2022.

Van: Roger Crols <R.Crols@geldersgenootschap.nl>
Verzonden: maandag 24 januari 2022 13:19
Aan: Oonk, Ingrid <I.Oonk@aalten.nl>
CC: Lotte Schuitemaker <L.Schuitemaker@geldersgenootschap.nl>
Onderwerp: Favoriete Post-65 project gemeente Aalten

Beste Ingrid,

Het Gelders Genootschap vindt het belangrijk om vraagstukken rondom ruimtelijke kwaliteit te agenderen. Momenteel is het erfgoed uit de jaren **1965-1990** aan vernieuwing toe. Het krijgt steeds meer te maken met vraagstukken omtrent verduurzaming en energietransitie. Bovendien wordt architectuur uit deze periode nog te vaak als lelijk opgevat, terwijl post ’65 erfgoed zo veel kwaliteiten bevat. Om te voorkomen dat het post ’65 erfgoed uit ons Nederlandse erfgoedlandschap verdwijnt willen we meer aandacht besteden aan projecten uit deze tijdsperiode. En daarvoor roepen we jouw hulp in!

Om een overzicht te krijgen van de bijzondere post ’65 projecten die Gelderland rijk is zijn we op zoek naar de favoriete post ’65 project(en) van Gelderse ambtenaren en wethouders! Daarom stellen we graag onderstaande vraag:

Wat is je favoriete post ’65 project binnen je gemeente en waarom?

Het antwoord op deze vraag mag gaan over alle aspecten van het erfgoed. Van architectuur, stedenbouw, infrastructuur en landschap tot interieur. Graag ontvangen we een motivering waarom er gekozen is voor dit project. Eventueel met een foto. Meerdere projecten uit jouw gemeente aanleveren mag natuurlijk ook!

We zullen aangeleverde projecten uitlichten in onze goed gelezen nieuwsbrief @beeldspraak om zo aandacht aan het erfgoed uit deze periode te besteden. Daarnaast hopen we middels de aangeleverde projecten een eerste overzicht te kunnen maken van de Gelderse parels uit de jaren 1965-1990. We hopen dan ook dat je mee wilt werken!

Wil je verder betrokken worden bij ons post ’65 project of heb je vragen? Neem dan contact op met Lotte Schuitemaker (l.schuitemaker@geldersgenootschap.nl).

Alvast bedankt voor je reactie!

Met vriendelijke groet,

Roger Crols

GELDERS GENOOTSCHAP
drs. R.J.A. (Roger) Crols
architectuurhistoricus – adviseur erfgoed –
specialist jongere bouwkunst, wederopbouw & post ‘65

Postbus 68 I 6800 AB ARNHEM
T 026 4421742
M 06 24718961
E r.crols@geldersgenootschap.nl
W www.geldersgenootschap.nl
B ma t/m do bereikbaar

Streektaalorganisaties in het Nedersaksisch Taalgebied

GEMEENTE AALTEN
Datum: 11 JAN. 2022
Zaaknummer: Z/22/104737

Aan de gemeenteraad en het college van B&W
van de gemeente Aalten
Postbus 119
7120 AC AALTEN

Almelo/ Oosterwolde 10 januari 2022

Geachte heer, mevrouw,

Wij willen graag uw aandacht vestigen op de maand maart. In deze maand wordt in het Nedersaksisch Taalgebied, globaal Noordoost-Nederland de zgn "meertmoand streektaelmaond" gehouden. U zult misschien denken: die spelling, ao, ae, oa? We schrijven het bewust zo, het geeft de veelkleurigheid van de streektaal weer.
Die taal, het Nedersaksisch is deel van het Nederduits, wat ook de oorspronkelijke taal van de Hanze was. Deze wordt vandaag de dag nog steeds gesproken in Noord-Duitsland boven de lijn Dortmund Kassel tot aan de Poolse grens en in Noordoost- Nederland met als westelijke grens Urk en Bunschoten-Spakenburg. Ook in een klein deel van Denemarken wordt de taal gesproken. Ooit hebben het Zweeds, Deens en Noors heel wat woorden aan het Nedersaksisch ontleend.
In Duitsland zijn er naar schatting 5 miljoen, in Nederland 3 miljoen sprekers.
Het is hun moedertaal, de taal waarin zij hun emoties het beste kunnen uitdrukken. Het is een culturele schat met unieke zegswijzen en woordenschat. Het Nedersaksisch kent een opleving. Dat komt door een sterkere nadruk op regionale identiteit in een wereld die steeds anoniemer en groter wordt door globalisering en informatisering. Er is meer en meer belangstelling voor de eigen geschiedenis, taal en cultuur.

De wens om de eigen taal te behouden heeft er toe geleid dat op 10 oktober 2018 het Ministerie van BZK, de provincies Groningen, Fryslân, Drenthe, Overijssel en Gelderland en de gemeenten Oost- en Weststellingwerf een convenant hebben ondertekend waarmee het Nedersaksisch erkend is als officiële taal in Nederland. Deze overheden hebben daarbij uitgesproken zich te zullen inzetten om activiteiten in het kader van het Nedersaksisch te ondersteunen.

Wij vragen u als gemeentelijke overheid in het Nedersaksisch Taalgebied een bijdrage te leveren. Dat kan bijvoorbeeld door als gemeenteraad in de eigen streektaal te vergaderen (het woord te voeren bij een of meer agendapunten, stukken zijn in het Nederlands). Daarbij kan door diegenen die de streektaal niet actief beheersen het woord gevoerd worden in het Nederlands. Ook kan er voor worden gekozen een culturele bijeenkomst of een schoolproject mogelijk te maken. Met een vergadering of activiteit geeft u als gemeente een belangrijk signaal af. Dat u de eigen taal op waarde schat en respecteert. Daarmee draagt u bij aan een mentaliteitsverandering waardoor de taal een betere positie krijgt. Dat helpt bij het doorgeven van de taal aan jongere generaties. Het Nedersaksisch is een taal om trots op te zijn.
Indien u nadere informatie wilt of advies dan kunt u het beste terecht bij de streektaalinstelling in uw gemeente/ provincie. Dat is in uw geval Femia Siero bij het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, 0314-787078, f.siero@ecal.nu.

Met vriendelijke groeten,

Hans Gerritsen, voorzitter

Henk Bloemhoff, secretaris

SONT Siktariaot Noordmaand 8, 8341 TZ OOSTERWOLDE

archiefexemplaar

Gemeente Aalten

Postbus 119
7120 AC Aalten

T (0543) 49 33 33
E gemeente@aalten.nl

www.aalten.nl

SONT Siktariaot
De heren Gerritsen en Bloemhoff
Noordmaand 8
8341 TZ OOSTERWOLDE

AALTEN	:	24 januari 2022
Verzonden	:	25 JAN 2022
Zaaknummer	:	Z/22/104737
Bijlage(n)	:	2 kalenders
Uw brief van	:	10 januari 2022
Kenmerk	:	
Telefoonnummer	:	(0543) 49 33 33
Beh. Ambtenaar	:	mevrouw I. Oonk
Onderwerp	:	Streektaal Nedersaksisch

Geacht bestuur,

Op 10 januari 2022 stuurde u ons een brief. In deze brief vraagt u aandacht voor de Nedersaksische streektaal. Graag geven wij onze reactie op uw brief.

Maart streektaalmaand
In maart wordt in het Nedersaksische taalgebied de 'meertmoand streektaelmaond' gehouden. In uw brief geeft u uitleg over het gebruik van de taal, het gebied waarin het gesproken wordt en het belang van het behoud van onze streektaal. Dit belang wordt ook onderstreept door de erkenning van het Nedersaksisch als officiële taal in Nederland, in het convenant dat ondertekend is op 10 oktober 2018.

Belang van de streektaal
De gemeente Aalten vindt het belangrijk dat er in het Nedersaksisch gesproken wordt en dat dit ook in de toekomst nog steeds gebeurt. Onze beleidsnota Erfgoed Oost Achterhoek, samen opgesteld met de gemeenten Oost Gelre en Winterswijk, is dan ook verschenen in het Nedersaksisch. Mede op basis van deze beleidsnota, zijn de gemeenten in de Oost Achterhoek genomineerd voor de BNG Bank Erfgoedprijs, wat wij een grote eer vinden. Ook in de presentatie van onze gemeenten naar de jury van de BNG Erfgoedprijs dragen we uit, dat streektaal voor ons een belangrijk onderdeel van ons erfgoed is en wij ons willen inspannen om dit te behouden.

Kalender met gedichten in het Achterhoeks
In het kader van het project 'Ode aan het landschap' hebben wij in 2021 een kalender uitgebracht. Op deze verjaardagskalender staan prachtige foto's van ons Aaltense Landschap, gemaakt door inwoners van onze gemeente. Bij elke maand is een mooi gedicht in het Nedersaksisch opgenomen.

Raadsleden ontvangen de kalender
In het kader van 'meertmoand streektaelmaond' ontvangen de oude èn nieuwe raadsleden, die na de verkiezingen zitting nemen in de gemeenteraad, van ons een kalender met gedichten in het Nedersaksisch. Dit biedt een mooie gelegenheid om de streektaal bij de raadsleden onder de aandacht te brengen, zoals u vraagt in uw brief.

Symposium Bi-jpraoten
Op 5 november 2021 vond op de Vijverberg in Doetinchem het symposium Bi-jpraoten plaats. Vanuit de gemeente Aalten heeft ondergetekende (burgemeester Stapelkamp) een bijdrage geleverd als spreker in het panel. Op die manier hebben we duidelijk gemaakt dat de streektaal voor onze gemeente een belangrijk onderwerp is, dat onze aandacht verdient.

Kalender bijgevoegd
Als dank voor uw werkzaamheden om onze streektaal onder de aandacht te houden, ontvangt u beide van ons een verjaardagskalender met gedichten in het Nedersaksisch. Wij wensen u veel succes met uw werkzaamheden.

Neem contact op als u vragen hebt
Of als u meer informatie wilt. Bel daarvoor met ons Klant Contact Centrum, telefoon (0543) 49 33 33. U kunt ook een e-mail sturen naar gemeente@aalten.nl.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van de gemeente Aalten

drs. A.J.M. Gildhuis
secretaris/algemeen directeur

mr. A.B. Stapelkamp
burgemeester

Raadsvoorstel

Voorstel tot vaststelling Kerkenvisie Oost Achterhoek - gemeente Aalten

AAN DE RAAD

Samenvatting

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben een bijdrage bij het Rijk aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Samen met Elza van Liere van bureau Coup, hebben we gesprekken gevoerd met eigenaren en/of gebruikers van religieuze gebouwen. Hierin is besproken hoe het gaat met de kerkelijke gemeenschap en het gebouw, of wat erbij komt kijken om in een herbestemd kerkgebouw te wonen of te werken. Doel van de gesprekken was om kennis te maken en elkaar te kunnen vinden als er ontwikkelingen zijn.
De religieuze gebouwen zijn beschreven en gewaardeerd door medewerkers van het Monumentenadviesbureau. Op basis van hun bevindingen is er per gebouw een Kerkenpaspoort opgesteld; een overzichtelijk document dat een goed beeld geeft van het betreffende bouwwerk en wat er bijzonder aan is.
De TU Delft heeft in opdracht van de provincie Gelderland een Kansenkaart voor de kerken opgesteld. Dit vanuit het project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders.
Een oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar.
De Kerkenvisie Oost Achterhoek wordt ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. De visie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst op 17 februari 2022.

Inleiding

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Met een bijdrage vanuit de Rijksdienst Cultureel Erfgoed is uitvoering gegeven aan deze ambitie. De Kerkenvisie is uitgewerkt op basis van het eerder vastgestelde Plan van aanpak. De Kerkenvisie Oost Achterhoek is opgesteld in de periode 2020-2021.

Beschrijving beleidsterrein inclusief toepasselijke regelgeving

De ‘Samenwerkingsafspraken 2018-2021 Programma Toekomst Religieus Erfgoed’ hebben ten doel een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed in Nederland. Omdat te bereiken is het noodzakelijk om álle kerken in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal. Om dat toekomstperspectief dichterbij te brengen is een samenhangend pakket aan afspraken, maatregelen en voorzieningen ontwikkeld binnen het ‘Programma Toekomst Religieus Erfgoed’. Met de Kerkenvisie Oost Achterhoek leveren wij een bijdrage aan dit programma.

Inhoudelijke toelichting op het voorstel

Kerkenvisie helpt te anticiperen op komende veranderingen
Kerkgebouwen zijn dragers van betekenis en zingeving op verschillende niveaus en voor verschillende partijen, religieus en profaan, individueel en collectief. Een belangrijk deel van de kerken heeft te maken met teruglopende bezoekersaantallen, andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende. Een kerkenvisie stelt eigenaren, overheden en betrokkenen in staat te anticiperen op de komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen.

Kerkenvisie leidt tot (nadere) kennismaking met eigenaren en gebruikers religieuze gebouwen
In het kader van de Kerkenvisie Oost Achterhoek is uitgebreid kennis gemaakt met de eigenaren/gebruikers van de religieuze gebouwen in de gemeente Aalten. Er is gesproken over hoe het gaat met de kerkgemeenschap en met het kerkgebouw. Wat gaat er goed, waarover zijn er zorgen en waarbij kan men ondersteuning gebruiken, is aan de orde geweest in de gesprekken. Of, in geval van een herbestemming, hoe bevalt het om te wonen of te werken in een herbestemd kerkgebouw en wat kom je daarbij zoals tegen? Daaruit valt weer lering te trekken voor andere herbestemmingstrajecten. Van de gesprekken is een verslag opgesteld. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

Kerkenvisie brengt waarden van de religieuze gebouwen in beeld
Binnen de Kerkenvisie zijn de religieuze gebouwen in de Oost Achterhoek onderzocht, in beeld gebracht en gewaardeerd. Deze informatie is verwerkt in een zogeheten Kerkenpaspoort. Wanneer er zich een ontwikkeling voordoet bij een kerkgebouw, geeft het Kerkenpaspoort inzicht in wat aandacht moet krijgen bij dit specifieke kerkgebouw. Wat is de status van het gebouw, welke elementen zijn erg bijzonder en moeten behouden blijven? Of is het gebouw juist niet cultuurhistorisch waardevol en kan het ook plaatsmaken voor iets anders? De Kerkenpaspoorten te samen geven een goed beeld van het religieus erfgoed in onze gemeente en in de Oost Achterhoek.

Kerkenvisie legt verbindingen en biedt inspiratie
Onderdeel van het proces om te komen tot de Kerkenvisie, was een reis met de trein naar Arnhem, samen met vertegenwoordigers/eigenaren van de kerkgebouwen waarmee we gesproken hebben. Op deze wijze hebben partijen elkaar beter leren kennen. In Arnhem hebben we een aantal kerkgebouwen bezocht, waar reeds een transitie heeft plaatsgevonden richting multifunctioneel gebruik en herinvulling van het pand. De voorbeelden boden inspiratie voor mogelijke ontwikkelingen in de Oost Achterhoek.

Oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie
Om de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar te verbinden hebben we een Oplegnotitie opgesteld. De oplegnotitie gaat in op het proces dat we met elkaar doorlopen hebben, wat de uitkomsten daarvan waren, welke verdiepingsvragen er naar boven kwamen en welke aanbevelingen er zijn voor de toekomst. Ook bevat de oplegnotitie stappenplannen voor de herbestemming van kerkgebouwen.

Onderzoek TU Delft gaat in op Kansen voor kerken
In opdracht van de provincie Gelderland heeft de TU Delft een Kansenkaart voor kerken opgesteld. Dit als onderdeel van het Gelderse project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders. Wij benadrukken hierbij dat het onderzoek autonoom heeft plaatsgevonden door de TU Delft, zonder bijvoorbeeld rekening te houden met bestemmingsplanregels of andere (beperkende) kaders en ook zonder raadpleging van de eigenaar over de voorbeelden die in het rapport opgenomen zijn. Wij beschouwen de Kansenkaart voor kerken dan ook als een inspiratiedocument, waarbij de door de TU Delft gebruikte methode ook door andere partijen kan worden ingezet voor het uitstippelen van een nieuwe toekomst voor een kerkgebouw.

Alternatieve beleidskeuzes

Er is geen sprake van voor de hand liggende alternatieve beleidskeuzes.

Financiële consequenties

Voor het opstellen van de kerkenvisie heeft het rijk geld beschikbaar gesteld. De verdere uitvoering vraagt geen extra budget. Dit is geborgd in reguliere werkprocessen.

Participatie en Communicatie

Bij de totstandkoming van de Kerkenvisie Oost Achterhoek heeft de participatie voorop gestaan.
- Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst is speciaal aandacht besteed aan de Kerkenvisie. Hierbij kwamen de volgende onderwerpen aan bod, waarover partijen met elkaar in gesprek zijn geweest:

- Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
- Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
- Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
- Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
- Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
- Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.

- Met de kerkgenootschappen en andere eigenaren van religieuze gebouwen in de gemeente Aalten zijn uitgebreide gesprekken gevoerd onder leiding van een bureau. Van deze gesprekken is een verslag opgemaakt. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

- De betrokkenen bij de Kerkenvisie zijn uitgenodigd voor een inspiratiebijeenkomst rond religieus erfgoed in Arnhem, waar we samen met de trein naartoe zijn gereisd.

Vervolgstappen inclusief tijdspad

- U maakt uw besluit kenbaar via de gebruikelijke kanalen.
- De Kerkenvisie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst Oost Achterhoek op 17 februari 2022.

Bijlagen

- Collegevoorstel d.d. 30 november 2021
- Oplegnotitie Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten
- Kerkenpaspoorten gemeente Aalten
- Gespreksverslagen gemeente Aalten
- Kansenkaart voor kerken van de TU Delft
- Plan van Aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek

Aalten, 30 november 2021

Burgemeester en wethouders van de gemeente Aalten,

drs. A.J.M. Gildhuis
secretaris/algemeen directeur

mr. A.B. Stapelkamp
burgemeester

Voorstel tot vaststelling van de kerkenvisie Oost-Achterhoek – gemeente Aalten

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben een bijdrage bij het Rijk aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Samen met Elza van Liere van bureau Coup, zijn gesprekken gevoerd met eigenaren en/of gebruikers van religieuze gebouwen. Hierin is besproken hoe het gaat met de kerkelijke gemeenschap en het gebouw, of wat erbij komt kijken om in een herbestemd kerkgebouw te wonen of te werken. Doel van de gesprekken was om kennis te maken en elkaar te kunnen vinden als er ontwikkelingen zijn.
De religieuze gebouwen zijn beschreven en gewaardeerd door medewerkers van het Monumentenadviesbureau. Op basis van hun bevindingen is er per gebouw een Kerkenpaspoort opgesteld; een overzichtelijk document dat een goed beeld geeft van het betreffende bouwwerk en wat er bijzonder aan is. Tevens is een Kansenkaart voor de kerken opgesteld. Dit vanuit het project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders. Een oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar.

Besluitvorming: Het voorstel is unaniem (20 stemmen) aangenomen.

De raad van de gemeente Aalten

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 30 november 2021;

overwegende,

dat de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' hebben vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek;

dat de Kerkenvisie inzet op het anticiperen op veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van religieuze gebouwen;

gelet op de Samenwerkingsafspraken 2018-2021 Programma Toekomst Religieus Erfgoed en de Gemeentewet;

B E S L U I T

1. de Kerkenvisie Oost Achterhoek en de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten vast te stellen;

2. kennis te nemen van het inspiratiedocument 'Kansenkaart voor kerken' van de TU Delft.

AALTEN, 25 januari 2022

De Raad voornoemd,

De Griffier, De Voorzitter,

M.A.J.B. Fiering mr. A.B. Stapelkamp

Besluit van het college van B&W gemeente Aalten

Zaakkenmerk/Onderwerp	Z/19/063745/Kerkenvisie Oost Achterhoek
Afdeling	Ruimte/team Openbare Ruimte
Zaakkenmerk/Documentkenmerk	Z/19/063745/D-353084
Vertrouwelijkheid	Openbaar
Portefeuillehouder	T. Kok
Uitvoeringsprog. Raad	Leefomgeving, Transformeren leegkomend vastgoed
Besloten in de vergadering van	B&W vergadering d.d. 30 nov 2021

Toelichting voorstel

Samenvatting

Ted Kok.
De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben een bijdrage bij het Rijk aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Samen met Elza van Liere van bureau Coup, hebben we gesprekken gevoerd met eigenaren en/of gebruikers van religieuze gebouwen. Hierin is besproken hoe het gaat met de kerkelijke gemeenschap en het gebouw, of wat erbij komt kijken om in een herbestemd kerkgebouw te wonen of te werken. Doel van de gesprekken was om kennis te maken en elkaar te kunnen vinden als er ontwikkelingen zijn.
De religieuze gebouwen zijn beschreven en gewaardeerd door medewerkers van het Monumentenadviesbureau. Op basis van hun bevindingen is er per gebouw een Kerkenpaspoort opgesteld; een overzichtelijk document dat een goed beeld geeft van het betreffende bouwwerk en wat er bijzonder aan is.
De TU Delft heeft in opdracht van de provincie Gelderland een Kansenkaart voor de kerken opgesteld. Dit vanuit het project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders.
De Kerkenvisie Oost Achterhoek wordt vastgesteld door de gemeenteraden in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. De raadsbehandeling in Aalten is gepland op 25 januari 2022. De visie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst op 17 februari 2022.

Voorgestelde beslispunten

1. De raad adviseren om in te stemmen met de Opdeknotitie Kerkenvisie Oost Achterhoek en de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten.
2. Kennisnemen van Kansenkaart voor kerken, opgesteld door de TU Delft en deze ter kennisname aanbieden aan de gemeenteraad.

Besluit

akkkoord, met wijziging: graag aanpassen< oplegnotitie ipv opdek notitie. Graag met disclaimer dat dit stuk in 2020.2021 geschreven is.

Inleiding

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Met een bijdrage vanuit de Rijksdienst Cultureel Erfgoed is uitvoering gegeven aan deze ambitie. De landelijk gemaakte afspraken zijn vastgelegd in de 'Samenwerkingsafspraken 2018-2021 Programma Toekomst Religieus Erfgoed'. De uitgangspunten voor de Kerkenvisie Oost Achterhoek zijn eerder vastgesteld via het 'Plan van Aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek'.

Argumenten

1.1 Kerkenvisie helpt te anticiperen op komende veranderingen
Kerkgebouwen zijn dragers van betekenis en zingeving op verschillende niveaus en voor verschillende partijen, religieus en profaan, individueel en collectief. Een belangrijk deel van de kerken heeft te maken met teruglopende bezoekersaantallen, andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende. Een kerkenvisie stelt eigenaren, overheden en betrokkenen in staat te anticiperen op de komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen.

1.2 Kerkenvisie leidt tot (nadere) kennismaking met eigenaren en gebruikers religieuze gebouwen
In het kader van de Kerkenvisie Oost Achterhoek is uitgebreid kennis gemaakt met de eigenaren/gebruikers van de religieuze gebouwen in de gemeente Aalten. Er is gesproken over hoe het gaat met de kerkgemeenschap en met het kerkgebouw. Wat gaat er goed, waarover zijn er zorgen en waarbij kan men ondersteuning gebruiken, is aan de orde geweest in de gesprekken.
Of, in geval van een herbestemming, hoe bevalt het om te wonen of te werken in een herbestemd kerkgebouw en wat kom je daarbij zoals tegen? Daaruit valt weer lering te trekken voor andere herbestemmingstrajecten. Van de gesprekken is een verslag opgesteld. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

1.3 Kerkenvisie brengt waarden van de religieuze gebouwen in beeld
Binnen de Kerkenvisie zijn de religieuze gebouwen in de Oost Achterhoek onderzocht, in beeld gebracht en gewaardeerd. Deze informatie is verwerkt in een zogeheten Kerkenpaspoort. Wanneer er zich een ontwikkeling voordoet bij een kerkgebouw, geeft het Kerkenpaspoort inzicht in wat aandacht moet krijgen bij dit specifieke kerkgebouw. Wat is de status van het gebouw, welke elementen zijn erg bijzonder en moeten behouden

blijven? Of is het gebouw juist niet cultuurhistorisch waardevol en kan het ook plaatsmaken voor iets anders? De Kerkenpaspoorten te samen geven een goed beeld van het religieus erfgoed in onze gemeente en in de Oost Achterhoek.

1.4 Kerkenvisie legt verbindingen en biedt inspiratie
Onderdeel van het proces om te komen tot de Kerkenvisie, was een reis met de trein naar Arnhem, samen met vertegenwoordigers/eigenaren van de kerken waarmee we gesproken hebben. Op deze wijze hebben partijen elkaar beter leren kennen. In Arnhem hebben we een aantal kerkgebouwen bezocht, waar reeds een transitie heeft plaatsgevonden richting multifunctioneel gebruik en herinvulling van het pand. De voorbeelden boden inspiratie voor mogelijke ontwikkelingen in de Oost Achterhoek.

1.5 Opdeknotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie
Om de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar te verbinden hebben we een opdeknotitie opgesteld. De opdeknotitie gaat in op het proces dat we met elkaar doorlopen hebben, wat de uitkomsten daarvan waren, welke verdiepingsvragen er naar boven kwamen en welke aanbevelingen er zijn voor de toekomst. Ook bevat de opdeknotitie stappenplannen voor de herbestemming van kerkgebouwen.

2.1 Onderzoek TU Delft gaat in op Kansen voor kerken
In opdracht van de provincie Gelderland heeft de TU Delft een Kansenkaart voor kerken opgesteld. Dit als onderdeel van het Gelderse project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders. Wij benadrukken hierbij dat het onderzoek autonoom heeft plaatsgevonden door de TU Delft, zonder bijvoorbeeld rekening te houden met bestemmingsplanregels of andere (beperkende) kaders en ook zonder raadpleging van de eigenaar over de voorbeelden die in het rapport opgenomen zijn. Wij beschouwen de Kansenkaart voor kerken dan ook als een inspiratiedocument, waarbij de door de TU Delft gebruikte methode ook door andere partijen kan worden ingezet voor het uitstippelen van een nieuwe toekomst voor een kerkgebouw.

Kanttekeningen

Het was de bedoeling om binnen het project 'Kansenkaart voor kerken' met een aantal kerken een participatietraject te doorlopen. Mede vanwege de coronamaatregelen heeft dit traject nog niet plaatsgevonden. Ook moet het traject, wat tijdstip betreft, net passen binnen het proces dat een kerkgenootschap doorloopt, wanneer het een nieuwe functie zoekt voor een kerk. Wij hopen dat het in de nabije toekomst lukt, om bij een of meerdere kerken in de Oost

	Achterhoek een participatietraject te doorlopen, op basis van de inzichten als geschetst door de TU Delft.
Overleg gevoerd met	Er is een speciale workshop georganiseerd voor collega's binnen de gemeente Aalten, die vanuit hun werkveld ook betrokken zijn bij de kerkgebouwen in de gemeente Aalten en/of de maatschappelijke rol die de kerkgenootschappen vervullen in onze maatschappij.
Vervolgstappen en planning	U legt de stukken voor aan de gemeenteraad op 25 januari 2022 met het bijgaande raadsvoorstel.
Participatie	Bij de totstandkoming van de Kerkenvisie Oost Achterhoek heeft de participatie voorop gestaan. - Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst is speciaal aandacht besteed aan de Kerkenvisie. Hierbij kwamen de volgende onderwerpen aan bod, waarover partijen met elkaar in gesprek zijn geweest: • Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek. • Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie. • Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden. • Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie. • Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later. • Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren. - Met de kerkgenootschappen en andere eigenaren van religieuze gebouwen in de gemeente Aalten zijn uitgebreide gesprekken gevoerd onder leiding van een bureau. Van deze gesprekken is een verslag opgemaakt. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie. - De betrokkenen bij de Kerkenvisie zijn uitgenodigd voor een inspiratiebijeenkomst rond religieus erfgoed in Arnhem, waar we samen met de trein naartoe zijn gereisd.
Communicatie	- De gespreksverslagen zijn schriftelijk aangeboden aan de betrokkenen ter goedkeuring. - Het onderwerp Kerkenvisie Oost Achterhoek is diverse malen besproken tijdens de Commissie Cultureel Erfgoed en op 27 september 2021 heeft er in deze commissie een presentatie plaatsgevonden door mevrouw Van Liere van het uitvoerend bureau Coup. - Er wordt een toelichting gegeven op de Kerkenvisie tijdens de Erfgoedbijeenkomst Oost Achterhoek, die gepland is op 17 februari 2022.

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

NOTITIE | AALTEN

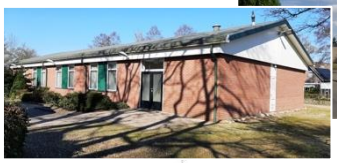

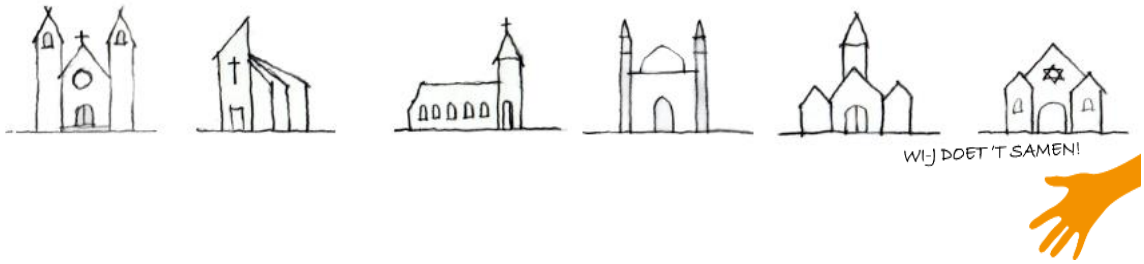

Opgesteld in 2020-2021

Oplegnotitie Kerkenvisie Oost Achterhoek

Inleiding

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna OCW) stelt sinds 1 januari 2019 middelen beschikbaar voor het opstellen van kerkenvisies. De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en een bijdrage aangevraagd bij het Rijk. Het primaire doel van OCW is het behoud van (rijks)monumentale kerkgebouwen. Om dat doel te bereiken is het noodzakelijk om álle kerkgebouwen, maar ook anderszins gebedshuizen, in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal.

Bij het opstellen van een kerkenvisie worden de belangen van alle betrokken partijen (eigenaren, kerkgenootschappen, gemeenten, burgers en erfgoedorganisaties) onderling gehoord en gewogen. In gezamenlijkheid wordt zo een duurzaam toekomstperspectief ontwikkeld voor de kerkgebouwen. Deze oplegnotitie dient als toelichting op de uitvoering, het samenwerkingsverband, het proces en de resultaten van de Kerkenvisie Oost Achterhoek.

Erfgoeddag Oost Achterhoek

Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst kwamen de volgende onderwerpen aan bod:

- Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
- Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
- Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
- Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
- Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
- Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.

Kerkenvisie Oost Achterhoek

Voorop staat, dat de gemeente het van belang acht, dat er een perspectief komt op de lange termijn voor de instandhouding van de kerkgebouwen binnen onze gemeente. Dit is een onderwerp dat leeft binnen gemeente Aalten, maar ook binnen Oost Gelre en Winterswijk. Omdat de gemeenten in de Oost Achterhoek samenwerken op het gebied van erfgoed en bepaalde kerkgenootschappen gemeentegrensoverschrijdend zijn, zoals de Parochie HH. Paulus en Ludger, is ervoor gekozen om gezamenlijk één Kerkenvisie op te stellen voor de Oost Achterhoek.

Het is een vooruitstrevend initiatief dat aanzet tot het invulling geven aan het langdurige proces. Dit proces geeft vorm aan het in samenhang tot stand komen van de duurzame toekomst van de gebedshuizen binnen de drie gemeenten. Het geeft daarnaast invulling aan de missie en visie van de eigenaren van de gebouwen voor wat betreft de toekomstbestendigheid van het religieus erfgoed. Op deze manier kan de gemeente in samenwerking met de eigenaar weloverwogen keuzes maken in de komende 10 jaar en initiatieven aanmoedigen en ondersteunen.

De Kerkenvisie Oost Achterhoek bestaat uit verschillende onderdelen:

A. Cultuurhistorisch onderzoek

Het cultuurhistorische onderzoek bestaat uit:

- Inventarisatie van de gebouwen;
- Cultuurhistorische quickscan per gebouw;
- Waardering van de gebouwen aan de hand van de vooraf opgestelde criteria:
    - Stedenbouw (ruimtelijke context, ensemble, beeldbepalend, landmark)
    - Architectuur- en bouwhistorie
    - Kunsthistorie (denk aan glas-in-lood, muurschildering, mozaïek)
    - Kerkelijk interieurensemble
    - Kerkhistorie (lokale historie, liturgie, kerkgenootschap)
    - Gaafheid
    - Zeldzaamheid

Deze onderzoeken zijn verricht door Cees Jan Frank, Daan Wennips en Daan Schaars van Monumenten Advies Bureau te Nijmegen. De resultaten zijn verwerkt in de zogeheten Kerkenpaspoorten. Deze Kerkenpaspoorten zijn overzichtelijk en geven een goed beeld van wat er kenmerkend en bijzonder is aan een bepaald gebouw.

B. Gesprekken en relatie

Een van de onderdelen is het voeren van gesprekken met de kerkeigenaren en/of -gebruikers (zowel in religieus gebruik, in transitie, als herbestemd) en andere betrokkenen. Aan de hand van een vragenlijst zijn tussen maart 2019 en oktober 2021 meer dan 50 gesprekken gevoerd, veelal op locatie met een bezoek aan de betreffende kerk, soms in de raadszaal en een aantal online. De gesprekken zijn gevoerd door Elza van Liere van bureau COUP, samen met in ieder geval de betrokken ambtenaar per gemeente te weten, in het geval van Aalten is dat Ingrid Oonk. Daarnaast is bij een aantal gesprekken ook de verantwoordelijke wethouder Ted Kok en andere collega's, bijvoorbeeld vanuit ruimtelijke ordening en cultuur, aangeschoven.

Veel fysieke gesprekken, aantal online

Covid-19 is van invloed geweest op de duur van dit project. Rondom de lockdown hebben we ervoor gekozen om geen fysieke bezoeken af te leggen en te wachten tot dat dit weer mogelijk was.
Het doel van de gesprekken was het aangaan en bestendigen van een goede relatie met de kerkeigenaren om zodoende commitment van beide zijden te ontwikkelen en van elkaar te weten wat er speelt. Het resultaat van de gevoerde gesprekken is weergegeven in de diverse gespreksverslagen die bijgevoegd zijn.

Inspiratiebezoek

Naast deze gesprekken per (voormalig)gebedshuis is het initiatief genomen om met alle betrokkenen gezamenlijk op pad te gaan. Doel van dit onderdeel was om op inspirerende verkenning te gaan en met elkaar te kijken wat een integrale aanpak voor effect heeft op de nieuwe functie van een kerkgebouw. Per trein en fiets zijn we op 29 september 2021 in groepsverband op bezoek geweest in Arnhem, waar we de voormalige Heilig Hart kerk en de Eusebius bezocht hebben.

Beide doelen zijn ruimschoots behaald, de relatie tussen burgerlijke gemeenten, kerkelijke gemeenten, eigenaren en gebruikers is dusdanig succesvol dat meer dan 95% van alle gebedshuizen betrokken is. Zij hebben aangegeven zich in te willen zetten om ook de onderlinge relatie te onderhouden, naast de al bestaande pastores en oecumenische samenwerkingen.

Verdiepingsvragen

Zoals verwacht zijn uit de Kerkenvisie ook verdiepingsvragen naar voren gekomen, die op korte termijn opgepakt kunnen worden. Voor verschillende kerken zal een haalbaarheidsonderzoek geadviseerd worden, waarvoor jaarlijks van 1 oktober tot en met 30 november subsidie kan worden aangevraagd bij het rijk. Ook hebben we een beeld gekregen welke procesafspraken er nodig zijn voor een succesvolle aanpak. Deze input hebben we verwerkt in een stappenplan.

Sociaal maatschappelijk belang

Tijdens onze bezoeken is ook naar voren gekomen welke invloed deze gebouwen sociaal maatschappelijk hebben door de betrokkenheid van grote groepen vrijwilligers en de huisvesting van sociale activiteiten, de infrastructuur van dit netwerk dient erkend te worden en in kaart gebracht en ondersteund te worden op het moment dat de kerken er zelf geen zorg meer voor kunnen dragen.

C. Kansenkaart voor de kerken

In opdracht van de Provincie Gelderland werd er gelijktijdig een onderzoek gedaan door de TU Delft. Hun doel was het opstellen van een Kansenkaart voor kerken, waarbij de gehanteerde methode ook in andere gemeenten dan in de Oost Achterhoek zou kunnen worden gebruikt.
Dit onderzoek is gehouden zonder vooraf gestelde kaders vanuit de burgerlijke gemeente, noch een gesprek met de kerkelijke gemeenten en moet geïnterpreteerd worden als referentiekader en suggestie. De methodiek kan gezien worden als een stappenplan, dat doorlopen kan worden om meer inzicht te geven in het toekomstperspectief van een specifiek gebedshuis.

Toekomstperspectief kerken

Hierin komt naar voren of een gebedshuis nog als gebedshuis gebruikt kan worden, zogenaamde bij-bestemming nodig heeft voor een gezonde exploitatie of (tijdelijk) getransformeerd kan worden, of in het uiterste geval kan/moet worden gesloopt. Het concept resultaat is als bijlage toegevoegd, eind 2021 wordt verwacht dat dit onderzoek

afgerond is. In voorjaar 2022 wordt in samenwerking gekeken naar de begeleiding van een of meer kerken in het participatie traject.

Workshops betrokken ambtenaren per gemeente

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek (onderdelen A, B en C) zijn er workshops georganiseerd voor de betrokken ambtenaren van de 3 gemeenten, gezamenlijk conclusies getrokken en aanbevelingen gedestilleerd.

Aanbevelingen

Het is belangrijk voor de gemeentelijke overheid inzicht te krijgen in de mogelijke leegstand van kerkgebouwen in de gemeenten. De Kerkenvisie Oost Achterhoek inventariseerde circa 55 religieuze gebouwen (kerken, kloosterkapellen, synagogen, moskeeën, kerkelijke ensembles (bv. combinatie van kerk, pastorie, kerkhof) hun toekomstverwachtingen, naar typen en categorieën en ligging en cultuurhistorische waarde. De afname van de geldende behoefte, veelal veroorzaakt door maatschappelijke ontwikkelingen zoals secularisatie en krimp, geven een ander perspectief op deze bijzondere gebouwen. Voor herontwikkeling kan het nodig zijn om het bestemmingsplan aan te passen. Dit vraagt om bijzondere alertheid.

Cultuurhistorische waarden

Het ‘Besluit ruimtelijke ordening’ ondersteunt de verankering van erfgoed. Naast de beschermende status van monumenten is het van belang om van alle religieuze gebouwen kennis te nemen bij eventuele verandering in functie en gebruik.
Artikel 3.1.6 stelt dat cultuurhistorische waarden uitdrukkelijk meewegen bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Ook kan religieus erfgoed met een definitie gebedshuis een integraal onderdeel zijn van de omgevingsvisie. Een herkenbare cultuurhistorische boodschap of maatschappelijke, sociaaleconomische waarde geeft een sterke positie in het ruimtelijke proces en schept duidelijkheid richting initiatiefnemers.

Ruimtelijke opgaven

Ruimtelijke opgaven concentreren zich steeds meer op bestaand bebouwd gebied, waar leegstand en herbestemming een belangrijke rol spelen. Deze veranderende ontwikkelingsopgaven vragen een integrale benadering, kennis, oog voor actuele ontwikkelingen, inventiviteit en oplossingsgerichtheid. Het gaat immers niet alleen om een ruimtelijke opgave, maar ook om economische, sociale, maatschappelijke en culturele belangen. Daarom is de situatie rondom de kerken belangrijk om in te brengen als terugkerend agendapunt bij het al bestaande structurele overleg van de verschillende domeinen/afdelingen. Te meer omdat kerken vaak op centrale plekken in wijk, dorp en regio gevestigd zijn.

Innovatie en duurzaamheid

Sta positief tegenover nieuwe ideeën. Herbestemming kan een innovatieve rol spelen. Niet alleen kan men de eigenaar ondersteunen bij realisatie van een herbestemming, ook de toepassing van innovatieve technieken kan financieel aantrekkelijk zijn. Ook hiervoor bestaan subsidies. Creatieve benaderingen en onorthodoxe oplossingen zijn nodig. Dat vraagt durf en visie. Herbestemmen is per definitie duurzaam, de gebouwen staan er al tientallen jaren of nog langer.

Tijdelijk anders bestemmen of bijbestemmen (naast religieus gebruik)

Leegstand van kerken zal in de komende 10 jaar sterk toenemen. Men doet er goed aan mogelijkheden te scheppen voor het tijdelijk anders bestemmen. Dit biedt kansen om op een flexibele wijze in te spelen op een onzekere toekomst voor een dorp/wijk. Het voorkomt verwaarlozing en onrust, het maakt de omgeving leefbaar en het geeft het gebouw een bestemming in de periode op weg naar een definitieve besluit- vorming over de herbestemming.

Rol en positie van de gemeenten

Het warme bad, waarin de verbinding wordt gelegd tussen de creatieven en de strategen binnen de betrokken partijen, zodat de diverse lagen en processen op elkaar afgestemd kunnen worden.

Invulling voor deze rol

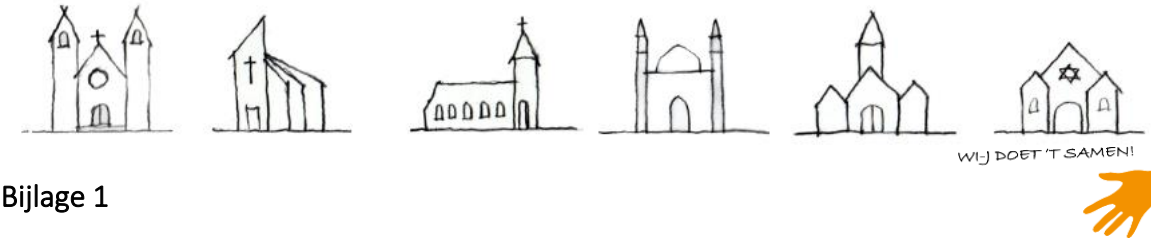
Aanspreekpunt voor de kerken en vast “kerken”-agendapunt bij structureel overleg van alle betrokkenen vanuit Ruimtelijke Ordening, Vergunningen, Kunst en Cultuur, Sociaal domein, Vastgoed, Duurzaamheid en Communicatie.

Vervolg

De TU Delft rondt het onderzoek in 2021 af. Het is de bedoeling dat de TU vervolgens nog ondersteuning biedt bij participatiebijeenkomsten rondom de herontwikkeling van een aantal kerkgebouwen in de Oost Achterhoek. Of dit lukt is mede afhankelijk van de ontwikkelingen rond corona.
Er zullen haalbaarheidsonderzoeken verricht worden voor een aantal gebouwen, die direct aandacht behoeven.
De samenwerking met de kerken zal inhoudelijk vorm krijgen door onder andere georganiseerde lokale inspiratiebezoeken, naar het voorbeeld van het inspiratie uitje op 29 september jl..
Binnen de 3 gemeenten zullen aanspreekpunten aangewezen worden voor de kerken en er zal een vast agendapunt kerken komen op de structurele overleggen binnen de verschillende afdelingen.

Bijlagen

1. Stappenplan met communicatieplan;
2. Stappenplan herbestemming;
3. Tips.

Bijlage 1

Stappenplan met Communicatieplan bij transitie religieus erfgoed/gebedshuizen.

De **stappen** waarover **gecommuniceerd** moet worden en de verschillende wijzen die hiervoor gebruikt moeten worden afgestemd tussen de volgende partijen:

- Huidige eigenaar;
- Nieuwe eigenaar;
- Exploitant;
- Kerkelijke gemeente en
- Burgerlijke gemeente.

Stap 1 | Besluit om nieuwe bestemming te zoeken/ gebedshuis te verkopen

- Inlichten van en afstemming binnen eigen kerkelijke gemeente/ bestuur
- Inlichten burgerlijke gemeente, met informerend en verkennend gesprek
- Inlichten omwonende en overige belanghebbenden

Stap 2 | Procedure bepalen voor nieuwe bestemming/ Uitvraag/Tender

- Inlichten eigen kerkelijke gemeente/bestuur
- Inlichten en afstemmen met burgerlijke gemeente het analyseren van de (on)mogelijkheden
- Inlichten omwonende en overige belanghebbenden

Stap 3 | Nieuwe invulling eigenaar gekozen

- Inlichten van kerkelijke gemeente/bestuur
- Inlichten en afstemmen met burgerlijke gemeente van de functionele vereisten, de afweging om een volume toe te voegen of een bouwkundige aanpassing te doen en daarnaast een voorzet voor wat betreft de stedenbouwkundige aansluiting tussen het gebouw en gebied.

Nodig voor deze afstemming:

- Een uitgewerkt conceptueel kader voor wat betreft de herontwikkeling;
- Het conceptueel kader is vertaald in een ruimtelijke studie en schetsontwerp;
- Een voorzet voor wat betreft de aansluiting tussen gebouw en gebied. Niveau van schetsontwerp en referentiebeelden;
- Een overzichtelijk financieel model dat inzicht geeft in zowel de investeringen als de opbrengstpotentie;
- Inlichten en afstemmen met omwonenden en overige belanghebbenden Aanpakgerichte participatie met focus op het proces, het doen van interviews en het organiseren van workshops.

Stap 4 | Toekomstplannen presenteren door nieuwe eigenaar/ exploitant

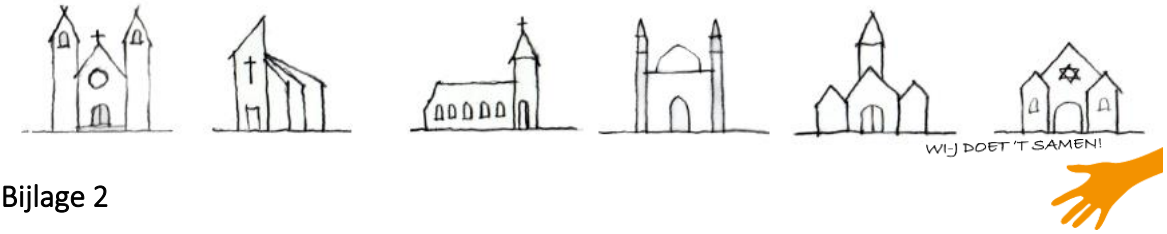
- Inlichten eigen kerkelijke gemeente;
- Inlichten burgerlijke gemeente;
- Inlichten omwonende en overige belanghebbenden.

Stap 5 | Voortgang update bouw

- Inlichten kerkelijke gemeente;
- Inlichten burgerlijke gemeente;
- Inlichten omwonende en overige belanghebbenden.

Het resultaat van bovenstaand stappenplan is:

- Een uitgewerkt conceptueel kader voor wat betreft de herontwikkeling;
- Het conceptueel kader is vertaald in een ruimtelijke studie en schetsontwerp;
- Een voorzet voor wat betreft de aansluiting tussen gebouw en gebied (schetsontwerp en referentiebeelden);
- Een overzichtelijk financieel model;
- Beheersbare invulling geven aan de participatie;
- Landen van het leidende idee voor het gebouw in de harten voor draagvlak en succesvolle invulling.

Bijlage 2

Stappenplan herbestemming kerk voor kerkeigenaren

Een haalbare herbestemming zal altijd (in meer of mindere mate) de volgende stappen doorlopen:

Stap 1 | Functionaliteit van het pand

Onderzoek naar de functionaliteit van het pand waarbij een haalbaarheidsstudie (van een monumentaal pand) minimaal de volgende hoofdstukken bevat:

- Locatieonderzoek: o.a. relevante (ruimtelijke) regelgeving en beleid (bestemmingsplan);
- Bouwkundig onderzoek: Bouwkundige staat en (restauratie-/) herstelkosten;
- Maatschappelijke waarde: Inclusief cultuurhistorische waardenstelling;
- Wat is van 'monumentale' waarde? En dynamisch, dus gedacht vanuit ruimte voor ontwikkeling en 'draagvlak'-meting;
- Bepalen van transformatieruimte;
- Functionaliteit van het pand door conclusie van de inventarisatie (schetsen van ontwikkelrichtingen);
- Onderzoek naar herbestemmingsmogelijkheden, bestaande uit:
    - Marktonderzoek (voorstel voor mogelijk nieuw programma en een 'vlekkenplan')
    - Grove raming per scenario (investeringskosten voor de herbestemming)
    - Eerste grove studie naar de mogelijke exploitatie
    - Onderzoek of de bestemming gewijzigd moet worden en of dit haalbaar is.

Conclusie van het leidende idee (in totaliteit van de punten van stap)1 leidt tot het conceptueel kader

Stap 2 | Zoeken naar nieuwe of medegebruiker(s) voor het pand

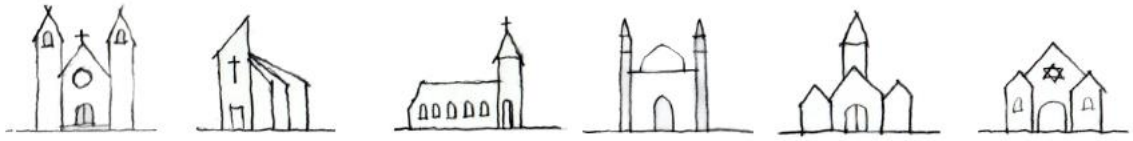
Of (neven)gebruiksmogelijkheden

Stap 3 | Maak een financiële onderbouwing van de herbestemming van het pand

- Indien van toepassing: aankoop en restauratie of (achterstallig) onderhoud;
- De daadwerkelijke herbestemming (aanpassing en/of renovatie) van het pand;
- Exploitatie – structurele inkomsten uit dagelijks gebruik van het pand (mogelijk: verhuur of verkoop).

Tips:

- Spreek bij een herbestemmingsproces zo vroeg mogelijk af wie welke rol heeft.
- Maak een goed tijdspad en bewaak dit goed. Zorg dat je een goede architect/bouwkundige vroegtijdig betrekt in de plannen. Hij/zij weet hoelang bijvoorbeeld bestemmingswijzigingen duren en hoe deze termijn geoptimaliseerd kan worden. Deze partij bewaakt ook de voortgang en stuurt bij of activeert als bepaalde kritische termijnen naderen. Dit is belangrijk om een tijdspad van planvorming tot oplevering te hebben omdat dit essentieel is voor de eindgebruiker.
- Overweeg tijdelijk gebruik. Zo is er (ook) iemand die een oogje in het zeil houdt.
- Heb geduld. Herbestemmen is een proces van lange adem.

Bijlage 3

WIJ DOET 'T SAMEN!

Tips voor de eigenaren van het leidende idee.

Proces

Onderzoek of de bestemming gewijzigd moet worden en of dit haalbaar is.
Spreek bij een herbestemmingsproces zo vroeg mogelijk af wie welke rol heeft.
Maak een goed tijdspad en bewaak dit goed. Zorg dat je een goede architect/bouwkundige vroegtijdig betrekt in de plannen. Hij/zij weet hoelang bijvoorbeeld bestemmingswijzigingen duren en hoe deze termijn geoptimaliseerd kan worden. Deze partij bewaakt ook de voortgang en stuurt bij of activeert als bepaalde kritische termijnen naderen. Dit is belangrijk om een tijdspad van planvorming tot oplevering te hebben omdat dit essentieel is voor de eindgebruiker. Overweeg tijdelijk gebruik. Zo is er (ook) iemand die een oogje in het zeil houdt. Heb geduld. Herbestemmen is een proces van lange adem.

Financiën

Wees op de hoogte van de gunstige financieringsmogelijkheden voor monumentaal vastgoed die het Rijk en regionale overheden beschikbaar stellen.
Ga vroegtijdig in gesprek met een financier. Zo wordt het verkrijgen van een financiering bij het Restauratiefonds door andere financiers en investeerders regelmatig als 'keurmerk' beschouwd, waardoor zij ook in een project durven te stappen (op basis van kwaliteit en risicospreiding).

Concept

Benut het verleden, de identiteit en het verhaal bij de positionering. Het trekt mensen aan; deze panden hebben een voorsprong t.o.v. nieuwbouw waarbij het verhaal van scratch af aan opgebouwd moet worden.
Een gebedshuis is meer dan een hoop (versterkte) stenen. Verdiep je in de historie van het gebouw. Onder andere door een bouwhistorisch onderzoek komen bijzondere onderdelen en verhalen over de geschiedenis naar voren. Deze bijzonderheden en verhalen kunnen een hele goede basis zijn voor de bouwplannen maar ook voor de latere exploitatie.
Denk vanuit een sterk concept. Denk aan de Heilige Hart Kerk en Eusebius, hier werd duidelijk dat het sterk de aanbeveling heeft om te werken vanuit dat concept, het geeft richting en structuur en voorkomt versnippering en verrommeling. Dan volgt een onsamenhangend beeld van het gebouw en terrein, waardoor op de lange termijn de exploitatie misloopt.

Participatie

Bij een (complexe) herbestemming zijn vaak meerdere partijen betrokken: eigenaar, gebruiker, financier(s), gemeente, provincie, buren, buurt etc. De belangen van deze partijen kunnen sterk wisselen. Complexe herbestemmingen lukken alleen als alle neuzen dezelfde kant op staan. Investeer dus eerst in het optimaliseren van contacten met deze partijen, bijvoorbeeld door het organiseren van een bijeenkomst.

Weet wat de gebruiker/huurder wil en welke lokale behoeften er spelen.

Voor beleggers: ga eerst op zoek naar een eindgebruiker en bouw daar het plan omheen.
Zoek een tijdelijke gebruiker. Een tijdelijke gebruiker zorgt ervoor dat het pand niet (verder) in verval raakt. Tijdelijk gebruik kan ook vandalisme voorkomen. Zoek een tijdelijk gebruik met een openbaar karakter, een publiekstrekker waardoor 'beleving, reuring, eigenaarschap en commitment' ontstaat.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●●
III.	**KUNSTHISTORIE**	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●●●
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●●
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●●
V.	**KERKHISTORIE**	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●●
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
SCORE		**46**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Oude Helenakerk te Aalten is een forse pseudobasiliek waarvan de oudste delen teruggaan tot de twaalfde eeuw. Het gebouw is geheel opgebouwd uit tufsteen, de toren is laat-romaans en het schip laatgotisch. Centraal gelegen in de oude dorpskern, is de eeuwenoude kerk een prominente landmark van Aalten.

In het interieur getuigt de driebeukige axiale indeling in combinatie met de muurschilderingen van het oorspronkelijke gebruik als katholieke kerk. Tegelijkertijd herinneren de preekstoel, het concentrische bankenplan en andere latere toevoegingen aan de ingebruikname door de protestanten na de reformatie.
Het markante kerkgebouw heeft zowel qua exterieur als interieur een hoge mate van (bouw)historische gelaagdheid en heeft daarom een hoge waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

OUDE HELENAKERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **002** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Pseudobasiliek

Bouwjaar/periode
Vanaf 12e eeuw
(toren)

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse Gemeente Aalten
Adres, postcode	Landstraat 22, 7121 CR
Wijzigingen	12e eeuw onderbouw toren, 1400 bouw twee laat-romaanse geledingen, ca. 1440 bouw koor, Ca. 1475 bouw oostelijke schiptraveeën, ca. 1500 bouw westelijke drie schiptraveeën, 1898-1903 restauratie kerk 1930 bouw nieuwe spits.
Aanbouwen	-
Architect	-
Bouwstijl	Laat-romaans (toren) en laat-gotisch (schip)
Status + objectnummer	Rijksmonument (6847)
Nagelvaste (wand)kunst	Wand- en gewelfschilderingen uit de late 15e en 16e eeuw. Restauraties hiervan hebben plaatsgevonden in 1922-1923, 1973-1974, 1989 en 2000-2002.
Kunstenaars	-
Inventaris	Roerende inventaris niet geïnventariseerd maar vermoedelijk wel aanwezig.
Terrein en terreinafscheiding	Hoog gelegen voormalig kerkhof met lage ommuring rondom de kerk.
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 10815

OUDE HELENAKERK | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

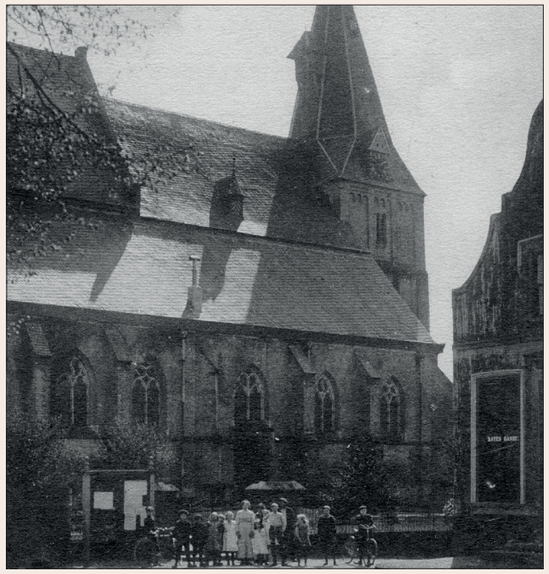
GEBOUW, EXTERIEUR

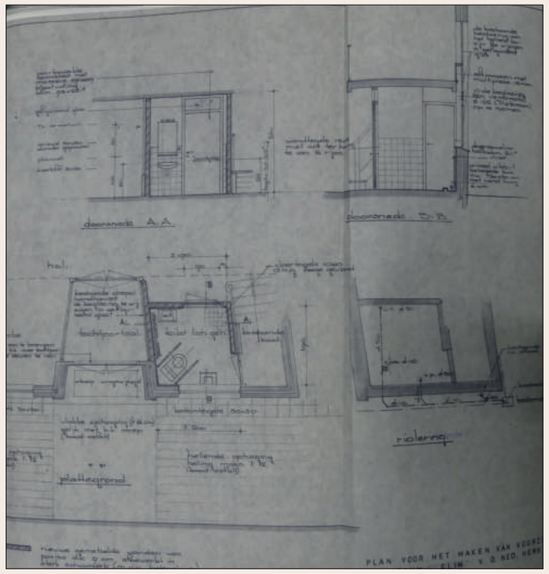
De Oude Helenakerk is een laatgotische pseudobasiliek met een laat-romaanse toren. Het schip is zes traveeën diep. De muren van de kerk bestaan geheel uit tufsteen met tussen de steunberen spitsboogvormige vensters met tracering-gen van visblaas- en driepasmotieven. Kenmerkend zijn de grote dakvlakken van het ingesnoerde zadeldak, gedekt door leien. Tegen de westzijde van het schip staat een forse kerktoren. Het onderste deel van de eveneens tufstenen toren heeft gesloten gevels, boven de waterlijst zitten casementen met boogfriezen in de gevels van de torenschacht. De toren wordt bekroond door een hoge ingesnoerde naaldspits.

INTERIEUR

Het interieur van de kerk bestaat uit een hoge hoofdbeuk met twee lagere zijbeuken die daarvan door een spitsboogvormige arcade van afgescheiden wordt. Op de muren en gewelven bevinden zich schilderingen uit de late vijftiende en vroege zestiende eeuw die tijdens de reformatie overgekalkt waren en in 1973 opnieuw aan het licht kwamen. Hoewel het oorspronkelijke kerkgebouw zuiver op het oosten is georiënteerd, zijn de kerkbanken in het gebouw gericht naar de preekstoel tegen de zuidmuur. Het betreft een zeer bijzonder en zeldzaam bankenplan, opgesteld in concentrische cirkels rondom de preekstoel. Het orgel dateert uit 1759 en heeft een zogenaamd Westfaals hoofdwerk. Het lagere orgeldeel hiervoor - het rugpositief - is een toevoeging uit 1811. Het inwendige deel van het orgel is in 1975-1976 geheel vernieuwd. In het schip hangen negen kroonluchters waarvan de oudste dateren uit 1762. De preekstoel dateert uit de tweede helft van de achttiende eeuw, het klankbord daarboven is in 1844 toegevoegd.

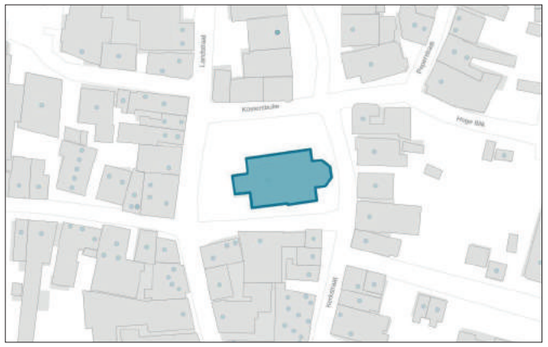

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Helenakerk heeft altijd een centrale plek in Aalten gehad, hij staat op de helling van de heuvel waarop het dorp is ontstaan. Rondom de kerk liggen de hoofdwinkelstraten van Aalten met ten noorden van de kerk de Markt waaraan ook het gemeentehuis is gelegen. De directe omgeving van het kerkgebouw bestaat uit een smal gazon die door een muurtje afgescheiden is van de omliggende straten. Dit is het vroegere kerkhof.

‘OP DE MUREN BEVINDEN ZICH SCHILDERINGEN UIT DE LATE VIJFTIENDE EN VROEGE ZESTIENDE EEUW’

KERKHISTORIE

Reeds in 1152 is er in Aalten sprake van een kerspel, ressorterend onder het bisdom Münster. Het oudste deel van de huidige kerk dateert mogelijk uit de twaalfde eeuw of het eerste kwart van de dertiende eeuw. Toen Bredevoort in 1572 door de Geuzen werd ontzet, deden ze ook Aalten aan waarbij de kerk ten prooi viel aan vernielingen. Rond 1600 werd de reformatie in Aalten definitief doorgevoerd, in 1602 werden de altaren en beelden verwijderd. Sindsdien wordt de kerk gebruikt voor de protestantse erediensten. De huidige gebruiker, de Protestantse Gemeente Aalten, is in 2006 ontstaan uit een fusie van de Gereformeerde Kerk van Aalten en de Hervormde Gemeente van Aalten en is aangesloten bij de Protestantse Kerk Nederland (PKN).

BOUWHISTORIE

Het onderste deel van de toren is waarschijnlijk het oudste deel van de kerk en stamt mogelijk uit de twaalfde of het begin van de dertiende eeuw. Dit deel is opgebouwd uit dikke muren van tufsteen waarin ook brokken ijzeroer zijn toegepast. Het schip is in twee fasen tot stand gekomen, de drie oostelijke schiptraveeën in de tweede helft van de vijftiende eeuw, de drie westelijke rond 1500. Het hoogteverschil tussen beide delen getuigt van het faseverschil.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn de oorspronkelijke klokken uit de kerk gehaald, de huidige klokken dateren uit 1946. De kerk is in de twintigste eeuw meermaals gerestaureerd waarbij wand- en gewelfschilderingen uit de late vijftiende- en vroege zestiende eeuw aan het licht kwamen.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●○○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●●
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●○
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●○○
SCORE		**37**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Oosterkerk te Aalten is een in rationalistische en neoromaanse stijl gebouwde kerk uit 1913 naar ontwerp van Ane Nauta. De rationalistische architectuur waarin het gebouw is vormgegeven werd veelvuldig toegepast bij de vele gereformeerde kerken die tussen 1890 en 1920 tot stand kwamen. Het gebouw is een karakteristieke representant van de gereformeerde kerkarchitectuur in deze periode.

De hoge naaldspits van het kerkgebouw is een van de landmarks van Aalten.
Het exterieur en interieur vormen een zeer gaaf kerkelijk ensemble uit de bouwtijd waardoor de kerk een hoge waarde heeft.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
OOSTERKERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **013** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Kruiskerk
(centraalbouw)

Bouwjaar/periode
1913

Oorspronkelijk functie
Gereformeerde kerk

Latere functie
Protestantse kerk

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse Gemeente Aalten vanaf 2021 bouwbedrijf Klomps
Adres, postcode	Oosterkerkstraat 1-3, 7121 AJ
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Recente éénlaags aanbouw zuidwesthoek
Architect	A. Nauta
Bouwstijl	Rationalisme, neoromaans
Status + objectnummer	Rijksmonument (523199)
Nagelvaste (wand)kunst	Orgel (1823, in 1941 overgeplaatst en in 1977 aangepast) kerkbanken (1913), gedenkraam (1946)
Kunstenaars	J.C. Friederichs, M. Richters
Inventaris	Roerende inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig
Terrein en terreinafscheiding	Direct rondom het kerkgebouw liggen parkeerplaatsen, door een heg afgescheiden van de woonwijk
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 10818

OOSTERKERK | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

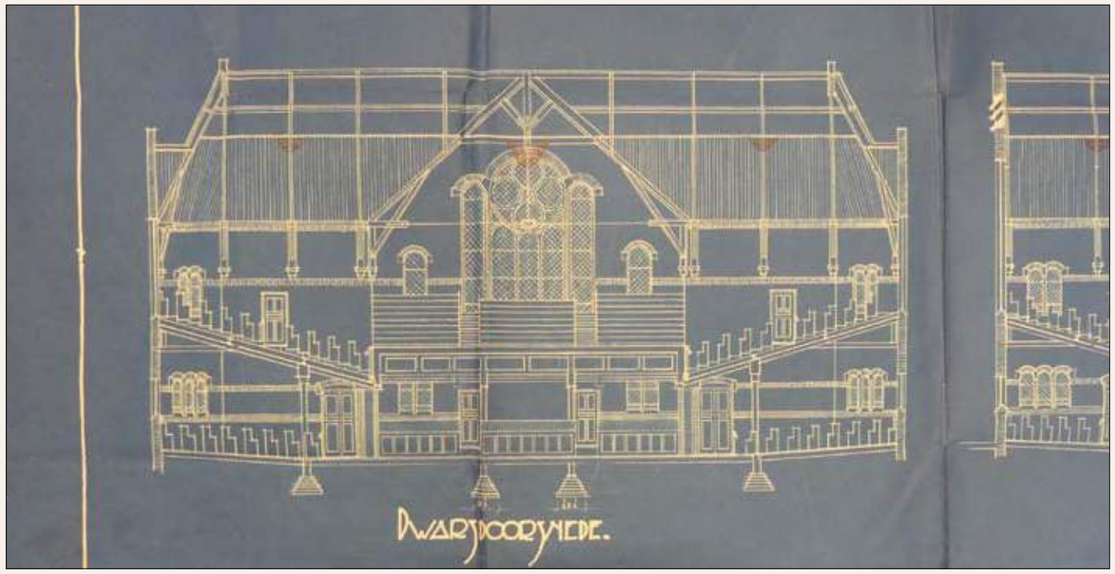
GEBOUW, EXTERIEUR

De Oosterkerk te Aalten is een centraal gebouwde kruiskerk uit 1913. Ane Nauta uit Friesland was verantwoordelijk voor het in rationalistische stijl uitgevoerde ontwerp van de kerk. De kerk heeft een plattegrond in de vorm van een Grieks kruis waarvan de armen van het transept driezijdig zijn afgesloten. Het dak bestaat uit twee kruisende zadeldaken die met leien zijn gedekt. De betrekkelijk sobere gevels zijn opgebouwd uit baksteen met daarin rondboogvormige vensters. Slechts de aanzetstenen en lateien zijn benadrukt door de toepassing van geverfd natuursteen. In de noordoostelijke binnenhoek staat een forse kerktoren, bekroond door een ingesnoerde naaldspits. In de noordwestelijke binnenhoek staat een traptoren en tegen de voorgevel bevindt zich een portaal.

INTERIEUR

De eigenlijke kerkruimte heeft een T-vormige plattegrond, de achterste (zuidelijke) arm is door een muur van de kerkruimte afgescheiden en in gebruik als consistorie. De ruimte is voorzien van een ziende kap met vrij zicht op de kapspanten. Het volledige bankenplan uit 1913 en 1931 (tribune) is nog in de kerk aanwezig. Tegen de zuidmuur staat de verhoogde kansel in een cirkelvormige nis, daarboven staat het orgel op de orgeltribune. Het orgel is in 1823 vervaardigd door J.C Friedrichs te Gouda voor de Zuiderkerk in Amsterdam. In 1941 werd het orgel (zonder kast) naar de Oosterkerk overgeplaatst en in 1977 gerestaureerd waarbij een nieuwe kast werd toegevoegd. In de voorgevel zit een in 1946 geplaatsts gebrandschilderd gedenkraam, ontworpen door Marius Richters. Het raam is na de Tweede Wereldoorlog geschonken door geëvacueerde bewoners uit met name Rotterdam. De kerk heeft een open dakstoel, de spanten en het dakbeschot zijn in pastelkleuren beschilderd. Rondom de paneeldeuren in de consistorie zijn gedecoreerde deurlijsten aangebracht.

Bouwtekening 1931 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1931, 85-100).

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Oosterkerk is gelegen in een wijk even ten noorden van de historische dorpskern van Aalten. De kerk is georiënteerd op de Oosterkerkstraat die ten noorden van de kerk loopt. Direct rondom het kerkgebouw liggen parkeerplaatsen, door een heg afgescheiden van de woonwijk.

‘DE KERK HEEFT EEN PLATTEGROND IN DE VORM VAN EEN GRIEKS KRUIS’

KERKHISTORIE

In de periode 1890 en 1920 werden er veel nieuwe gereformeerde kerken gebouwd als gevolg van de samensmelting van de Afgescheidenen en de Dolerenden. De Protestantse Gemeente Aalten is in 2006 ontstaan uit een fusie van de Gereformeerde Kerk van Aalten en de Hervormde Gemeente van Aalten en is aangesloten bij de Protestantse Kerk Nederland (PKN).

BOUWHISTORIE

De huidige Oosterkerk werd in 1913 gebouwd ter vervanging van de kerk uit 1844 die te klein was. De rationalistische architectuur, vermengd met traditionele neoromaanse kenmerken, die architect A. Nauta voor de Oosterkerk toepaste is veelvuldig gebruikt bij Gereformeerde kerken na 1900 door de invloed van de eveneens uit Friesland afkomstige architect Tjeerd Kuipers. In 1931 werd er naar ontwerp van B.W. Plooy in de noordarm een tribune bijgeplaatst die 175 extra zitplaatsen bood. Het plan voorzag ook in een toekomstige realisatie van tribunes in de west- en oostarm van de kerk. In 1937 werd er een brandvrije archiefruimte in de kerk geplaatst. In 1991 is de kerk gerestaureerd. Tegen de westgevel van de zuidarm staat een moderne éénlaags aanbouw.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●○○
III. KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	●○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●○○
V. KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●○
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●○
SCORE		**37**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Zuiderkerk te Aalten is een zaalkerk in functionalistische stijl uit 1963 naar ontwerp van de Aaltense architect Wim van der Zee. De kerk staat in een naoorlogse uitbreidingswijk ten zuidoosten van de dorpskern van Aalten.

De open kerktoren en het hoog opgaande doosachtige volume van de kerkruimte op het open kerkterrein heeft een karakteristiek voorkomen binnen de wijk.
Het exterieur en het interieur van de modernistisch vormgegeven kerk zijn zeer gaaf bewaard en herkenbaar als functionalistisch kerkensemble uit de jaren zestig.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
ZUIDERKERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **014** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1963

Oorspronkelijk functie
Gereformeerde kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente Aalten
Adres, postcode	Ludgerstraat 64, 7121 EM
Wijzigingen	Schilderingen (1999)
Aanbouwen	Ruimtes oostgevel
Architect	W. van der Zee
Bouwstijl	Functionalisme
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	Orgel Sgraffito
Kunstenaars	H. Dercksen, J. Haen
Inventaris	Roerende inventaris niet geïnventariseerd maar waarschijnlijk wel aanwezig
Terrein en terreinafscheiding	Direct rondom de kerk liggen een aantal groenborders. Op het kerkterrein ligt een ruime bestrate parkeerplaats. Het kerkterrein kent geen duidelijke erfafscheiding, rondom de parkeerplaats staan enkele hagen.
Bronnen	Reliwiki nr.: 10820

ZUIDERKERK | AALTEN

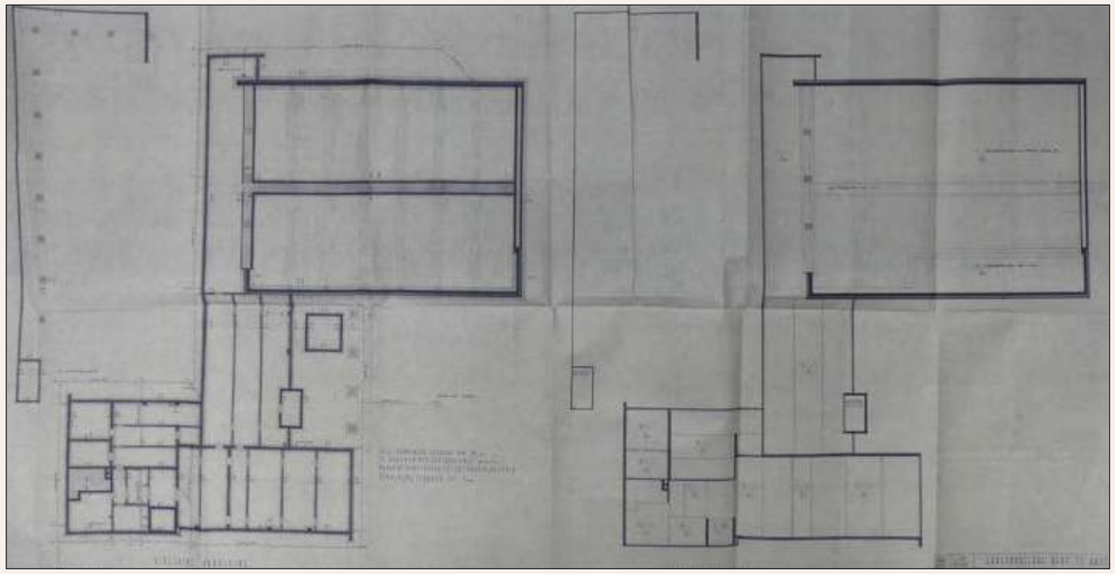
KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De Zuiderkerk te Aalten is een zaalkerk die in 1963 tot stand is gekomen. Architect Wim van der Zee was verantwoordelijk voor het functionalistische ontwerp van de kerk, die typerend is voor de moderne naoorlogse kerkarchitectuur. De kerk bestaat uit een hoge rechthoekige kerkzaal met plat dak, met haaks daarop een lager bijgebouw waarin een consistoriekamer, kerkeraadskamer en voorzieningen onder zijn gebracht zijn. Op enige afstand van de kerk aan de Ludgerstraat staat een vrijstaande opengewerkte stalen toren met daarop een kruis. De drie gesloten bakstenen gevels van de kerkzaal worden slechts onderbroken door een reeks gekoppelde vensters net onder de dakrand. In de westgevel zitten smalle verticaal gekoppelde vensterstroken met daartussen betonnen kolommen. In de noordgevel bevindt zich de orgelbak die uit het vlak steekt en in 1999 beschilderd is met een afbeelding van Mozes bij de brandende braambos. Links van de kerk staat een vrijstaande kosterswoning (1963). Later zijn er tegen de oostgevel een aantal ruimtes bijgebouwd.

INTERIEUR

De kerkzaal bestaat uit een grote rechthoekige ruimte met een vrij vloeroppervlakte waardoor een indrukwekkend ruimtelijk effect is gecreëerd. De uit verticale vensterstroken bestaande westgevel en de horizontale vensterstrook onder de dakrand voorzien de ruimte van natuurlijk licht. Het kunstmatige licht is afkomstig van lampen in het plafond en strengen met lampen tegen de westmuur. De kerkbanken zijn opgesteld richting het podium tegen de noordmuur. Op het podium staat de verrijdbare kansel, tegen de noordmuur het orgel, het kruis en een sgraffito door Harrie Dercksen (visvangst bij Tiberias na de opstanding van Christus). Het sobere functionalistische interieur uit de jaren zestig is zeer gaaf bewaard en herkenbaar als tijdseigen ensemble. Rond 1999 is er een voorzetwand tegen de zuidmuur geplaatst ten behoeve van de akoestiek. De oorspronkelijke wandbrede schildering op deze muur is achter de wand gehandhaafd en opnieuw zichtbaar gemaakt door de plaatsing van een reproductie. De gemeenteleden hebben boven de reproductie een kleurrijke schildering aangebracht naar een ontwerp van Jan Haen. Jan Haen was in dat jaar ook verantwoordelijk voor de schildering van Mozes bij de brandende braambos op de buitenzijde van de orgelbak die in de noordgevel naar buiten steekt. Het platte dak wordt gedragen door een reeks enkelvoudige vakwerkliggers met vallende diagonalen.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk staat in een naoorlogse uitbreidingswijk ten zuidoosten van de dorpskern van Aalten. Het kerkgebouw is georiënteerd op de Ludgerstraat. Het kerkterrein is grotendeels bestraat en als parkeerplaats in gebruik. Direct rondom het kerkgebouw liggen een aantal groenborders met lage bakstenen tuinmuurtjes. Het kerkterrein kent geen duidelijke erfafscheiding, rondom de parkeerplaats staan enkele hagen. De toren is een landmark in de buurt.

‘ZOWEL DE STRAKKE STIJL VAN HET GEBOUW ALS HET INTERIEUR IS ZEER GAAF BEWAARD’

KERKHISTORIE

De kerk werd in 1965 in gebruik genomen door de Gereformeerde gemeente. In 2004 zijn de Gereformeerde Kerken in Nederland opgegaan in de Protestantse Kerk in Nederland. De Protestantse Gemeente Aalten is in 2006 ontstaan uit een fusie van de Gereformeerde Kerk van Aalten en de Hervormde Gemeente van Aalten en is aangesloten bij de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).

BOUWHISTORIE

Het gebouw en het interieur dateert bijna volledig uit het bouwjaar 1963. Tegen de oostgevel zijn later een aantal vergaderruimtes toegevoegd. In 1999 zijn er aan het interieur en exterieur schilderingen op het gebouw aangebracht.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●○
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●○○
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE		**28**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Westerkerk te Aalten is een eclectisch kerkgebouw uit 1891 naar ontwerp van A.H. van den Brand. De kerk ligt ten westen van de dorpskern van Aalten, op een smal rechthoekig perceel tussen de belendende bebouwing.

Met name de voorgevel en zijgevels van de kerk zijn zeer herkenbaar uit de oorspronkelijke bouwfase 1891. Bijzonder is de rijk gedecoreerde voorgevel met markant torentje. Tegen de achterzijde zijn een aantal bijgebouwen uit meerdere fasen bijgeplaatst. Het oorspronkelijke interieur is grotendeels verdwenen hoewel de ruimtelijk opzet nog intact en beleefbaar is.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
WESTERKERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **016** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1891

Oorspronkelijk functie
Gereformeerde kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Christengemeente

KENMERKEN

Eigenaar	Euregio Christengemeente Aalten/Bocholt
Adres, postcode	Hogestraat 52, 7122 BW
Wijzigingen	Vergroting consistorie (1912) Verhoging consistorie (1950, W. Hebly)
Aanbouwen	Toegangsportaal (1930, B.H. Kolenbrander) Toiletten (1955)
Architect	A.H. van den Brand
Bouwstijl	Eclectisch
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	Orgel
Kunstenaars	Elbertse
Inventaris	Orgel, preekstoel
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein is van de naburige percelen afgescheiden door schuttingen en heggen en heeft aan de voorzijde geen terreinafscheiding.
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 10819. D.B.M. Hermans, Redengevende omschrijving, 1999. www.nationaalonderduikmuseum.nl

WESTERKERK | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De Westerkerk te Aalten is een zaalkerk die in 1891 tot stand is gekomen. Architect A.H. van den Brand uit Arnhem was verantwoordelijk voor het ontwerp van de kerk in een eclectische stijl, met verwijzingen naar verschillende middeleeuwse bouwstijlen. Het bescheiden kerkgebouw is vijf traveeën diep en heeft een zadeldak en een rechtgesloten koorgevel. De naar de straat gekeerde bakstenen voorgevel bevat drie grote rondboogvensters en een in 1930 uitgebouwd voorportaal. Markant zijn de topgevels met klimmende boogfriezen, de wit geverfde accenten en de kleine stenen topgeveltoren. De bakstenen zijgevels bestaan bevatten vijf rondboogvensters met daartussen steunberen. Tegen de achtergevel staat een tweelaags consistorie (1912 en 1950) met schilddak, links achter een toiletgroep (1955) en achter de consistorie een recente aanbouw onder een plat dak.

INTERIEUR

Het hoofdgebouw van de kerk is een ongedeelde ruimte met daarin een tribune op ijzeren kolommen. Recent is er boven het podium een tweetal vertrekken in de ruimtes gebouwd. Van het oorspronkelijke interieur resteert het sober gedecoreerde plafond met koof, de tribune met ijzeren kolommen en één kerkbank. Het glas-in-lood dateert vermoedelijk uit 1950. De gordingenkap van het hoofdgebouw bestaat uit driehoeksspanten met haanhouten, tussenstijlen en schoren.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Westerkerk ligt ten westen van de dorpskern van Aalten. Het gebouw ligt op een smal rechthoekig perceel dat ingeklemd is tussen de naastgelegen woonhuizen in een bebouwingslint. De voorgevel is georiënteerd op de Hogestraat. Het perceel is aan drie zijden afgescheiden door heggen en heeft aan de voorzijde geen afscheiding. Achter de kerk ligt een open speelveld.

KERKHISTORIE

De kerk is enkele jaren na de kerkscheuring (Doleantie) in 1886 tot stand gekomen. In dat jaar scheidde een aantal kerken zich af van de Nederlandse Hervormde Kerk. In 1892 verenigden de Dolerenden zich met het grootste deel van de reeds in 1834 afgescheiden Christelijk Gereformeerde Kerk onder de naam Gereformeerde Kerken in Nederland. In 2004 zijn de Gereformeerde Kerken in Nederland opgegaan in de Protestantse Kerk in Nederland. De Westerkerk was echter reeds in 1999 buiten gebruik als Gereformeerde kerk. Vanaf 2000 werd de kerk gebruikt voor diensten van de huidige gebruiker, de Euregio Christengemeente Aalten/Bocholt. De Christengemeente is in de jaren negentig van de twintigste eeuw ontstaan als grensoverschrijdende samenwerking tussen christenen uit Aalten en Bocholt.

‘MARKANT ZIJN DE TOPGEVELS MET KLIMMENDE BOOGFRIEZEN, DE WIT GEVERFDE ACCENTEN EN DE KLEINE STENEN TOPGEVELTOREN’

BOUWHISTORIE

De Westerkerk is in 1891 als zaalkerk tot stand gekomen naar een ontwerp van A.H. van den Brand. In 1912 werd de bestaande eenlaags consistorie tegen de achtergevel van de kerk vergroot. Rond 1930 werd er tegen de voorgevel een portaal toegevoegd naar ontwerp van B.H. Kolenbrander uit Bredevoort, tevens werd het aantal zitplekken in de kerk uitgebreid. In 1950 werd er oorlogsschade aan de kerk hersteld waarbij ook de consistorie werd verhoogd door toevoeging van een verdieping met kap naar een ontwerp van Wim Hebly uit Aalten. Ook de oorspronkelijke orgelgalerij en de preekstoel daaronder werden vernieuwd. In 1955 werden er linksachter toiletten bijgeplaatst, recent is er een aanbouw onder een plat dak achter de consistorie tot stand gekomen.

CULTUURHISTORIE

Op zondag 30 januari 1944 had de Duitse bezetter een razzia voorbereid op de kerken van Aalten. Er werd jacht gemaakt op jonge mannen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar. 48 mannen werden na de dienst in de Christelijk Gereformeerde Kerk en de Westerkerk opgepakt en afgevoerd naar de Koepelgevangenis in Arnhem en het merendeel van de mannen vervolgens naar Kamp Amersfoort.

De razzia maakte veel indruk, zowel in eigen land als daarbuiten. Nog niet eerder in de oorlog vond een dergelijke kerkrazzia in Nederland plaats. The London News schreef op 14 februari 1944: “AALTEN: Bij het uitgaan van de kerk werd een razzia gehouden. 50 ondergedokenen liepen er in! Ook een kerkgang is dus niet meer veilig. Men blijve thuis, al zal dat velen zwaar vallen.”

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)		●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●○○
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		○○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**22**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Christelijk Gereformeerde kerk te Aalten is een zaalkerk die in 1924 is gebouwd in een eclectische stijl en naar een ontwerp van B.H. Kolenbrander.

De huidige kerk staat in het midden van een woonwijk, even ten noorden van de dorpskern van Aalten. De kerk onderging in 1998 een grote wijziging. Niet alleen werd de kerk fors uitgebreid met een drietal aanbouwen, ook het uit 1924 daterende gebouw werd van binnen grondig gewijzigd. Hierdoor resteren in het huidige gebouw weinig historische onderdelen en is de erfgoedwaarde relatief laag.
De hoofdbouwmassa en de voorgevel met klokkentorentje hebben voor de omgeving beeldwaarde. De kerk is aangemerkt als karakteristiek.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

CH. GEREFORMEERDE KERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **017** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1924

Oorspronkelijk functie
Christelijk
Gereformeerde kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Christelijk
Gereformeerde kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Christelijk Gereformeerde kerk Aalten
Adres, postcode	Berkenhovestraat 9, 7122 ZX
Wijzigingen	Wijzigingen catechisatielokaal (1952, 1955)
Aanbouwen	Uitbreiding catechisatielokaal (1974, sloop 1998) Toevoeging bijgebouwen (1998)
Architect	B.H. Kolenbrander
Bouwstijl	Nieuw historiserende stijl (neoclassicistische variant)
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	Orgel
Kunstenaars	-
Inventaris	Orgel (1977), kansel (1998)
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein grenst aan achtertuinen en parkeerplaatsen, waarvan afgescheiden door heggen en schuttingen.
Bronnen	Reliwiki nr.: 10822. H.J. Houwers e.a., Vanwege zijn trouw, 1997.

CHRISTELIJK GEREFORMEERDE KERK | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

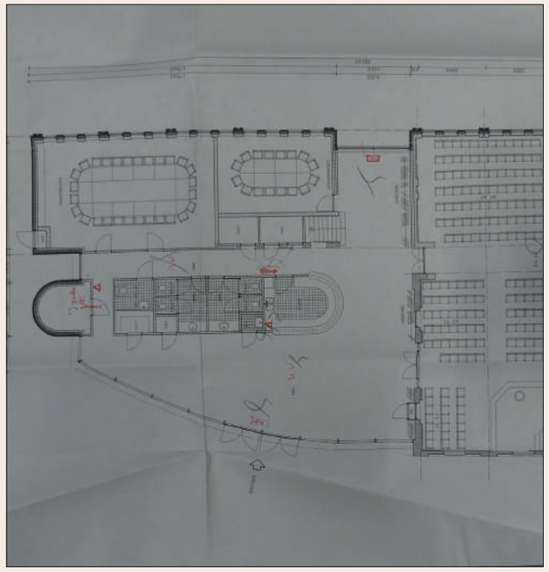
GEBOUW, EXTERIEUR

De Christelijk Gereformeerde kerk te Aalten is een zaalkerk die in 1924 tot stand is gekomen. Architect B.H. Kolenbrander was verantwoordelijk voor het ontwerp van de kerk in eclectische stijl. Het kerkgebouw uit 1924 heeft bakstenen gevels en daarop een zadeldak. De symmetrische voorgevel bevat rondboogvensters, een klimmend boogfriesje en een kleine geveltoren. Het oorspronkelijke kerkgebouwtje is vier traveeën diep en wordt beëindigd door een recht gesloten koor. Sinds 1998 is het kerkgebouw aan twee zijden omgeven door aanbouwen. Twee bakstenen aanbouwen hebben een zadeldak en het zuidoostelijke entreegebouw heeft een plat dak en gevels bestaande uit gekoppelde vensters.

INTERIEUR

Het huidige interieur is grotendeel het resultaat van de forse uitbreiding van de kerk in 1998. Oorspronkelijk bevond de preekstoel zich tegen de zuidmuur en het orgel boven de ingang in de noordmuur. Sinds 1998 is de oriëntatie een kwartslag gedraaid en richten de kerkgangers zich op de preekstoel die tegen de oostmuur staat. Het kerkgebouw uit 1924 vormt sinds 1998 samen met de westelijke aanbouw een ongedeelde kerkruimte door de sloop van de westmuur hiertussen. Het orgel is in 1977 geleverd door de firma K.B. Blank & Zoon uit Herwijnen en diende aanvankelijk als balustrade-orgel. In 1998 werd het klavier verplaatst en op een basis gezet zodat het naast de kansel kon staan. De huidige kansel dateert uit 1998. In de open dakstoel zijn de drie spanten (zogenaamd springwerk) van de kapconstructie uit 1924 zichtbaar, met daartussen een plafond van schrootjes. Ten zuiden van de kerk bevinden zich een entree en vergaderruimte die in 1998 tot stand zijn gekomen.

Bouwtekening 1997 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1997-44).

Bouwtekening 1924 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1924-28).

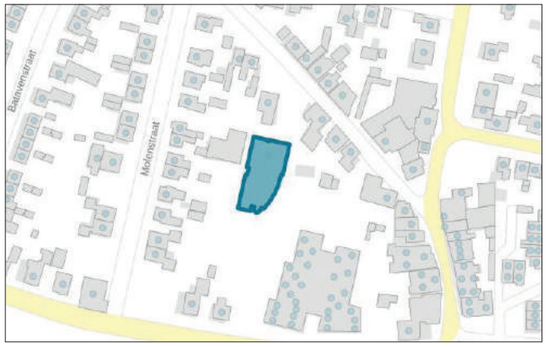

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het kerkgebouw bevinden zich in het midden van de woonwijk, even ten noorden van de dorpskern van Aalten.
Het aan achtertuinen grenzende kerkterrein is afgescheiden door heggen. Ten westen van kerk staat een voormalige werkschuur die ten behoeve van kerkelijke functies is omgebouwd en nu de naam Molenschuur draagt. Ten zuiden en oosten van de kerk liggen twee parkeerterreinen, bereikbaar via de Varsseveldsestraatweg.

‘ZOWEL DE OUDE KERKTOREN ALS HET LATER GEBOUWDE SCHIP ZIJN VORMGEGEVEN IN EEN VOOR DE BOUWPERIODE TYPERENDE BOUWSTIJL’

KERKHISTORIE

De Christelijk Gereformeerde Gemeente te Aalten heeft haar oorsprong in de gereformeerde afsplitsing in 1834 uit de Hervormde kerk. Samen met gereformeerden uit Varsseveld en Bredevoort kwam men aanvankelijk bijeen in verschillende boerderijen. De Dolerenden, die zich in 1886 eveneens van de Hervormde kerk hadden losgemaakt, verenigden zich in 1892 met de gereformeerden. Door een breuk onder de Aaltense gereformeerde gemeenschap in 1897, wordt dat jaar als oprichtingsdatum van de huidige gemeente gezien.

BOUWHISTORIE

De kerk is in 1924 gebouwd naar een ontwerp van architect H.B. Kolenbrander, mogelijk achter een bestaande kerk die toen gesloopt werd. Het kerkgebouw werd in een destijds al tamelijk ouderwetse eclectische stijl vormgegeven, die vooral gangbaar was in de negentiende eeuw. Kolenbrander zocht bij zijn ontwerp inspiratie bij het negentiende-eeuwse neoclassicisme, hierbij mogelijk verwijzend naar de periode waarin de Gereformeerde kerk haar oorsprong had.
De architectuur vertoony in grote lijnen overeenkomsten met de Westerkerk in Aalten uit 1891. Achter de kerk werd gelijktijdig een catechisatielokaal gebouwd, die in 1952 en 1955 kleine wijzigingen onderging. Het catechisatielokaal werd rond 1974 vergroot als jeugdruimte om vervolgens in 1998 gesloopt te worden. In dat jaar werd de kerk naar een ontwerp van Van Duivenbode Borkent Architecten uit Apeldoorn fors uitgebreid door aanbouwen tegen de west- en zuidgevel van de oorspronkelijke kerkruimte uit 1924. Ook de oriëntatie van de binnenruimte van de kerk werd hierbij een kwartslag gedraaid.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●●
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●○
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●●
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●●
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●○
SCORE		**39**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De rooms-katholieke Heilige Helenakerk in Aalten is een grotendeels uit 1950-1952 daterende neoromaanse driebeukige basiliek. De neoromaanse architectuur is typerend voor de traditionalistische wederopbouwkerken. Het onderste deel van de toren is het restant van een oudere neogotische kerk, ontworpen door Alfred Tepe die in 1945 als gevolg van een bombardement zwaar beschadigd raakte.

De twee belangrijkste bouwfasen zijn in het exterieur, interieur en ook in de religieuze kunst goed herkenbaar. Het huidige kerkensemble, bestaande uit kerkgebouw met toren, pastorie, tuin en kerkinterieur is zeer gaaf en authentiek en heeft daarom een hoge beeldwaarde. Het schip van de kerk en een groot deel van de religieuze kunst is waardevol als gaaf wederopbouwensemble en het neoromaanse schip is van waarde als onderdeel van het oeuvre van architect Jan van Dongen.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

HEILIGE HELENAKERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **009** DATUM: **14-07-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Driebeukige basiliek

Bouwjaar/periode
1894-1895 en
1950-1952

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Katholieke kerk
tot uiterlijk 2026

KENMERKEN

Eigenaar	St. Ludgerparochie Toekomst: particulier bezit
Adres, postcode	Dijkstraat 11, 7121 ES
Wijzigingen	2003: Toevoeging parochiecentrum
Aanbouwen	-
Architect	Alfred Tepe (1894) en Jan van Dongen (1950)
Bouwstijl	Neogotiek (toren) en Neoromaans (schip en toren)
Status + objectnummer	Gemeentelijk Monument
Nagelvaste (wand)kunst	Kroonluchters, kerkbanken, glas-in-lood, absis en Mariakapel, kandelaars, lezenaars, celebratiealtaar, orgel
Kunstenaars	E. Brom, H.Kriek, O. Van Nispen tot Pannerden
Inventaris	Kruiswegstatie, beelden, knielbank, priesterbank, doopvont. Overige roerende inventaris niet geïnventariseerd.
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein is van de Dijkstraat afgescheiden door de waterloop van de Boven Slinge en via een brug hierover te bereiken. Aan de andere zijden van het kerkterrein grenzen woningpercelen.
Bronnen	J.A. Chr. de Graaf e.a., Erfenis voor vandaag en Morgen, 2009; Reliwiki nr.: 10830; Kerkencollectie digitaal, 10877, Museum Catharijneconvent, 2019.

HEILIGE HELENAKERK | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De rooms katholieke Heilige Helenakerk in Aalten is een driebeukige basiliek van acht traveeën diep met driezijdige absis.

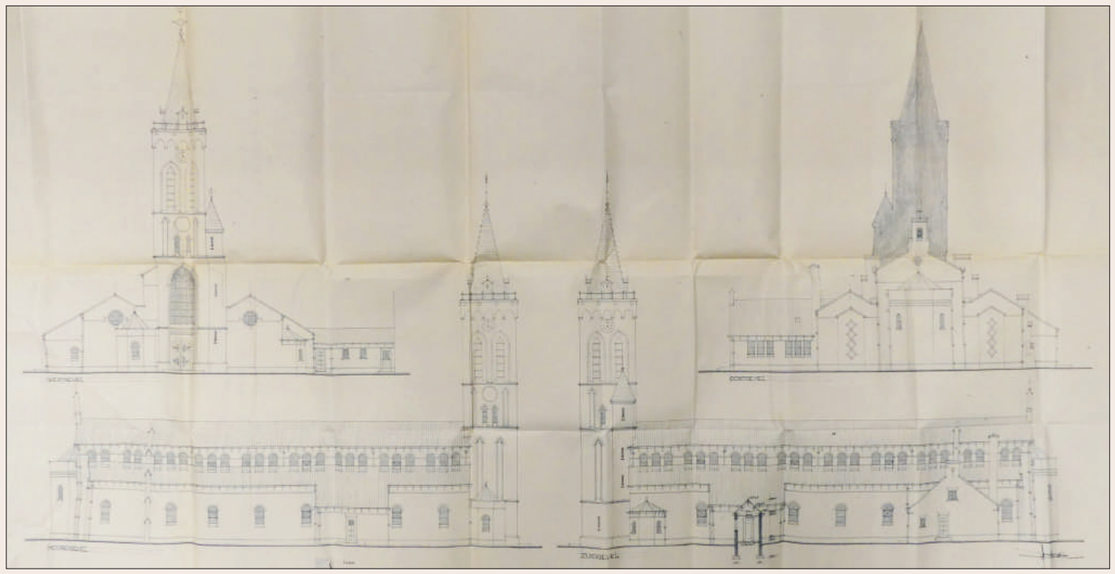
De toren bestaat uit vier geledingen met daarop een sobere spits. De toren heeft een neogotische stijl, het schip een neoromaanse stijl. Op de middenbeuk van het schip zit een zadeldak, de zijbeuken zijn gedekt door lessenaardaken. De gevels zijn opgetrokken in baksteen. Rechts van de kerk staat de pastorie die middels een gang met de kerk is verbonden. Links van de toren staat een kleine Mariakapel die van de buitenzijde bereikbaar is.

INTERIEUR

Het interieur bestaat uit een driebeukige ruimte. Het middenschip heeft een open dakstoel, de gordingenkap wordt gedragen door houten A-spanten. De wanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk en de kolommen in de arcades zijn van natuursteen.

Het huidige interieur bevat een grote hoeveelheid nagelvaste roerende religieuze kunstwerken. Een aantal stukken dateren uit de vooroorlogse periode waarin de kerk een neogotische schip had: kruiswegstatie (1860), beelden (1875-1900), knielbank en priesterbank (1895), kroonluchters (1901), doopvont (1904). Na de wederopbouw van het schip is er opnieuw veel kerkinterieur aangeschaft: kerkbanken (1952), glas-in-lood absis en Mariakapel (1952, O. Van Nispen tot Pannerden), kandelaars en lezenaars. Ook is het oude altaar in 1952 omgebouwd tot een celebratiealtaar (E. Brom). Meer recente toevoegingen zijn: orgel (1985, H. Kriek). Verder behoren het kerkzilver, kazuifels en vaandels uit de late 19e en 20e eeuw tot het roerende kerkinterieur.

Westzijde en toren (boven) en noordgevel (onder) op een tekening van architect Jan van Dongen, 1950 (bouwdossier gemeente Aalten, 1950-165)

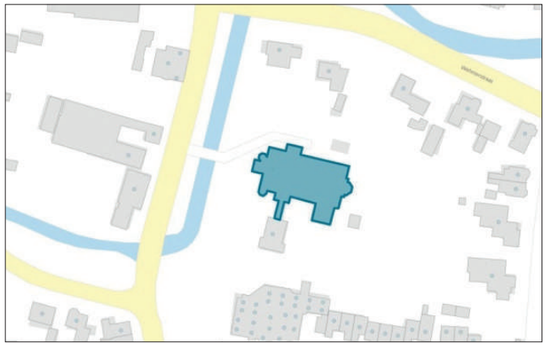

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk is gelegen aan de Dijkstraat die de zuidelijke toegangsweg tot Aalten vormt. Het gebouw is niet geheel zuiver georiënteerd op het oosten. Rechts van de kerk ligt de pastorie waarmee de kerk middels een gang verbonden is. Rondom de voorzijde van de kerk en pastorie ligt een tuin bestaande uit borders met sierplanten en een gazon en een Christusbeeld. Achter de kerk bevind zich een (nu verwilderde) tuin met een bijgebouwtje uit 1919.

‘ARCHITECT JAN VAN DONGEN GAF HET NIEUWE ROMAANSE KERKSCHIP EEN SOBERE EN HELDERE OPZET’

KERKHISTORIE

De Oude Helenakerk vormde de oorspronkelijke kerk onder het bisdom Münster. Na de reformatie, die in Aalten rond 1600 geleidelijk doorzette, maakten de katholieken gebruik van grenskapellen in Duitsland en een schuur in Bocholt. Pas vanaf 1798 konden de Aaltense katholieken weer kerken in hun eigen dorp in een huis aan de Kerkstraat, waarna in 1801 de bouw van een eigen kerkgebouw volgde. Deze bleek na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie te klein waarop men een nieuwe kerk aan de Dijkstraat bouwde. De Helenakerk maakt sinds 2010 deel uit van de parochie St. Ludger en is in 2019/2020 verkocht.

BOUWHISTORIE

In 1859 werd een waterstaatskerk aan de overkant van de straat gebouwd die in 1893 afbrandde. Een nieuwe neogotische kerk naar een ontwerp van Alfred Tepe verrees tussen 1894-1895 op de plek van de huidig kerk. Deze kerk werd bij een bombardement op 28 januari 1945 zwaar beschadigd. De onderste twee geledingen van de toren zijn een restant van de neogotische kerk. Het overige gebouw is in 1950-1952 herbouwd naar een ontwerp van Jan van Dongen (1896-1973), aannemer was S.J. van de Kemp uit Silvolde. Jan van Dongen was een belangrijke vernieuwer van kerkbouw in Nederland tijdens de wederopbouwperiode. In 2003 is in de westzijde van de kerk een parochiecentrum en vergaderruimte in de kerk geplaatst, een deel van de kerkbanken is hierdoor verwijderd.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)	○○○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●○○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●○○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●○○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●○○
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	○○○
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●○○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	○○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	○○○
SCORE		**10**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het vergaderlokaal van de Christengemeente De Meiberg te Aalten is een klein zaalgebouw met een lager bijgebouw uit 1963 naar een ontwerp van J.C. Sprey met een bijgebouw uit 2002.

Het kerkterrein in het noorden van Aalten ligt enigszins verscholen te midden van woningpercelen. Het sobere vergaderlokaal heeft een relatief lage erfgoedwaarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

DE MEIBERG | AALTEN

OBJECTNUMMER: **015** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalgebouw

Bouwjaar/periode
1963

Oorspronkelijk functie
Vergaderlokaal
Christengemeente

Latere functie
-

Huidige functie
Vergaderlokaal
Christengemeente

KENMERKEN

Eigenaar	Christengemeente De Meiberg
Adres, postcode	Meiberg 23-1, 7121 AN
Wijzigingen	Wijzigingen detaillering
Aanbouwen	Zalen noordzijde (2002)
Architect	J.C. Sprey
Bouwstijl	Shakehands
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het kleine kerkterrein is gelegen tussen woningen en grenst aan achtertuinen waarmee deze door middel van schuttingen is afgescheiden.
Bronnen	Reliwiki nr.: 10826

DE MEIBERG | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

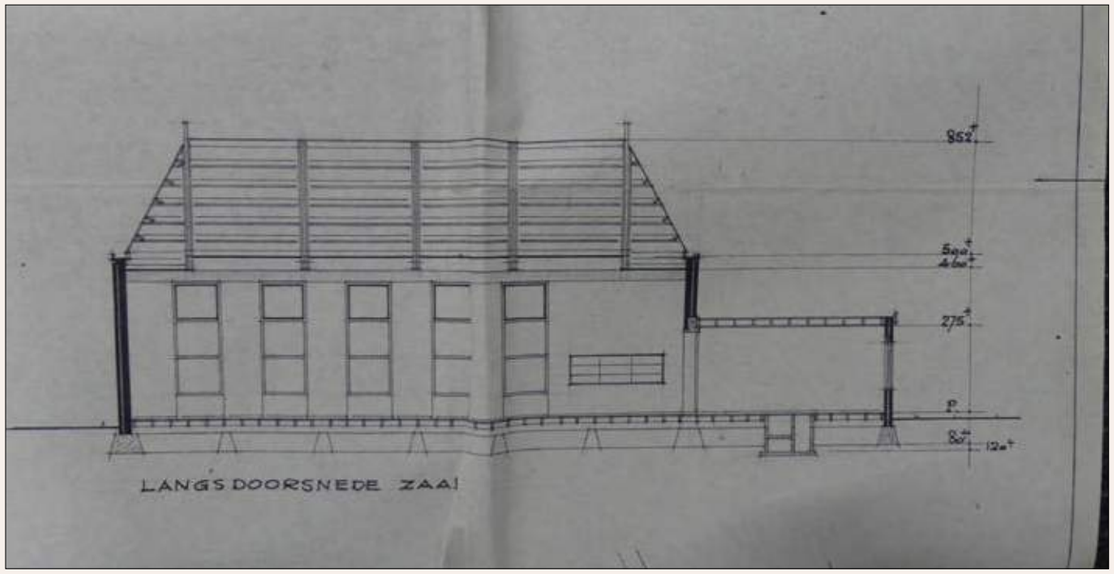
GEBOUW, EXTERIEUR

Het vergaderlokaal van de Christengemeente De Meiberg te Aalten is een klein zaalgebouw uit 1963 naar een ontwerp van J.C. Sprey. Het ontwerp is uitgevoerd in een mengvorm van traditionele en moderne elementen, ook wel als “shakehands” bekend. Het bakstenen hoofdgebouw heeft een rechthoekige opzet, één bouwlaag en een fors, met pannen gedekt schilddak. De gevels zijn gemetseld in een Vlaams verband. In de lange gevel vijf hoge vensters, omgeven door bakstenen rollagen. De ramen zijn niet meer oorspronkelijk. Het portaal waarachter zich de garderobe bevindt is ondergebracht in een lager bouwdeel met plat dak, dat haaks op de voorgevel is geplaatst.

INTERIEUR

In het hogere hoofdgebouw is de grote zaal ondergebracht die ingericht is op muzikaal omlijste vieringen. Het lagere gebouw bevat de garderode en enkele voorzieningen.
In 2002 is er een laag gebouw aan de noordzijde bijgeplaatst waarin zich twee vergaderlokalen bevinden. De kap van het hoofdgebouw bestaat uit een gordingenkap gedragen door driehoeksspanten met vallende diagonalen.

Bouwtekening 1963 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1963-205).

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het vergaderlokaal ligt tegen de noordelijke dorpsrand van Aalten. Het kerkterrein is gelegen tussen woningpercelen en grenst aan achtertuinen waarmee deze door middel van schuttingen is afgescheiden.

‘HET KERKTERREIN IN HET NOORDEN VAN AALTEN LIGT ENIGSZINS VERSCHOLEN TE MIDDEN VAN WONINGPERCELEN’

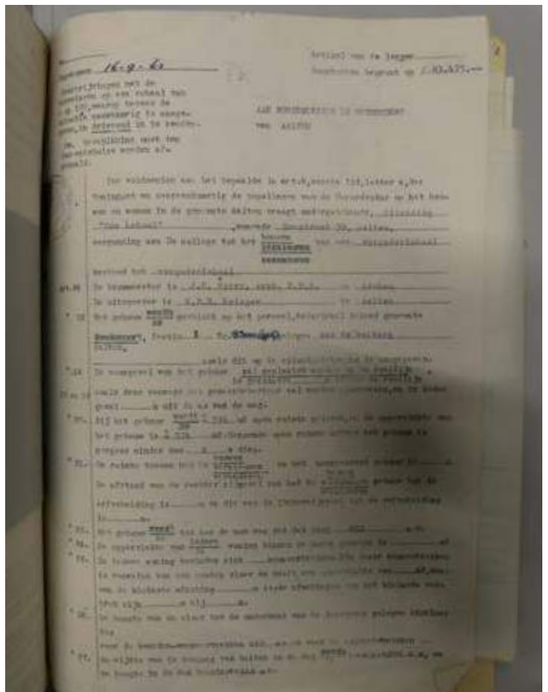

KERKHISTORIE

De Christengemeente van De Meiberg te Aalten is vermoedelijk in de jaren zestig van de twintigste eeuw ontstaan.

BOUWHISTORIE

Het vergaderlokaal is in 1963 tot stand gekomen naar een ontwerp van de Arnhemse architect J.C. Sprey. Opdrachtgever was de Stichting “Ons Lokaal”, destijds gevestigd aan de Damstraat in Aalten. In opzet en vormgeving is het gebouw kenmerkend voor de naoorlogse periode. Naderhand zijn verschillende wijzigingen uitgevoerd, zowel aan het exterieur als het interieur. In 2002 is er op de noordzijde van het terrein een lage aanbouw bijgebouwd, in opdracht van de Stichting Ons Vergaderlokaal.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		○○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		○○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)		○○○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		○○○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		○○○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		○○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		○○○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		○○○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		○○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●○○
SCORE			**5**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Koninkrijkszaal van Jehova's Getuigen te Aalten is een langwerpig eenlaags bakstenen gebouw. De voorganger van het eenvoudige en doelmatige gebouw is in 1975-1976 geplaatst als houten noodlokaal afkomstig van een ziekenhuis.

Later zijn de wanden versteend waarbij de oorspronkelijke eenlaags opzet behouden is. Zowel het relatief recente gebouw als de sobere inrichting van de Koninkrijkszaal heeft geen bijzondere architectuurhistorische, situationele en cultuurhistorische waarden.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

KONINKRIJKSZAAL | AALTEN

OBJECTNUMMER: **029** DATUM: **22-10-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Eenlaags
gebouw

Bouwjaar/periode
1975-1976

Oorspronkelijk functie
Koninkrijkszaal
Jehova's Getuigen

Latere functie
-

Huidige functie
Koninkrijkszaal
Jehova's Getuigen

KENMERKEN

Eigenaar	Stichting Koninkrijkszaal Aalten
Adres, postcode	Slaadreef 4, 7121 JG
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Fietsenstalling (1998)
Architect	-
Bouwstijl	-
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het langwerpige terrein aan de Sladreef bestaat voornamelijk uit verharding en is van de straat afgescheiden door een lage heg en van de woningpercelen erachter met heggen en schuttingen.
Bronnen	Reliwiki nr.: 10828

KONINKRIJKSZAAL VAN JEHOVAH'S GETUIGEN | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De Koninkrijkszaal van Jehova's Getuigen te Aalten is een langwerpig eenlaags gebouw uit 1975-1976 met daarop een flauw hellend zadeldak met bitumendekking en overstek. In de bakstenen muren zitten enkele openingen voor deuren en ramen. De iets uitkragende topgevels zijn beplaat.

INTERIEUR

De kern van het sobere gebouw vormt de grote vergaderzaal waarin de diensten, of zoals door de gemeenschapsleden aangeduid: de vergaderingen gehouden worden. De losse stoelen in deze ruimte staan opgesteld in de richting van een podium waarop een spreekgestoelte staat. Achter de grote vergaderzaal bevindt zich een tweetal kleine ruimtes. De voorzieningen zoals toiletten en een kleine keuken zijn te bereiken via een dwarsgang.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Koninkrijkszaal ligt tegen de oostelijke rand van de bebouwde kom van Aalten. Het langwerpige gebouw is georiënteerd op de straat waaraan deze ligt. Ten zuiden van het terrein stroomt de Keizersbeek. Het langwerpige terrein aan de Slaadreef bestaat voornamelijk uit halfverharding en is van de straat afgescheiden door een lage heg met hek en van de woningpercelen erachter met heggen en schuttingen.

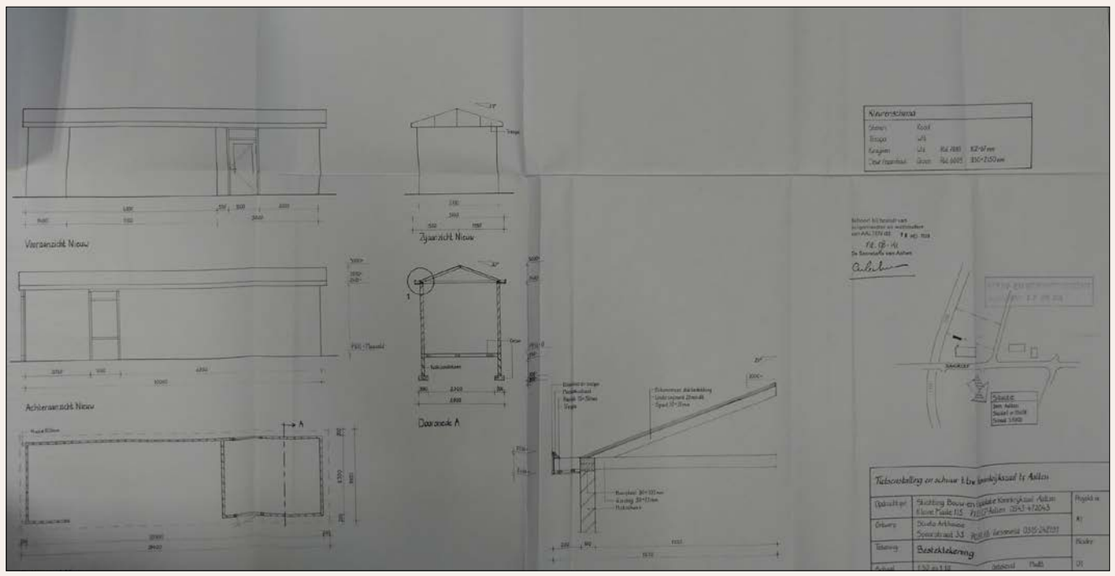
'DE KONINKRIJKSZAAL VAN JEHOVA'S GETUIGEN TE AALTEN IS EEN LANGWERPIG EENLAAGS GEBOUW UIT 1975-1976'

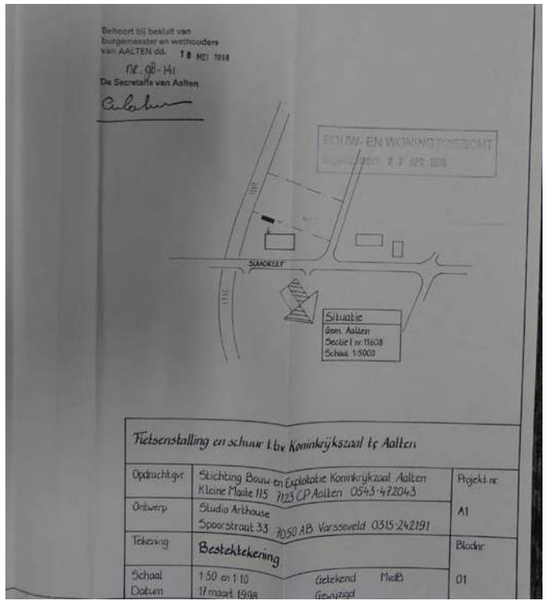
Bouwtekening van de fietsenstalling uit 1998 (ECAL, bouwdossier Aalten 1998-141).

KERKHISTORIE

De Jehovabeweging is een christelijke gemeenschap die in 1830 in de Verenigde Staten is ontstaan als afscheiding van de adventisten. De Aaltense gemeenschap, waaronder bijvoorbeeld ook Bredevoort en Lichtenvoorde vallen, heeft sinds 1976 een eigen onderkomen op het huidige terrein.

BOUWHISTORIE

Rond 1975-1976 kreeg de Jehovagemeenschap de mogelijkheid een houten eenlaags noodlokaal te verwerven van een ziekenhuis waarmee de gemeenschap van een eenvoudig onderkomen aan de Slaadreef was voorzien. Later zijn de gevels opnieuw opgetrokken in steen waarbij de opzet van het noodlokaal gehandhaafd bleef. Een sobere en doelmatige gemeenschapsruimte is in lijn met de levensbeschouwelijke opvattingen van de Jehova's Getuigen. Behoudens de toevoeging van een eenvoudige fietsenstalling achter op het terrein in 1998 heeft het gebouw geen wijzigingen ondergaan.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)	●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●○
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●●○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●●
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●●
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
SCORE		**36**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Aaltense synagoge is een compact eclectisch gebouw uit 1857. Het gebouw ligt ingeklemd tussen de belendende bebouwing aan de Stationsstraat nabij de dorpskern van Aalten.

Met name door de omlijsting rondom de hoofdingang is het gebouw herkenbaar als synagoge. Het exterieur dateert behoudens het restauratiewerk grotendeels uit 1857, het interieur is het resultaat van herstel uit 1950 hoewel ook oudere onderdelen aanwezig zijn. De synagoge is waardevol vanwege het als joods gebedshuis herkenbare exterieur en interieur.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
SYNAGOGE | AALTEN

OBJECTNUMMER: **019** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1857

Oorspronkelijk functie
Synagoge

Latere functie
-

Huidige functie
Expositieruimte, incidenteel religieus gebruik

KENMERKEN

Eigenaar	Stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge
Adres, postcode	Stationsstraat 7, 7122 AR
Wijzigingen	Restauraties (1927, 1950, 1986)
Aanbouwen	Toiletten achterzijde (1986)
Architect	-
Bouwstijl	Eclecticisme
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	Terrazzovloer, teba, hechal (1950), vrouwengallerij, mikwe
Kunstenaars	-
Inventaris	Losse inventaris , niet nader geïnventariseerd
Terrein en terreinafscheiding	De synagoge is ingeklemd tussen de belendende bebouwing aan de Stationsstraat, rondom het driehoekige voortuintje staat een hekwerk op voetmuurtje.
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 10832. H.J.M. Peterse, redengevende omschrijving Stationsstraat 7 Aalten, 1999. Van Voolen en Meijer, Synagogen van Nederland, 2006.

AALTENSE SYNAGOGE | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

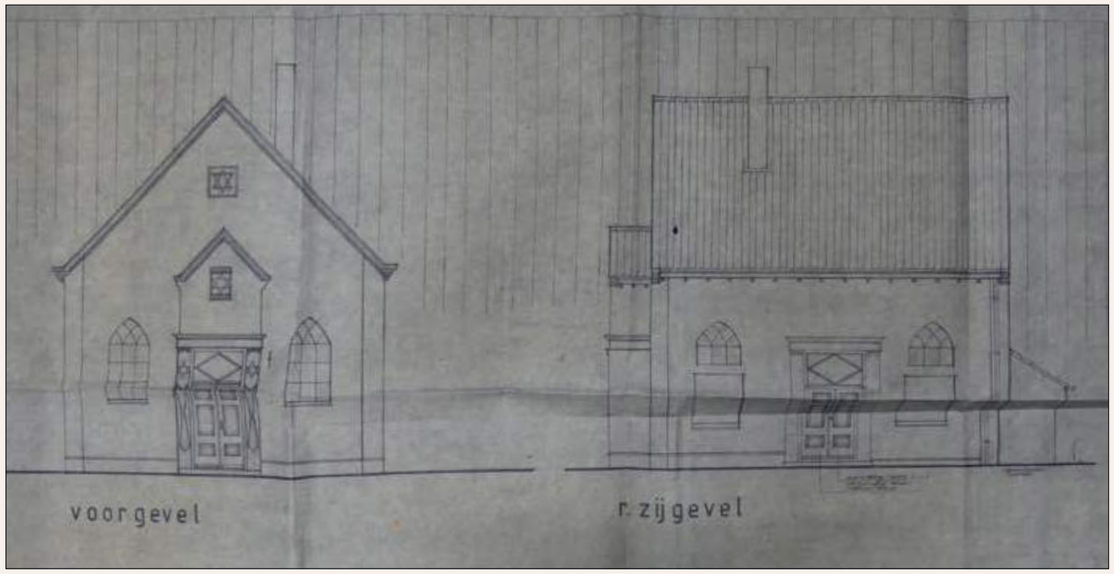
GEBOUW, EXTERIEUR

De Aaltense synagoge is een betrekkelijk compact eclectisch gebouw uit 1857. Het is een zaalgebouw met een met pannen gedekt zadeldak. De vrij sobere voorgevel aan de Stationsstraat is karakteristiek. In de bakstenen puntgevel bevinden zich twee spitsboogramen ter weerszijde van het risalerende entreeportaal. Met siermetselwerk is een davidster in de top van de gevel aangebracht. Rondom de deur met bovenlicht zit een fraaie houten omlijsting bestaande uit Ionische pilasters met daarboven een lijst met Hebreeuwse spreuk. De linker zijgevel is gesloten, in de rechter zijgevel zitten twee gedeeltelijk dichtgezette spitsboogvensters en een deur naar de vrouwengalerij. In 2000 is er in de linker blindnis een gedenkplaat geplaatst ter nagedachtenis aan de uit Aalten afkomstige joden die tijdens de Holocaust omgekomen zijn.

INTERIEUR

De synagoge bestaat van binnen uit een compacte bijna vierkante ongedeelde ruimte met een vrij compleet en zeer herkenbaar synagoge-interieur. In de terrazzovloer is een davidster in mozaïek aangebracht. Centraal in de ruimte staat de teba (bima) waarin de torarol wordt voorgedragen en tegen de oostmuur staat de hechal (ark) waarin de torarollen worden bewaard, beiden daterend uit 1950. In de westzijde bevindt zich de vrouwengalerij die oorspronkelijk een eigen ingang in de westmuur had. Tegen de zuidwesthoek bevindt zich een mikwe onder het vloerniveau waarin rituele reinigingen plaatsvonden. De torarollen zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog verstopt waarmee vernietiging is voorkomen. In vitrines staan joodse religieuze voorwerpen tentoongesteld. De kap bestaat uit ten minste vier spanten waarvan de ijzeren trekstangen in de ruimte zichtbaar zijn.

Bouwtekening 1986 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1986-88).

‘TIJDENS DE BOUW IN 1857 TELDE DE GEMEENSCHAP ZO’N 80 LEDEN’

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Aaltense synagoge ligt in de dorpskern van Aalten. Het vrijstaande pand wordt door twee smalle steegjes gescheiden van de belendende bebouwing aan de Stationsstraat. De voorgevel is iets terug gelegen ten opzichte van de rooilijn en wijkt hier qua oriëntatie vanaf waardoor er een driehoekige voortuin is ontstaan. Rondom deze voortuin staat een metalen hekwerk op een bakstenen voetmuurtje. Links van de synagoge staat een in 1926 gebouwd woonhuis, gebouwd voor de joodse voorganger (chazan) waarin ook de joodse school zat. Dit linker pand werd in 1945 verkocht en is nog altijd herkenbaar aan de davidster van siermetselwerk in de voorgevel.

KERKHISTORIE

Ten tijde van de bouw van de synagoge in 1857 telde de joodse gemeenschap zo’n tachtig leden. In de Tweede Wereldoorlog kwam ongeveer de helft van de gemeenschap om en verhuisde een groot deel van de overlevenden. Het pand wordt momenteel beheerd door de Stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge die naast een permanente expositie over het joodse geloof ook tijdelijke tentoonstellingen organiseert. Incidenteel wordt het gebouw ook nog als gebedsruimte gebruikt.

BOUWHISTORIE

Het gebouw is in 1857 als synagoge gebouwd. In 1927 is de synagoge gerestaureerd onder leiding van J.B. Bikkink waarbij mogelijk het bovenste deel van de voorgevel (met davidster) vernieuwd is. In de Tweede Wereldoorlog is het interieur en inventaris gedeeltelijk verwoest en deed het gebouw dienst als munitie-opslag. Het interieur is in 1950 weer hersteld naar plannen van A. Aznowicz. In 1986 is het interieur gewijzigd en een toilet toegevoegd aan de achterzijde naar een plan van architectenbureau Hebly uit Aalten.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		○○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)		○○○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		○○○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		○○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●○○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●○○
III.	**KUNSTHISTORIE**		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	**KERKHISTORIE**		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●○○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●○○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		○○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		○○○
SCORE			**6**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De voormalige kerk van de Nederlandse Protestanten Bond, afdeling Aalten is een in 1964 in traditionele stijl verbouwd voormalig schoolgebouw. Het vooraanzicht bestaat uit een sobere bakstenen puntgevel met een opmerkelijk hoog rookkanaal links daarvan. De vensterdetails zijn vernieuwd. Het gebouw bevat geen kerkelijk interieur en heeft een lage erfgoedwaarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

KERK NEDERLANDSE PROTESTANTEN BOND | AALTEN

OBJECTNUMMER: **020** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

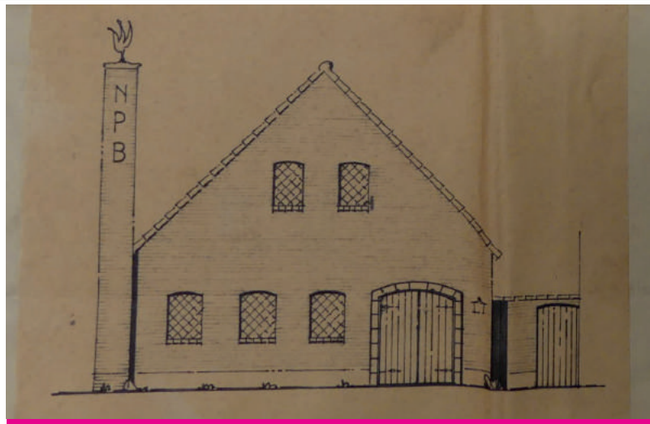
Bouwjaar/periode
1964

Oorspronkelijk functie
School

Latere functie
NPB kerk

Huidige functie
Documentatiecentrum,
Noabershuus

KENMERKEN

Eigenaar	Euregionaal Historisch Documentatiecentrum Aalten
Adres, postcode	Prinsenstraat 27, 7121 AE
Wijzigingen	Herbouw voorhuis (1964)
Aanbouwen	-
Architect	-
Bouwstijl	Traditionalisme
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het pand is ingeklemd tussen de belendende bebouwing, door de ligging achter de rooilijn is voor het pand een bestraat pleintje gecreëerd.
Bronnen	Reliwiki nr.: 10825, www.hdcaalten.nl, archiefinleiding ECAL, 0435.

KERK NEDERLANDSE PROTESTANTEN BOND | AALTEN

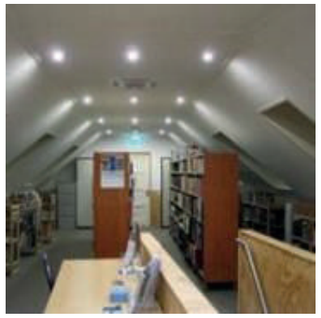
KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De voormalige kerk van de Nederlandse Protestanten Bond is een in 1964 verbouwd voormalig schoolgebouw. Tussen 1964 en 2010/2016 deed het gebouw dienst als kerk van de NPB. Het pand bestaat uit twee delen, beiden overkapt door een zadeldak. In de in gele baksteen gemetselde voorgevel bevinden zich enkele getoogde vensters met vernieuwde invullingen en rechts een brede toegangsdeur. Het hoge bakstenen rookkanaal tegen de linkerzijde van de voorgevel is een opvallend accent.

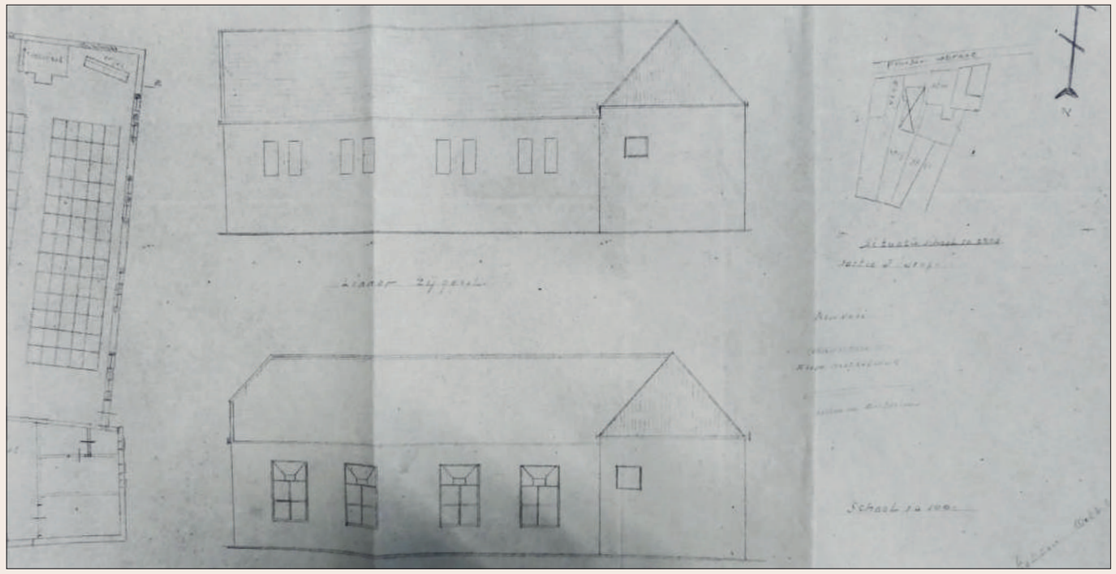
INTERIEUR

Het interieur kon tijdens de inventarisatie niet bezocht worden. Volgens de huidige gebruiker resteert er niets van het kerkelijke interieur.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De voormalige NPB kerk ligt tegen de noordelijke rand van de historische dorpskern van Aalten. Het pand is ingeklemd tussen de belendende bebouwing aan de Prinsenstraat en ligt enkele meters achter de rooilijn waardoor voor de voorgevel een klein bestraat pleintje is gecreëerd. Ter weerszijde van het gebouw liggen twee smalle private steegjes die met deuren zijn afgesloten.

‘HET PAND AAN DE PRINSENSTRAAT DIENDE OORSPRONKELIJK ALS KLEUTERSCHOOL’

KERKHISTORIE

De Nederlandse Protestanten Bond is in 1870 ontstaan vanuit de Nederlandse Hervormde Kerk als kerkstroming die zich los van de bestaande kerken wilde organiseren maar waarvan de leden gelijktijdig ook lid konden blijven van andere kerkgenootschappen. De Aaltense vereniging werd in 1887 opgericht als Nederlandse Protestantenbond, afdeling Aalten. In 1993 wordt de naam gewijzigd in Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB, afdeling Aalten – Winterswijk. In 2010 wordt de afdeling opgeheven door een fusie tot ‘Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB, Afdeling Varsseveld en Omstreken”.

BOUWHISTORIE

Het pand aan de Prinsenstraat diende oorspronkelijk als kleuterschool, die nog in 1948 was verbouwd in opdracht van het Departement Aalten van de Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen Aalten. Rond 1961 kocht de NPB afdeling Aalten de kleuterschool. Het gebouw bestond toen uit een langwerpig gedeelte met daarvoor een dwars gedeelte, die samen een geknikte T-vormige plattegrond vormden. Rond 1964 werd het voorste gedeelte gesloopt en vervangen door het huidige bouwdeel met puntgevel. Het achtergedeelte werd gehandhaafd. Op de hoge schoorsteen stonden de letters “NPB”. Wat betreft de voorgevel valt op dat de oorspronkelijke ramen met glas-in-lood zijn vervangen door nieuwe ramen. Na de kerkelijke fusie in 2010 is het pand afgestoten en doet sinds 2016 dienst als Euregionaal Historisch Documentatiecentrum.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●●
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE		**45**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Liborius- of Dorpskerk te Dinxperlo is een laatgotische pseudobasiliek. Het schip is in 1509 gebouwd tussen de toren uit 1400 en het koor uit het eind van de vijftiende eeuw. Het gebouw is voor de regio belangrijk voorbeeld van laatmiddeleeuwse dorpskerkbouw.

De kerk met toren is een beeldbepalende landmark midden in de historische dorpskern van Dinxperlo. Het vrijstaande gebouw ligt midden op het centrale dorpsplein. Het interieur van het kerkgebouw wordt gekenmerkt door een hoge mate van historische gelaagdheid. Bijzonder en zeldzaam zijn de restanten van zestiende-eeuwse muurschilderingen. De Liboriuskerk heeft een hoge monument-waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

LIBORIUSKERK | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **024** DATUM: **16-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo, gemeente Aalten

Bouwtype
Pseudobasiliek

Bouwjaar/periode
1400-1509

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente Dinxperlo (schip), Gemeente Aalten (toren)
Adres, postcode	Markt 2, 7091 CJ
Wijzigingen	Verhoging toren (1545); Pleistering (1830-1831); Restauratie (1948-1951).
Aanbouwen	-
Architect	-
Bouwstijl	Gotisch
Status + objectnummer	Rijksmonument (nr 12915 en 12916)
Nagelvaste (wand)kunst	Muurschilderingen (2e kwart 16e eeuw), preekstoel (1694), orgel (1707 en 1830), banken zijbeuken (?)
Kunstenaars	W. en B. van Gulick, H. Velderhoff, C.F.A. Naber.
Inventaris	Losse inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig.
Terrein en terreinafscheiding	Rondom de vrijstaande kerk ligt een gazon, een lage keermuur markeert de overgang tussen het hoge kerkterrein en het lager gelegen plein.
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 11222.

LIBORIUSKERK | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

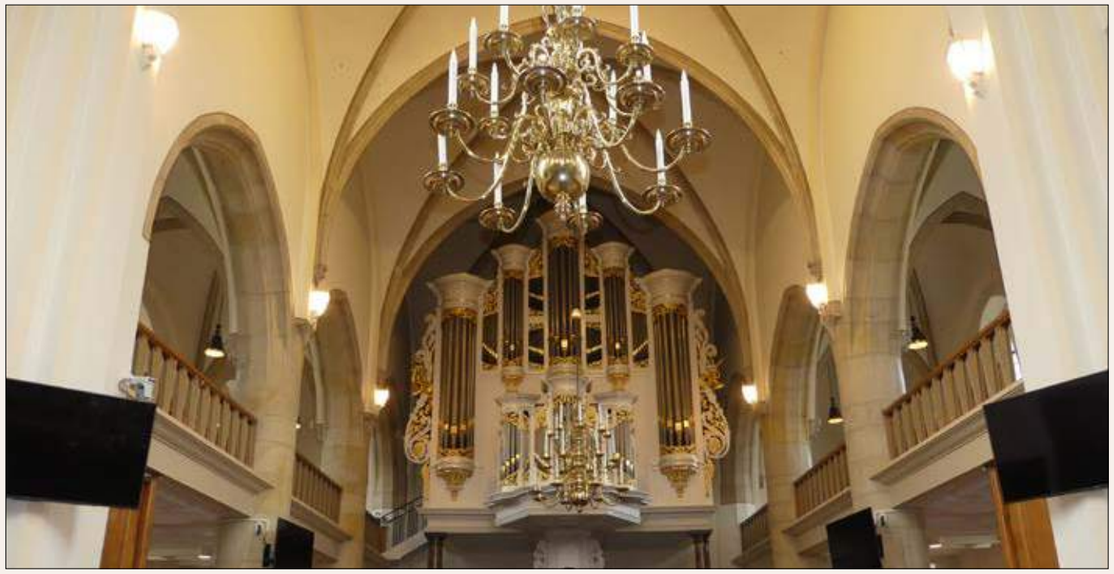
GEBOUW, EXTERIEUR

De Liboriuskerk te Dinxperlo (ook wel bekend als de Dorpskerk) is een laatgotische pseudobasiliek. De toren, het koor en het schip zijn in verschillende fasen tussen 1400 en 1509 tot stand gekomen. De toren heeft romaanse elementen, het schip en koor zijn in laatgotische stijl opgetrokken. Het schip is vijf traveeën diep en heeft een zadeldak. Aan de oostzijde bevindt zich een driezijdig gesloten koor met een schilddak. De overwegend in baksteen opgetrokken gevels worden geleed door gemetselde steunberen, met daartussen ranke spitsboogvormige vensters. Tegen de westgevel staat de kerktoren, opgebouwd uit vier geledingen, met daarop een ingesnoerde naaldspits.

INTERIEUR

De driebeukige kerk bestaat uit een hoge middenbeuk die door een spitsboogvormige arcaden wordt gescheiden van de twee lagere zijbeuken. Op ronde natuurstenen zuilen rusten de kruisribgewelven. De kerk bevat nog drie van de twaalf oorspronkelijke muurschilderingen met voorstellingen van de legende van de Heilige Christoforus en apostel- en heiligenfiguren uit het tweede kwart van de zestiende eeuw. Na de reformatie is de interne oriëntatie van de kerk omgekeerd, de preekstoel staat nu tegen de westmuur van het schip. Willem en Berend van Gulick vervaardigden die preekstoel in 1694. Het forse orgel boven de preekstoel is vervaardigd door Heinrich Velderhoff in 1707 en is in 1830 (grondig) verbouwd door Carl Friedrich August Naber. De twee kaarsenkronen in de hoofdbeuk dateren uit 1775. Lange tijd heeft er rondom de preekstoel een concentrisch bankenplan gestaan. Deze is later verwijderd, nu staan er losse stoelen opgesteld. In de zolders in de zijbeuken en in het koor staan nog altijd (rechte) kerkbanken. In de noordgevel bevond zich vroeger de Heurnse ingang, onder het eerste raam naast de toren. De bewoners uit Suderwick kwamen via de zuidelijke zijbeuk binnen, terwijl de hoofdingang gebruikt werd door de Dinxperlose bevolking.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Liboriuskerk staat midden op het centrale dorpsplein in de historische dorpskern van Dinxperlo. De kerk is niet zuiver op het oosten georiënteerd. Direct rondom het vrijstaande kerkgebouw ligt een gazon met enkele solitaire bomen; een lage gemetelde keermuur markeert de overgang tussen het hoge kerkterrein (vroeger met kerkhof) en het lager gelegen dorpsplein. Links van de kerktoren staat een klein oorlogsmonument op het kerkterrein.

‘DE KERK MET TOREN IS EEN BEELDBEPALENDE LANDMARK MIDDEN IN DE HISTORISCHE DORPSKERN VAN DINXPERLO’

KERKHISTORIE

De kerk was oorspronkelijk bestemd voor de katholieke eredienst en gewijd aan Onze Lieve Vrouwe en Sint Liborius van Le Mans. Rond 1600 werd de kerk Protestants, net als een groot deel van het dorp zelf. De kerk doet nog altijd dienst als Protestantse kerk.

BOUWHISTORIE

Een voorganger van de huidige kerk dateert van rond 1280 en stond op de plek van het huidige koor. Omstreeks 1400 bouwde men een nieuwe toren met romaniserende elementen. Tegen het eind van de vijftiende eeuw begon de bouw van het laatgotische koor, opgetrokken uit tufsteen en baksteen. Later werd het schip tussen het koor en de toren gebouwd waarmee de bouw van de kerk in 1509 voltooid werd. In 1545 werd de toren verhoogd door toevoeging van de bovenste geleding en deze werd van een nieuwe spits voorzien. Rond 1830-1831 werd de kerk aan de buitenzijde gedeeltelijk gepleisterd. De bepleistering is bij de restauratie tussen 1948 en 1951 weer verwijderd.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●○
III.	**KUNSTHISTORIE**	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	○○○
V.	**KERKHISTORIE**	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●○○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●○○
SCORE		**23**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De gereformeerde Ontmoetingskerk te Dinxperlo is een traditionalistische zaalkerk uit 1951 naar ontwerp van W. Hebly. Opzet en vormgeving zijn typerend voor de vroege naoorlogse periode.

Het gebouw heeft een markante hoofdvorm en bezit een zorgvuldig uitgevoerde detaillering. Links naast de kerk werd er in 1989 een vrij forse gemeenschapsruimte gerealiseerd. Na de laatste dienst in 2013 is het gebouw anno 2020 in transformatie tot appartementencomplex. Van het oorspronkelijke interieur resteert weinig. De cultuurhistorische waarde van het gebouw schuilt nu met name in het exterieur en de betekenis voor het dorpsbeeld.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

ONTMOETINGSKERK | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **023** DATUM: **16-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1951

Oorspronkelijk functie
Gereformeerde kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Woonhuis

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres, postcode	Bernard IJzerdraatstraat 1, 7091 ZK
Wijzigingen	Vergroting keuken (1965)
Aanbouwen	Aanbouw gemeenschapsruimtes (1989)
Architect	W. Hebly
Bouwstijl	Traditionalisme
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	Herdenkingssteen zuidoostmuur schip (1951)
Kunstenaars	-
Inventaris	Niet aanwezig
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein is van de omliggende woonpercelen afgescheiden middels schuttingen en heggen.
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki.

ONTMOETINGSKERK | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

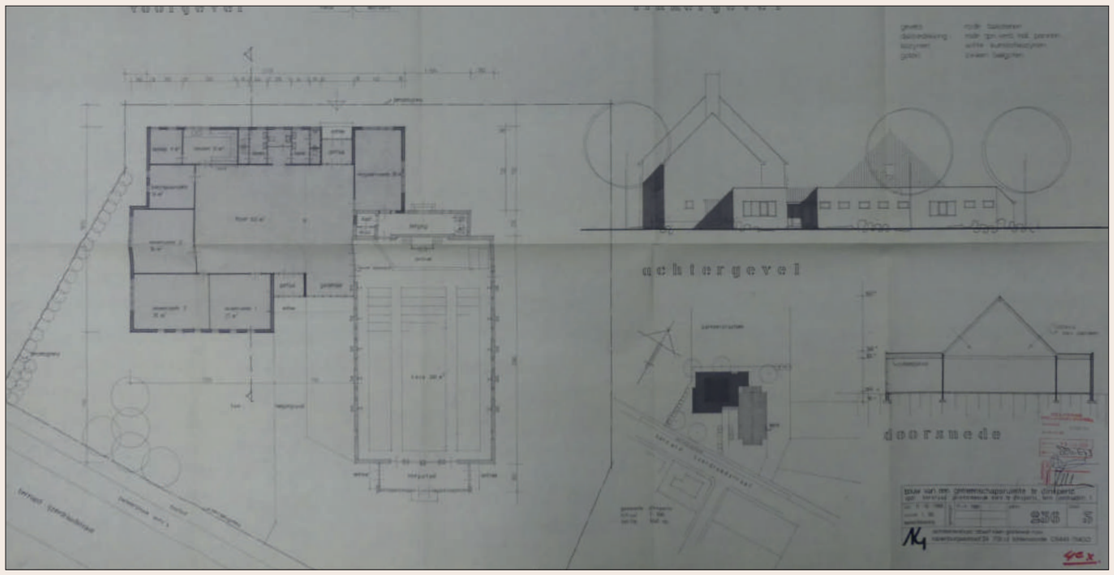
De gereformeerde Ontmoetingskerk te Dinxperlo is een zaalkerk uit 1951 naar ontwerp van W. Hebly. De bakstenen kerk is zes ongelijke traveeën diep en heeft een met rode pannen gedekt zadeldak. Aan de straatzijde bevindt zich een rechthoekig uitgebouwd ingangsportaal met een eigen zadeldak. De puntgevel van de het schip wordt bekroond door een open klokkentorentje. De gevel heeft een markante reeks met de daklijn mee klimmende rondboogvensters.
In de puntgevel van het portaal is ruitvormig siermetselwerk aangebracht. In het patroon daarvan is het driehoekige bovenlicht van de hoofdentree opgenomen. De zijgevels van de kerkzaal bezitten hoge, tussen smalle gemetselde beren geplaatste rondboogvensters.

INTERIEUR

De kerk bestaat uit een ongedeelde rechthoekige ruimte met een open kapstoel waardoor de gelamineerde spanten in het zicht liggen. Anno 2020 is de ruimte gestript. De kerkbanken, preekstoel en het orgel (1953, firma Willem van Leeuwen, Leiderdorp) zijn recent uit het gebouw verwijderd. In de zuidoostmuur van het schip zit een herdenkingssteen van de bouw en de verwoesting van de oude kerk. Achter in de kerk is een smalle gang met daarin de houten trap naar de orgelzolder. Aan de voorzijde bevindt zich een klein ingangsportaal. In de bakstenen muren is sober siermetselwerk opgenomen.

Plattegrond van de Ontmoetingskerk in 1989 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1989-38).

‘EEN TRANSFORMATIE VAN DE KERK TOT VIER WONINGEN IS ANNO 2020 GAANDE’

RUIMTELIJKE CONTEXT

De voormalige Ontmoetingskerk bevindt zich ten noorden van de historische dorpskern van Dinxperlo in een rond het midden van de vorige eeuw tot stand gekomen woonwijk terzijde van de Terborgseweg. Het vrijstaande kerkgebouw is schuin op de straat georiënteerd. Achter de kerk ligt een openbare parkeerplaats die via de Spoorstraat te bereiken is. Het kerkterrein is van de omliggende woonpercelen afgescheiden middels schuttingen en heggen. Aan de straatzijde is er een bestraat voorpleintje, met links daarvan een oprit en een tuin met gazon.

KERKHISTORIE

In 1927 kreeg de gereformeerde gemeenschap van Dinxperlo een eigen kerk aan de Bernard IJzerdraadstraat. Dit gebouw werd in 1951 vervangen door het huidige gebouw op dezelfde plek. In december 2013 heeft de laatste gereformeerde dienst in het gebouw plaatsgevonden. Een transformatie van de kerk tot vier woningen is anno 2020 gaande.

BOUWHISTORIE

Het huidige kerkgebouw verving een kerk uit 1927 op deze plek, die in de Tweede Wereldoorlog was verwoest. De kerk is in 1951 gebouwd naar ontwerp van W. Hebly uit Aalten, in een voor de vroege wederopbouwperiode kenmerkende traditionalistische stijl, verwant aan de Delftse school. In 1965 werd de keuken uitgebreid die naast het kerkgebouw stond. De gemeenschapsruimte links achter de kerk werd in 1989 gerealiseerd naar ontwerp van architect A. Klein Goldewijk uit Lichtenvoorde. Deze aanbouw bestaat uit een eenlaags gebouw met plat dak waarvan het middendeel een tentdak heeft. In het bijgebouw waren een foyer, vergaderruimtes, toiletten, de keuken en een baby-oppasruimte ondergebracht. In 2013 was de laatste dienst in het gebouw. Anno 2020 is de herbestemming tot appartementencomplex in uitvoering. De voormalige gemeenschapsruimte links van de kerk was reeds eerder door de kerk verkocht.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)		●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●●
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**40**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Goede Herderkerk te Dinxperlo is een functionalistisch kerkgebouw uit 1965-1966. Architect H.A. Knoop was zowel verantwoordelijk voor het exterieur als een groot deel van het interieur. Het kerkgebouw is met haar hoge en ranke kerktoren een karakteristieke landmark voor de gelijktijdig tot stand gekomen uitbreidingswijk. De functionalistische architectuur, de typologisch zeldzame vijf-zijdige centraalbouw en het kerkinterieur zijn gaaf bewaard. De kerk en haar interieur getuigd van de kerkhervormingen naar aanleiding van het Tweede Vaticaanse Concilie.

De kerk is daarmee een karakteristiek en in de regio belangrijk voorbeeld van moderne naoorlogse kerkarchitectuur. De Goede Herderkerk heeft een hoge cultuurhistorische waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

GOEDE HERDERKERK | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **028** DATUM: **22-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo, gemeente Aalten

Bouwtype
Centraalbouw - vijfhoekige zaalkerk

Bouwjaar/periode
1965-1966

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Katholieke kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Maria Laetitia
Adres, postcode	Allee 58, 7091 AM
Wijzigingen	-
Aanbouwen	-
Architect	H.A. Knoop
Bouwstijl	Functionalistisch
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	Hoofdaltaar, sacramentsaltaar, doopvont, Maria-altaar.
Kunstenaars	A.M.G Wennekes
Inventaris	Is opgenomen door museum Catherijneconvent.
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein bestaat uit een gazon met daarop beschermde bomen en bestrate paden. Het kerkterrein kent geen afscheiding.
Bronnen	Reliwiki, C.J.B.P. Frank, Cultuur-historische analyse Dinxperlo, MAB, 2011, Kerkencollectie digitaal, 11376, Museum Catharijneconvent, 2020.

GOEDE HERDERKERK | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

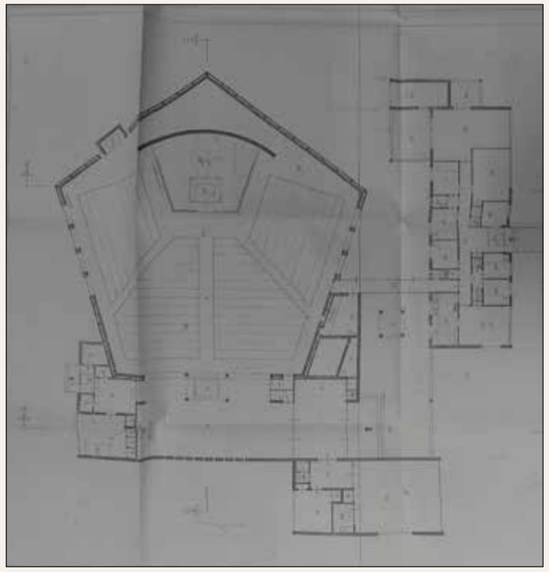
GEBOUW, EXTERIEUR

De Goede Herderkerk te Dinxperlo is een vijfhoekige zaalkerk die in de periode 1965-1966 tot stand is gekomen. Architect H.A. Knoop was verantwoordelijk voor het functionalistische ontwerp van de kerk. Op de vijf gevels van de veelhoekige kerkzaal gevels rust het tentdak. De gevels zijn opgetrokken in een gele baksteen. Ten noordwesten van de kerk staan enkele nevenruimtes, rechts staat de oorspronkelijke pastorie. Deze bouwdelen hebben één bouwlaag en platte daken. Tussen het schip van de kerk en de pastorie staat een ranke open klokkentoren, bestaande uit vier gekoppelde betonnen pijlers.

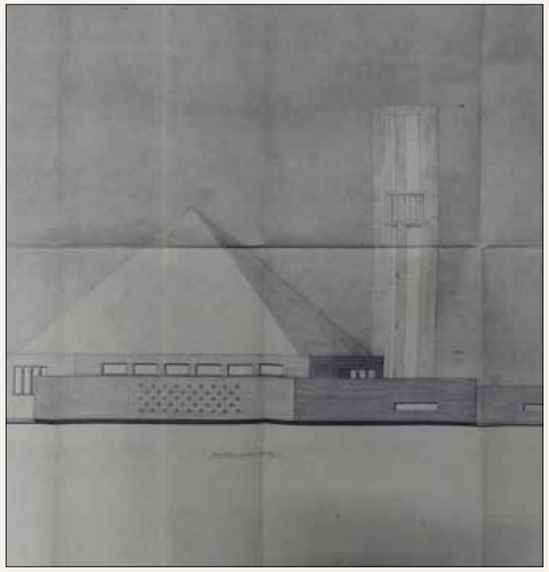

INTERIEUR

De kerkruimte is opgezet als een vijfhoekige centraalbouw, overspannen door een tentdak met gordingenkap, gedragen door een staalconstructie. Ook het interieur is grotendeels naar ontwerp van architect Hans Knoop tot stand gekomen. A.M.G Wennekes uit Apeldoorn leverde het natuurstenen hoofdaltaar, de sacramentsaltaren en het doopvont. Het hoofdaltaar staat op een liturgisch podium met daarachter een gebogen aandachtswand. De kerkbanken staan rondom het podium. Het sacramentsaltaar heeft een bijzondere plek, links naast het podium, in een door vensters omgeven nis in de gevel. Rechts naast het podium staat het orgel. Links voor de kerk bevindt zich een vergaderzaal en enkele voorzieningen. Direct naast de vijfhoekige kerkruimte staat de dagkapel waarin onder meer een altaar, tabernakel, Maria-altaar, en het doopvont staan. Achter de dagkapel bevindt zich de sacristie en ten zuiden van de kerk de oorspronkelijke pastorie, die middels een smalle gang met de kerkruimte is verbonden. In de pastorie is tegenwoordig het secretariaat ondergebracht en het rechterdeel is verhuurd als woonruimte.

Plattegrond Goede herderkerk 1964 (ECAL, bouwdossier 1965-33).

Aanzichttekening noordwestgevel 1964 (ECAL, bouwdossier 1965-33).

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk bevindt zich in een uitbreidingswijk die in dezelfde periode tot stand is gekomen als de kerk, ten noordoosten van de historische dorpskern van Dinxperlo. Het kerkterrein wordt omsloten door vier wegen, de openbare straten Allee, Margrietstraat en Marijkestraat en een weg naar de eigen parkeerplaats achter op het terrein. Rondom het gebouw ligt een gazon met daarop enkele bomen, lage hagen en wat bestrate paden. Aan de zuidwestzijde van de kerk, grenzend aan Allee, is er een ruim plantsoen. Er staan beschermde bomen op het terrein.

‘DE GOEDE HERDERKERK IS EEN VIJFHOEKIGE ZAALKERK DIE IN DE PERIODE 1965-1966 TOT STAND IS GEKOMEN’

KERKHISTORIE

Oorspronkelijk gingen de katholieken te kerk in de Liboriuskerk in Dinxperlo. Na de reformatie in 1589 weken de katholieken uit naar het naburige dorp Suderwick, pal over de grens in Duitsland. Ook kerkte men in schuren en woonhuizen. Vanaf de negentiende eeuw kerkten ze in Breedenbroek. Het duurde tot 1964 voordat Dinxperlo weer een zelfstandige katholieke parochie werd. Kort daarna werd de Goede Herderkerk opgericht. In 2010 is de parochie met tien andere parochies opgegaan in de Verrijzenisparochie, die vervolgens in 2017 samen met de H.H. Maria en Laurentiusparochie de huidige Parochie Maria Laetitia is gaan vormen.

BOUWHISTORIE

De katholieke Goede Herderkerk is tussen 1956-1966 tot stand gekomen naar een ontwerp van de Utrechtse architect Hans Knoop. Vooral de typologische opzet van een vijfhoekige zaalbouw met daarop een tentdak is zeldzaam. Na het gereedkomen van de kerk kwam tot slot de ranke klokkentoren in 1966 tot stand. De in functionalistische stijl gebouwde kerk heeft een sobere uitstraling overeenkomstig de kerkhervormingen naar aanleiding van het Tweede Vaticaanse Concilie tussen 1962 en 1965. Ook het interieur is hier op afgestemd. Sinds de bouw heeft de kerk geen wijzigingen ondergaan.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●●
III.	**KUNSTHISTORIE**	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	●○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	○○○
V.	**KERKHISTORIE**	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●○○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
SCORE		**33**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Kerkje De Rietstap is een neogotisch zaalkerkje uit 1911. Het gebouw is op het toenmalige landgoed De Rietstap tot stand gekomen om te voldoen aan de voorwaarde van een nalatenschap.

Het kerkje wordt ook wel beschouwd als kleinste kerk van Nederland. Vanwege de bouw van een bedrijventerrein is het kerkje in 1984 verplaatst. Hoewel er in het kerkje nooit diensten hebben plaatsgevonden is het bouwwerk een markant overblijfsel van het landgoed en de merkwaardige inlossing van de laatste wens van één van de eigenaren.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

KERKJE DE RIETSTAP | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **027** DATUM: **16-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo, gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1911

Oorspronkelijk functie
Kerk

Latere functie
Veestal, bergplaats

Huidige functie
Expositieruimte Stichting Bewaar 't Olde

KENMERKEN

Eigenaar	Gemeente Aalten
Adres, postcode	Meniststraat 14A, 7091 ZZ
Wijzigingen	Verplaatsing en restauratie (1984)
Aanbouwen	-
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Neogotiek
Status + objectnummer	Rijksmonument (nr 12922)
Nagelvaste (wand)kunst	Replica kruisiging christus (1984)
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het door woningen en bedrijven ingeklemde kerkterrein bestaat uit plantenborders en een paadje.
Bronnen	Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 11230,

KERKJE DE RIETSTAP | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Kerkje De Rietstap is een neogotische zaalkerk van één travee uit 1911. Het kerkje is opmerkelijk klein: 6,40 meter lang, 4,50 meter breed en 5 meter hoog. Het kerkje wordt ook wel beschouwd als kleinste kerk van Nederland. In de westgevel is een kleine kerktoren opgenomen met daarop een ingesnoerde naaldspits. De toren markeert de ingangspartij, die een spitsboogvormig bovenlicht heeft met traceringen in gotische stijl. De kerk wordt afgesloten door een vijfzijdig gesloten koor. In de bakstenen muren zitten spitsboogvormige gietijzeren vensters met roedenverdeling in gotische stijl. Het gebouw wordt gedekt door een zadeldak met leidekking.

INTERIEUR

Inwendig bestaat het kerkje uit een kleine ongedeelde ruimte en een verhoogd koor. Boven de entree hangt een in 1984 vervaardigde replica van een historisch schilderij van de kruisafname. De kerk bevat geen banken en het plafond bestaat uit kraalschroten. Vermoedelijk wordt het dak gedragen door twee spanten.

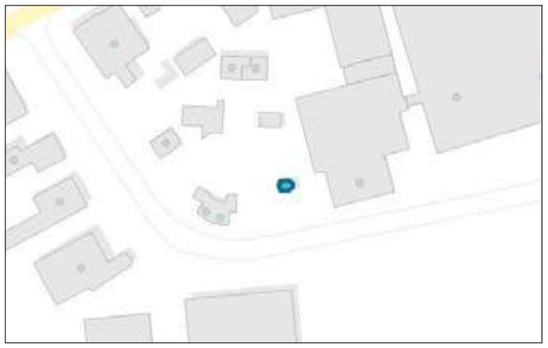

RUIMTELIJKE CONTEXT

Oorspronkelijk was het kerkje gebouwd op landgoed De Rietstap, sinds de jaren tachtig is het vrijstaande kerkje omringd door bedrijfspanden en enkele woningen. Het kerkterrein bestaat uit een perceel met plantenborders en enkele bomen, waartussen een paadje.

‘HET KERKJE WORDT OOK WEL BESCHOUWD ALS KLEINSTE KERK VAN NEDERLAND’

KERKHISTORIE

Het kleine kerkje kent een opmerkelijke ontstaansgeschiedenis. G.H.A.N. te Rietstap had in zijn testament opgenomen dat zijn landgoed nabij Dinxperlo vermaakt zou worden aan de Congregatie van de Zusters der Liefde te Tilburg, waarschijnlijk onder voorwaarde dat er een kerk gesticht zou worden. De Congregatie wees de nalatenschap af omdat de bevolking overwegend protestants was. Vervolgens ging de erfenis over op zijn neef, Theodore Marie Theophille te Rietstap. Hij kwam in 1911 tegemoet aan de gestelde voorwaarde door het kleine kerkgebouwtje op te richten, kennelijk werd aan de omvang ervan geen voorwaarden gesteld. Het kerkje werd tegenover de herenboerderij (huidige Menistraat 20) gebouwd.

Hoewel de kerk wel gewijd is heeft er nooit een kerkdienst in plaats gevonden. Het bouwwerk heeft dienst gedaan als bergruimte en stal. Hierbij is de zuidelijke gevel enige tijd uitgebroken geweest.

BOUWHISTORIE

Na leegstand is het kerkje vanaf 1975 dienst gaan doen als expositieruimte. Vanwege de bouw van een bedrijventerrein is het kerkje in 1984 afgebroken en ongeveer 50 meter in zuidwestelijke richting opnieuw opgebouwd, onder meer met gebruikmaking van sloopmateriaal van elders. Toen is ook het uurwerk en de bronzen luidklok aan de kerk toegevoegd. In 2009 is het gebouwtje gerestaureerd.

Kerkje De Rietstap vóór de verplaatsing, links de herenboerderij (collectie kerk).

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE			
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)		●○○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE			
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●○○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		○○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●○○
III. KUNSTHISTORIE			
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS			
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V. KERKHISTORIE			
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●○○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID			
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		○○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●○○
SCORE			**13**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het kerkgebouw van de Christengemeente Dinxperlo is een eenvoudige zaalkerk waarvan de oudbouw uit 1924-1925 baksteenexpressionistische geveldetails bevat. Opzet, type en detaillering zijn kenmerkend voor het interbellum. In 1963 en 1989 is het gebouw uitgebreid waarmee ook de oriëntatie van de zaal een kwartslag is gedraaid. Het gebouw uit 1924-1925 is van buiten herkenbaar maar in details aangepast. Van het oude interieur is niets meer aanwezig en ook de oorspronkelijke ruimtelijke opzet is door de latere toevoegingen gewijzigd. Het pand heeft een bescheiden cultuurhistorische waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

CHRISTENGEMEENTE DINXPERLO | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **030** DATUM: **22-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1924-1925

Oorspronkelijk functie
Vergadering
Christengemeente

Latere functie
-

Huidige functie
Vergadering
Christengemeente

KENMERKEN

Eigenaar	Christengemeente Dinxperlo
Adres, postcode	Kerkhofplein 7, 7091 AA
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Aanbouw achterzijde (1963) Uitbreiding achterzijde en entree (1989)
Architect	-
Bouwstijl	Baksteenexpressionisme
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Rondom de voorgevel liggen een aantal parkeerplaatsen, verder is het pand omringd door woningpercelen.
Bronnen	Reliwiki,

CHRISTENGEMEENTE DINXPERLO | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

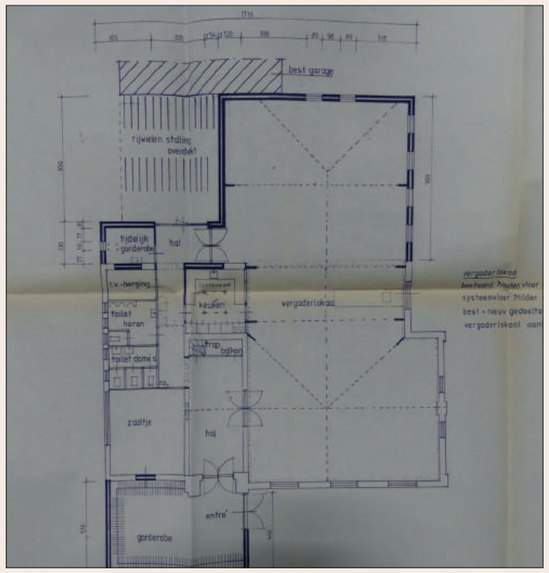
Het kerkgebouw van de Christengemeente Dinxperlo is een kleine zaalkerk die tussen 1924 en 1925 tot stand is gekomen. Het oorspronkelijke bouwdeel, dat evenwijdig aan het Kerkhofplein grenst, heeft een rechthoekig grondplan met bakstenen muren en daarop een zadeldak met gesmoorde pannen. De gevels bevatten baksteenexpressionistische details met daarin eenvoudige recht gesloten vensters met vierruits verdeling. De aanbouwen aan de achterzijde (noordzijde) uit 1963 en 1989 zijn haaks op de oudbouw geplaatst waarmee een T-vormige plattegrond is ontstaan. Deze achterbouw heeft bakstenen gevels en een kap met wolfeind aan de noordzijde. De westelijk hierop aansluitende aanbouw heeft een plat dak. Links voor bevindt zich een kleinere rechthoekige aanbouw met zadeldak, dat in de hoofdkap grijpt.

INTERIEUR

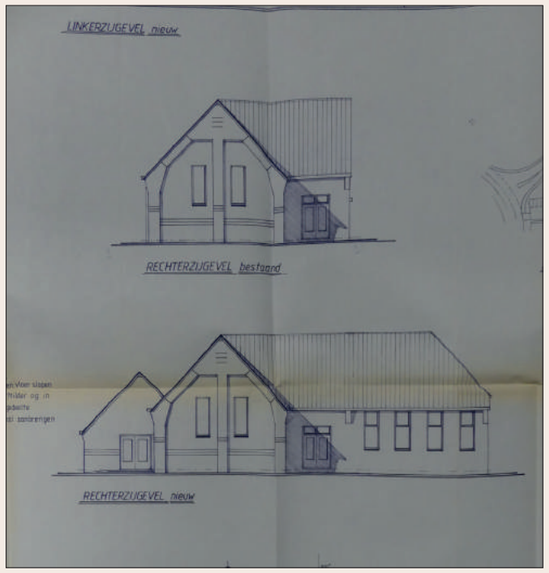
De zaal bestaat uit een grote ongedeelde rechthoekige ruimte die door de aanbouw van 1963 en 1989 dwars op de richting van de oudbouw uit 1924-1925 is gericht. De losse stoelen staan opgesteld in de richting van het podium waarop enkele muziekinstrumenten staan. Naast de grote zaal bevindt zich de gang die de nevenruimtes ontsluit. De kap van de oudbouw bestaat uit verbeterde Hollandse spanten, de kappen van de latere aanbouwen worden gedragen door gelamineerde spanten met verstijfde hoeken.

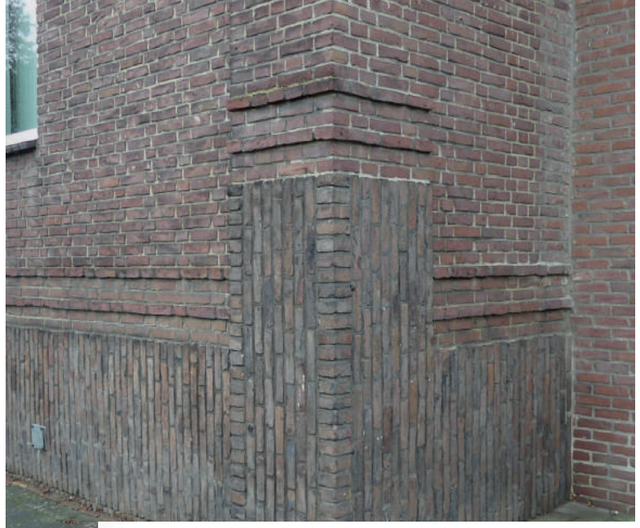

Plattegrond wijzigingen in 1989 (ECAL, bouwdossier Aalten 1989-71)

Gevelaanzicht wijzigingen in 1989 (ECAL, bouwdossier Aalten 1989-71)

'HET GEBOUW KWAM TUSSEN 1924 EN 1925 TOT STAND'

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het gebouw bevindt zich even ten noorden van de historische dorpskern van Dinxperlo, in een deel van het dorp dat in de vroege twintigste eeuw tot ontwikkeling kwam. Het kerkgebouw ligt direct westelijk van de oude Begraafplaats van Dinxperlo. Aan de zuidzijde bevindt zich een aantal parkeerplaatsen, verder westelijk bevinden zich een transformatorhuisje en het imposante oude postkantoor uit 1918. Naast de vergaderzaal (aan de Prins Bernhardstraat) staat de voormalige kosterswoning die nu door de gemeenschap als woning verhuurd wordt.

KERKHISTORIE

Sinds 1880 komt de Christengemeente uit Nederland en Duitsland bij elkaar aan het kerkhofplein in Dinxperlo. In 1925 kwam het huidige pand tot stand dat vanwege de kennelijk groeiende gemeenschap in 1963 en 1989 uitgebreid werd.

BOUWHISTORIE

In 1924 diende A. de Jager namens de Broeders van de Vergadering een vergunning in voor de bouw van een kleine zaalkerk. Het gebouw kwam tussen 1924 en 1925 tot stand en bestond uit een zaal met gang en een lagere nevenruimte daarnaast. De gevel aan het Kerkhofpad werd sober gedecoreerd met siermetselwerk en lisenen. In 1963 werd het gebouw aan de achterzijde (gezien vanaf het kerkhofplein) uitgebreid naar een ontwerp van W. Vrieze uit Varsseveld. In 1989 werd de uitbreiding aan de achterzijde verlengd waarmee de bijeenkomstzaal werd vergroot. De architectuur van de oudbouw werd in deze toevoeging versoberd doorgezet. Daarnaast werd aan de voorzijde een garderobe met entree onder een zadeldak aan het gebouw toegevoegd. In de zaal is de uitbreiding te herkennen aan de gebogen gelamineerde spanten uit 1963 en de geknikte spanten uit 1989.

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)		●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●○○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	**KUNSTHISTORIE**		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	**KERKHISTORIE**		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●○○
SCORE			**23**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De voormalige kerk van de Nederlandse Protestanten Bond te Dinxperlo is een traditionalistische zaalkerk uit 1949-1950 naar een ontwerp van S. de Jager. Het in 2016-2017 tot woningen herbestemde kerkgebouw is aan de buitenzijde nog gaaf en zeer goed herkenbaar als voormalig kerkgebouw, is opzet en type kenmerkend voor de traditionele kerkarchitectuur uit het midden van de vorige eeuw. Het is een markant gebouw voor zijn omgeving. Na de herbestemming is het oorspronkelijke kerkinterieur bijna volledig verwijderd. Ook de ruimtelijke opzet is nauwelijks nog herkenbaar waardoor de vroegere kerkelijke functie van de binnenzijde niet meer beleefbaar is. De kerk heeft een positieve cultuurhistorische waarde en karakteristieke kwaliteit.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
NPB KERK | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **031** DATUM: **22-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1949-1950

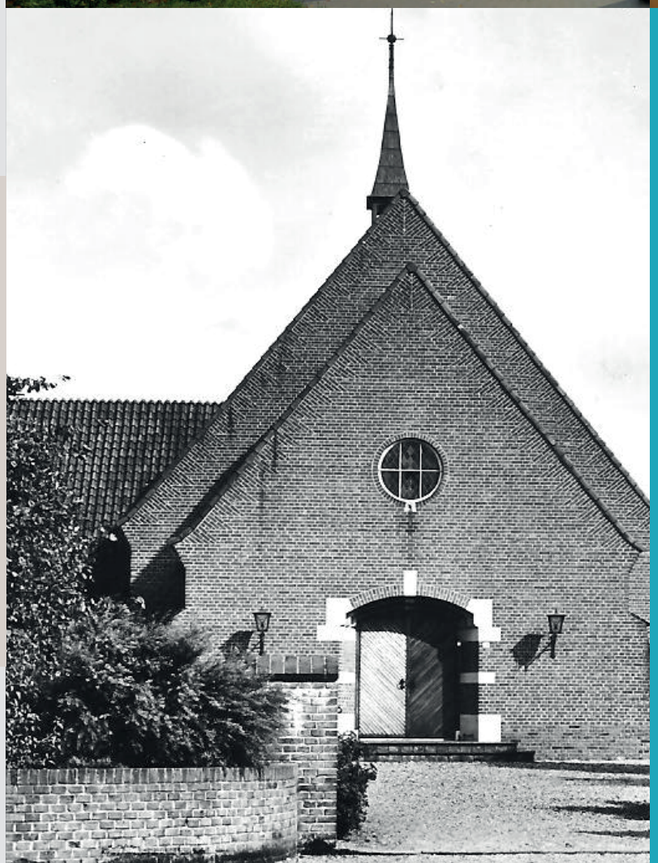
Oorspronkelijk functie
Kerk Nederlandse Protestanten Bond

Latere functie
-

Huidige functie
Woningen

KENMERKEN

Eigenaar	Particuliere bewoning
Adres, postcode	Julianastraat 45-47, 7091 BG
Wijzigingen	Herbestemming tot woningen (2016-2017)
Aanbouwen	-
Architect	S. de Jager
Bouwstijl	Traditionalistisch
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het tot drie woningpercelen opgesplitste kerkterrein is ingedeeld door heggen en schuttingen.
Bronnen	Reliwiki.

KERK NEDERLANDSE PROTESTANTEN BOND | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

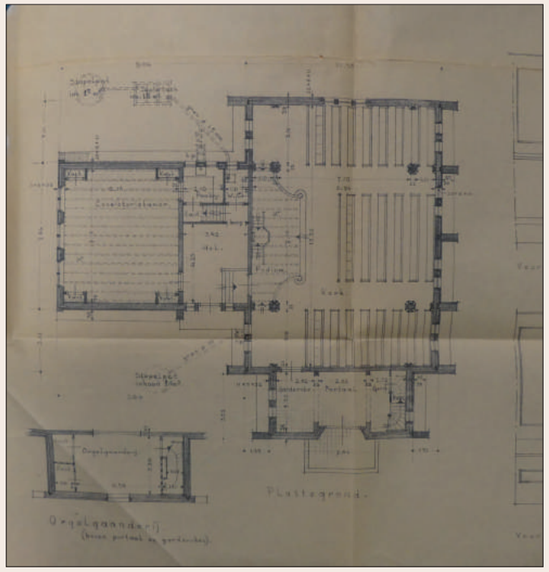
GEBOUW, EXTERIEUR

De Kerk van de Nederlandse Protestanten Bond te Dinxperlo is een bakstenen zaalkerk die in 1949-1950 is gebouwd. Architect S. de Jager was verantwoordelijk voor het in traditionalistische stijl ontworpen kerkgebouw. Het schip van de kerk is vier traveeën diep en wordt beëindigd door een recht gesloten koor. Tussen de vijf steunberen aan de zijgevel zitten telkens twee ranke en hoge rondboogvensters in de bakstenen muren. Het gebouw heeft een zadeldak met op de nok een dakruiter met luidklok. Aan de voorzijde sluit op de kerkzaal een smallere travee met eigen zadeldak aan, waarin zich het hoofdportaal bevindt. Het verdiepte portaal is geplaatst onder een segmentboog. Hierboven bevinden zich een roosvenster en een luidklok onder een kapje. Links van de kerk staat de lagere consistoriekamer. Sinds 2017 is het kerkgebouw opgedeeld in twee woningen (Julianastraat 45 en 47) en staat er een derde woning (Wilhelminastraat 11) op het voormalige voorterrein van de kerk.

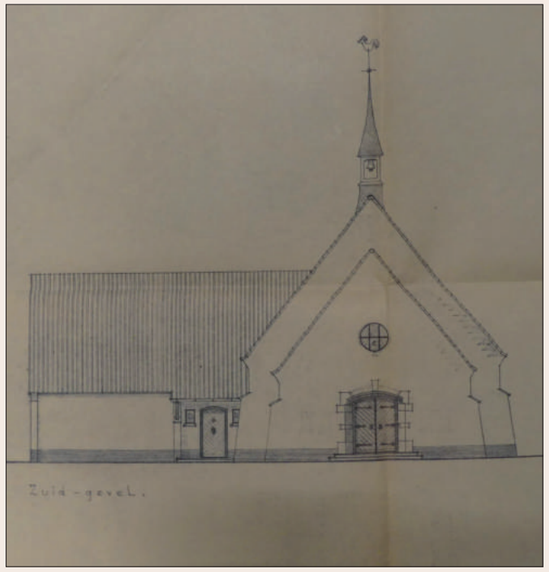
INTERIEUR

Oorspronkelijk stonden de kerkbanken in de rechthoekige kerkruimte opgesteld in de dwarsrichting, georiënteerd op de zijgevel waartegen de preekstoel stond. Op een later moment is het bankenplan gewijzigd. In het lagere bouwvolume links van de kerk zat oorspronkelijk de consistoriekamer. Boven de entree bevond zich de orgelgalerij waarvan de orgelpijpen tegen de zuidmuur geplaatst waren. Na de herbestemming van 2016-2017 is het pand in de dwarsrichting over de kerkruimte en de consistoriekamer gesplitst in twee woningen. Hierbij is het volledige kerkinterieur verwijderd. Ook de oorspronkelijke ruimtelijke opzet is nauwelijks meer beleefbaar. Slechts een tweetal opschriften op de muur getuigen in het interieur nog van de vroegere functie als kerk.

Bouwtekening 1949 (ECAL, bouwdossier Aalten 1949-25).

Gevelaanzicht voorgevel 1949 (ECAL, bouwdossier Aalten 1949-25).

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het kerkgebouw bevindt zich even ten oosten van de historisch dorpskern van Dinxperlo in een uitbreidingswijk die gelijktijdig met de kerk tot stand is gekomen. Het kerkterrein ligt in de hoek van de Wilhelminastraat en Julianastraat. De ingang tot het kerkgebouw was gericht naar de Wilhelminastraat, doordat de kerk daar enige meters van verwijderd was, werd een ruim voorterrein voor de kerk opengehouden. Bij de recente herbestemming van de kerk is er op het voorterrein een vrijstaande woning gerealiseerd. Het huidige kerkterrein is opgesplitst door heggen en schuttingen.

‘NA DE HERBESTEMMING IS HET OORSPRONKELIJKE KERKINTERIEUR BIJNA VOLLEDIG VERWIJDERD’

KERKHISTORIE

De Nederlandse Protestanten Bond is in 1870 ontstaan vanuit de Nederlandse Hervormde Kerk als kerkstroming die zich los van de bestaande kerken wilde organiseren maar waarvan de leden gelijktijdig ook lid konden blijven van andere kerkgenootschappen. De gemeenschap had vanaf 1887 een eigen kerk in Dinxperlo, in 2007 was de laatste NPB dienst in hun eigen kerk. De gemeenschap heeft haar voortzetting in de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB, afdeling Varsseveld en omstreken.

BOUWHISTORIE

Het kerkgebouw werd in 1949-1950 naar een ontwerp van architect S. de Jager uit Dinxperlo gebouwd en verving een neoclassicistische kerk uit 1887 die in 1945 tijdens de bevrijding was beschadigd. Vanaf 2007 werd de kerk niet meer gebruikt voor de erediensten. In 2016-2017 is het pand herbestemd tot twee woningen waarbij ook een nieuwbouwwoning op het voorterrein gerealiseerd werd. De herbestemming had een grondige wijziging van het interieur tot gevolg waardoor de oorspronkelijke kerkelijke functie en de ruimtelijk opzet aan de binnenzijde nauwelijks nog herkenbaar is. Tegelijkertijd bleef het gebouw van buiten herkenbaar als kerkgebouw.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van De Heurne (beeldbepalend / landmark)	●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●●
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	●○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	●●●
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●○○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●○
SCORE		**35**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Heurnse kerk is een goed en overwegend gaaf voorbeeld van een uit een evangelisatielokaal ontwikkelde kerkelijke voorziening op het platteland uit de vroege 20e eeuw. Het gebouw herinnert aan de periode waarin door bevolkingsgroei en toenemende welvaart de behoefte ontstond aan een eigen kerkgebouw in de buurtschap. De stichting van eerst een school en later de kerk zorgde voor de vorming van een kleine dorpskern.

Typologie (zaalkerk) en vormgeving, met verwijzingen naar historische bouwstijlen, zijn kenmerkend voor de protestantse kerkbouw rond 1900, althans wat betreft de kleinschalige bedehuizen. In het bijzonder de voorgevel heeft een rijke verschijningsvorm met veel bijzondere details. De kerk is zeer beeldbepalend gesitueerd aan een splitsing langs de belangrijkste doorgaande weg door De Heurne.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

HEURNSE KERK | DE HEURNE

OBJECTNUMMER: **001** DATUM: **13-02-2020**

Wijk - kern
De Heurne, gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk met aangebouwde consistorie

Bouwjaar/periode
1907-1908

Oorspronkelijk functie
Nederlands Hervormde Kerk

Latere functie
Kerk Ver. Protestantse Kerkgemeenschap Dinxperlo

Huidige functie
In transitie

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres, postcode	Lage Heurnseweg 58, 7095 AV
Wijzigingen	1948: uitbreiding consistorie; 1956: aanbouw houten kleuterschool; 1967: verbouw consistorie; 1995: aanbouw ontmoetingsplaats
Aanbouwen	Consistorie (in 1948 en 1967 verbouwd) en ontmoetingsruimte (1995)
Architect	H.W. Boland, later J.Schorfhaar
Bouwstijl	Eclecticisme
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	Niet aanwezig
Kunstenaars	Niet van toepassing
Inventaris	Eiken preekstoel; orgel uit 1895, gebouwd door L. van Dam en zn voor Hervormde kerk van Hellendoorn, sinds 1963 in De Heurne.
Terrein en terreinafscheiding	Op bestraat pleintje op de hoek van de Lage Heurnseweg en de D.H. Keuperweg. Voor de kerk staat een herdenkingsboom met hekwerk.
Bronnen	Gelders Genootschap (2010-2011), *Redengevende beschrijving Heurnsekerk, Lage Heurnseweg 58.* **www.kerk-dinxperlo.nl** **www.orgelsite.nl**

HEURNSE KERK | DE HEURNE

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

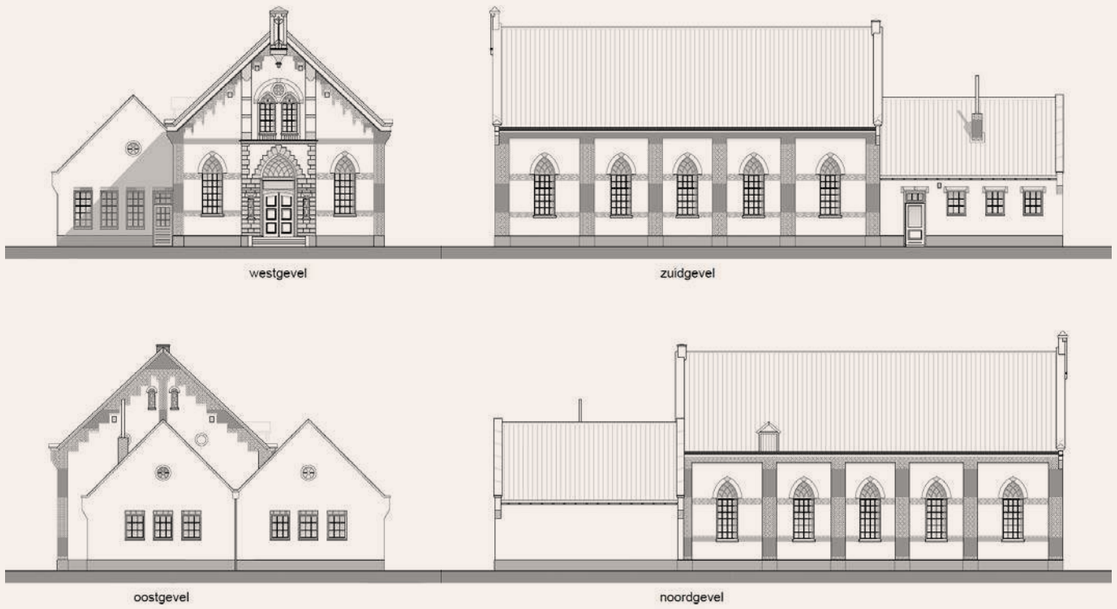
Het betreft een eenvoudige bakstenen zaalkerk van vijf traveeën diep, voorzien van een zadeldak met pannendekking. De symmetrisch ingedeelde voorgevel is de blikvanger van het gebouw. De gevel heeft een middenrisaliet met ingangspartij onder spitsboog en allerlei gepleisterde en in gele verblendsteen uitgevoerde decoratieve accenten. Een langs de schuine zijden klimmend gemetseld fries leidt naar een forse toppinakel. In voor- en zijgevels bevinden zich spitboogvensters met gietijzeren roedenramen. In de zijgevels zijn deze opgenomen in door vlakke lisenen gescheiden muurvlakken. Aan de achterzijde bevindt zich de lagere consistorie, met bakstenen gevels en dubbel zadeldak.
Voor de kerk liggen een eenvoudige gemetselde bordestrap en een rolstoelhelling met bakstenen muurtje.

INTERIEUR

De kerkzaal is een ongedeelde rechthoekige ruimte, gedekt door een houten zoldering op naar binnen kragend overstek op houten consoles. De kap is voorzien van ijzeren trekstangen. Het eenvoudige, niet oorspronkelijke bankenplan is gericht op de aandachtswand met houten lambrisering, waarin in het midden de eiken houten preekstoel met achterwand en klankbord is opgenomen. Het interieur wordt gedomineerd door het grote rijk geornamenteerde orgel uit 1895, geplaatst op het orgelbalkon in het westelijke deel van de ruimte.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk staat op een prominente plaats direct aan de doorgaande weg door de kom van De Heurne (Lage Heurnseweg), en op de hoek van de D.H. Keuperweg. De kerk vormt hier een belangrijke blikvanger te midden van de uit eenvoudige woonhuizen bestaande lintbebouwing en enkele boerderijen. Op het pleintje voor de kerk staat een forse kastanjeboom. Achter de kerk (oostzijde) ligt een tuin, eveneens met een oude boom.

‘IN HET BIJZONDER DE VOORGEVEL HEEFT EEN RIJKE VERSCHIJNINGSVORM MET VEEL BIJZONDERE DETAILS’

KERKHISTORIE

De in eclectische stijl vormgegeven Heurnse Kerk dateert uit 1907-1908 en werd gebouwd voor de Hervormde gemeente. Eerder werd gebruik gemaakt van een evangelisatielokaal uit 1898-1900, dat was gebouwd bij de school van De Heurne. Uiteindelijk ging de Hervormde gemeente deel uitmaken van de Ver. Protestantse Kerkgemeenschap Dinxperlo.
Vanaf 1 mei 2020 wordt er niet meer gekerkt in De Heurne en komt de kerk in handen van een particulier.

De Heurnse kerk rond 1950 (part.collectie).

BOUWHISTORIE

De kerk uit 1906 is ondanks interne versoberingen vrij gaaf behouden gebleven. In het bijzonder de kap boven de kerkzaal is van een nieuwe afwerking voorzien en het bankenplan is vernieuwd. De consistorie heeft drie verbouwingen ondergaan. Tijdens de laatste verbouwing in 1995 is het gebouw uitgebreid en heeft het een geheel nieuw interieur gekregen. De oorspronkelijke noordelijke buitenmuur is weggebroken en de oostelijke muur is nieuw opgetrokken. Tegen de gevels van het bestaande volume zijn nieuwe muren opgetrokken, waardoor niets meer herinnert aan de oorspronkelijke situatie.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Bredevoort (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●●
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●●
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●○
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●●
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
SCORE		**44**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Sint Joriskerk te Bredevoort is een tweebeukige gotische kerk die vanaf 1599 in meerdere bouwfasen tot stand is gekomen met gebruikmaking van oudere muurdelen.

Het interieur met het orgel, de preekstoel en met name ook de zeer fraaie boerenzolder is zeer herkenbaar als kerkelijk interieur van na de reformatie en kent een hoge mate van historische gelaagdheid. De kerk met toren heeft een beeldbepalende plek aan het marktplein in het historische centrum van Bredevoort. De kerk heeft een hoge erfgoedwaarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

SINT JORISKERK | BREDEVOORT

OBJECTNUMMER: **022** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Bredevoort, gemeente Aalten

Bouwtype
Tweebeukige kerk

Bouwjaar/periode
Vanaf 1599

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse Gemeente Bredevoort
Adres, postcode	Markt 3, 7126 AZ
Wijzigingen	Bouw voorganger (1316) Brand (1597) Herbouw (1599) Toevoeging noordbeuk (1639) Beschadiging en herstel (1646) Pleisterlaag (1849) Restauraties (1949 en 1967)
Aanbouwen	Noordbeuk (1639) Toren (1646) Catechisatielokaal (1889)
Architect	-
Bouwstijl	Gotiek
Status + objectnummer	Rijksmonument (nr 6869)
Nagelvaste (wand)kunst	Kansel met lezenaar (1762), orgel (1834), klokken (1454-1776)
Kunstenaars	H. Valk, C.F.A. Naber, J. van Trier, W. Fremy, I.F. Bagge, Van Bergen
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	Het kleine kerkterrein kent geen afscheiding, het kerkgebouw is geheel omgeven door bestrating.
Bronnen	Wikipedia. Reliwiki nr.: 11142,

SINT JORISKERK | BREDEVOORT

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

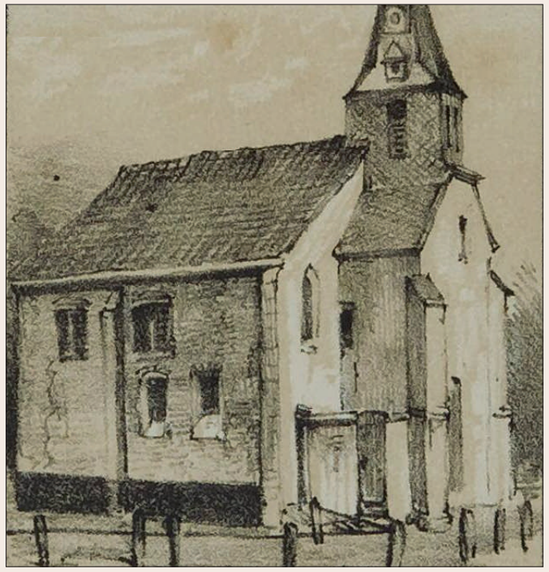
De Sint Joriskerk te Bredevoort is een gotische tweebeukige kerk die vanaf 1599 in meerdere bouwfasen tot stand gekomen is, met gebruikmaking van oudere muurdelen. De kerk is vier traveeën diep, heeft een zadeldak en wordt beëindigd door een driezijdig gesloten koor. Tussen de steunberen zitten spitsboogvormige vensters in de bakstenen muren. De westgevel aan de Markt is opvallend gesloten en bevat net als de overige gevels weinig decoratie. Deze zijde van de kerk wordt bekroond door een met leien beklede toren met galmgaten en hoge ingesnoerde naaldspits. Tegen de zuidgevel staat een later aangebouwd catechisatielokaal met daaronder een kelder.

INTERIEUR

De kerk bestaat uit twee beuken met in de noordbeuk een bijzondere houten galerij (“boerenzolder”) waarop inscripties zijn aangebracht. De zitplaatsen zijn niet op het koor (oosten) gericht zoals gebruikelijk vóór de reformatie maar op de kansel die tegen de zuidmuur staat. Het huidige kerkinterieur dateert grotendeels uit de achttiende en negentiende eeuw. De kansel is in 1762 gemaakt door Hendrik Valk en bevat een koperen lezenaar, de achterwand van de preekstoel is in 1951 vervangen. Het orgel is in 1834 vervaardigd door Carl Friedrich August Naber uit Deventer met gebruikmaking van oudere (uit circa 1700) orgelpijpen en staat op een gelijktijdig tot stand gekomen orgelgalerij boven de entree (westzijde). In het koor liggen nog een aantal recent omgedraaide grafzerken. Drie kerkklokken dateren uit 1454 (onbekende gieter), 1644 (Johan van Trier) en 1731 (W. Fremy), de voorslag bestaat uit drie klokken waarvan één uit 1776 (I.F. Bagge). Het mechanisch torenuurwerk is in 1942 door Van Bergen uit Midwolda gemaakt.

De gepleisterde Sint Joriskerk tussen 1875-1888 (Wikipedia)

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Sint Joriskerk staat vrij op een van de hoogst gelegen plekken in de stad Bredevoort en is bijna zuiver oost georiënteerd. De kerk heeft een prominente plek aan het langwerpige pleintje de Markt, te midden van de historische bebouwing van het rijksbeschermde stadsgezicht. Naast de kerk loopt de Boterstraat. Het kerkterrein heeft geen afscheiding en is geheel bestraat. De kerk is een markant oriëntatiepunt in het stadje.

‘DE KERK LIEP IN 1646 WEDEROM FLINKE SCHADE OP OP ALS GEVOLG VAN DE ONTPLOFFING VAN DE KRUITTOREN’

KERKHISTORIE

De kerk is rond 1316 gesticht en gewijd aan Sint Gregorius ofwel Sint Joris. Na het succesvolle Beleg van Bredevoort in 1597 door het staatse leger werd de Sint Joriskerk een protestantse kerk. De huidige Protestantse Gemeente Bredevoort die de kerk beheert is in 2006 ontstaan uit een fusie van de Gereformeerde Kerk van Bredevoort en de Hervormde Gemeente van Bredevoort en is aangesloten bij de Protestantse Kerk Nederland (PKN). Sinds 2009 worden er concerten gegeven in de kerk.

BOUWHISTORIE

Bij de stichting van de kerk in 1316 was er sprake van eenbeukig kerkgebouw. Deze kerk brandde in 1597 bijna volledig af bij de stadsbrand als gevolg van het Beleg van Bredevoort door de Staatse troepen van Prins Maurits. In 1599 werd gestart met de herbouw van de kerk waarbij alleen de oude muren van het koor gehandhaafd bleven. De nieuwe kerk werd gebouwd in laatgotische stijl. In 1639 werd de kerk vergroot door de toevoeging van de noordbeuk met daarin de boerenzolder, opgebouwd uit een zorgvuldig vormgegeven houten draagconstructie met inscripties. De kerk liep in 1646 wederom flinke schade op als gevolg van de ontploffing van de kruittoren op 12 juli. Bij het herstel werd de huidige 38 meter hoge kerktoren toegevoegd waarvan de torenschacht een houten constructie heeft met daarop een ingesnoerde naaldspits. In 1859 werd een pleisterlaag op de muren aangebracht die in 1949 bij een omvangrijke restauratie werd verwijderd. In 1889 werd er tegen de zuidgevel een catechisatielokaal met kelder geplaatst. In 1967 is de kerk opnieuw gerestaureerd. Het bordes met hellingbaan is in 2009 toegevoegd. Recent is ook de vloer opnieuw gelegd.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Bredevoort (beeldbepalend / landmark)		●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**38**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De rooms katholieke Heilige Hart en Heilige Gregoriuskerk in Bredevoort is een in 1875-1876 gebouwde eenbeukige kruiskerk. De bekende architect Alfred Tepe was verantwoordelijk voor het neogotische ontwerp dat nog altijd zeer goed herkenbaar is in een karakteristieke architectuur van na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. De huidige pastorie is in 1931 gebouwd naar een ontwerp van Johannes Sluymer. Het voor een katholieke kerk betrekkelijk sobere interieur dateert hoofdzakelijk van na de oorlog.
Het neogotische gebouw met haar ranke kerktoren is een van de belangrijke landmarks voor de stad Bredevoort, De kerk met tuin, pastorie en interieur is als rooms-katholieke kerk zeer herkenbaar en heeft daarom een hoge waarde. Omdat de onderdelen uit verschillende fasen dateren kan niet zozeer van een gaaf ensemble als wel van een historisch gegroeid ensemble gesproken worden.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

GEORGIUSKERK | BREDEVOORT

OBJECTNUMMER: **008** DATUM: **14-07-2020**

Wijk - kern
Bredevoort, gemeente Aalten

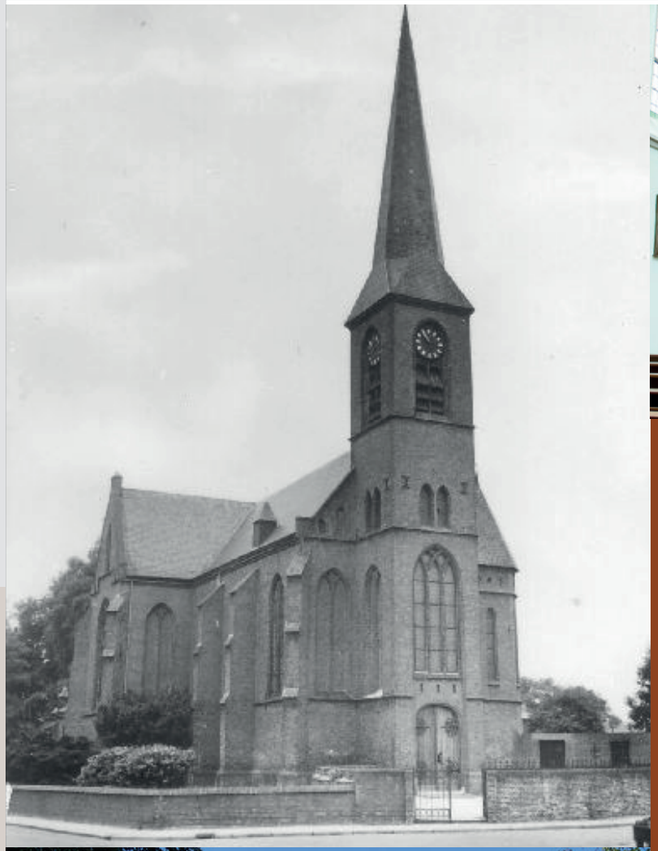
Bouwtype
Eenbeukige kruiskerk

Bouwjaar/periode
1875-1876

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Katholieke kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Sint Ludger
Adres, postcode	Kerkstraat 16, 7126 AM
Wijzigingen	1992: Restauratie
Aanbouwen	1931: Pastorie
Architect	Alfred Tepe (1840-1920)
Bouwstijl	Neogotiek
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	Kruiswegstaties, orgel, gebrand-schilderde ramen, Hoofd- en zijaltaar, preekstoel, kerkbanken
Kunstenaars	Eugène Laudy, A. Vosman, Nijenhuis, Muermans
Inventaris	Tabernakel, doopvont, kerkzilver, kazuifels, vaandels. Overige roerende inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig.
Terrein en terreinafscheiding	Kerk en pastorie staan op een deels ommuurd terrein met tuinaanleg aan de zuidrand van de binnenstad van Bredevoort. Bij de toreningang is er een ommuurd voorpleintje.
Bronnen	J.A. Chr. de Graaf e.a., Erfenis voor vandaag en Morgen, 2009; Stenvert e.a., Monumenten in Nederland, Gelderland, 2000. Reliwiki nr.: 11145; Kerkencollectie digitaal, 11292, Museum Catharijneconvent, 2019.

HEILIGE HART EN HEILIGE GEORGIUSKERK | BREDEVOORT

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De rooms katholieke Heilige Hart en Heilige Georgiuskerk in Bredevoort is een in 1875-1876 gebouwde eenbeukige neogotische kruiskerk van vier traveeën diep, afgesloten door een driezijdig gesloten koor. De slanke toren bestaat uit vier geledingen met daarop een ingesnoerde naaldspits. Op het schip en de transept zit een zadeldak. Tussen de steunberen bevinden zich hoge spitsboogvormige vensters in de bakstenen gevels. Achter de kerk staat een pastorie die middels een aantal aanbouwen en een gang verbonden is met de kerk.

INTERIEUR

De eenbeukige kerkruimte is overwelfd door kruisribgewelven. De kruiswegstaties uit 1888 en het Maarschalkerweerdorgel uit 1890 zijn een van de weinige onderdelen die overgebleven zijn van de oorspronkelijke neogotische inventaris.
In de Tweede Wereldoorlog ging het oorspronkelijke glas-in-lood verloren. Het werd in 1958 vervangen door de huidige gebrandschilderde ramen van Eugène Laudy. Kort daarop werden er enkele moderniseringen in het interieur doorgevoerd: Hoofd- en zijaltaar (1959, A. Vosman), tabernakel (1960), preekstoel (1960, Nijenhuis), kerkbanken (1960). De oorspronkelijke muurschilderingen van Muermans verdwenen onder de verf. In 1964 werd het altaar als celebratiealtaar naar voren verplaatst.

In 1987 werd het orgel gerestaureerd. De vloer van Noorse leisteen (Flagstones) is recent aangebracht. De beelden dateren uit de 18e-20e eeuw. Verder behoren het kerkzilver, kazuifels en vaandels tot het roerende kerkinterieur.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk ligt in de kleinschalige stadskern van Bredevoort. Het langwerpige kerkterrein grenst aan de zuid en oostzijde aan twee straten en aan de west en noordzijde aan woningen en een school. Rondom de kerktoren is door middel van een stenen muur een zeer klein pleintje afgescheiden.
Achter de kerk staat een pastorie uit 1931 naar een ontwerp van Johannes Sluymer. Ten westen van de kerk staat een schoolgebouw dat in het verleden met de kerk verbonden was.

‘IN DE TWEEDE WERELDOORLOG RAAKTE DE KERK BESCHADIGD WAARBIJ HET GLAS-IN-LOOD VERLOREN GING’

KERKHISTORIE

In 1535 werd Bredevoort officieel een parochie, gewijd aan de Heilige Georgius. Bij de verovering door Prins Maurits in 1597 brak brand uit waarbij hun kerk in Bredevoort verloren ging. Tijdens de reformatie gingen de katholieken uit Bredevoort te kerk in Vragender, Lichtenvoorde en Hemden. In 1873 werd er een stuk grond aangekocht om een nieuwe kerk te bouwen die in 1876 gereed kwam naar een ontwerp van A. Tepe. De kerk werd gewijd aan het Heilige hart waarbij de oude beschermheilige Georgius als ‘patroni minor’ ook aan de kerk verbonden bleef. Sinds 2010 maakt de kerk onderdeel uit van de Parochie Sint Ludger.

BOUWHISTORIE

De kerk met toren werd in 1875-1876 gebouwd naar ontwerp van A. Tepe, waarbij de bouw werd uitgevoerd door aannemer B.H. Ubbink uit Bredevoort. Ook de pastorie behoorde tot dit bouwplan, maar het oude gebouw werd in 1931 vervangen door het huidige. In de Tweede Wereldoorlog raakte de kerk beschadigd waarbij onder meer het glas-in-lood verloren ging. Eind jaren vijftig en begin jaren zestig werd het kerkinterieur vrij grondig gemoderniseerd. In 1992-1993 en 1996 werd het metselwerk van de kerk gerestaureerd.

I. STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1. deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●●○
2. wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●○
3. bijzondere betekenis voor aanzien van Bredevoort (beeldbepalend / landmark)		●●●
4. ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II. ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1. voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2. voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●○
3. wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4. wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III. KUNSTHISTORIE		
1. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2. vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		○○○
3. vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV. KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1. aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●○○
2. aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V. KERKHISTORIE		
1. herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2. uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI. GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1. uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
2. uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE		**30**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde ●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde ●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde ●○○
		geen waarde / nvt ○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Koppelkerk te Bredevoort is een zaalkerk die in 1947 naar ontwerp van J. Geel in traditionalistische architectuur tot stand is gekomen. De kerk waaraan in 1958 een toren is toegevoegd, heeft een markante ligging tegen de zuidelijke rand van de historische stadskern.

Door verwijdering van een groot deel van het interieur, onder meer tijdens de herbestemming van de kerk in 2015, is de herkenbaarheid van de vroegere functie aan de binnenzijde van het gebouw afgenomen.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
KOPPELKERK | BREDEVOORT

OBJECTNUMMER: **018** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Bredevoort, gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

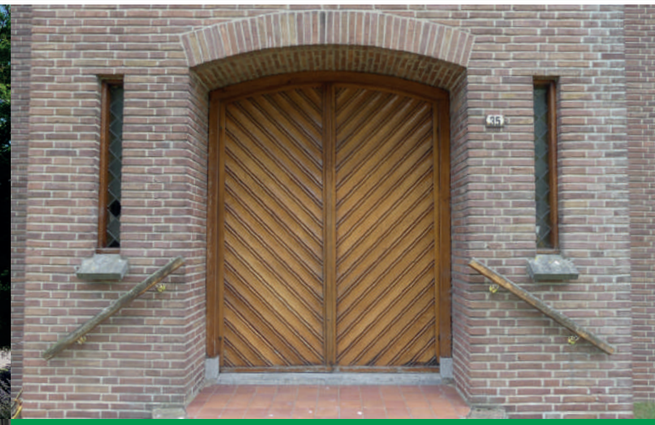
Bouwjaar/periode
1947-1948

Oorspronkelijk functie
Gereformeerde kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Centrum voor kunst en cultuur

KENMERKEN

Eigenaar	Stichting Koppelkerk
Adres, postcode	Koppelstraat 35, 7126 AG
Wijzigingen	Toren (W. van der Zee, 1958), herbestemming (2012)
Aanbouwen	Kerkraadskamer achterzijde (W. Hebly, 1967)
Architect	J. Geel
Bouwstijl	Traditionalisme
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	J. van de Kerkhof (luidklok, 1988)
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	De koppelkerk is omgeven door een gazon zonder hekwerk, op enige afstand van een kruising van twee wegen. Naast de rechter zijgevel liggen parkeerplaatsen.
Bronnen	Reliwiki nr.: 11143; W. Weijkamp, Redengevende beschrijving Koppelkerk, 2013, MAB.

KOPPELKERK | BREDEVOORT

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

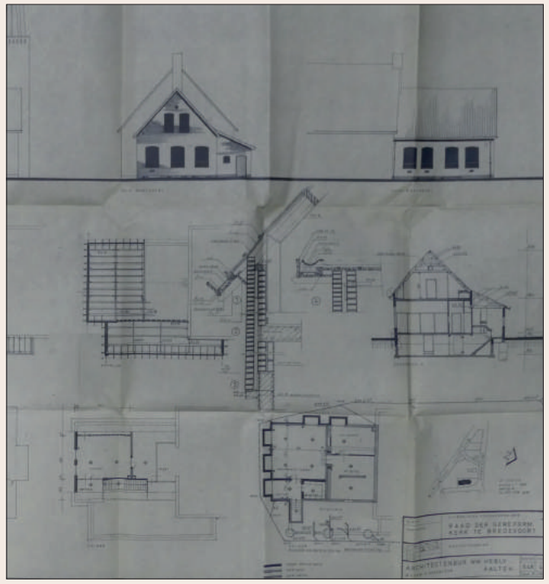
De Koppelkerk te Bredevoort is een zaalkerk uit 1947-1948. Jac. Geel was verantwoordelijk voor het in traditionalistische stijl vormgegeven gebouw. De kerk is drie traveeën diep en wordt beëindigd door een recht gesloten koor. In de sobere bakstenen gevels zit een aantal eenvoudige maar voor de bouwperiode karakteristieke twee aan twee geplaatste ramen met glas-in-lood. Op de muren rust een zadeldak, de ingang van de kerk bevindt zich onder de kerktoren. Deze centraal in de voorgevel geplaatste toren heeft een markante open bekroning van beton, waarin een luidklok is geplaatst. Tegen de achterzijde staat de in 1967 aangebouwde kerkraadskamer en toiletten.

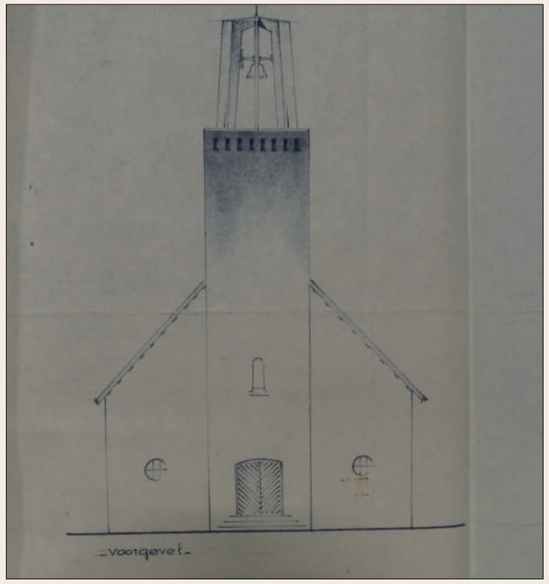
INTERIEUR

Het interieur van de kerk bestaat uit een ongedeelde ruimte. Nadat de kerk in 2012 haar religieuze functie verloor, zijn de kerkbanken en het orgel verwijderd. Het verhoogde koorgedeelte en de hanglampen zijn nog oorspronkelijke interieuronderdelen uit de periode waarin het gebouw een religieuze functie had. De kapconstructie bestaat uit scharnierspanten van verlijmd gelamineerd hout (zogenaamde Nemaho spanten) die door de open dakstoel in het zicht zitten. In de voormalige kerkraadskamer tegen de achterzijde van de kerk zijn nog enkele paneeldeuren en zachtboardplafonds aanwezig.

Bouwtekening 1958 (ECAL, bouwdossier Aalten, 1958- 122).

RUIMTELIJKE CONTEXT

De Koppelkerk heeft een markante en beeldbepalende ligging op een hoekperceel ten zuidwesten van de historische stadskern van Bredevoort. Het gebouw ligt op enige afstand van de twee wegen en wordt omgeven door een ruim groen ingericht terrein met gazon, lage borders en enkele markante bomen. Een deels van het terrein is voorzien van een hekwerk.

‘IN DE GEVELS ZIT EEN AANTAL EENVOUDIGE MAAR VOOR DE BOUWPERIODE KARAKTERISTIEKE RAMEN MET GLAS-IN-LOOD’

KERKHISTORIE

De Gereformeerden uit Bredevoort gingen sinds eind negentiende eeuw in Aalten naar de Gereformeerde kerk. Reeds in de jaren dertig van de twintigste eeuw dienden een aantal Bredevoorters een verzoek in bij de kerkenraad van de Gereformeerde kerk van Aalten om een eigen kerk te mogen stichten. De kerkenraad wachtte daarop eerst de nieuwe vestigingen van Gereformeerde kerken in Dinxperlo (1927) en Lichtenvoorde (1933) af om daarna tot een besluit te komen. Een tweede verzoek na de Tweede Wereldoorlog had succes. In 1948 betrok men het nieuwe kerkgebouw zonder afgebouwde kerktoren, aanvankelijk als wijkgemeente van Aalten en later als zelfstandige gemeente. In 2012 stopten de erediensten in de kerk. In 2015 werd het gebouw in gebruik genomen als centrum voor kunst en cultuur.

BOUWHISTORIE

De Koppelkerk is in 1947-1948 gebouwd naar ontwerp van Jac. Geel uit Amsterdam. In 1958 is de toren tegen de voorgevel afgebouwd en voorzien van een open torenbekroning bestaande uit betonnen spanten naar een ontwerp van de Aaltense architect Wim van der Zee. Tegen de achterzijde van de kerk is in 1967 de kerkraadskamer aan de kerk toegevoegd onder leiding van W. Hebly uit Aalten. Jos van de Kerkhof uit Aarle-Rixtel heeft in 1988 de luidklok vervaardigd. In 2015 werd het gebouw verbouwd ten behoeve van de nieuwe functie als centrum voor kunst en cultuur.

Koppelkerk vóór de bouw van de toren in 1958 (wikipedia.nl).

I.	**STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE**		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)		●○○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		○○○
II.	**ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE**		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●○○
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		○○○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		○○○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		○○○
III.	**KUNSTHISTORIE**		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		○○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		○○○
IV.	**KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS**		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		○○○
V.	**KERKHISTORIE**		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●○○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	**GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID**		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●○○
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		○○○
SCORE			**11**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

Het gebouw is in 2009 in gebruik genomen als moskee voor de Turkse gemeenschap in Aalten. Daarvoor werd het gebouw door de stichting gehuurd. Oorspronkelijk diende het gebouw als jeugdcentrum voor de Hervormde Gemeente. De architectuurhistorische waarde is beperkt.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

FATIH MOSKEE | AALTEN

OBJECTNUMMER: **032** DATUM: **19-07-2021**

Wijk - kern
Aalten, gemeente Aalten

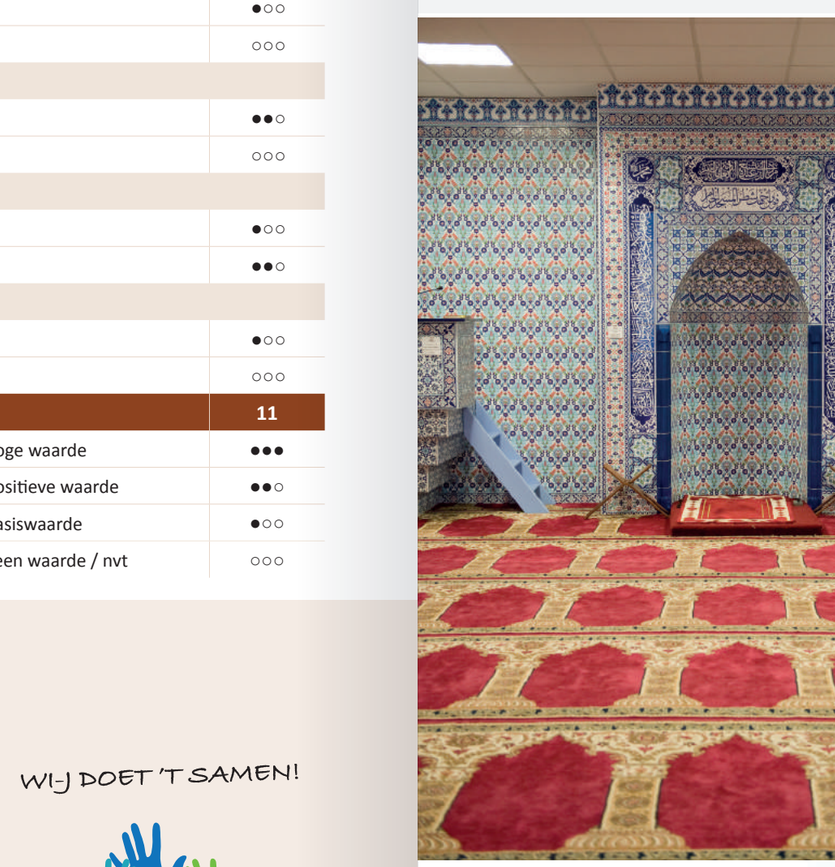
Bouwtype
Jeugdcentrum/ zaalgebouw

Bouwjaar/periode
1966

Oorspronkelijk functie
Hervormd jeugdcentrum

Latere functie
Niet bekend

Huidige functie
Moskee

KENMERKEN

Eigenaar	Stichting Turks Cultureel Centrum Aalten
Adres, postcode	Bodendijk 12, 7121 GK, Aalten
Wijzigingen	Uitbreiding en aanbouw (1970-1971), interne aanpassingen (1978)
Aanbouwen	1970-1971
Architect	Niet bekend
Bouwstijl	Functionalisme
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	Niet van toepassing
Kunstenaars	Niet van toepassing
Inventaris	Niet van toepassing
Terrein en terreinafscheiding	Gebouw gelegen aan de Bodendijk. Aan de straatzijde een plaats met beton-tegels, afgescheiden door een bloembak. Langs de erfscheiding een hek met gaas aan de linker- en een schutting aan de rechterzijde.
Bronnen	Reliwiki.nl

FATIH MOSKEE | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

Het rechthoekige gebouw aan de straat uit 1966-1967 heeft één bouwlaag en is opgemetseld met een gele machinale baksteen in halfsteens verband. De plint is van rode baksteen. Het zadeldak is bedekt met gesmoorde Verbeterde Hollandse pannen. Aan de straatzijde springt het rechterdeel van de gevel iets naar voren. In beide vlakken van deze voorgevel zijn grote gevelopeningen met links twee deuren met zijlichten en rechts een breed venster met drielichts vulling. De latere enkellaagse aanbouw aan de achterzijde heeft een zadeldak dat met bitumen is bedekt.

INTERIEUR

Het interieur is later bekeken tijdens het overleg met vertegenwoordigers van de moskee.

‘IN 2009 WERD DIT GEBOUW EEN MOSKEE’

RUIMTELIJKE CONTEXT

Het gebouw ligt iets verder terug van de rooilijnen dan de woonhuizen aan de Bodendijk. Aan de straatzijde zijn voor het gebouw een aantal parkeerplaatsen gesitueerd. De omgeving rond de Bodendijk is vooral na de jaren 1960 volgebouwd geraakt met woonwijken.

De Bodendijk is een oudere uitvalsweg richting het zuiden, gelegen ten zuiden van de spoorlijn Zevenaar – Winterswijk, die in 1885 werd geopend. Kenmerkend is de driesprong waar de Bodendijk onderdeel van uitmaakt. Deze driesprong bestaat verder uit twee historische uitvalswegen naar kernen ten zuiden van Aalten: de Dinxperlosestraatweg en de Bocholtsestraatweg.

KERKHISTORIE

De Stichting Turkse Sociaal Kultureel Centrum Aalten (heden HDV Aalten Fatih Camii) is in 1989 opgericht. Voor de aankoop van het gebouw in 2009 was de stichting huurder van het pand aan de Bodendijk. Daarvoor kwamen zij samen op de bovenverdieping van het Stationsgebouw in Aalten.

BOUWHISTORIE

Het voorste bouwdeel werd in 1966-1967 gebouwd als Hervormd jeugdcentrum. Aan de achterzijde werd in 1970-1971 een nieuwe uitbreiding gemaakt. In de beide topgevels van het gebouw uit 1966 zijn dichtzettingen van gevelopeningen waarneembaar. Deze openingen waren latere toevoegingen aan het gebouw. Op het zadeldak zijn aan de achterzijde zonnepanelen geplaatst door de gemeenschap.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE	
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel	●●●
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap	●○○
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Bredevoort (beeldbepalend / landmark)	●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.	●●●
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE	
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek	●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect	●●○
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype	●●○
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek	●●●
III.	KUNSTHISTORIE	
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur	●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur	○○○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein	○○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS	
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble	○○○
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)	○○○
V.	KERKHISTORIE	
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie	●●●
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap	●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID	
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten	●●●
SCORE		**32**

score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De voormalige huissynagoge te Bredevoort is een tweelaags diep huis met daarop een schilddak. Het pand heeft een oudere oorsprong dan de opvallend gedecoreerde voorgevel uit circa 1900 doet vermoeden.

Op deze locatie was al in de vroege negentiende eeuw een huissynagoge gevestigd in een pand, dat rond 1825 in bezit was van de Israëlitische gemeente. Het huidige pand is uitwendig met moeite herkenbaar als voormalige synagoge door het ontbreken van sporen of referenties aan de historische functie als joods gebedshuis, maar binnen resteert een oude kapconstructie met restanten van een koofconstructie, die wellicht met de synagogefunctie te maken heeft. Het pand is een belangrijke herinnering aan het vroegere joodse leven in Bredevoort en bouwhistorisch van waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

VOORMALIGE SYNAGOGE | BREDEVOORT

OBJECTNUMMER: **021** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Bredevoort, gemeente Aalten

Bouwtype
Huissynagoge

Bouwjaar/periode
Eerste helft 19e eeuw, mogelijk ouder

Oorspronkelijk functie
Synagoge

Latere functie
Woonhuis

Huidige functie
Woonhuis

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres, postcode	Vismarkt 9, 7126 AP
Wijzigingen	Verbouwingen (1895, 1906 en 1920)
Aanbouwen	-
Architect	-
Bouwstijl	Neorenaissance (elementen)
Status + objectnummer	Gemeentelijk monument
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	-
Inventaris	-
Terrein en terreinafscheiding	In de straatwand tussen belendende gebouwen. De achterzijde van het erf grenst aan de Landstraat waarvan deze met een hoge tuinmuur is afgescheiden.
Bronnen	Kooger, "Nazaten van Abraham, Izaäk en Jakob", in: Bredevoort een heerlijkheid, 1988; Reliwiki; J.M.H. Penders, redengevende beschrijving Vismarkt 9, Bredevoort, 2001. Van Voolen en Meijer, Synagogen van Nederland, 2006.

VOORMALIGE SYNAGOGE | BREDEVOORT

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De voormalige huissynagoge te Bredevoort is een tweelaags diep huis met daarop een met pannen gedekt schilddak met de nok haaks op de straat. Het pand is in de tweede helft van de negentiende eeuw in de huidige gedaante tot stand gekomen en heeft de gedaante van een representatief woonhuis. De bakstenen voorgevel met drie vensterassen en een symmetrische indeling bevat gepleisterde decoraties waarmee het een sober neorenaissance uiterlijk bezit. De ingang heeft een bovenlicht, de vensters hebben roedenramen. De overige gevels zijn wit gepleisterd met geblokte hoekpilasters.

INTERIEUR EN KAP

De indeling ter plaatse van de begane grond bestaat uit een opgedeelde middengang met aan weerszijden vertrekken. Het pand bevat geen historische interieuronderdelen uit de periode van de synagoge, maar wel bouwrestanten van een oudere bouwfase dan de voorgevel. Zo is er een bijzondere grenenhouten kapconstructie aanwezig, bestaande uit zeven driehoeksspanten met haanhouten en middenstijlen. De onderdelen zijn voorzien van een telmerksysteem. Onder de dekbalken bevindt zich een opmerkelijke constructie bestaande uit gekromde korbelen, die mogelijk een tongewelfconstructie (van de vroegere synagogeruimte?) hebben gedragen. Opmerkelijk zijn de verschillende methoden waarop de korbelen verankerd zijn, soms door middel van een ankerbalkconstructie, soms pen-gat met houten toognagel en zelfs koude aansluitingen met spijkers en een houten toognagel.

RUIMTELIJKE CONTEXT

De voormalige huissynagoge staat in het kleine achterstraatje de Vismarkt in de stadskern van Bredevoort. Het huidige pand is vanaf de straat geheel onherkenbaar als (voormalig) religieus gebouw en ligt ingeklemd tussen de belendende gebouwen, de achterzijde van het erf grenst aan de Landstraat waarvan deze met een hoge tuinmuur is afgescheiden.

‘HET GEBOUW AAN DE VISMARKT HEEFT NOG TOT AAN DE EERSTE WERELDOORLOG ALS SYNAGOGE GEDIEND’

KERKHISTORIE

Reeds in de zeventiende eeuw had Bredevoort al Joodse inwoners. Ze woonden met name rond de Hozenstraat waar ook de Joodse begraafplaats “De Timp” lag. Rond 1700 had men een huissynagoge, die rond 1714 verhuisde naar een ruimere locatie, een grote stenen schuur op de Ganzenmarkt. In 1821 viel de Joodse gemeenschap van Bredevoort nog onder de Joodse gemeente Winterswijk waarna het rond 1830 een zelfstandige gemeente werd. In de eerste helft van de negentiende eeuw werd een echte synagoge gebouwd aan de Vismarkt, volgens kadastrale informatie was er in 1825 hier al sprake van een synagoge, in bezit van de Israëlitische Gemeente. In de late negentiende eeuw liep de gemeente in leden terug en in 1900 werd de zelfstandige geloofsgemeenschap te Bredevoort opgeheven en bij die van Aalten gevoegd. Het gebouw aan de Vismarkt heeft echter nog tot aan de Eerste Wereldoorlog als synagoge gediend. Rond 1920 werd het gebouw verkocht en tot woonhuis verbouwd.

BOUWHISTORIE

De voormalige huissynagoge werd in de vroege negentiende eeuw of mogelijk al eerder ingericht in een bestaand pand dat daartoe werd verbouwd. Van de voorganger resteren het casco met oude muurankers. De bijzondere grenen kapconstructie is op zijn minst vroeg negentiende-eeuws en kan mogelijk in verband worden gebracht met een vroeger aanwezig houten tongewelf in de synagogezaal. In de zijgevel bevinden zich onder de pleisterlaag nog resten van een spitsboograam uit de synagogeperiode. De voorgevel dateert gezien de toegepaste neorenaissancestijl uit circa 1900. Het pand is in 1906 sterk verbouwd en in 1920 verkocht en verbouwd om te dienen als woonhuis, een functie die het nog altijd heeft.

Kansenkaart Kerken

Aalten - Oost Gelre – Winterswijk

Projectteam: Hilde Remøy, Herman Vande Putte, Lizanne Espinal

Projectleider KaDEr: Hielkje Zijlstra

Inleiding ... 3
Context: betrokken partijen, wet en regelgeving ... 4
Methodiek ... 7
Bronnen ... 11
Analyse kerken Aalten, Oost Gelre, Winterswijk ... 12
Kerken Aalten ... 12
Aalten, R.K. Helenakerk ... 12
Aalten, R.K. St. Georgiuskerk ... 17
Aalten, Goede Herderkerk ... 23
Aalten, De Meiberg ... 29
Aalten, Heurnse kerk ... 33
Kerken Oost Gelre ... 38
Overzicht kerken Oost Gelre ... 38
Oost Gelre, Sint Agathakerk ... 38
Oost Gelre, R.K. Nieuwe Calixtusbasiliek en pastorie ... 45
Oost Gelre, Onze Lieve Vrouw Van Lourdeskerk Mariënvelde ... 51
Oost Gelre, Sint Bonifaciuskerk ... 57
Oost Gelre, Antonius van Paduakerk ... 63
Kerken Winterswijk ... 69
Winterswijk, St. Jacobuskerk ... 69
Winterswijk, Jacobskerk ... 77
Winterswijk, Doopsgezinde kerk ... 82
Winterswijk, Synagoge ... 87
Meddo, Johannes de Doper ... 93
Winterswijk, Balinkeskerk ... 97
Winterswijk, De Ontmoeting ... 101
Winterswijk, Zonnebrinkkerk ... 105
Winterswijk, Immanuelkerk ... 109
Winterswijk, Koninkrijkszaal ... 113
Conclusie ... 117
Bijlage 1 – De lagen van een kerkgebouw ... 120
Fysieke lagen: vast en veranderend ... 120
Lagen op basis van functie ... 120
Lagen op basis van het gebouw ... 123
Bijlage 2 – Ruimtelijke vormen van historische kerkgebouwen ... 125

Inleiding

De kerk is altijd een markant gebouw geweest in steden en dorpen, bijna altijd op een centrale locatie in het centrum. De kerk is of was het middelpunt van de samenleving waar mensen samen komen om te bidden, om te vieren, om te gedenken en om te rouwen. De kerk roept door zijn functie als godshuis respect op en heeft een dominante aanwezigheid in het profiel van een stad of dorp door de vaak typerende architectuur en de grootte van het gebouw. De kerktoren met zijn torenkruis of haantje is van verre zichtbaar en een herkenningspunt voor velen. Veel kerken zijn door het rijk, de provincie of de gemeente aangewezen als monument. Volgens de Rijksdienst van Cultureel Erfgoed (RCE, 2011) zijn monumenten “boodschappers uit ons verleden - oude gebouwen met een verhaal. Zij maken deel uit van onze geschiedenis en bepalen mede de identiteit van een dorp of een stad.” Kerken creëren identiteit doordat ze een verhaal vertellen over de religieuze geschiedenis van de plaats en zijn voor velen een teken van levensopvatting, cultuur en opvoeding. Vanuit bouwhistorisch oogpunt zijn kerken gebouwd voor 1850 voornamelijk van historische waarde, zij zijn een belangrijke bron van informatie door bijvoorbeeld historische gelaagdheid en materiaalgebruik (Roeterdink, Jong, Tillema, Wierenga, & van Geel, 2008 & Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed, 2011).

De Rijksdienst voor cultureel erfgoed wil het behoud en de duurzame ontwikkeling van monumenten stimuleren, hierbij focussen zij niet alleen op restauratie maar ook op het herbestemmen naar nieuwe functies. Zij duiden monumentale waarde van gebouwen aan, onderverdeeld in vijf hoofdwaarden (RCE, 2011):

- cultuurhistorische waarde;
- architectuur- en kunsthistorische waarde;
- situationele- en ensemblewaarde;
- gaafheid en herkenbaarheid;
- zeldzaamheid

Sommige onderzoekers beargumenteren dat naast deze vijf waarden er ook gefocust moet worden op de sociale waarde van kerken binnen een samenleving en niet alleen op de “stenen”.

80% van de Europese samenleving ziet kerken als onderdeel van de identiteit en als cultureel erfgoed en pleit voor het behoud ervan, maar er is een grote leegloop van kerken te zien. In 2008 waren er nog 8323 kerken in Nederland in gebruik. Dit aantal loopt echter snel terug, tussen 2008 en 2018 zijn er 1340 kerken buiten gebruik geraakt en verwacht wordt dat de komende tien jaar dit aantal met twee per week zal groeien. Dit zullen zo een 600 tot 700 protestantse kerken zijn en 400 tot 500 katholieke kerken. Dit betekent dat 80% van de kerken in Nederland de komende tien jaar leeg komt te staan (RCE, 2011, NOS 2018). De urgentie van dit probleem is daarom groot.

De oorzaak van de leegstand is met name dat steeds minder mensen gelovig zijn, meer dan de helft (56%) van de Nederlandse bevolking ziet zichzelf als niet gelovig. Slechts 18% van alle Nederlanders gaat nog naar de kerk, dit is inclusief bijvoorbeeld een toeristisch bezoek. Door het steeds kleiner wordende aantal kerkgangers zijn veel kerken genoodzaakt om kerkelijke gemeenten en parochies samen te voegen, waardoor een deel leeg komt.

Kerksluiting gaat met veel emotionele gevoelens en onmacht gepaard. Een lange zoektocht naar een nieuwe eigenaar en/ of bestemming is vaak het geval. Emoties van niet alleen kerkgangers maar ook buurtbewoners lopen vaak hoog op als een kerk gesloopt dreigt te worden. Het herbestemmen van een kerk naar een nieuwe functie is daarom vaak een betere oplossing dan het slopen (RCE, 2011). Niet elke nieuwe functie wordt echter gewaardeerd door iedereen, wat deze herbestemmingsopgave extra moeilijk maakt. 63% van de kerkelijke gemeenten stelt eisen aan de bestemming en/of gebruikseisen van een kerk na het verlies van godsdienstige functie (Enquête, 2011). Tevens stelt een nieuwe functie nieuwe eisen aan bijvoorbeeld duurzaamheid en gebruikscomfort. Door de grote omvang van een kerk en het vaak achterstallige onderhoud door jaren van gebrek aan geld kan herbestemming een ingrijpende en kostbare zaak zijn.

Veel kerkgemeenschappen worden samengevoegd waardoor kerken leeg komen te staan. Meestal zijn het de kerk- en parochiebesturen die in eerste instantie bepalen welke kerk zij willen behouden en welke afstoten. Bij deze keuze spelen vele afwegingen een rol, bijvoorbeeld de locatie, de grootte, de onderhoudskosten, de parkeergelegenheid en de monumentale status van de kerk (RCE, 2011). Na de keuze voor een kerk komt het volgende vraagstuk, wat moet er gebeuren met de leegstaande kerken?

Aanleiding en doel

De TU Delft werkt in opdracht voor de Provincie Gelderland aan het project KaDEr: Karakteristiek Duurzaam Erfgoed Gelderland. Het doel voor het deelproject is om bij te dragen aan een duurzame instandhouding van kerken, waarbij de rol van de provincie centraal staat. Het gaat nadrukkelijk niet alleen om het conserveren van huidige gebouwen en hun gebruik, maar om het verkennen van vele strategieën zoals onderhoud, renovatie, nevenbestemming, herbestemming, transitie of sloop die gezamenlijk kunnen leiden tot een duurzaam kerkenbestand. Onderzoek van de kerkgebouwen, hun geschiedenis, de betekenis voor gebruikers en omgeving, wordt gekoppeld aan toekomstige mogelijkheden.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) stelt middelen beschikbaar voor het opstellen van kerkenvisies, met als primair doel het behoud van (rijks)monumentale kerkgebouwen. Om dat doel te bereiken is het noodzakelijk om álle kerkgebouwen in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal (OCW, 2019). De drie gemeenten Winterswijk, Aalten en Oost Gelre hebben besloten om gezamenlijk een kerkenvisie op te stellen, waar de TU Delft, Coup Groep en MAB bijdragen aan leveren.

Door de doelstellingen van de 3 gemeenten te koppelen aan het onderzoek van de TU Delft voor de provincie, is als gezamenlijke doelstelling opgesteld het ontwikkelen van een kansenkaart voor kerken met als doel (1) het toekomstig gebruik als kerk vast te stellen en (2) kansen aan te dragen voor nieuw gebruik, als nevenfunctie van het gebruik als kerk of als volledige herbestemming. Bestaande onderzoeksmethodieken worden hiervoor aangepast voor het specifieke vraagstuk herbestemming van kerken, en toegepast op de 3 gemeenten.

Context: betrokken partijen, wet en regelgeving

Betrokken partijen

Kerkbesturen (de eigenaren) zijn allereerst verantwoordelijk voor wat er gaat gebeuren met een leegstaande kerk. Wanneer er gekozen wordt voor uit gebruik laten gaan en eventueel verkoop en/of herbestemming, komen hier nog veel meer partijen bij kijken. De partijen kunnen verdeeld worden in drie categorieën. De eerste categorie zijn partijen, zoals het kerkbestuur of de nieuwe eigenaar, die betrokken blijven bij de kerk. De tweede categorie zijn de uitvoerende partijen die uitsluitend bij de verbouw betrokken zijn, zoals financiële, bouwkundige en architectonische adviseurs. De derde categorie zijn partijen die een meer adviserende en ondersteunende rol hebben, zoals de RCE.

Wanneer er gekozen wordt voor herbestemming dient het kerkbestuur dit te doen met inachtneming van de architectonische en historische waarden van het gebouw. Zij zijn echter afhankelijk van andere partijen, zoals de lokale bestuurlijke overheden, en provinciaal- en rijks-bestuurlijke overheden (Roeterink, et al. 2008). De gemeente heeft vaak het netwerk en de wettelijke middelen die nodig zijn voor het opstarten van een herbestemming van een kerk. Een andere belangrijke partij zijn de omwonenden. Zij kunnen het proces ondersteunen en daarmee versnellen of juist ertegen ingaan en daarmee vertragen (Van der Staak, 2013).

Gemeentes zijn vaak pas laat op de hoogte van een kerksluiting, waardoor alternatieve bestemmingen moeilijker worden gevonden. Een bestemmingsplan van de gemeente kan nieuwe functies in een kerkgebouw tegenhouden of vertragen. Met de kerkenvisie kan de gemeente anticiperen op (toekomstige) leegstaande kerken. De keuze tussen sloop en behoud kan op een

integrale manier benaderd worden en de overweging tot een nieuwe functie kan in acht genomen worden. Dit maakt het tevens mogelijk om herbestemming van kerken naar een breder perspectief te trekken door deze te koppelen aan de herontwikkeling van de directe omgeving of wijk.

De parochie en/of het overkoepelende kerk- genootschap spelen bij de keuze tussen sloop en herbestemming ook een belangrijke rol. Kerkgenootschappen hebben steeds vaker zelf een beleid opgesteld over toekomstige mogelijkheden voor leegkomende kerken. Hierbij is een verschil in aanpak te zien tussen de rooms-katholieke kerk en de protestantse kerk.

Voor afstoot van een kerk wordt contact opgenomen met verschillende partijen, zoals de gemeente, makelaars, andere kerkelijke gemeenten en organisaties, bemiddelaars, adviseurs, aannemers, beleggers en partijen die gericht zijn op de herbestemming van kerken zoals de bestaande stichtingen Oude kerken, het KKG, etc. Bij de afstoot van kerkgebouwen wordt het gros van de kerken verkocht aan projectontwikkelaars en particulieren, of aan een andere religieuze gemeenschap.

Relevante wet- en regelgeving

De meest belangrijke wet die van toepassing is op het herbestemmen van kerken is de Wet algemene bepaling omgevingsrecht, de Wabo. Deze wet bepaalt dat er voor het aanpassen van beschermende monumenten een omgevingsvergunning nodig is. De Wabo is sinds 2010 een integrale wet, deze wet omvat de toestemming voor de bouw, renovatie, veroorzaakte milieu overlast zoals geluid, stank of luchtverontreiniging en andere activiteiten. Vanaf 2021 wordt alle ruimtelijke en milieuwetgeving opgenomen in de Omgevingswet. Het doel van de Wabo is om te voorkomen dat er een conflict ontstaat met de voorschriften betreffende stedelijke ontwikkeling, technische veiligheid, esthetiek (tot een bepaalde hoogte), gezondheid en milieu (Hobma en de Jong, 2016). Kleine ingrepen zijn vergunningsvrij, maar meestal is vergunning verplicht. Dit is afhankelijk van de intensiteit van de ingreep die plaats zal vinden. Artikel 2.1, lid 1, aanhef van de Wabo beschrijft dat er een vergunning nodig is voor “het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een rijksmonument of het herstellen, gebruiken of laten gebruiken van een rijksmonument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht”. De erfgoedmonitor (2017) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed laat zien dat na woonhuizen, de gemeenten de meeste vergunningsaanvragen voor de verandering van kerken hebben ontvangen. Dit toont aan hoe groot het belang van de transformatie van kerken is.

In het kader van de omgevingsvergunning wordt de verbouw of herbestemming van een kerk getoetst aan onder andere het bestemmingsplan bij de gemeente. Mocht het terrein waar de kerk op staat een archeologisch rijksmonument zijn, dan is de minister van OCW (geadviseerd door de Rijksdienst van Cultureel erfgoed) de vergunningsverlener voor de archeologische monumentenvergunning. Als dit het geval is, is archeologisch onderzoek vaak verplicht (RCE, 2011).

De structuurvisie is een strategisch beleidsdocument van de gemeente dat nieuwe ontwikkelingen beoordeelt en een basis vormt voor latere bestemmingsplannen. De structuurvisie is onderdeel van de Wet ruimtelijke ordening. Het opstellen van een integrale ontwikkelvisie voor een gebied is een belangrijk onderdeel van de structuurvisie. Dit wordt gedaan door een inventariserend onderzoek en vooroverleg met de betrokken partijen te voeren. De kerkenvisie kan formeel vastgesteld worden in deze structuurvisie. De structuurvisie heeft altijd een uitvoeringsprogramma over hoe een gemeente denkt haar doelen te behalen. Een extra instrument naast het beleidsdocument over redelijke eisen van welstand is het beeldkwaliteitsplan. Dit plan biedt uitspraken over het gewenste stedelijke en architecturale vorm en structuur van een deel van een stad of dorp, met een focus op openbare ruimte. Hierin kan het behoud en versterking van cultuurhistorische kwaliteit gewaarborgd worden (RCE, 2011, Hobma & De Jong, 2016).

Het bestemmingsplan is vanuit juridisch oogpunt het meest belangrijke ruimtelijke plan. Omgevingsaanvragen worden getoetst op overeenstemming met het bestemmingsplan, en wanneer nodig, is onteigening op basis van het bestemmingsplan mogelijk. Het bestemmingsplan bepaalt wat

waar en onder welke voorwaarden gebouwd kan worden. Het bestemmingsplan bevat regels over de functie van gebouwen, gebouwtype, percentage sociale woningen, gebouwhoogte, dakvormen, gebouwmassa's, zichtlijnen, toegestaan gebruik en dichtheden. De eigenaar van een kerk is daarom gebonden aan de gemeentelijke regels van het bestemmingsplan. De gemeente kan hiermee een goede bescherming van de kerk en omgeving bieden en ruimte voor nieuwe functies en eventueel financiële ondersteuning bieden. Kerken hebben vanuit het bestemmingsplan meestal functies als "maatschappelijke doeleinden". Nevenfuncties als kantoor of sociaal-maatschappelijke voorzieningen kunnen ook worden toegestaan in een bestemmingsplan. Een functiewijziging van een kerk kan dus niet zomaar plaats vinden, maar moet opgenomen worden in het bestemmingsplan en er moet nagegaan worden of de functie past bij de cultuurhistorische waarden. Een functiewijziging kan, behalve via een nieuw bestemmingsplan, ook plaats vinden via de verlening van een omgevingsvergunning voor afwijking van het bestemmingsplan. Hiervoor is vereist dat de afwijking van het bestemmingsplan niet in conflict komt met een goede ruimtelijke ordening en moet een goede ruimtelijke onderbouwing hebben. Hiervoor is, net als bij een nieuw bestemmingsplan, allerlei onderzoek nodig. The maximale duur van de procedure van bestemmingsplanwijziging is 26 weken (RCE, 2011, Hobma & De Jong, 2016). Een omgevingsvergunning voor afwijking van het bestemmingsplan duurt even lang.

De functiewijziging van een beschermd monument (kerk) kan zo ingrijpend zijn, dat die aan verlening van een omgevingsvergunning voor de monumentenactiviteit in de weg staat. In dat geval kan worden overwogen om de minister van OCW te verzoeken om het gebouw te schrappen uit het rijksmonumentenregister.

Het toekomstig gebruik van kerkgebouwen die hun functie verloren hebben bevraagt onze omgang met overtollig vastgoed in het algemeen. Moet al het vastgoed op elk moment van zijn levensduur nuttig zijn voor zijn gebruiker? Lukt het gebruikers (en bij uitbreiding de samenleving) om vastgoed een tijdlang buiten gebruik te stellen en daarvan de lasten te dragen omdat dit vastgoed later misschien een herbestemming zal krijgen die vandaag nog niet zichtbaar is? Wat is er mis met het aanhouden van een voorraad gebouwen voor later gebruik?

Kerkgebouwen – alle gebouwen – zijn kostbare constellaties van middelen die steeds schaarser worden. Ze zijn daarenboven dragers van historische betekenissen. Herbestemming van die gebouwen heeft te lijden onder een nuttigheidsdenken en een denken op korte termijn. Het kost hedendaagse beslissers moeite om zich in te voegen in de historische rij van beslissingen die over kerkgebouwen genomen zijn. De vraag naar herbestemming is momenteel groter dan ooit tevoren. Dat kan aanzetten tot versnelde actie of juist tot temporiseren om fouten te voorkomen.

Sturingsmiddelen

De verschillende lagen van de overheid ontwikkelden in samenwerking met marktpartijen in de jaren 2010-2015 verschillende sturingsmiddelen om de leegstand van kantoren aan te pakken. Sturingsmiddelen zijn onder andere een soepeler bouwbesluit voor transformatieprojecten, flexibiliteit in bestemmingsplannen, opstellen van proactieve structuurvisies, gebiedsgerichte aanpak, financiële incentives richting de markt in de vorm van subsidies en belastingkortingen, etc. Ook zijn pilotprojecten door verschillende gemeenten ondersteund, die geleid hebben tot meer kennis over de procedures voor herbestemming.

Aanpassen en flexibiliseren van bestemmingsplannen en soepel omgaan met bouwbesluit zijn sturingsmiddelen die vaak succesvol zijn ingezet. In commerciële ontwikkelingen is de ervaring dat er weinig subsidies worden ingezet, terwijl voor erfgoed en maatschappelijk vastgoed wél gebruikt wordt gemaakt van subsidies in verscheidene vormen.

Een specifiek sturingsmiddel dat succesvol is geweest voor de kantorenleegstandsaanpak in de grote steden, is het inzetten van een kantorenloods. De kantorenloods is een persoon met een groep ambtenaren om zich heen, die bemiddeld tussen eigenaren van leegstaande gebouwen en

initiatiefnemers. Voor kerken zou dit een interessant middel zijn om in te zetten op provinciaal niveau, om te bemiddelen tussen eigenaren en mogelijke initiatiefnemers.

Vraagstelling

Voor het opstellen van een kansenkaart voor kerken is het eerst zaak om vragen te stellen, om achter te komen wat de huidige staat van de kerk is, wat de opties zijn voor het gebouw, of het door kan gaan als kerk of herbestemd dient te worden. De overkoepelende vragen die gesteld worden zijn

- Kan deze kerk doorgaan als kerk?
- Als niet, welke functies zijn denkbaar en welke niet?
- Is er een lokale vraag naar ruimte?
- Wat is de belangrijkste waarde van de kerk?
- Wat moet blijven?
- Wat mag fysiek aangepast worden?

Om antwoord te geven op de vragen wordt een studie uitgevoerd naar de kansen voor voortgezet gebruik en hergebruik van de kerken. De methode en aanpak is ontwikkeld in eerdere studies naar vastgoed, leegstand en transformatie (Geraedts en van der Voordt 2007; Wilkinson, Remøy en Langston, 2014; Zijlstra, 2007; Hendriks, 2014), maar aangepast voor de studie van de kerken in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. Dat het om kerken gaat, betekent dat de kerkgebouwen anders beschouwd dienen te worden dan andere typen vastgoed of erfgoed. Het gaat om gebouwen met veel betekenis, historische, emotionele, en maatschappelijke waarde, en deze waarden zijn in veel gevallen nog belangrijker dan de waarden die aan het fysieke gebouw gekoppeld zijn.

De waarden worden gekoppeld aan de verschillende fysieke en functionele lagen in het gebouw, alsmede de lagen van betekenis, en beslissen welke lagen vastgezet worden, welke veranderbaar worden en welke worden toegevoegd.

Methodiek

Bestaande instrumenten en methodieken

In de loop der jaren zijn door adviesbureaus en onderzoeksinstellingen verschillende instrumenten en methodieken ontwikkeld om transformatie van leegstaand vastgoed en erfgoed naar nieuwe functies in kaart te brengen, van “quick and dirty” tot meer gedegen en gedetailleerd, integraal of met een focus op technische, functionele of financiële aspecten. Een aantal van deze instrumenten is als input gebruikt voor deze studie:

- *Transformatiepotentiemeter*, een stappenplan plus checklist van locatie- en gebouwkenmerken en organisatorische aspecten die de kans op een succesvolle transformatie van kantoor naar woningen bevorderen of belemmeren;
- *Herbestemmingswijzer*, die onder meer bruikbaar is voor het bepalen van de functie of een combinatie van functies na transformatie;
- *ABT quick scan*, die vooral de technische haalbaarheid in kaart brengt;
- *ABCD* (in time) onderzoeksmethode, analyse van bouwwerken van context tot detail in de tijd;
- *ABC scan*, voor inzicht in de verwachte verkoopopbrengst van leegkomende rijksgebouwen, en reële opties voor nieuw gebruik, dan wel afstoot of herbestemming;
- *Kader en generieke ruimte,* een aanpak voor het analyseren van een gebouw om de verschillende lagen te bepalen en vervolgens vaststellen welke laag leidend is en werkt als kader;
- *Mag dit weg – methodiek voor herbestemming,* handvaten voor architecten, ontwikkelaars, initiatiefnemers en anderen die geïnteresseerd zijn in het herbestemmen van bestaand vastgoed en erfgoed.

Transformatiepotentiemeter (Geraedts, van der Voordt en Remøy, 2018) is in 2002 ontwikkeld door Geraedts en Van Der Voordt en wordt continu doorontwikkeld, en richt zich op het in kaart brengen en beoordelen van de transformatiepotentie van kantoren naar woningen. De transformatiepotentiemeter geeft inzicht in de locatie van leegstaande kantoren, inzicht in welke

gebouwen in aanmerking komen voor transformatie, een globaal oordeel over de transformatiepotentie van de bestudeerde gebouwen. De tool is opgebouwd uit 5 stappen (1) inventarisatie van de voorraad; (2) quick scan markt, locatie en gebouw met veto criteria; (3) kwalitatieve haalbaarheidsscan van markt-, locatie- en gebouwcriteria; (4) bepaling van de transformatiekansen; (5) financiële haalbaarheidsscan. Als eventueel zesde stap kan een risico-checklist ingezet worden.

De herbestemmingswijzer is in 2004 ontwikkeld door Hek, en richt zich op het bepalen van een nieuwe functie voor een leegstaand (kantoor)gebouw. Naast monofunctionele transformatie, is het tevens mogelijk multifunctionele oplossingen te onderzoeken. De herbestemmingswijzer resulteert in een opzet voor een mogelijk programma voor transformatie van een leegstaand gebouw. In vier stappen worden eerst functies geselecteerd, in stap 2 worden mogelijke functiecombinaties geëvalueerd, in stap 3 wordt een indeling ontworpen, en als laatst wordt in stap 4 de haalbaarheid bepaald.

De ABT-Quickscan richt zich op het adviseren bij de afweging tussen hergebruik en sloop. Hierbij wordt gekeken naar mogelijke nieuwe functies en bijhorende kosten. De ABT-Quickscan kenmerkt zich door de integrale benadering, zodat elk herbestemmingsvraagstuk kan worden aangepakt. Met de quickscan kan een afweging gemaakt worden tussen hergebruik en sloop.

De ABCD (in time) onderzoeksmethode is in 2009 ontwikkeld door Zijlstra, en richt zich op het analyseren van een gebouw van context tot detail in relatie tot de veranderingen in de tijd. Hierbij wordt de waarde van een gebouw subjectief beoordeeld aan de hand van een variëteit aan factoren. ABCD (in time) geeft een gedetailleerd overzicht van de kwaliteiten van het gebouw gedurende drie perioden: ontstaan, bestaan en ver(der)gaan. Voor zowel de context als het gebouw worden analyses gedaan naar de opdracht, locatie, architect, typologie, ontwerpproces, en per fase naar ruimten, structuur, materialen en voorzieningen.

De ABC – scan, ontwikkeld door de RVOB en de Rgd, brengt als eerste stap de essentiële gegevens van het rijksvastgoed van beide organisaties samen. Dat betreft gegevens van het object / terrein en de financiële en administratieve gegevens. De scan bestaat uit een analyse van drie hoofdonderdelen; leegstandskosten, potentiële financiële waarde en waardecreatie, identificeren van de mogelijkheden en beperkingen die samenhangen met zorgvuldige omgang met het vastgoed. Een ABC-scan onderbouwt besluitvorming over het verdere proces van afstoot en herontwikkeling en brengt op een kernachtige manier alle essentiële informatie daarvoor samen. Daarnaast kan een scan gebruikt worden voor monitoring van het proces en de voortgang daarvan.

Kader en generieke ruimte, ontwikkeld door Leupen in 2002 is een aanpak voor het analyseren van een gebouw om de verschillende lagen te bepalen en vervolgens vaststellen welke laag leidend is en werkt als kader. Als resultaat van de analyse wordt duidelijk welke lagen (onderdelen) van het gebouw van belang zijn en ordenend zijn voor de rest van het gebouw.

Mag dit weg – methodiek voor herbestemming van Vandenbroucke (2020) presenteert een methodiek voor architecten en initiatiefnemers voor herbestemming van erfgoed, waarmee een gebouw geanalyseerd kan worden, een bouwhistorisch quickscan en meer gedegen bouwhistorisch onderzoek gedaan kan worden, en nieuw programma kan worden afgestemd en onderbouwd. Hiermee heeft de architect/initiatiefnemer een houvast voor het herbestemmen van erfgoed.

Methodiek voor analyse kerken

Om de specifieke vraagstukken voor kerken te analyseren is de bestaande methodiek aangepast en doorontwikkeld.

Stap 1: 'bestaande toestand'

- Het kerkgebouw en omgeving (fysieke lagen) worden beschreven, alle gegevens van het fysieke gebouw en locatie wordt verzameld. Een bouwhistorische analyse wordt opgesteld.
- De huidige functie van de kerk wordt onderzocht, inclusief nevenfuncties.
- Als toegankelijk wordt inzicht verschaft in financiële gegevens over de kerk, zoals exploitatiekosten en opbrengsten (inclusief subsidies), staat van onderhoud etc.
- De stakeholders worden in kaart gebracht, eigenaar, gebruikers, erfgoedorganisaties, burgerlijk gemeente

Stap 2: 'eisen', wensen van de betrokken stakeholders en mogelijke initiatieven

- Veranderend gebruik, mogelijke nieuwe trends in gebruik
- Minder gebruik, meervoudig gebruik als optie
- Kerk wordt eventueel onttrokken van de dienst
- Mogelijk nieuw gebruik en transformatie van het gebouw

Stap 3: 'evaluatie en waardenstelling'

- Voor de evaluatie van de mogelijkheden voor herbestemming van de kerkgebouwen worden vier groepen van eigenschappen beschouwd. Elk van de eigenschappen is daar in detail uiteengezet. Deze vier groepen en hun circa 30 deelaspecten zijn:
- de functie van het gebouw voor het individu: sacrale plek, meditatie, alleen-zijn, esthetische ervaring, leerhuis, rituelen, begraven, belijdenis, refuge, persoonlijke problemen
- de functie van het gebouw voor de gemeenschap: schuilplaats, groepsvorming, vrijheid van expressie, collectief bezit van de leden, manifestatie ten aanzien van anderen, referentiepunt in de tijd, collectieve esthetische beleving, leerhuis, sociale actie, weerzin, weerstand, multifunctionaliteit
- de rol van het gebouw in de omgeving: deel architecturaal ensemble, stedenbouwkundig geheel, centraliteit; herkenningspunt in de omgeving
- de kenmerken van het gebouw zelf: draagconstructie, huid, enscenering, ontsluiting, dienende elementen, ruimtelijke compositie, volumetrische compositie
- Wat wordt geëvalueerd zijn de eigenschappen van het huidige kerkgebouw (de lagen). Het gaat dus niet om eigenschappen van de huidige gebruiker of omgeving. De evaluatie van de lagen gebeurt op een schaal met 5 waarden: kader-belangrijk-onbeslist-onbelangrijk-vrij (zie figuur hieronder). Er zijn ook 2 aanvullende waarden: de status van een laag is onduidelijk wanneer er onvoldoende informatie is om de laag te evalueren; het kan ook zijn dat een bepaalde laag niet voorkomt in het gebouw. De lagen die in de analyse groen gekleurd worden, zijn de lagen die belangrijk zijn voor het bepalen van de toekomst van het gebouw.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk (gebrek aan info)
	niet van toepassing

Stap 4: 'Mogelijk nieuw gebruik'

Na de evaluatie en waardestelling kan de verschillende alternatieven voor nieuw gebruik worden geëvalueerd.

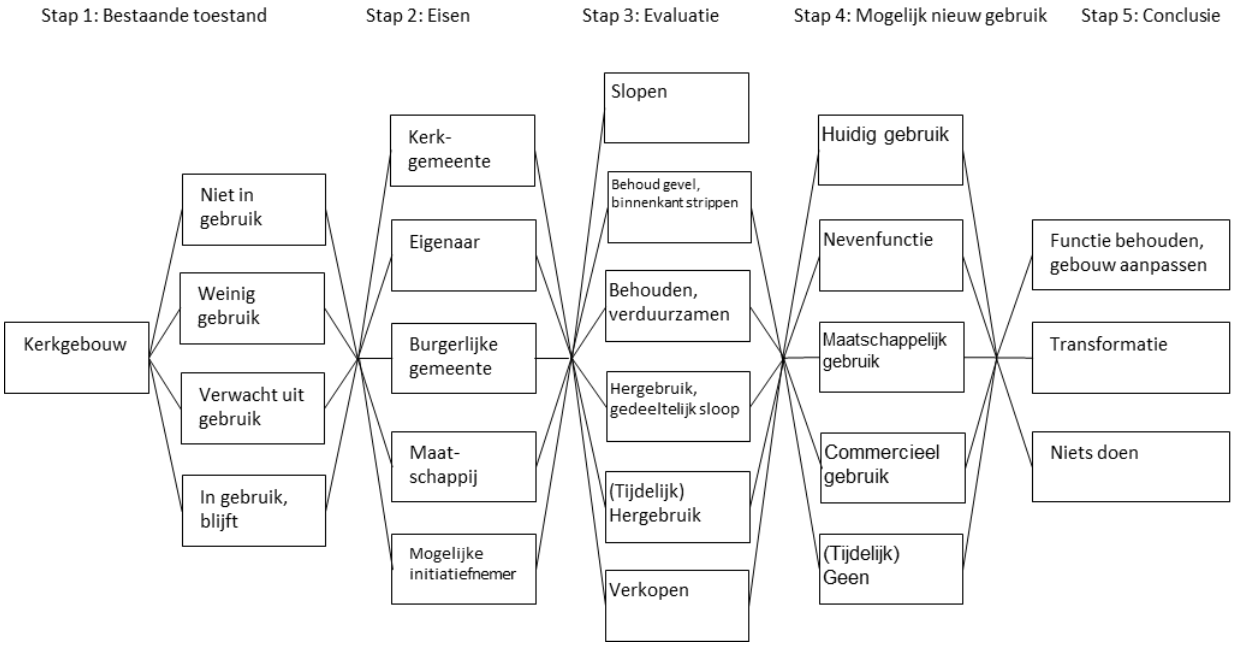
- Als eerste behoud van de religieuze functie, dan wel aangevuld met een nevenfunctie als nodig om financieel het kerkgebouw te kunnen exploiteren. Verduurzaming zal vaak nodig zijn in dit geval. Voor een aantal kerken is al een energiescan gemaakt en weet men waar men aan toe is, voor kerken waarvoor nog geen energiescan gemaakt is, zal dit de eerstvolgende stap zijn.
- Optie 2 is transformatie met behoud van de maatschappelijke functie van de kerk, waarbij de kerk als middelpunt van een dorp gehandhaafd blijft.
- Optie 3 is transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie. Hierbij wordt het kerkgebouw of delen ervan geprivatiseerd, maar blijft het gebouw wel behouden. Voor zowel optie 2 als optie 3 is een tijdelijke transformatie een 'tussenoptie', waar gelet moet worden op de omkeerbaarheid van het besluit.
- Een laatste optie is sloop. Bij sloop gaat het gebouw voor altijd verloren. Deze optie zal niet snel gekozen worden, en zal wellicht ook pas volgen na een tijd van leegstand en verkenning van andere mogelijkheden.
- Dit rapport presenteert een aantal getransformeerde kerken, die als inspiratie kunnen dienen voor kerken waarvan duidelijk is dat een transformatie naar een maatschappelijke of commerciële functie tot de mogelijkheden hoort, zie hoofdstuk 'voorbeelden getransformeerde kerken'.

Stap 5: 'conclusie'

Dit onderzoek heeft als doel om de verschillende opties voor een kerkgebouw te definiëren, waarmee de stakeholders uiteindelijk een keuze kunnen maken. Als een of meerdere opties mogelijk worden geacht, biedt dit document handvaten voor een afweging door de eigenaar en andere stakeholders, waarmee zowel de huidige als de toekomstige waarde van het gebouw en gebruik vergeleken kan worden.

Gebruik – opties – kansen

In de kerkenvisie worden de kerken in een gemeente beschouwd en geëvalueerd om het huidige en toekomstige gebruik van de kerken vast te stellen, om opties te bespreken voor kerkgebouwen die hun huidige gebruik zullen verliezen, en op basis van de conclusie; functie (gedeeltelijk) behouden of volledig transformeren, nieuwe kansen aandragen voor transformatie van de kerken.

Analysekader kerken (gebaseerd op: Wilkinson, Remøy en Langston, 2014, Geraedts, van der Voordt en Remøy, 2018).

Als eerste wordt het huidige gebouw en gebruik geanalyseerd. In stap twee worden de noden; de wensen en eisen, van de eigenaar en andere stakeholders geanalyseerd, in stap 3 wordt een dieptestudie gedaan van de waarden, gebouw en gebruik, voordat in stap 4 verschillende alternatieven voor hergebruik met elkaar worden uiteengezet. Uiteindelijk wordt in stap 5 door de eigenaar en stakeholders een of meerdere alternatieven gekozen die uitgewerkt kunnen worden met een bijhorende haalbaarheidsanalyse, rekening houdend met de verschillende besluitvormingsfactoren.

Bronnen

De analyse maakt vooral gebruik van informatie die via het publieke internet is opgezocht. Van sommige kerken is de omgeving ter plekke verkend; van geen enkele kerk is het interieur bezocht. De onderzoekers hadden geen contact met de kerkgemeenten en ook niet met de provincie, de gemeenten of andere overheden en hun diensten. Bij de beschrijving van de kerken is gebruik gemaakt van informatie van COUP-GROUP en van het Monumenten Advies Bureau (MAB).

Analyse kerken Aalten, Oost Gelre, Winterswijk

Bij elkaar opgeteld staan er 55 kerken in de drie gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. De analysemethodiek is ontwikkeld en toegepast op 20 kerken van verschillende grootte, type en ligging. De kerken die geanalyseerd zijn hebben een verschillende status als monument en behoren tot verschillende geloofsgemeenten.

Kerken Aalten

Aalten bestaat uit de volgende kernen met kerken: Aalten, Bredevoort, Dinxperlo, de Heurne. Deze plaatsen hebben een of meerdere kerken.

Aalten, R.K. Helenakerk

Dijkstraat 11, 7121 ES

Stap 1: Bestaande toestand

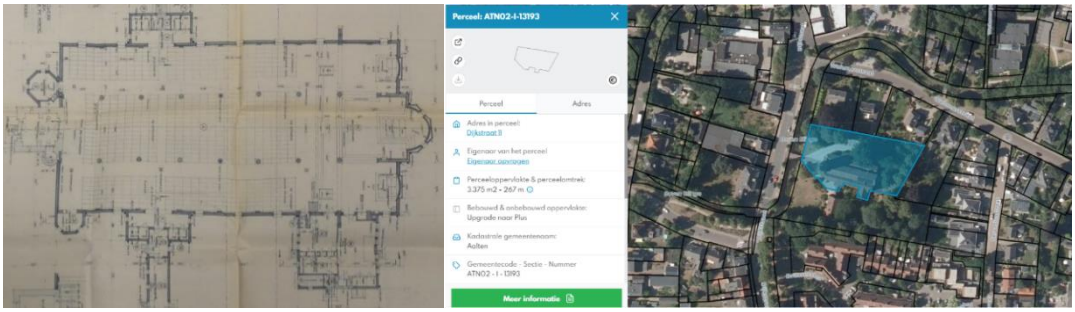
Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- In het centrum van Aalten, met talrijke winkels en horeca in de omgeving
- Het kerkterrein is van de Dijkstraat afgescheiden door de Boven Slinge en via een brug hierover te bereiken. Rondom de overige drie zijden van het kerkterrein liggen woningpercelen.
- De kerk is omringd door een tuin met sierplanten, een gazon en een Christusbeeld. Op het kerkterrein staan nog twee gebouwen, de pastorie die middels een gang is verbonden aan de kerk en achter de kerk een tuin met een bijgebouwtje uit 1919.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- De Aaltense rooms-katholieke kerk was tot de reformatie de Oude Helenakerk, die na de reformatie werd overgenomen door protestanten.
- In 1859 werd aan de overkant van de Dijkstraat een waterstaatskerk gebouwd. Deze kerk brandde in 1893 af. De pastorie staat er echter nog.
- In 1894-1895 is een nieuwe kerk gebouwd naar ontwerp van Alfred Tepe. Deze werd bij een bombardement op 28 januari 1945 zwaar beschadigd en de pastorie was geheel verwoest. De beschadigde kerk werd gesloopt en op de oude fundatie werd in 1950-1952 een nieuwe, grotere kerk gebouwd naar een ontwerp van Jan van Dongen, een belangrijke kerkenvernieuwer.
- De kerk is gebouwd in neoromaanse stijl en is een driebeukige basiliek van acht traveeën diep met een driezijdige absis, met zijbeuken. De toren heeft vier geledingen. De onderste twee zijn een restant van de vorige kerk. De kerk is gedecoreerd met een grote hoeveelheid religieuze kunstwerken, een aantal zijn uit de vooroorlogse periode. De inwendige wanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk met kolommen van natuursteen. Het middenschip heeft een open dakstoel en de gordingenkap wordt gedragen door houten A-spanten.
- Na de wederopbouw werd nieuw kerkinterieur aangeschaft, en is het glas-in-lood voor de absis en de Mariakapel vernieuwd. Het oude altaar is in 1952 omgebouwd tot celebratiealtaar door kunstenaar E. Brom. De kruiswegstaties zijn uit de oude kerk en oorspronkelijk uit een kerk van Lichtenvoorde. In 1985 werd een orgel toegevoegd.
- De R.K. Helenakerk maakt sinds 2010 deel uit van de parochie St. Ludger. In 2003 is een parochiecentrum en vergaderruimte in de kerk geplaatst, een deel van de kerkbanken is hierdoor verwijderd. In 2017 zijn zonnecollectoren op het dak van de kerk geplaatst.

Beschrijving gebouw

- De kerk wordt ook Nieuwe Helenakerk of Sint-Helena genoemd.
- Driebeukige basiliek gebouwd in een neoromaanse stijl
- De onderste twee geledingen van de toren zijn een restant van de neogotische kerk ontworpen door Alfred Tepe.

Status

- Gemeentelijk monument.
- De kerk en de pastorie zijn verkocht. De laatste dienst wordt op zondag 6 februari 2022 gehouden, waarna de kerk wordt onttrokken aan de Goddelijke eredienst.
- Jan van Dongen (architect na het bombardement) was een belangrijke vernieuwer van kerkbouw in Nederland tijdens de wederopbouwperiode.
- Bevat religieuze kunstwerken uit vooroorlogse periode: kruiswegstatie (1860), beelden (1875-1900), knielbank en priesterbank (1895), kroonluchters (1901), doopvont (1904).
- Nagelvaste (wand) kunst bestaat uit: Kroonluchters, kerkbanken, glas-in-lood, absis en Mariakapel, kandelaars, lezenaars, celebratiealtaar en orgel.
- Inventaris: Kruiswegstatie, beelden, knielbank, priesterbank, doopvont, kerkzilver, kazuivels, vaandels.

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- De parochie St Ludger vermeldt dat concentratie van het pastorale werk noodzakelijk is door teruglopend kerkbezoek, het vergrijzend ledenbestand, een tekort aan betrokkenheid onder jongeren, afnemend aantal pastores en vrijwilligers en door financiële redenen.
- De parochie heeft in 2018 besloten om meerdere kerken te onttrekken aan de Goddelijke eredienst (uiterlijk 1 januari 2026). Er wordt ook gekeken naar eventuele herbestemming.
- Voorafgaand de beslissing om de kerk van zijn Goddelijke eredienst te onttrekken zijn bijeenkomsten georganiseerd waar de parochianen de gelegenheid kregen om vragen te stellen, alternatieven aan te dragen en hun verdriet/teleurstelling te uiten. De parochianen zullen gebruik maken van de kerk van de H. Bonifatius en H. Ludgerus en het Eucharistisch Centrum.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- De kerk en de pastorie zijn in 2019/2020 verkocht aan familie Wolter uit Gaanderen. De herbestemmingsplannen zijn nog niet bekend.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Waardevol gebouw - niet weg te denken uit de gemeente
- De neoromaanse architectuur is typerend voor de traditionalistische wederopbouwkerken
- Het huidige kerkensemble, bestaande uit kerkgebouw met toren, pastorie, tuin en kerkinterieur is ensemble zeer gaaf en authentiek en heeft daarom een hoge beeldwaarde.
- Het schip van de kerk is waardevol als onderdeel van het oeuvre van architect Jan van Dongen.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- Opdelen is lastig, geen secundaire ruimten beschikbaar behalve kleine sacristie en het parochiecentrum naast het gebouw.
- De kerkruimte zou eventueel wel als multifunctionele zaal gebruikt kunnen worden (b.v. tentoonstelling).
- De pastorie zou ook verhuurd kunnen worden aan een bedrijf aangezien de ligging van de kerk en de aanwezigheid van parkeerplekken op het terrein.

Herbestemming

- Opdelen is lastig→ multifunctionele zaal (ligt centraal in de stad, heeft een tuin met enkel parkeerplekken, bushalte 100 meter verderop)
- Het gebouw is geschikt voor vele functies→ tentoonstellingen, concertzaal, recepties, als trouwlocatie, vergader- en evenementenlocatie.
- Voorziening/ secundaire ruimtes (toilet, foyer met bar, ticketbalie, garderobe, opslag…) moeten toegevoegd worden, eventueel als bijgebouwen of in het pastoriecentrum.
- Het parochiecentrum kan ook kleinere ruimtes beschikken die verhuurd kunnen worden aan bedrijven.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: Opdelen van de kerk is lastig, waardoor de kerk juist aantrekkelijk is voor commerciële functies die grote open ruimtes nodig hebben. Verhuur als multifunctionele zaal is een voor de hand liggende optie aangezien de ligging en grote tuin inclusief parkeerplekken. Verhuur als (open-plan) kantoorruimte is ook een optie in combinatie met het verhuur van kleinere vergaderzalen die ondergebracht kunnen worden in de huidige pastorie. Woonfunctie is minder voor de hand liggend maar is wel een optie. Daarvoor zouden grotere ingrepen in het gebouw moeten worden gemaakt.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': gebruik als commerciële functie zonder grote bouwkundige ingrepen.

Voorbeeld herbestemde kerk: Posthoornkerk te Amsterdam, getransformeerd naar evenementenlocatie

Stap 5: Conclusie

- De R.K. Heilige Helenakerk (1950-1952) is neoromaanse driebeukige basiliek. De architectuur is typerend voor de traditionalistische wederopbouwkerken. Het huidige kerkensemble- bestaande uit het kerkgebouw met toren, de pastorie, de tuin en het kerkinterieur is zeer gaaf en authentiek en heeft daarom een hoge beeldwaarde. Het neoromaanse schip is tevens waardevol als onderdeel van het oeuvre van architect Jan van Dongen.
- Herbestemming is mogelijk, eventueel multifunctionele zaal. Het parochiecentrum en de sacristie zouden als secundaire ruimtes kunnen dienen.

Geraadpleegde bronnen:

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Helenakerk_(Aalten)
- https://sintludgernu.nl/images/locaties/Aalten/document/Uittreksel-jaarboek-Helena-2.pdf
- info over orgel, niet gebruikt→ http://www.orgelsinaalten.nl/index.php?page=rk-st-helenakerk
- niet gebruikt, info over andere kerken→ https://www.elna.nl/nieuws/algemeen/225837/parochie-st-ludger-storen-zes-kerken-af-
- https://www.stpaulusparochie.nl/images/bestuur/Aalten.St.Helena.Decreet-onttrekking-aan-eredienst.2018-11-20.pdf
- https://www.sintludgernu.nl/images/bestuur/Aalten.St.Helena.Decreet-onttrekking-aan-eredienst.2018-11-20.pdf

Aalten- RK Helena kerk	
Gemeentelijk monument	Laatste dienst op 6 februari 2022
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	
Meditatie	
Alleen-zijn	Mariakapel
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	gekocht particulier
Manifestatie	
Referentie id tijd	neoromaanse basiliek
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	tevens belangrijk oeuvre van architect Jan van Dongen.
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	brug+mooi kerkterrein
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Aalten, R.K. St. Georgiuskerk

Kerkstraat 16, 7126 AM, Bredevoort

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- Het kerkterrein grenst aan de zuid en oostzijde aan twee straten die daarmee door middel van een hekwerk van afgescheiden zijn. Aan de west en noordzijde grenst het terrein aan woningen en een school.
- Rondom de kerktoren is door middel van een stenen muur een zeer klein pleintje afgescheiden.
- Verder zijn er in de omgeving nog de Koppelkerk (herbestemd), een meelfabriek en de walkoren-molen “De Prins van Oranje” te vinden.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- De oudste katholieke kerk in Bredevoort werd gebouwd rond 1480. In 1535 werd Bredevoort gewijd aan de Heilige Georgius. In 1597 werd de reformatie ingevoerd, en brand verwoestte de kerk bijna geheel. De katholieke inwoners gingen in het geheim te kerk in Vragender en Lichtenvoorde. Vanaf 1652 maakten de katholieken gebruik van kerken net over de grens.
- In 1798, na de Bataafse revolutie, werd in Bredevoort weer een rooms-katholieke kerk gesticht tegenover de huidige kerk, ook gewijd aan de Heilige Georgius.
- In 1871 kreeg pastoor Smorenburg de opdracht om in Bredevoort een nieuwe kerk te bouwen en een stuk grond, genaamd de "Ossenkop", is hiervoor aangekocht. De gemeente heeft 1420 m2 geschonken en 1420 m2 verkocht voor de prijs van 795,20 gulden.
- Naar ontwerp van Alfred Tepe werd een eenbeukige neogotische kruiskerk gebouwd van vier traveeën diep, afgesloten door een driezijdig gesloten koor en gedekt door kruisribgewelven. De kerk is voorzien van een slanke toren van vier geledingen met daarop een ingesnoerde naaldspits. Op het schip en het transept zit een zadeldak en tussen de steunberen zitten hoge spitsboogvormige vensters in de bakstenen gevels. In 1876 was de kerk af en werd de kerk gewijd aan het Heilige hart van Jezus waarbij de oude beschermheilige Gregorius als 'patroni minor' aan de kerk verbonden bleef.
- In 1884 werd een hoogaltaar geplaatst, en werden renovatiewerkzaamheden verricht. De kerk is in 1897 uitgerust met een uurwerk en drie klokken.
- De pastorie werd in 1931 afgebroken en opnieuw gebouwd naar ontwerp van Johannes Sluijmer.
- De kerk en de pastorie raakten beschadigd tijdens de Tweede Wereldoorlog en het glas-in-lood ging verloren. Dit is in 1959 vervangen door de huidige gebrandschilderde ramen van Eugène Laudy. Het interieur is rond 1960 gemoderniseerd. Het oude hoogaltaar is in 1959 vervangen. Verder werd een nieuw tabernakel en preekstoel geplaatst. In 1960 werden nieuwe kerkbanken geplaatst en de kerk werd opnieuw geschilderd waarbij de oude schilderingen van Muermans onder de kalk verdwenen. In 1964 werd het altaar naar voren gehaald.
- Naar aanleiding van een bouwkundig rapport in 1984 werden in 1985 werden voorzetramen voor de glas in loodramen geplaatst, in 1987 werd het orgel gerestaureerd en is het metselwerk in 1992-1993 en 1996 gerestaureerd. Ook het kerkplein werd volledig gerestaureerd.
- De pastorie werd rond 1991 verbouwd en afgescheiden van de parochiële ruimtes. Er werd een secretariaat en een keuken gecreëerd en de pastorie verloor de functie als dienstwoning. De huidige pastorie is met de kerk is verbonden middels een aantal aanbouwen en een gang.
- Sinds 2010 maakt de kerk onderdeel uit van de Parochie Sint Ludger.
- Inventaris:
  - Kruiswegstaties uit 1888 (overgebleven uit oorspronkelijke neogotische inventaris)
  - Maarschalkerweerdorgel uit 1890 (overgebleven uit oorspronkelijke neogotische inventaris en gerestaureerd in 1987)
  - Kerkzilver, kazuifels en vaandels.
  - Hoofd- en zijaltaar (1959, A. Vosman)
  - Tabernakel (1960)
  - Preekstoel (1960, Nijenhuis),
  - Kerkbanken (1960).
  - De oorspronkelijke muurschilderingen van Muermans en zoon uit Roermond zijn verdwenen onder de verf.
  - Celebratiealtaar (1964).
  - Doopvont

Beschrijving gebouw

- Eenbeukige neogotische kruiskerk, vier traveeën diep, afgesloten door een driezijdig gesloten koor.
- De pastorie is achter de kerk geplaatst en is verbonden met de kerk middels een aantal aanbouwen en een gang.

Status

- Gemeentelijk monument
- De laatste dienst is op 28 maart 2021, hierna wordt de kerk aan de eredienst onttrokken.

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- Waardering kerk door kerkgangers→ In 2017 is een enquête afgenomen omtrent de mening over de geloofsgemeenschap Bredevoort en de toekomst ervan. Uit een berichtgeving hierover blijkt dat het kerkgebouw onmisbaar is door de volgende redenen:
  1. Plek om tot rust te komen
  2. Stilte en gebed
  3. Troost
  4. Houvast waaraan men gehecht is
  5. Cultuur gaat anders verloren
- De kerkgangers vertellen verder dat de meest positieve kenmerken van het kerkgebouw zijn “rust”, “ruimte en thuisgevoel” en “keurig verzorgd”.
- De laatste dienst is op 28 maart 2021, hierna wordt de kerk aan de eredienst onttrokken.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- Over functies in Bredevoort→ Door het dalende leerlingenaantal zijn een paar schoolgebouwen vrijgekomen in Bredevoort waar andere functies/bedrijven in worden gehuisvest (bijvoorbeeld stadsbrouwerij en proeflokaal De Borghman en glasatelier ’t Aanzicht). Over de leegstaande schoolgebouwen vertelt wethouder Ted Kok dat ze niet hebben gedacht aan sloop en verkoop als bouwgrond omdat er op dit moment voldoende mogelijkheden zijn voor woningenbouw in Bredevoort.
- Waardering voor architectuur→ Iedere jaar organiseert Bredevoort Schittert een lichtfestijn waarbij ruimte wordt gemaakt in de sfeervolle straatjes voor lichttaferelen, kunst, muziek en theater. De kerk is in 2018 in het zonnetje gezet tijdens dit festijn. Video-art is op de muren geprojecteerd om de architectonische kenmerken van het gebouw te versterken.
- De Koppelkerk (150 meter verderop) is recent omgetoverd tot een vrijplaats voor kunst en cultuur. Overdag is de Koppelkerk een museum (plus Boekencafé) en ’s avonds verandert het in een podium voor lezingen, concerten en debatten. Sinds de herbestemming van de Koppelkerk is er steeds meer aandacht voor historie, kunst en cultuur.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- De kerk met tuin, pastorie en interieur is als rooms-katholieke kerk zeer herkenbaar en heeft daarom een hoge waarde.
- De onderdelen dateren uit verschillende fasen→ daarom kan er niet zozeer worden gesproken van een gaaf ensemble als wel van een historisch gegroeid ensemble.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

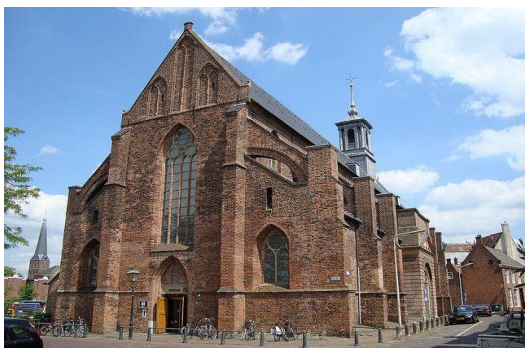
- De Heilige Georgiuskerk werd op 28 maart 2021 onttrokken aan de Goddelijke eredienst en de nieuwe bestemming voor de kerk is al in zicht. De kerk wordt omgevormd tot een Boekenkerk en biedt dan ruimte aan boekhandelaren, kleine uitgeverijen en bijzondere drukkers en er is ruimte voor horeca. De kerk zal nog steeds ruimte bieden aan de katholieke gemeenschap van

Bredevoort voor diensten en uitvaarten (allemaal zonder priester). Dit idee wordt onderzocht door een aantal boekhandelaren.

- Redenering achter dit idee: Bredevoort kampte rond 1990 met veel leegstand en een kwijnende middenstand. Om de historische kern weer leefbaar te maken is een plan opgesteld om een boekenstad van Bredevoort te maken. In 1993 werd Bredevoort daadwerkelijk een boekenstad met talloze antiquariaten en boekenmarkten. In de loop van de tijd nam het aantal antiquariaten en boekenwinkels echter af, maar er worden meerdere boekenmarkten per jaar georganiseerd.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: de Koppelkerk (150 meter verderop) is omgevormd tot een vrijplaats voor kunst en cultuur (overdag museumfunctie, ‘s avonds evenementenlocatie). De Georgiuskerk moet niet streven naar concurrentie met de Koppelkerk in haar concept aangezien de omvang van het dorp en de overeenkomsten van beide kerken.
- Tijdelijke transformatie als ‘tussenoptie’: gedeeltelijk openhouden voor kerkgangers in combinatie met een expositie van de geschiedenis van Bredevoort als tussenprogramma.

Voorbeeld herbestemde kerk: De Broederenkerk in Zutphen, ingericht als bibliotheek

Stap 5: Conclusie

De heilige Georgiuskerk is met haar ranke kerktoren een belangrijke landmark voor de stad Bredevoort. De kerk wordt echter in maart 2021 aan de eredienst onttrokken en er zijn plannen om de kerk om te bouwen tot een “Boekenkerk”. Dit concept versterkt het verleden van Bredevoort en kan tegelijkertijd iets betekenen voor katholieke kerkgangers die nog steeds een plekje nodig hebben voor stilte of om te bidden.

Geraadpleegde bronnen:

- https://www.gelderlander.nl/aalten/drie-scholen-in-bredevoort-in-de-verkoop~a7a6959c/
- https://www.aaltenvooruit.nl/nieuws/algemeen/214341/na-50-jaar-een-nieuw-licht-op-bredevoort-schittert-
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Georgiuskerk_(Bredevoort)
- https://reliwiki.nl/index.php/Bredevoort,_Kerkstraat_16_-_Heilig_Hart_van_Jezus

Aalten- st Georgiuskerk Bredevoort	
Gemeentelijk monument	Laatste dienst op 28 maart 2021
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	plek om te bidden, stilte, troost
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	wel uitvaarten, maar geen kerkhof
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	groot aantal actieve vrijwilligers
Manifestatie	
Referentie id tijd	Onderdelen dateren uit verschillende fasen
Coll. Esth. ervaring	architectuur gewaardeerd (lichtfestijn)
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	koppelkerk (150 m verderop) wordt voor evenementen verhuurd
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	historisch gegroeid ensemble-waardevol
Stedenbouwkundig geheel	ligt aan de kerkstraat
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	eenbeukig, pastorie wel verbonden
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Aalten, Goede Herderkerk

Allee 58, 7091 AM

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

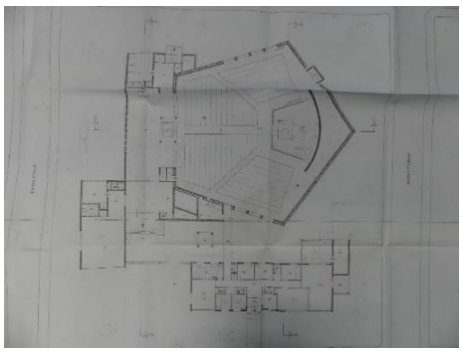

Beschrijving omgeving

- De kerk bevindt zich in een uitbreidingswijk die in dezelfde periode tot stand is gekomen als de kerk, ten noordoosten van de historische dorpskern van Dinxperlo.
- Het kerkterrein wordt omsloten door vier wegen, de openbare straten Allee, Margrietstraat en Marijkestraat en een weg naar de eigen parkeerplaats achter op het terrein.
- Rondom het gebouw ligt een gazon met daarop enkele bomen, lage hagen en wat bestrate paden. Aan de zuidwestzijde van de kerk, grenzend aan Allee, is er een ruim plantsoen.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- Oorspronkelijk gingen de katholieken te kerk in de Liboriuskerk in Dinxperlo. Na de reformatie weken ze uit naar het naburige Suderwick in Duitsland. Vanaf 1800 maakte de katholieke gemeenschap van Dinxperlo deel uit van de H.H. Petrus & Paulus parochie van Breedenbroek.
- In de Tweede Wereldoorlog liep Dinxperlo zware schade op. Na de oorlog namen de uitbreidingen een grote vlucht en met de groei van het aantal inwoners werd et voorzieningenpakket verder uitgebreid, met scholen, een gereformeerde kerk, de RK. Goede Herderkerk (1965), winkels, etc.
- De Goede Herderkerk maakt deel uit van een uitbreidingswijk ten zuiden van de Aaltenseweg, met bungalows en andere woningen die in dezelfde periode tot stand kwamen. De kerk vormt een belangrijke blikvanger. Al op grote afstand is de betonnen kerktoren een opmerkelijke landmark.

- De kerk is overeenkomstig de vernieuwende ideeën over kerkbouw opgezet als een centraalbouw met nevenruimtes, zoals parochiezaaltje en pastorie.
- De vijfhoekige zaalkerk, ontworpen door de Utrechtse architect H.A. Knoop, heeft een tentdak dat rust op de vijf gevels. De typologische opzet is zeldzaam. Tussen de kerk en de pastorie kwam de ranke open klokkentoren in 1966 tot stand, bestaande uit vier gekoppelde betonnen pijlers.
- De kerkruimte is vijfhoekig, overspannen door een tentdak met gordingenkap, gedragen door een staalconstructie. Het hoofdaltaar staat op een liturgisch podium met daarachter een gebogen aandachtswand. De kerkbanken staan rondom het podium. Het sacramentsaltaar staat links naast het podium, in een nis in de gevel. Rechts naast het podium staat het orgel.
- Links voor de kerk bevindt zich een vergaderzaal en voorzieningen. Naast de vijfhoekige kerkruimte staat de dagkapel met een altaar, tabernakel, Maria-altaar, en het doopvont. Achter de dagkapel bevindt zich de sacristie, ten zuiden van de kerk is de oorspronkelijke pastorie met een gang met de kerkruimte verbonden. De pastorie huisvest het secretariaat en woonruimte.
- Sinds de bouw heeft de kerk geen wijzigingen ondergaan. In 2010 is de parochie met tien andere parochies opgegaan in de Verrijzenisparochie, die vervolgens in 2017 samen met de H.H. Maria en Laurentiusparochie de huidige Parochie Maria Laetitia is gaan vormen.

Beschrijving gebouw

- Vijfhoekige zaalkerk door Architect H.A. Knoop

Status

- Geen monument, maar wel aangeduid als karakteristiek in het bestemmingsplan.
- Nog in gebruik

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- De locatieraad stelt dat wat de locatieraad betreft, de kerk tot in lengte van dagen de functie van plaats van samen vieren mag zijn. Ze stellen dat ze zich zorgen maken, maar dat de opkomst, aantal vrijwilligers en financiën nog genoeg op orde zijn, waardoor de kerk niet aan de eredienst onttrokken moet worden. (December 2019-januari 2020).

Vanuit de omgeving/gemeente:

- Niet bekend

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Vooral de typologische opzet van een vijfhoekige zaalbouw met daarop een tentdak is zeldzaam.
- Het kerkgebouw is met haar hoge en ranke kerktoren een karakteristieke landmark voor de wijk.
- De functionalistische architectuur, de typologisch zeldzame vijfzijdige centraalbouw en het kerkinterieur zijn gaaf bewaard.
- De kerk getuigt van de kerkhervormingen naar aanleiding van het Tweede Vaticaanse Concilie.
- De kerk is daarmee een karakteristiek en in de regio belangrijk voorbeeld van moderne naoorlogse kerkarchitectuur.

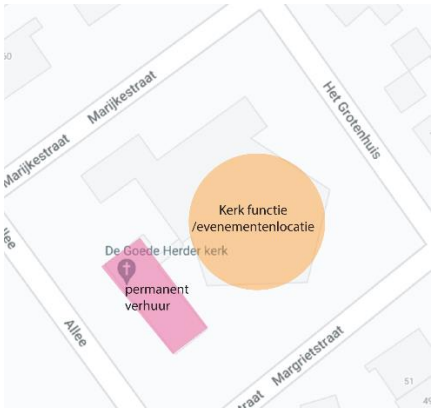
Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- De kerk is karakteristiek, wat het aanbrengen van veranderingen mogelijk maakt, maar de hoofdvorm moet worden gehandhaafd. Aangezien het gebouw uit verschillende delen bestaat, zou de parochie kunnen overwegen delen van het gebouw permanent te verhuren (b.v. kinderopvang of apotheek).

Herbestemming

- Transformatie naar maatschappelijke functie: door omvang en plattegrond zijn veel opties mogelijk, zoals kerk voor andere geloofsgemeenschap, uitvaartcentrum, educatief gebouw, peuterspeelzaal, kinderdagverblijf
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: winkelfunctie (supermarkt), sportfaciliteit voor specifieke doelgroepen. Woonfunctie is altijd een optie, hiervoor dienen wel wat grotere fysieke ingrepen te worden gemakt.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': gebruik als maatschappelijke functie zonder grote bouwkundige ingrepen.

Voorbeeld herbestemming: H.H. Engelbewaarderskerk te Hoorn, getransformeerd naar uitvaartcentrum

Stap 5: Conclusie

- Deze markante kerk illustreert de jongere historie van de katholieke gemeenschap in Dinxperlo. Het is een goed voorbeeld van de kerkbouw uit de jaren 60 van de vorige eeuw. Het voegt zich op een harmonieuze manier naar de in de nabijheid gelegen moderne woningbouw. Aangezien de ligging en omvang van het gebouw is herbestemming geen probleem.

Geraadpleegde bronnen:

- https://maria-laetitia.nl/locaties/de-goede-herder-dinxperlo/
- https://reliwiki.nl/index.php/Dinxperlo,_Allee_58_-_De_Goede_Herder
- https://www.natuurlijkachterhoek.org/de-gemeenten/aalten/aalten-religieus-erfgoed/
- https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0197.BP00043-OH01/tb_NL.IMRO.0197.BP00043-OH01_3.pdf
- https://www.de-band.nl/nieuws/algemeen/131383/vijftig-jaar-goede-herderkerk-
- https://issuu.com/redactieparochieblad/docs/pml_vreugdebode_december_07_2019

Aalten- Goede Herderkerk	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	
Referentie id tijd	
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Aalten, De Meiberg

Meiberg 23-1, 7121 AN

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- Het vergaderlokaal ligt tegen de noordelijke dorpsrand van Aalten. Het kerkterrein ligt enigszins verscholen te midden van woningpercelen en grenst aan achtertuinen waarmee deze door middel van schuttingen is afgescheiden.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- De Christengemeente van De Meiberg is in de jaren zestig van de twintigste eeuw ontstaan.
- Het vergaderlokaal is in 1963 gebouwd naar een ontwerp van de Arnhemse architect J.C. Sprey. Opdrachtgever was de Stichting “Ons Lokaal”. Het ontwerp is uitgevoerd in een mengvorm van traditionele en moderne elementen, ook wel als “shakehands” bekend.
- In opzet en vormgeving is het gebouw kenmerkend voor de naoorlogse periode. Het bakstenen hoofdgebouw is rechthoekig met één bouwlaag en een forse pannendak. De kap bestaat uit een gordingenkap gedragen door driehoeksspanten. De gevels zijn gemetseld in een Vlaams verband. In de lange gevel zijn vijf hoge vensters, omgeven door bakstenen rollagen. De ramen zijn niet meer oorspronkelijk.
- In het hogere hoofdgebouw is de grote zaal ondergebracht die ingericht is op muzikaal omlijste vieringen. Het portaal waarachter zich de garderobe bevindt is ondergebracht in een lager bouwdeel met plat dak, dat haaks op de voorgevel staat. Verschillende wijzigingen zijn uitgevoerd, zowel aan het exterieur als het interieur. In 2002 is er een laag gebouw aan de noordzijde bijgeplaatst waarin zich twee vergaderlokalen bevinden.

Beschrijving gebouw

- Bouwtype: zaalgebouw
- Aanbouwen: zalen noordzijde (2002)
- Architect: J.C. Sprey
- Bouwstijl: Shakehands

Status

- Bouwjaar/periode: 1963
- Huidige functie: Vergaderlokaal Christengemeente

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- Tijdens de verkoop van de Oosterkerk in 2017 zijn de volgende mogelijkheden gepresenteerd door het Gelders Genootschap (een onafhankelijke adviesorganisatie):
  1. gebruik door een andere geloofsgemeenschap
  2. woonzorgcomplex en/of zorgwoningen
  3. maatschappelijke voorzieningen
  4. hoogwaardige horeca
  5. kantoren

Tijdens dit proces is er overleg geweest met Christengemeente de Meiberg, waarbij de Christengemeente de bouwmogelijkheden heeft bekeken. De Gemeente van Christenen De Meiberg heeft toen aangegeven naar een ander pand uit te kijken binnen Aalten.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- Niet bekend.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Het sobere vergaderlokaal heeft een relatief lage erfgoedwaarde.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming/ Herbestemming

- De kerk is in gebruik, maar is (te) klein voor de gebruiker
- Het gebouw ligt verscholen te midden huizen in een wijk aan de rand van de stad. Daarnaast is het gebouw niet bijzonder waardevol en heeft het een zeer lage erfgoedwaarde, waardoor nevenbestemming/ herbestemming geen aantrekkelijk opties zijn.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: kleinschalig, bijvoorbeeld peuterspeelzaal, buurthuis, oefenlokaal akoestische muziek, yoga, etc, of andere op de wijk georiënteerde functie
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: woonfunctie, of begeleid wonen, evt. met optie uitbreiding richting Ringweg
- Commerciële functie ligt niet voor de hand door de ligging tussen woningen in
- Tijdelijke transformatie als ‘tussenoptie’: gebruik als maatschappelijke functie zonder grote bouwkundige ingrepen

Voorbeeld herbestemde kerk: Doopsgezinde kerk te Akkrum, getransformeerd naar yogaschool

Stap 5: Conclusie

- Het sobere vergaderlokaal van de Christengemeente De Meiberg, ontworpen door J.C. Sprey, ligt verscholen te midden van woningpercelen en heeft een relatief lage erfgoedwaarde.

Geraadpleegde bronnen:

- https://www.kerkvenster.nl/een-passende-bestemming-voor-de-oosterkerk-2/
- https://www.kerkvenster.nl/voortgang-gebouwen-pg-aalten/

Aalten- Meiberg	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	
Referentie id tijd	
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Aalten, Heurnse kerk

Lage Heurnseweg 58, 7095 AV

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- De kerk staat aan een doorgaande weg (Lage Heurnseweg) op de hoek van de D.H. Keuperweg.
- De kerk is een blikvanger te midden eenvoudige alleenstaande woningen en enkele boerderijen.
- Verder zijn er in de omgeving nog enkele winkels en een basisschool te vinden.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- De Heurnse Kerk werd gebouwd voor de Hervormde gemeente (1908). Hiervoor maakten de kerkgangers gebruik van een evangelisatielokaal, bij de school van De Heurne. Uiteindelijk ging de Hervormde gemeente deel uitmaken van de Ver. Protestantse Kerkgemeenschap Dinxperlo.
- De kerk is een eenvoudige bakstenen zaalkerk in eclectische stijl, en is vijf traveeën diep en voorzien van een zadeldak met pannendekking. De voorgevel is symmetrisch ingedeeld met een gevelvoorsprong met ingangspartij onder spitsboog en allerlei gepleisterde en in gele verblendsteen uitgevoerde decoratieve accenten. De gevels hebben spitboogvensters met gietijzeren roedenramen.
- De kerk is ondanks interne versoberingen vrij gaaf behouden. Dit is te zien aan de kap boven de kerkzaal die van een nieuwe afwerking is voorzien en aan het vernieuwde bankenplan. Het bankenplan is gericht op de aandachtswand met houten lambrisering. De eikenhouten preekstoel met achterwand en klankbord is in het midden van de aandachtswand opgenomen.
- Op het orgelbalkon in het westelijke deel van de zaalkerk is een groot rijk geornamenteerd orgel uit 1895 te vinden, gebouwd door L. van Dam en Zonen oorspronkelijk voor de Hervormde kerk van Hellendoorn en is sinds 1963 in De Heurne.
- Aan de achterzijde ligt de lagere consistorie, met bakstenen gevels en dubbel zadeldak. De consistorie heeft drie verbouwingen ondergaan. In 1948 is de consistorie uitgebreid en in 1967 verbouwd. In 1956 is een houten noodkleuterschool aangebouwd die later is weggehaald en in 1995 is een ontmoetingsruimte aangebouwd. Tijdens de laatste verbouwing heeft de consistorie een nieuw interieur gekregen. De oorspronkelijke noordelijke buitenmuur is weggebroken en de oostelijke muur is nieuw opgetrokken. Tegen de gevels van het bestaande volume zijn nieuwe muren opgetrokken, waardoor niets meer herinnert aan de oorspronkelijke situatie.

Beschrijving gebouw

- Laag bakstenen zaalkerk opgeleverd in 1908 met een rijk geornamenteerd orgel uit 1895.
- Gebouw gesitueerd aan een splitsing de belangrijkste doorgaande weg door De Heurne.
- De kerk is ontworpen door de plaatselijk bekende bouwmeester H.W. Boland.
- Ontmoetingsplaats in 1995 bijgebouwd.
- De voorgevel heeft een rijke verschijningsvorm met veel bijzondere details.
- Bouwstijl: eclectisch.
- Typologie: zaalkerk
- Op het pleintje voor de kerk staat een forse kastanjebomen.
- Achter de kerk ligt een tuin, eveneens met een oude boom.

Status

- Gemeentelijk monument
- Verkocht en functie woonbestemming gekregen
- Orgel uit 1895, gebouwd door L. van Dam en Zonen voor Hervormde kerk van Hellendoorn en is sinds 1963 in De Heurne.

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- In 2010 was de kerkenraad van de gemeente Dinxperlo (toenmalige eigenaar) aan het overwegen om alleen de Dorpskerk en het kerkelijk centrum in Dinxperlo te blijven behouden. Dit was noodzakelijk om de financiën op orde te houden. Vervolgens heeft de kerkenraad de Heurnse Kerk afgestoten.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- De kerk is inmiddels vanwege teruglopend bezoek overbodig geworden en is verkocht aan een particulier. De kerk is ook recent aangewezen als monument en heeft een woonbestemming gekregen. De woonfunctie moet nog wel verder worden ingevuld en goedgekeurd door de commissie Cultureel Erfgoed.
- Waarneming: De meeste voorzieningen zoals (supermarkt, drogist, etc.) zijn in de omliggende kernen (Dinxperlo, Aalten) te vinden. In de directe omgeving van de kerk en langs de Lage Heurnse weg waar de kerk aan ligt zijn een aantal boerderijen, B&B en autobedrijven te vinden. Verder is er een basisschool en buitensportcentrum in De Heurne.
- Over het algemeen gaat het goed met gemeente Aalten, maar de inwoners maken zich zorgen over het lokale winkelaanbod (i.c.m. leegstand).
- Vergrijzing en ontgroening spelen steeds een groter rol. De gemeente is gestart met het bouwen van “Uuthuuskes (kleine betaalbare tijdelijke huurwoningen geschikt voor 1 a 2 personen) in de kleine kernen (inclusief De Heurne) om de ontgroening tegen te gaan. De Uuthuuskes zijn hoofdzakelijk bedoeld voor starters/ jongeren met een “sociaal en/of maatschappelijke binding met de kleine kernen.
- Verder willen de inwoners dat Aalten een rustige en veilige plattelandsgemeente blijft. Vooral in de kleine kernen en buitengebied wordt rust en nabuurschap gewaardeerd.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Waardevol gebouw, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

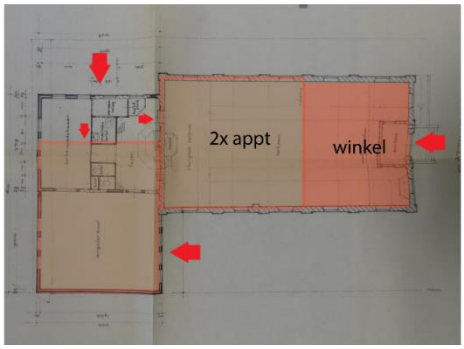
LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

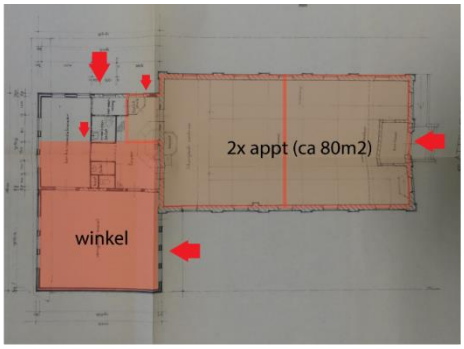
Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming/ Herbestemming

- De kerk is door teruglopend bezoek overbodig geworden en is verkocht aan een particulier. De nieuwe eigenaar heeft al aangegeven dat de functie van de kerk zal veranderen (herbestemming). Op dit moment wordt de kerk verhuurd aan een protestantse geloofsgemeenschap.
- Het gebouw bestaat uit drie delen: de zaalkerk en de twee secundaire ruimtes achterin die later zijn bijgebouwd. Het feit dat de twee bijgebouwen een eigen ingang hebben maakt het opdelen mogelijk. Functiemenging in de drie delen zou waarde kunnen toevoegen aan dit gebied. Een combinatie van kleine appartementen en een voorziening zoals een drogisterij, een bakker, fietsenmaker, een minimarkt (AH to go) of een lokale winkel wordt hier voorgesteld. In de onderstaande foto zijn twee opties te zien.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: kleinschalig en op de wijk georiënteerde functie (b.v. buurthuis, dans- of muziekschool).

- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: kleinschalig en op de wijk georiënteerde functie zoals een bakker, kapper, apotheker. Woonfunctie is de meest voor de hand liggende functie.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': kleinschalig verhuurlocatie mogelijk (eventueel nog voor kleinere geloofsgemeenschappen).

Voorbeeld herbestemde kerk: God's loft te Haarlo, kerk getransformeerd naar woning

Stap 5: Conclusie

- De zaalkerk is waardevol, een blikvanger op de Lage Heurnseweg en verwijst naar de protestantse kerkbouw rond 1900.
- Herbestemming (woonfunctie) vindt op dit moment al plaats.
- Opdeling is mogelijk, met name het opsplitsen van de zaalkerk en de consistoriekamer.

Geraadpleegde bronnen:

- https://www.de-band.nl/nieuws/algemeen/320077/heurnse-kerk-is-aangewezen-als-gemeentelijke-monument-
- https://www.gelderlander.nl/achterhoek/dinxperlo-wil-van-kerken-af~a6c2c5f1/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

Aalten- Heurnse kerk	
Gemeentelijk monument	verkocht
	
Lagen	
Functie (individu)	niet meer gebruikt voor eredienst
Sacrale plek	n.v.t--> wordt herbestemd
Meditatie	n.v.t--> wordt herbestemd
Alleen-zijn	n.v.t--> wordt herbestemd
Esthetisch ervaring	blikvanger in dorp
Leerhuis	n.v.t--> wordt herbestemd
Rituelen	n.v.t--> wordt herbestemd
Begraven	n.v.t--> wordt herbestemd
Belijdenis	n.v.t--> wordt herbestemd
Refuge	n.v.t--> wordt herbestemd
Persoonlijke problemen	n.v.t--> wordt herbestemd
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	noodkleuterschool geweest
Groepsvorming	beperkt--> ruimte werd wel verhuurd
Expressie (kunst)	muv rijk geornamenteerde orgel
Collectief bezit vd leden	gekocht particulier
Manifestatie	
Referentie id tijd	goed en overwegend gaaf voorbeeld kerk uit vroege 20e eeuw
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	lezingen?
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	(noodkleuterschool), ruimte werd verhuurd (evenementen), nu woonfunctie
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	
Centraliteit	lintbebouwing, klein dorp
Herkenningspunt id omgeving	voorgevel heeft rijke verschijningsvorm met veel details.
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	Gaaf bewaard
Enscenering	
Ontsluiting	praktisch, goed bruikbaar--> Consistorie en ontmoetingsplaats hebben ieder een eigen ingang, voordeur met hellingsbaan
Dienende elementen	Consistorie en ontmoetingsplaats hebben ieder een eigen ingang
Ruimtelijke compositie	beperkt
Volumetrische compositie	beperkt

Kerken Oost Gelre

Overzicht kerken Oost Gelre

Oost Gelre bestaat uit de volgende kernen: Groenlo, Harreveld, Lichtenvoorde, Lievelde, Mariënvelde, Vragender, Zieuwent, en de buurtschappen Zwolle en Eefsele. Deze dorpen hebben een of meerdere kerken.

Oost Gelre, Sint Agathakerk

Kerkstraat 38, 7135 JM, Harreveld

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- De kerk is gelegen in de kern van het dorp langs een doorgaande weg. Ten zuiden van de kerk ligt het dorpsplein en ten noorden en oosten het kerkhof.
- De Sint Agathakerk -vernoemd naar de patrones Agatha van Sicilië- vormt met de nabijgelegen pastorie, moderne begraafplaats, school en onderwijzerswoning een beeldbepalend straatbeeld. Deze gebouwen staan in directe visuele relatie met het aan de overzijde van de weg gelegen (later gesloopte) landhuis Harreveld. Het gebouw heeft een niet zuiver op het oosten gerichte oriëntatie wat op de afbeelding hieronder te zien is.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- Harrevelders gingen in de middeleeuwen te kerk in Groenlo. Tijdens de reformatie werd gebruik gemaakt van de huiskapel van de Havezate Harreveld. Tegenwoordig is het Anker Prisma Zikos gevestigd op dit omgrachte perceel. In 1868 kreeg Harreveld haar eigen kerkgebouw ontworpen door A. te Wiel. De kerk werd bediend vanuit Zieuwent en later door de Franciscanen van het klooster in Harreveld. De kerk vormt met de nabijgelegen school, onderwijzerswoningen, pastorie en moderne begraafplaats een beeldbepalend straatbeeld. Deze gebouwen staan in relatie met het aan de overzijde van de weg gelegen, omgrachte voormalige Huize Harreveld.
- Op 16 mei 1888 werd de toren van de kerk getroffen door bliksem en brandde af. De huidige neogotische kerk is ontworpen door Gerardus te Riele en gebouwd in 1888 - 1889 waarbij veel gebruik werd gemaakt van oude resten. De kerk maakt onderdeel uit van parochie Sint Ludger.
- te Riele ontwierp een driebeukige pseudobasiliek die zeven traveeën diep is afgesloten met een driezijdig gesloten koor. Het schip bestaat uit een hoofdbeuk en twee zijbeuken. De bakstenen gevels zijn tamelijk sober vormgegeven. De kerktoren aan de westzijde van de kerk is opgebouwd uit vier geledingen met daarop een ingesnoerde naaldspits. Het gebouw heeft een niet zuiver op het oosten gerichte oriëntatie. Men gelooft dat de kerk georiënteerd is op het voormalige landhuis Harreveld. De toenmalige bewoner en voorzitter van de bouwcommissie,

B.W.J. Von Raesfeld, stelde de grond ter beschikking en gaf financiële steun voor de bouw van de kerk.

- Harreveld kreeg in 1894 een eigen pastoor en een pastorie werd gebouwd. Vanaf 1895 zetelde hier de eerste pastoor van Harreveld. In 1951 is er een ketelhok bijgeplaatst die recent is vervangen. Er zijn geen noemenswaardige wijzigingen aangebracht aan het exterieur. In de jaren twintig en in 1984 is de kerk gerestaureerd.
- Het interieur is in de jaren dertig werd het gedeeltelijk overgeschilderd en kreeg een nieuw hoogaltaar. Nieuwe tabernakeldeuren, kandelaars en het kruis zijn toegevoegd, en in 1944 nieuw glas-in-lood. De communiebanken zijn vernieuwd. In de jaren zestig werd het celebratiealtaar toegevoegd, in de jaren zeventig werd een deel van de oorspronkelijk gewelven gerestaureerd.
- Inventaris:
    - De banken dateren uit 1889.
    - Orgel (gebouwd in 1921, verbouwd in 1951)
    - Jos ten Horn heeft de kruiswegstatie geschilderd en een nieuw hoogaltaar gemaakt.
    - Nico Witteman heeft een nieuwe tabernakeldeuren, kandelaars en het kruis gerealiseerd.
    - De communiebanken werden vernieuwd.
    - Het glas-in-lood is gemaakt door Max Weiss in 1944.
    - Het celebratiealtaar is in de jaren zestig toegevoegd.
    - De voorstelling van ‘De Zaaier’ is in de jaren tachtig toegevoegd door Paul Wiggers.
    - Een set oude gipsen kruiswegstaties afkomstig uit het gesloopte Franciscaner klooster zijn in 2015-2016 geplaatst achter de kerk.

Beschrijving gebouw

- De Sint Agathakerk is een driebeukige pseudobasiliek gebouwd in een neogotische stijl
- Het terrein bestaat uit een vrij grote begraafplaats met daarop ook de kruiswegstaties afkomstig uit het gesloopte Franciscaner klooster. Links van de kerk staat de pastorie. Het terrein is afgescheiden middels een heg en een muur ter plaatse van de kruiswegstaties.
- De ranke en hoge kerktoren is een beeldbepalende landmark voor het dorp.
- Het orgel is in 1921 gebouwd door J.J. Elbertse & Zn. en is in 1951 verbouwd.

Status

- Rijksmonument.
- Het ensemble van kerkgebouw met interieur, kerktoren, pastorie, begraafplaats en kruiswegstatie heeft een hoge waarde.
- Nagelvaste kunst: Hoofd- en bijaltaren, beelden, kruis, kerkbanken, glas-in-lood, orgel, kruiswegstaties
- De Sint Agathakerk is een van de best bewaarde dorpskerken uit het oeuvre van architect Gerhardus te Riele
- De ranke en hoge kerktoren is een beeldbepalende landmark voor het dorp.

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- Uiterlijk 1 januari 2026 (of eerder) wordt de R.K. Sint Agathakerk aan de Goddelijke eredienst onttrokken. Een werkgroep is bezig om een nieuwe bestemming te zoeken. Omdat het een Rijksmonument is, zijn de mogelijkheden beperkt.
- In een berichtgeving over de pastoor Den Hartog die in februari zijn ambt in Mijdrecht gaat voortzetten, wordt verteld over drie enthousiaste voorgangers die met enige regelmaat een gebedsdienst willen blijven verzorgen als de kerk aan de eredienst wordt onttrokken.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- In de kerkdorpen zijn recreatie en sportgebieden belangrijk. 300 meter verderop ligt het Dorpshuis ’t Kempen. Naast de kerk en de scholen heeft het dorpshuis een belangrijke functie en beschikt over een aantal vergaderzalen, een foyer en gymzalen. Deze voorzieningen worden

gebruikt voor culturele activiteiten zoals carnaval, toneel, Sinterklaas en andere grote evenementen (150-300 personen). De wens om bestaande activiteiten uit te breiden en nieuwe activiteiten te ontwikkelen was de aanleiding om het dorpshuis uit te breiden.
- In Harreveld is er behoefte aan woningen voor jong en oud.
- De gemeente kijkt naar de denkbare woningbouwlocaties in Harreveld voor korte en lange termijn. De kansen voor Harreveld liggen vooral in de dorpsafrondingen in de omgeving van Looweg en Muldershof/ Bothweg (stedenbouwkundig afronding van de straatlinten op een organische manier) en de landschappelijke woondroebels (een voormalig boerenerf dat ruimte biedt aan wonen en werken in een landelijke omgeving).
- De locatie “De Boer” naast de kerk wordt gezien als een kansrijke inbreidingslocatie in Harreveld.
- Verder staat gemeente Oost Gelre open voor nieuwe functies die plaats kunnen vinden in de kerken (maatschappelijke functies, (zorg) functies, regulier wonen en/of zorgwoningen).

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Hoogwaardige ensemble: Het ensemble van kerkgebouw met interieur, kerktoren, pastorie, begraafplaats en kruiswegstatie heeft een hoge waarde.
- Hoogwaardige stedenbouwkundige ensemble: De kerk is van belang geweest voor de ontwikkeling van het dorp. De kerk is belangrijk vanwege de situering in samenhang met de pastorie, school, onderwijzerswoning en het voormalige kasteelterrein aan de overkant.
- Cultuurhistorisch waarden: De kerk is tevens van belang als uitdrukking van de emancipatie van de katholieken in de tweede helft van de negentiende eeuw in de Achterhoek waarbinnen het gebied Lichtenvoorde-Groenlo een katholieke enclave vormt.
- Architectuurhistorische waarden: de st. Agathakerk is een van de best bewaarde door G. te Riele ontworpen dorpskerken. De kerk vormt tevens een goed en vrij gaaf bewaard voorbeeld van een laatnegentiende-eeuwse neogotische R.K. dorpskerk met hoogwaardige esthetische kwaliteiten.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

- De kerk wordt volgens planning over 5 jaar uit de eredienst onttrokken
- Rijksmonument, veel wijzigingen en toevoegingen sinds de bouw in 1888/1889, nieuwe wijzigingen mogelijk

Nevenbestemming

- Opdelen is lastig omdat de kerk uit maar een ruimte bestaat terwijl de ruimte nog nodig is voor diensten. Opdeling zou bovendien de ruimtelijkheid van de kerk beschadigen.

Herbestemming

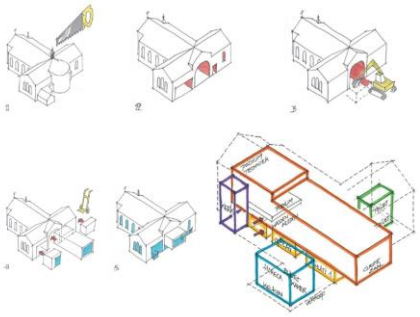
- Een mogelijke herbestemming is om de publieke functie te behouden i.v.m. met ligging, begraafplaats en maatschappelijke waarde van het gebouw, en de voorzieningen in het dorp Harreveld te versterken. Omdat Harreveld vrij klein is, is het belangrijk om voldoende draagvlak te creëren voor een nieuwe voorziening. In het dorp zijn er nog 2 scholen, een instelling voor jeugdzorg en een buurthuis met actieve verenigingen. Naast de kerk ligt ook horecagelegenheid De Boer. Een mogelijkheid is om te kijken of de scholen of het buurthuis meer ruimte nodig hebben, en of gebruikers functies missen die gehuisvest kunnen worden in de kerk. De kerk zou

ook omgevormd kunnen worden in een klein cultuurcentrum met functies zoals een kleine bibliotheek gecombineerd met een café of een dans-/muzieklokaal. Hierbij blijft de begraafplaats behouden.

Voorbeeld herbestemde kerk: Onze-Lieve-Vrouw-van-Altijddurende-Bijstandkerk te Kerkrade, getransformeerd naar multifunctionele accommodatie

Stap 5: Conclusie

- De R.K. Sint Agathakerk (1889) vormt een goed en vrij gaaf bewaard voorbeeld van een laat-negentiende-eeuwse neo-gothische R.K. dorpskerk die opvalt door de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp.
- De kerk is tevens van belang vanwege de situering in samenhang met de pastorie, school, onderwijzerswoning en het voormalige Landhuis aan de overkant en is een van de best bewaarde dorpskerken uit het oeuvre van architect Gerhardus te Riele.
- Herbestemming van het rijksmonument is mogelijk. Aangezien de ligging van de kerk in het dorp, kan herbestemming tot cultuurcentrum de voorzieningen in het dorp versterken.

Geraadpleegde bronnen:

- https://www.orgelsite.nl/harreveld-sint-agathakerk/
- https://rijksmonumenten.nl/monument/516287/st-agathakerk/harreveld/
- https://sintludgernu.nl/index.php/harreveld
- https://www.elna.nl/nieuws/algemeen/225837/parochie-st-ludger-storen-zes-kerken-af-
- https://sintludgernu.nl/images/Algemeen/parochieblad/2020-12-2021-01.pdf
- https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.1586.BPHAR900-VG01/t_NL.IMRO.1586.BPHAR900-VG01.html
- https://www.elna.nl/nieuws/algemeen/266616/volop-bouwen-in-alle-kernen-
- https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monumenten/516287
- https://ruimtelijkeplannen.oostgelre.nl/NL.IMRO.1586.PBHAR0001-/NL.IMRO.1586.PBHAR0001-0003/t_NL.IMRO.1586.PBHAR0001-0003.html#_4_Onderzoeksresultaten
- https://www.oostgelre.nl/sites/default/files/Ruimtelijke%20verkenning%20Woonvisie%20Kleine%20Kernen%20-%20voor%20vaststelling%203%20oktober%202019.pdf

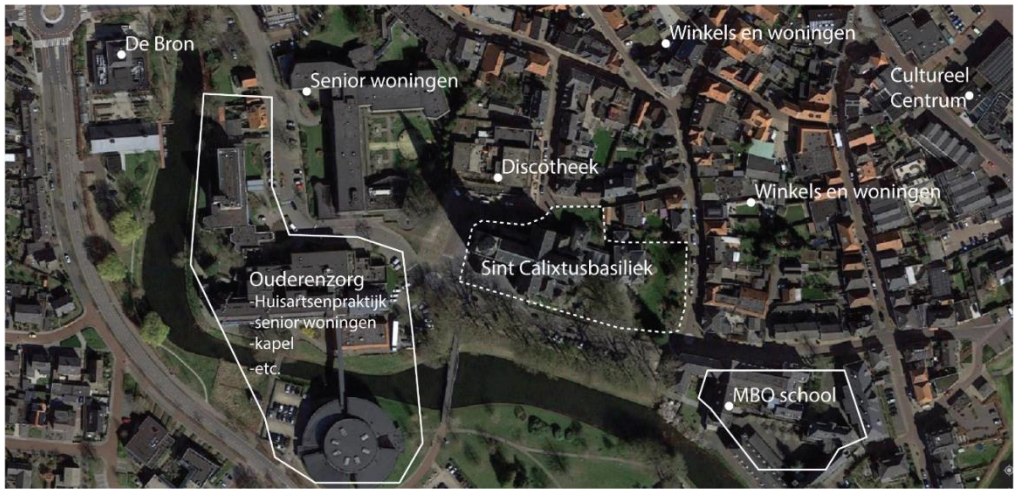
Oost Gelre- Sint Agathakerk	
Rijksmonument	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	begraafplaats?
Meditatie	
Alleen-zijn	begraafplaats?
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	kruiswegstaties uit gesloopte kerk te zien in tuin+interieur
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	
Referentie id tijd	laat-negentiende-eeuwse neo-gothische R.K.-dorpskerk
Coll. Esth. ervaring	gratis concerten door koor
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Oost Gelre, R.K. Nieuwe Calixtusbasiliek en pastorie

Kerkstraat 8, 7141 BA, Groenlo

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- De kerk is gelegen ten zuiden van de historische stadskern van Groenlo, net binnen de zuidelijke wal. De voormalige toegang tot de kerk was niet enkel gericht op de Kerkstraat zoals nu het geval is, maar ook op de Ziekenhuisstraat.
- Aan de overzijde van de Kerkstraat, ter hoogte van de pastorie, ligt het Franciscanessenklooster dat in 1846 gesticht werd en diende als leerschool en als tehuis voor oude vrouwen. Achter dit klooster, gelegen aan de Lievelderstraat, is de voormalige R.K. Meisjesschool St. Jozef uit 1923 gesitueerd. Dit zuidelijke deel binnen de oude binnenstad van Groenlo is van belang als katholiek eiland.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- Groenlo maakte na 1406 deel uit van het leengebied van de bisschop van Munster. De bisschop stichtte diverse kerken waaronder de huidige *Oude* Calixtuskerk in Groenlo. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog, waarbij Nederland onder leiding van Willem van Oranje in opstand kwam tegen het Spaanse Rijk, wisselde het gepredikte geloof in de kerk een aantal malen tussen het katholicisme en het protestantisme. Na het Beleg van Groenlo in 1627 ging de Sint Calixtuskerk naar de Protestantse gemeenschap. De Oude Calixtuskerk kwam na 1674 definitief in handen van de gereformeerden nadat de bisschop zijn troepen terugtrok uit Groenlo. De katholieken hadden geen eigen kerk meer en ook geen recht meer om het katholieke geloof openlijk uit te

oefenen. De bisschop bedacht diverse oplossingen om de katholieken in Groenlo te voorzien van kerkelijke missen. De kerkgangers kerkten in het geheim buiten de stad.

- In Nederland werd het katholicisme steeds meer geaccepteerd. Het protestante stadbestuur liet de bouw van schuurkerken toe bij de boerderijen in de omgeving van Groenlo, maar binnen de stadsgrachten bleef dit nog lange tijd verboden. In 1784 kregen de katholieken ten slotte toestemming om een kerk te bouwen binnen de stadsgracht, maar zonder uiterlijke kenmerken. De “schuurkerk” werd in 1785 in gebruik genomen. In de tijd van de Bataafse Republiek (1795-1806) werd een voorstel verworpen om van de kerk een simultaankerk te maken voor beide geloofsgemeenschappen.
- De katholieke “schuurkerk” werd in 1842 vervangen door een waterstaatskerkje met steun van de overheid. Het waterstaatskerkje werd in de loop van de twintigste eeuw bouwvallig en bleek bovendien te klein. Tenslotte verrees kort na 1900 de *Nieuwe* Calixtuskerk vernoemd naar paus Calixtus I, die op 16 juli 1908 klaar was. De kerk is door de katholieken zelf gebouwd, waaronder veel inwoners van Groenlo. Het bouwen heeft toen 128.000 gulden gekost. Tot eind jaren 30 werd de kerk steeds verder verfraaid en de waterstaatskerk werd in 1908 afgebroken.
- De kerk is gebouwd naar ontwerp van architecten Stuyt en Cuypers. Zij hebben een kruisbasiliek gebouwd, geïnspireerd op de late Nederrijnse gotiek met vijfbeukig koor en diagonaal geplaatste, vijfzijdig gesloten kapellen op de hoek van de zuidelijke koorzijbeuk en naast de toren. Het interieur van de kerk heeft geprofileerde bakstenen pijlers en laag aanzettende net- en stergewelven. De kerk heeft een oude tegelvloer van gekleurde tegels in symmetrische patronen. De toren is opgebouwd uit twee geledingen, voorzien van nissen en galmgaten, en wordt bekroond door een achthoekige naaldspits met topkoepeltje en peer. De daken van zowel alle aanwezige torens als alle onderdelen van de kerk zijn bedekt met leien in maasdekking. De verschillende typen spitsboogvensters bezitten bakstenen traceringen en zijn gevuld met gebrandschilderd glas.
- De oorspronkelijke pastorie is in 1933 afgebrand. De huidige pastorie stamt van na de brand van 1933 en is in 1981 verbouwd. De pastorie is een drielaags gebouw onder een met leien bedekt schilddak. De pastorie is eveneens het hoofdkwartier van de nu zeven geloofsgemeenschappen. De garages aan westzijde zijn van latere datum. Achter de garages loopt de oorspronkelijke gang naar de sacristie in de kerk.
- In februari 1943 werden de twee kerkklokken (Edelbrock klokken) gevorderd door de Duitse bezetter en omgegoten tot oorlogsmaterieel. Op 31 maart 1945, de dag van de bevrijding van Groenlo, werd de toren van kerk doorboord door granaatvuur van de Engelse troepen, die dachten dat er zich Duitsers schuilhielden. In 1947 waren er met ingezameld geld, en een eigen bijdrage van deken Hooijman, drie nieuwe klokken geïnstalleerd.
- De kerk is tevens verheven tot basiliek door paus Franciscus op 12 augustus 2014! Dit is heel uniek, niet alleen voor Groenlo, maar ook voor de provincie.
- Inventaris:
  - Hoofdaltaar en retabel (door Otto Mengelberg in 1910)
  - Calixtusaltaar (Atelier Blom in 1952)
  - Maria- en een Jozefaltaar met retabel en beelden (negentiende-eeuw).
  - Doopvont (afkomstig van het Franciscanessenklooster aan de overzijde van de straat)
  - Verschillende beelden uit verschillende perioden
  - Adema-orgel (rijksmonument afkomstig uit de kerk De Liefde en geplaatst in 1993)
  - Muurschilderingen, verschillende Bijbeltaferelen en heiligen (aangebracht door J. Collette in 1927-1932)
  - In de westgevel is er boven de orgeltribune een groot raam te vinden van Gerard ten Horn uit 1944. Ook de ramen in de zuidelijke transeptgevel en in de noordelijke transeptgevel zijn van ten Horn. Zij dateren van respectievelijk 1950 en 1952.

Beschrijving gebouw

- Kruisbasiliek uit 1908
- Stijl: late Nederrijnse gotiek
- De kerk is nog redelijk gaaf bewaard.

Status

- Rijksmonument
- Verheven tot basiliek op 12 augustus 2014 door paus Franciscus
- In gebruik als kerk
- De kerk is ook een toeristische bezienswaardigheid

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- In Groenlo is het een traditie om met oud en nieuw de kerkklokken te luiden. Bij dit gelegenheid wordt eerste de grootste klok van de Calixtusbasiliek, de Calixtus, in werking gezet, vervolgens de klok genaamd Maria en tenslotte de klok genaamd Jozef.
- Door Corona kunnen de reguliere kerkdiensten niet meer plaats vinden. In een artikel van Omroep Gelderland wordt beschreven dat kerkgangers in de oostelijke achterhoek vaker gebruik maken van de Mariakapelletjes om een kaarsje op te steken, om te bidden of om iets in het intentieboek te schrijven. De kapellen worden gebruikt als een alternatief voor een moment van persoonlijke bezinning. Dit toename in gebruik is te zien bij de Bonifatiuskerk (Lichtenvoorde), de Sint-Helenakerk (Aalten) en uiteraard de Calixtusbasiliek.
- De pastorie van de Calixtusbasiliek is eveneens het hoofdkwartier van de R.-K. Parochie HH. Paulus en Ludger.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- De gemeente is van plan om in alle kernen meer woningen te realiseren en voor Groenlo betekent dit een opgave van 20 woningen in de periode tot 2025.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Waardevol gebouw - niet weg te denken uit de gemeente
- Waardevol ensemble (zeer gaaf bewaard)→ De Calixtusbasiliek samen met de pastorie, het Franciscanessenklooster en de voormalige R.K. Meisjesschool St. Jozef is van belang als katholiek eiland.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- De kerk is een toeristische bezienswaardigheid. De kerk is in 2014 verheven tot basiliek door paus Franciscus- enige basiliek in Gelderland op dit moment. Kerken worden verheven tot basiliek als ze monumentaal zijn en als de parochie vitaal is. Hiernaast biedt de torentrans (75m) ook een fantastisch uitzicht over Groenlo. Er is een vrijwilligersgroep, die het hele jaar door rondleidingen in de kerk verzorgen. Er is ook een jubileumboek uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de kerk. Privatisering zou jammer zijn en ligt niet voor de hand

- Naast kerkdiensten, trouwerijen en begrafenissen wordt het gebouw op dit moment al verhuurd aan muziek- en zangverenigingen voor grootschalige concerten.

Herbestemming

- De kerk wordt voor nu niet afgestoten en blijft in gebruik.
- Aangezien de status van de kerk en het feit dat de kerk al een toeristische trekpleister is, kan het kerkbestuur onderzoeken hoe ze dit aspect van de kerk verder kunnen exploiteren in de toekomst. Wellicht kan het kerkgebouw, naast de tours die al worden georganiseerd door vrijwilligers, plek bieden voor tijdelijke exposities en ruimte bieden voor lezingen, debatten en grotere evenementen.
- De initiatieven om de kerk als toeristische bezienswaardigheid, expositieruimte, multifunctionele zaal in te zetten zouden verder uitgewerkt kunnen worden.

Voorbeeld herbestemde kerk: De Nieuwe Kerk te Amsterdam, bekend als kerk, expositieruimte, ceremonieruimte

Stap 5: Conclusie

- De Calixtusbasiliek is een zeer gaaf bewaard ensemble met kerk en in 1933 opnieuw opgebouwde pastorie. Het Interieur van de pastorie is aangepast en vormt een minder waardevol geheel. De basiliek is een toeristische trekpleister en is op dit moment uitstekend geschikt voor grootschalige concerten. De kerk is op dit moment nog in gebruik, maar als de kerk in de toekomst wordt afgestoten, dan kan het aangezien de omvang en hoge status omgevormd kunnen worden tot een cultuurcentrum.

Geraadpleegde bronnen:

- https://muntenroute.nl/munt/calixtus-basiliek/
- https://calixtus.nl/verhuur/
- https://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2444194/Mia-gaat-tijdens-Pasen-naar-de-Mariakapel-net-als-veel-anderen
- https://www.oostgelre.nl/sites/default/files/Beoordeling-pilot-%E2%80%98Menukaart-Wonen-Lichtenvoorde-en-Groenlo%27.pdf
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Calixtusbasiliek
- https://www.margaklompe.nl/over-ons/jaarverslagen-nl/

Oost Gelre-R.K. Nieuwe Calixtuskerk	
Rijksmonument	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	bruiloft/mariakapel
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	
Referentie id tijd	rk verleden
Coll. Esth. ervaring	uitkijkpunt/ muziek
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	recent stilprotest tegen machtsmisbruik
Multifunctionaliteit	verhuur+pastorie hoofdwkartier
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	De Calixtusbasiliek samen met de pastorie, het Franciscanessenklooster en de voormalige R.K. Meisjesschool St. Jozef is van belang als katholiek eiland.
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Oost Gelre, Onze Lieve Vrouw Van Lourdeskerk Mariënvelde

Waalderweg 1 en 3, 7263 RX, Mariënvelde

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- De kerk heeft een centrale plek in het dorp nabij de plek waar de twee belangrijkste doorgaande wegen op elkaar aansluiten.
- Links van de kerk ligt een grote parkeerplaats en een multifunctioneel centrum.
- Rechts van de kerk staat de pastorie die middels een gang met de kerk verbonden is (sinds 1985 verhuurd). Rondom de kerk ligt een tuin met begraafplaats. Achter de kerk staat een klein baarhuisje uit de bouwtijd.
- In het noord-oosten worden nieuwe huizen gebouwd. Verder zijn er in de omgeving een aantal eetplekken, een basisschool, autobedrijf en een bouwmarkt.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- Mariënvelde stond vroeger bekend als buurtschap Achter-Zieuwent die onder de Werenfriedus parochie in Zieuwent viel. In 1925 werd een verharde weg aangelegd van Doetinchem naar Eibergen. Het gebied raakte uit haar isolement en de behoefte om een eigen dorpsgemeenschap te stichten, onafhankelijk van de moederkerk in Zieuwent nam steeds meer toe. In 1930 is de St. Theresiaschool tot stand gekomen en tegelijkertijd werd hard gewerkt aan de totstandkoming van de kerk.
- De realisatie van de kerk zou niet hebben gelukt zonder het doorzettingsvermogen van de oude metselaar Jan Goldewijk. Toen Goldewijk in de gaten kreeg dat het plan om een eigen kerk te bouwen kon mislukken nam hij het besluit om naar de bisschop te gaan voor hulp. De moederkerk van Zieuwent gaf vervolgens een bijdrage om een gedeelte van de kosten te dekken en daarnaast kwam ook een intekeningslijst om 10 jaar lang als parochianen bij te dragen voor de bouw van deze kerk. Verder is de grond beschikbaar gesteld door grondruil. Tenslotte heeft de bevolking 2 jaar lang hard gewerkt aan de stichting van de kerk. De boeren uit Halle brachten zand, de aanvoer van materialen werd door de bevolking zelf gezorgd en de bouw is deels gefinancierd door donaties vanuit de toenmalige bevolking.
- In 1933 was de kerk opgeleverd en vormde een zelfstandige parochie. De ontwikkelingen trok mensen aan, zodat in de loop der tijd het dorp Mariënvelde ontstond, wat Maria in het veld betekent. (In 1952 verscheen de naam Mariënvelde op de provinciekaart). Rond de kerk werden

verschillende bedrijven gevestigd en de middenstand bloeide en groeide. De bedrijven werden ook wel het “rooie darp” genoemd, vanwege de rode dakpannen.

- De rooms-katholieke kerk met kerktoren en pastorie is gebouwd naar een ontwerp van G.A.P. De Kort. De kerk is vormgegeven in (zakelijk) baksteenexpressionisme met art-deco kenmerken en in de metsellagen is de Amsterdamse School te herkennen. De kerk is een driebeukige pseudo- kruisbasiliek. Het schip is zes traveeën diep en bestaat uit een hoofdbeuk en twee smallere zijbeuken overwelfd door een kruisgraatgewelf van schoon metselwerk. Verder is het schip niet georiënteerd op het oosten, maar volgt de loop van de Waalderweg. Het bovenste deel van de kerktoren kent een opmerkelijke decoratie van pleisterwerk.
- Rechts van de kerk staat de pastorie die middels een gang met de kerk verbonden is. Met het vertrek van de derde pastoor in 1985, bleef de pastorie onbewoond, waarbij een gedeelte ervan verbouwd werd tot een prachtig parochiecentrum en het overige gedeelte verhuurd werd aan parochianen. Vanaf 2010 maakt de kerk onderdeel uit van de parochie Sint Ludger.
- Het interieur van de kerk is voorzien van fraaie oorspronkelijke (muur) schilderingen- van de hand van K. Wenzel die ook de kruiswegstaties heeft afgebeeld- en een rijk uitgewerkte tegelvloer. In 2007 heeft een grondige restauratie plaatsgevonden. De kerk heeft echter nooit een grote verbouwing ondergaan.
- De volgende attributen uit het interieur dateren uit de bouwtijd en vertonen kenmerken van Art-deco:
  - Kerkbanken
  - Communiebanken
  - Zijaltaren
  - Tegelvloer
  - Preekstoel
  - Doopvont
  - De beelden
  - Het glas-in-lood
  - Tabernakel (H. Teulings)
- Verdere inventaris:
  - Kerkzilver (hoofdzakelijk eerste helft 20e eeuw),
  - Kazuifels en vaandels (na het midden van de 20e eeuw)
  - Het orgel (in 1947 vervaardigd door B. Pels)

- *Beschrijving gebouw*
- Driebeukige pseudo- kruisbasiliek
- Bouwstijl**:** (zakelijk) baksteenexpressionisme (art-deco stijl +invloed Amsterdamse school)

Status

- Rijksmonument
- Grondige restauratie in 2007
- De kerk wordt uiterlijk 1 januari 2026 aan de eredienst onttrokken.
- Begraafplaats + baarhuisje

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- De kerken in Aalten, Bredevoort, Harreveld, Mariënvelde, Meddo en Vragender verliezen hun religieuze functie wat betreft de St. Ludgerparochie. De kerken in Lichtenvoorde, Winterswijk en Zieuwent blijven vooralsnog intact.
- Verder heeft geloofsgemeenschap Onze Lieve Vrouw van Lourdes een infoblad, de Omroeper, waarin de volgende wordt vermeld:
  - De Mariakapel is iedere dag open tijdens de Covid-crisis
  - Er is een noodlijn voor ziekenzegen, sacrament der zieken, en voor het afspreken van een uitvaart

- Bewoners kunnen nog misintentie en jaargedachtenis met intentie opgeven ook al zijn er geen misdiensten

Vanuit de omgeving/gemeente:

- Mariënvelds Belang (opgericht in 1994) is een vereniging die zich inzet voor de algemene belangen van de inwoners in het dorp. Zij melden dat de levensader van het dorp is afgebonden als gevolg van de ontkerking en het wegvallen van de kleine middenstand. Zij hebben een multifunctioneel gebouw naast de kerk gerealiseerd die gebruikt wordt door meerdere doelgroepen (verenigingen, non profit bedrijven, huisartsen spreekuur en dagbesteding) om het verenigingsleven en de leefbaarheid in het dorp te versterken.
- Mariënvelds Belang meldt ook dat er een nieuwe vorm van zorg nodig is om de ouderen binnen de kern te behouden.
- Nieuwbouwplan de Boog-400 meter verderop→ Mariënvelds Belang meldt daarnaast ook dat 15 woningen, variërend van starterwoningen, seniorenwoningen, 2-kappers tot vrijstaande woningen, in de zomer van 2021 gerealiseerd zullen worden.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Waardevol ensemble
- Cultuurhistorische waarde (uitdrukking van geestelijke ontwikkeling en totstandkoming dorp)
- Architectuurhistorische waarde→ goed voorbeeld van een dorpskerk uit de eerste helft van de 20ste eeuw met markante naar Art-Deco-stijl verwijzende detailleringen. De interieur en exterieur zijn gaaf bewaard.
- Stedenbouwkundige waarde→ de kerk vormt met indrukwekkende zadeldak en fraaie kerktoren een markant dorpsbeeld.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

- Het dorp krimpt al jaren. De bouw van een multifunctioneel gebouw vlak naast kerk door Mariënvelds Belang om het verenigingsleven en de leefbaarheid in het dorp te versterken, maakt transformatie naar commerciële en/of maatschappelijke functies minder voor de hand liggend. Desalniettemin is de interieur en exterieur gaaf bewaard, wat een plan voor toekomstig gebruik noodzakelijk maakt.

Neverbestemming

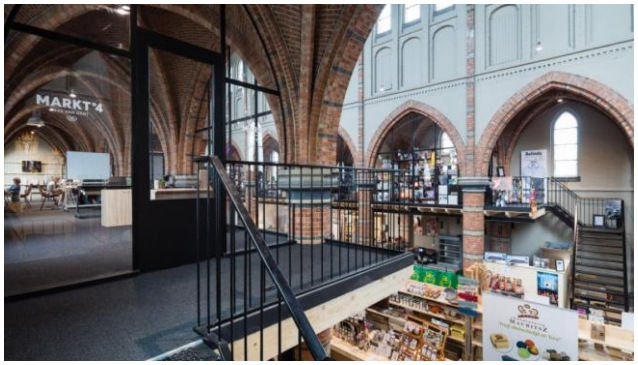
- Investeren in nevenbestemming lijkt niet zinvol wegens multifunctionele gebouw die recent naast de kerk gerealiseerd is door Mariënvelds Belang. De kerk kan beter meteen worden herbestemd eenmaal het aan de eredienst onttrokken wordt.

Herbestemming

- Mariënvelds Belang meldt dat de vergrijzing en de ontgroening een grote rol in de gemeenschap spelen en dat er nieuwe vorm van (woon) zorg nodig is om de ouderen binnen de kerk te behouden. 400 meter verderop wordt op dit moment 15 woningen gerealiseerd variërend van starterswoningen tot seniorenwoningen. Wellicht kan de kerk omgevormd worden tot zorgappartementen in samenwerking met de verenigingen die gehuisvest zijn in het multifunctionele gebouw naast de kerk. (Zorgcorporatie Marienvelde is bijvoorbeeld gehuisvest in het BMV gebouw).
- Transformatie naar maatschappelijke functie: niet voor de hand liggend.

- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: Woonfunctie zou een mogelijkheid kunnen zijn, in combinatie met zorg om ouderen binnen de kern te behouden.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': akker verzamelgebouw→ streekproducten verkopen (b.v. streekwijnen), dit zou een ruimtelijk experiment kunnen zijn, dat zou kunnen bijdragen aan de interesse van nieuwe doelgroepen voor het gebouw en de plek.

Voorbeeld herbestemde kerk: Overdekte markt in de Cuyperskerk, Sas van Gent

Stap 5: Conclusie

De totstandkoming van de kerk in combinatie met de school is van cruciaal belang geweest voor de ontwikkeling van (en naamgeving) van het dorp Mariënvelde. Daarnaast is het ensemble van kerk met toren, pastorie, baarhuisje, tuin en kerkinterieur een bijzonder gaaf bewaard kerkelijk ensemble uit 1932-1933 en heeft daarmee een hoge waarde. De kerk vormt met indrukwekkende zadeldak en fraaie kerktoren een meer dan markant dorpsbeeld. De kerk zou herbestemd kunnen worden tot zorgappartementen, of zou tijdelijk ingezet kunnen worden als experimenteerruimte.

Geraadpleegde bronnen:

- http://https//www.orgelsite.nl/marienvelde-kerk-van-onze-lieve-vrouw-van-lourdes/
- https://sintludgernu.nl/images/locaties/Marienvelde/Omroeper/specialeeditieomroeper4.pdf
- https://www.elna.nl/nieuws/algemeen/337211/pastoor-h-a-m-de-jong-benoemd-tot-pastoor-van-overkoepelende-pa
- https://kerkfotografie.nl/olv-van-lourdes-marienvelde/
- https://reliwiki.nl/index.php/Mari%C3%ABnvelde,_Waalderweg_3_-_O.L._Vrouw_van_Lourdes
- https://marienveldsbelang.nl/over-het-dorp-marienvelde/
- https://marienveldsbelang.nl/wp-content/uploads/Nieuwsbrief-kleine-kernen.pdf

Oost Gelre- Onze Lieve Vrouw Van Lourdeskerk Mariënvelde	
Rijksmonument	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	pastorie verhuurd aan parochianen
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	totstandkoming dorp
Referentie id tijd	totstandkoming dorp
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	begraafplaats?
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Oost Gelre, Sint Bonifaciuskerk

Rapenburgsestraat 21, 7131CW, Lichtenvoorde

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- De kerk ligt in de kern van Lichtenvoorde aan een winkelstraat, even achter de rooilijn van de winkels waardoor de straat ter hoogte van de kerk een pleinachtig karakter heeft.
- Rondom de overige zijden van de kerk liggen parkeerplaatsen zonder enige terreinafscheiding.
- Links van de kerk staat de pastorie.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- In de middeleeuwen behoorde Lichtenvoorde kerkelijk tot Groenlo, hoewel het een kapel, de Anthoniuskapel, had. Tijdens de hervorming bleef de bevolking grotendeels katholiek. De oude kapel werd echter overgedragen aan de protestanten, waardoor de katholieken gedwongen werden in woonhuizen, stallen en schuren de mis te vieren.
- In 1672 viel de Franse koning Lodewijk XIV in samenwerking met de bisschoppen van Keulen en Munster Nederland binnen, en Groenlo gaf zich over aan de Bisschop van Munster. De r.-k. godsdienstvrijheid werd tijdelijk hersteld en de parochie Lichtenvoorde werd officieel opgericht.
- In 1674 werden de meeste katholieken gedwongen om de mis te vieren in een kerk in Zwillbrock (Duitsland) of in de Kreuzkapelle (net over de grens bij Aalten). De mis werd na de reformatie op verschillende locaties in het geheim opgedragen zoals in de boerderij “De Katerhorst” (gelegen onder Zieuwent), een kasteel in Harreveld, een kapel bijgebouwd bij het huis van pastoor Henricus Silvolt en een “strooien kerk” (schuur met een strooien dak).
- In 1819 werd een eigen waterstaatskerkje (later gesloopt) in Lichtenvoorde gebouwd. Vanaf 1856 werd de zielzorg toevertrouwd aan de paters Franciscanen en het katholieke leven kwam tot bloei.
- Als gevolg van moderne opvattingen over ontspanningen en uithuizigheid besloot Pastoor H. Sanders om een patronaatsgebouw (1906) te bouwen voor nut en vermaak. Hij richtte zijn zorg op verschillende takken van nijverheidsonderwijs en richtte een r.k. middenstandsvereniging op.
- De neogotische kerk werd 1912-1913 gebouwd naar een ontwerp van Wolter te Riele - leerling van P.J.H. Cuypers. Te Riele ontwierp een driebeukige basiliek die niet op het oosten georiënteerd is maar met de voorgevel naar de Rapenburgsestraat is gekeerd. Het schip is zes traveeën diep en bestaat uit een middenbeuk en twee zijbeuken. Op de middenbeuk zit een zadeldak met daarin vijf steekkappen. Ter weerszijden van de middenbeuk staan de lagere zijbeuken waarvan de rechter een lessenaardak heeft en de linker een zadeldak. Links naast de voorgevel staat de hoge kerktoren. De toren bestaat uit twee geledingen en een achtkantige lantaarn met een naaldspits.
- In 1923 werd er een nieuwe pastorie links van de kerk gebouwd naar ontwerp van J.H. Hogenkamp als vervanging van de pastorie uit 1857 die in 1868 was afgebrand. Onder pastoor Dominicus van de Berk (1925-1930) werd de kapel ten noorden van de ingang waarin de klokken worden geluid ingericht als devotiekapel. In 1927 werd er centrale verwarming aangelegd in de kerk. In 1964 werd een celebratie-altaar geplaatst, de verlichting werd gemoderniseerd en een nieuwe geluidsinstallatie werd aangebracht. In 1977 vond er een grondige restauratie van het kerkgebouw plaats. In 2010 vond een grote restauratie van deze kerk plaats. Hierbij werd o.a. het altaar op het priesterkoor door middel van een eronder gebouwde “hoovercraft” verplaatsbaar gemaakt. Dit om bij speciale gelegenheden op het priesterkoor ruimte te maken voor optredende profane koren en gezelschappen. Er is ook een lift naar de orgelgalerij geplaatst.
- In 1965 werd kapelaan Keverkamp benoemd tot bouwpastoor van een nieuw te bouwen kerk en in 1966 werd de parochie gesplitst in en St. Bonifatiusparochie en een St. Ludgerparochie- de St.

Ludgerkerk naar ontwerp van architect G. Schouten was in 1969 opgeleverd. Door teruglopen bezoek kwam per 1 januari 1978 een fusie tot stand tussen de twee parochies en de St. Ludgerkerk werd in 1999 aan de eredienst onttrokken (sinds 2004 wooncomplex Ludgerhof).

- Inventaris (het interieur is goed bewaard gebleven en is voor een groot deel ontworpen door atelier Mengelberg):
  - Het hoogaltaar en de communiebanken (dateren uit de bouwtijd)
  - Glas-in-loodramen (vervaardigd door Geuer en dateert uit bouwtijd)
  - Drie gebrandschilderde ramen in het koor (van F. Nicolas en Zonen en dateren uit 1915)
  - Het orgel
  - De kruiswegstaties (gesneden door houtsnijder Gullmann uit lindehout en dateren uit 1930)
  - Lando van den Berg heeft de wandschilderingen en gebrandschilderde ramen in de Mariakapel en de doopkapel aangebracht In 1953.
  - Celebratiealtaar (1964)
  - Diverse antieke beelden (aangeschaft bij de firma Fluminalis in de jaren tachtig)
  - 'Krakelingenvloer' opgebouwd uit diabolovormige tegels in de pastorie
  - Na de sluiting van de Sint Ludgerkerk (1999) kwam een groot deel van de inventaris in de Bonifatiuskerk terecht., zoals de stralenmonstrans van Rabanus Raab, eind 1700.

Beschrijving gebouw

- Driebeukige basiliek
- neo-Gotische stijl
- Links van de kerk staat de pastorie
- Het terrein rondom de kerk kent geen afscheiding. Voor de pastorie staat een hek, achter de pastorie staat een heg.

Status

- Gemeentelijk monument
- In gebruik

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- De Sint-Antonius van Padua kerk in Vragender is begin 2021 onttrokken aan de eredienst en de gelovigen uit Vragender die een eredienst willen bijwonen zijn aangewezen op de Sint Bonifatiuskerk die wel in gebruik zal blijven. Het is echter de vraag of de dorpsgenoten dat gaan doen of niet.
- Tijdens Covid-19 crisis wordt meer gebruik gemaakt van de Mariakapel.
- Geen andere eisen bekend.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- In 1965 werd er een tweede kerk in Lichtenvoorde gebouwd voor de Sint Ludgerparochie. Door terugloop van de kerkgangers kwam er in 1978 een fusie tot stand tussen de Bonifatius- en Ludgerparochie en de Sint Ludgerkerk sloot zijn deuren in 1999. De kerk is in 2004 omgevormd tot het wooncomplex Ludgerhof.
- De gemeente is van plan om in alle kernen meer woningen te realiseren en voor Lichtenvoorde betekent dit een opgave van 70 extra woningen in de periode tot 2025. Om ervoor te zorgen dat de woonplannen versneld gerealiseerd kunnen worden is de gemeente een "menukaart wonen" voor Lichtenvoorde en Groenlo aan het samenstellen in overleg met stakeholders (b.v. woningbouwcorporaties, makelaars en architecten) die bestaat uit kwalitatieve toetsingscriteria voor woningbouw in de Achterhoek. De Stakeholders worden gestimuleerd om kwalitatief goede plannen in te dienen die zowel bijdragen aan het versterken van ruimtelijke kwaliteit en het oplossen van mogelijke mismatch binnen de bestaande woningvoorraad.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Waardevol gebouw en ensemble van kerk, kerkinterieur en pastorie
- Architectuur: typerend voor de kerkenbouw van na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Het interieur en exterieur dateren voor het grootste deel uit de bouwtijd. De pastorie is ook zeer gaaf bewaard (zowel van binnen en buiten)

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

- Dit gemeentelijke monument blijft in gebruik. Sint-Antonius van Padua kerk in Vragender is begin 2021 onttrokken aan de eredienst, waarbij de gelovigen uit Vragender aangewezen zijn op de Sint Bonifatiuskerk.

Nevenbestemming

- In de Bonifatiuskerk te Lichtenvoorde (parochie Sint Ludger) worden verschillende evenementen georganiseerd voor de gemeenschap. “Kerst van Stal” is bijvoorbeeld een expositie van kerststallen, kerstverlichting en kerstbomen gecombineerd met een foto expositie van de oudheidkundige vereniging. Dit soort evenementen zijn te realiseren door het multifunctionele en moderne karakter van de kerk. Zoals hierboven is beschreven is het altaar in de kerk uitgerust met een mechanisme waardoor het verplaatsbaar is gemaakt (een “hoovercraft”) en er is een lift geplaatst naar de orgelgalerij. De Ludgerzaal (rechts achter de kerk) wordt ook gebruikt door verschillende commissies om cursussen te geven- bijvoorbeeld de commissie ontmoeting en inspiratie organiseert een 6-delige cursus over moderne kunst en spiritualiteit.
- Sinds de kerk in gebruik zal blijven voor diensten, is verhuur van de zaal voor culturele evenementen een optie (b.v. exposities, modeshow, foto expositie). Een deel van de kerk zou echter ook gewijd kunnen worden aan tijdelijke exposities (b.v. kunst, mode, geschiedenis) die gratis toegankelijk zijn voor de gemeenschap.

Herbestemming

- De kerk zal de komende jaren niet worden onttrokken aan de Goddelijke eredienst, maar voor als dat het geval is dan is de volgende een optie:
- Transformatie naar maatschappelijke functie: plek voor cultuur en kunst, plek voor concerten en muziek. Aangezien dit de laatste kerk in Lichtenvoorde is, zou een deel van de kerk publiek toegankelijk gemaakt kunnen worden voor kerkgangers die nog een kaarsje willen aansteken in de devotiekapel.
- Lichtenvoorde wil in de periode tot 2025 70 extra woningen realiseren. Hierbij ligt de focus op inbreiding over uitbreiding en op kwalitatieve transformaties die bijdragen aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en die reageren op de woningbehoefte. Het is nog niet bekent wat de vraag na 2025 zal zijn, maar de pastorie zou omgevormd kunnen worden in een grondgebonden koopwoning in de binnenstad.
- Meerdere functies zouden in de kerk passen. Voor de herbestemming van de kerk moet er gekeken worden of de parochie open staat voor een commerciële functie aangezien de centrale ligging van de kerk. Kantoorruimtes hotel, restaurant in combinatie met ander functies is dan een mogelijkheid.

- Tijdelijke transformatie als ‘tussenoptie’: het altaar in de kerk uitgerust met een mechanisme waardoor het verplaatsbaar is gemaakt en er is een lift geplaatst naar de orgelgalerij. De kerk is geschikt als verhuurlocatie en evenementen georganiseerd voor de gemeenschap.

Voorbeeld herbestemde kerk: Sint-Franciscus van Saleskerk, gedeeltelijk getransformeerd naar kantoor

Stap 5: Conclusie

De Sint Bonifatiuskerk, ontworpen door de bekende architect Wolter te Riele, is een laat voorbeeld van een neogotische kerk waarvan de architectuur typerend is voor de kerkenbouw van na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. De hoge kerktoren is een landmark voor Lichtenvoorde en het ensemble van kerk, kerkinterieur en pastorie heeft een hoge waarde. Aangezien de locatie en omvang van de kerk zijn meerdere opties voor herbestemming mogelijk, desondanks behoudt de Sint Bonifatiuskerk de komende jaren zijn kerkelijke functie.

Geraadpleegde bronnen:

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Bonifatiuskerk_(Lichtenvoorde)
- https://sintludgernu.nl/index.php/lichtenvoorde
- https://www.oudheidkundelichtenvoorde.nl/node/42
- https://www.orgelsite.nl/lichtenvoorde-sint-bonifatiuskerk/
- https://www.oostgelre.nl/sites/default/files/Beoordeling-pilot-%E2%80%98Menukaart-Wonen-Lichtenvoorde-en-Groenlo%27.pdf
- https://reliwiki.nl/index.php/Lichtenvoorde,_Rapenburgsestraat_23_-_Bonifatius

Oost Gelre-Sint Bonifaciuskerk	
Gemeentelijk monument	blijft open
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	n.v.t
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	secretariaat?
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	verenigingen en vrijwillgers
Manifestatie	*
Referentie id tijd	
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	altaar verplaatsbaar ("hoovercraft") voor optredens, ludgerzaal voor het geven van cursussen
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	net achter rooilijn--pleinachtig karakter heeft
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Oost Gelre, Antonius van Paduakerk

Heelweg 1, 7134 PB, Vragender

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- De kerk in Vragender staat aan de kruising van twee doorgaande wegen, aan de dorpsrand. De hoge kerktoren heeft functie als landmark voor het dorp. Tegenover de kerk ligt een kleine parkeerplaats en ten zuiden het kerkhof uit 1871 dat in 1941 werd uitgebreid. Aan de zuidzijde van de kerk staat de pastorie uit 1875-1876. Ten oosten van de kerk staat de voormalige woning van de huishoudster uit 1902.
- Het kerkterrein, waarop de pastorie staat en de begraafplaats ligt, is omzoomd door een heg.

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- In de middeleeuwen werden missen gehouden in de Sint Jacobskapel uit 1444. Na de reformatie verviel de kapel aan de protestanten waarna de Katholieken uit Vragender naar Groenlo gingen.
- In 1862 werden plannen gemaakt voor een R.K.-bijkerk in Vragender. De benodigde en de vereiste tienduizend gulden is in 1868 bijeengebracht. De Vragender klei bleek niet van goede kwaliteit, dus de bakstenen kwamen uit Meddo. Een lange ketting van boeren met kruiwagens om de 300 meters, hevelden de bakstenen van kruiwagen naar kruiwagen tot op de bult van Vragender. De bouw startte in 1869 onder leiding van een Duitse architect, de heer Schneider. Hij werd echter tijdens de bouw opgeroepen voor het Duitse leger en sneuvelde in de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871, waarna de kerk onder leiding van Ter Wiele uit Azewijn in 1871 werd opgeleverd.

- De 42,5 meter hoge toren kwam er in 1874 en vanaf 1871 tot 1876 deed een “paterskamer”, ingericht in het naastgelegen huis dienst als pastorie. Dit huis was deels gebouwd van het overtollige materiaal van de bouw van de kerk. In 1876 werd de kerk gewijd aan Sint-Antonius van Padua toen Vragender een zelfstandige parochie werd. In 1875 - 1876 werd een pastorie aangebouwd, waarna de parochie haar eigen pastoor kreeg- Hermanus Jongerius.
- In de jaren veertig bleek de kerk te klein en bovendien bouwvallig. Na de Tweede Wereldoorlog werd het schip gesloopt en in neoromaanse stijl herbouwd naar ontwerp van Johannes H. Sluijmer en door aannemer te Brake. De bouwstijl van het nieuwe gedeelte vertoont invloeden van de Delftse School. Van de oude R.K. H. Antonius van Paduakerk is alleen de klokkentoren bewaard gebleven. De pastorie is in 1928 en 1950 gerestaureerd.
- De Sint-Antonius van Paduakerk is een driebeukige basiliek met rond gesloten koor uit 1951-1952. Het bakstenen neoromaanse schip is 6 traveeën diep en bestaat uit een brede hoofdbeuk (zadeldak) met twee aanmerkelijk smallere zijbeuken (lessenaarsdak). De hoofdbeuk heeft een open dakstoel bestaande uit gelamineerde houten spanten met daarop gordingen. Tegen de noordwesthoek van het schip staat de oudere kerktoren uit 1869-1871 bestaande uit twee geledingen met daarop een ranke naaldspits.
- Tijdens een storm in 2010 waaide de torenspits van de kerk af. De brokstukken kwamen terecht op straat en op een café (café overkamp), maar er zijn geen gewonden gevallen. Het herstel heeft ruim twee jaar geduurd.
- Inventaris (interieurstukken deels uit oude negentiende-eeuwse kerk)
  - Sokkel van de doopvont (dateert uit 1871)
  - Bekken van de doopvont (dateert uit 1952).
  - De godslamp, kandelaars, tabernakel (vervaardigd door firma Van Roosmalen)
  - Glas-in-lood (vervaardigd door Lando van den Berg)
  - Het mozaïek (door Jaap Kruip)
  - Het triomfkruis (door A. Maas)
  - De sedilia, credenstafel en kerkbanken (door Bernard Gierkink).
  - Celebratiealtaar (vervaardigd in 1952 door firma De Groot)
  - Middeleeuwse kruisgroep uit de Sint Jacobskapel in Vragender.

Beschrijving gebouw

- Driebeukige basiliek met rond gesloten koor uit 1951-1952.
- Bakstenen neoromaanse schip is 6 traveeën
- Oudere kerktoren uit 1869-1871 bestaande uit twee geledingen met daarop een ranke naaldspits.
- Tijdens een storm in 2010 waaide de torenspits van de kerk af, die in 2011-2012 werd hersteld.
- De bouwstijl nieuwe gedeelte: invloeden van de Delftse School.

Status

- Gemeentelijk monument
- Sinds 2010 maakte de kerk onderdeel uit van de Parochie Sint Ludger
- De Sint- Antonius van Paduakerk is op 2-2-2021 aan de eredienst onttrokken en krijgt een andere bestemming (woonfunctie)

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente en gemeente:

- De laatste viering in de Sint-Antonius van Paduakerk zal op 2 februari 2021 plaatsvinden, waarbij het altaar en tabernakel leeg gemaakt zullen worden en het allerheiligste uit de kerk gedragen zal worden. De gelovigen uit Vragender die een eredienst willen bijwonen zijn aangewezen op de Sint Bonifatiuskerk die wel in gebruik zal blijven. Het parochiebestuur heeft in 2019 initiatiefnemers met een plan voor herbestemming uitgenodigd om hun plan in te dienen. De plannen moesten voldoen aan een aantal voorwaarden:
  1. De herbestemming moest ethisch verantwoord zijn
  2. De herbestemming moest iets toevoegen aan de gemeenschap

3. Het mocht geen commercieel doel hebben.
4. Lokale initiatieven hadden voorrang op overige plannen.
5. Een klein deel van de kerk zou open moeten blijven voor de kerkgangers die een kaarsje willen steken.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- In de Achterhoek wordt er gebouwd naar behoefte en op basis van onderzoek is vastgesteld dat elke kleine kern (excl. Zwolle) de behoefte heeft aan circa 15 woningen. Verder geldt op dit moment het principe van “inbreiding gaat voor uitbreiding”.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

- Waardevolle ensemble→ Het ensemble van kerkgebouw met interieur, kerktoren, pastorie en begraafplaats heeft een hoge waarde.
- De neoromaanse architectuur van het schip is typerend voor kerken uit de wederopbouwperiode in traditionalistische stijl.
- De kerktoren is een beeldbepalende landmark voor het dorp en de neogotische architectuur van de toren is karakteristiek voor de kerkenbouw van na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Herbestemming

- Herbestemming→ Het parochiebestuur heeft een paar eisen voor de herbestemming van de kerk opgesteld en van de 5 gegadigden die zich hebben gemeld zijn 3 initiatiefnemers uitgekozen om een uitgebreid plan in te dienen. Het parochiebestuur heeft uiteindelijk gekozen om de kerk te verkopen aan het viertal Jan van de Wolfshaar, Joop Ikink, Werner Hegeman en Jos Tanck, die de kerk willen wijzigen in een complex met tien woningen (9 appartementen en een aparte woning in de pastorie). De zijingang van het kerkgebouw blijft echter behouden voor de toegang tot een Mariakapel en de begraafplaats blijft intact en zal beheerd worden door een speciale commissie.
- De andere twee initiatiefnemers zijn niet even gelukkig met de keuze van het parochiebestuur en vinden dat de procedure niet correct is verlopen. Wethouder Bart Porskamp zegt dat het college wel blij is met de nieuwe plannen aangezien de kerk in de opgestelde visie benoemd staat als toekomstige woningbouwlocatie. Het college heeft aan dit project ook principemedewerking verleend. Daarnaast meldt de gemeente Oost Gelre dat inbreiding voorrang heeft op uitbreiding en het realiseren van woningen in de kerk betreft inbreiding.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: nvt
- Tijdelijke transformatie als ‘tussenoptie’: mariakapel open houden voor het dorp.

Voorbeeld herbestemde kerk: Sint Martinuskerk te Utrecht, getransformeerd naar appartementen

-

Stap 5: Conclusie

Het neoromaanse schip van de De Sint Antonius van Paduakerk in Vragender is tussen 1951 en 1952 tot stand gekomen, tegen een oudere neogotische kerktoren die in 1869-1871 is gebouwd. Dit kerk wordt begin 2021 onttrokken aan de eredienst en verkoopt aan een viertal die 10 woningen in de kerk willen realiseren. De begraafplaats zal intact blijven en beheerd worden door een speciale commissie en de Mariakapel zal openblijven voor kerkgangers die behoefte hebben aan een moment van persoonlijke bezinning.

Geraadpleegde bronnen:

- https://nl.linkfang.org/wiki/Sint-Jacobskapel_(Vragender)
- https://www.gelderlander.nl/oost-gelre/na-de-allerlaatste-eredienst-in-vragender-vanavond-digitaal-te-volgen-wordt-de-godslamp-gedoofd~a6c7bfd6/
- https://www.oudheidkundelichtenvoorde.nl/node/47
- https://www.plaatsengids.nl/vragender
- https://vragender.com/informatie/kerk/
- http://reliwiki.nl/index.php/Vragender,_Heelweg_1_-_Antonius_van_Padua
- https://www.elna.nl/nieuws/algemeen/322084/onvrede-in-vragender-over-procedure-kerkgebouw-

Oost Gelre-Sint Antonius van Paduakerk	
Gemeentelijk monument	Laatste dienst op 2 februari 2021
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	enige kerk vrage
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	enige begraafplaats lichtenvoorde
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	verkocht
Manifestatie	
Referentie id tijd	
Coll. Esth. ervaring	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	herbestemming
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	
Stedenbouwkundig geheel	?
Centraliteit	langs hoofdas do
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Kerken Winterswijk

In de gemeente Winterswijk liggen de kerken in Winterswijk en in Meddo.

Winterswijk, St. Jacobuskerk

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- Kerk ligt in het centrum van het dorp, aan één van de drukste winkelstraten, nabij het Raadhuis.
- De omliggende bebouwing bestaat veelal uit kleine woningen, waarvan de begane grond in gebruik is voor kleinhandel, afgewisseld met recent grootschaligere monofunctionele winkelpanden zoals de Hema; er zijn ook enkele grotere panden met meerdere appartementen
- Op loopafstand liggen de Jacobskerk, het Raadhuis, een basisschool.
- Er is veel open ruimte in het dorpscentrum (ook enkele bouwkavels) en veel groen.
- Er zijn verschillende pleinen in de omgeving; enkele zijn in gebruik als parkeerterrein
- Plannen voor de ontwikkeling van het Vrijheidspark, door stedelijke herverkaveling

Beelden exterieur

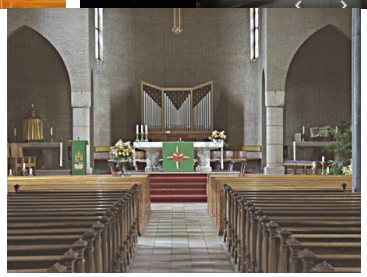
Beelden interieur

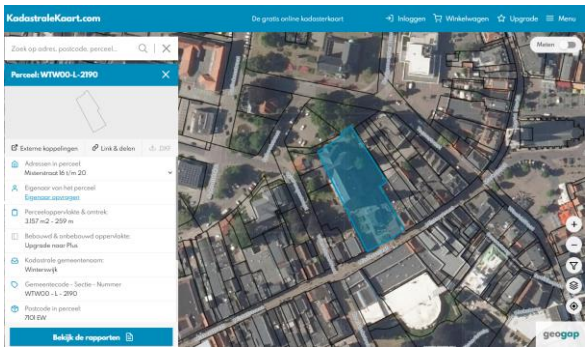

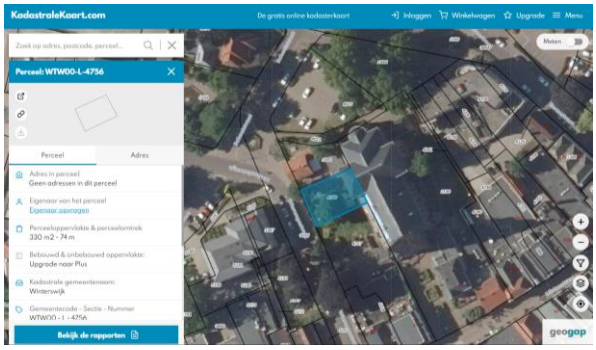

Plattegrond

Het winkelpand aan de rechterzijde van de pastorij is ook eigendom is van de kerk.

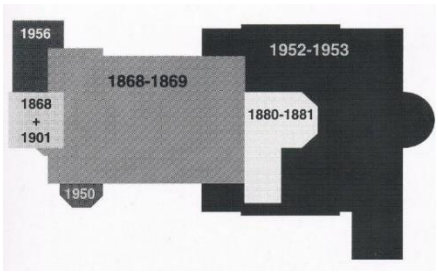
Linker zijbeuk van de kerk is op dit kavel gebouwd. De tuin is geen eigendom van de kerk

Geschiedenis van het gebouw

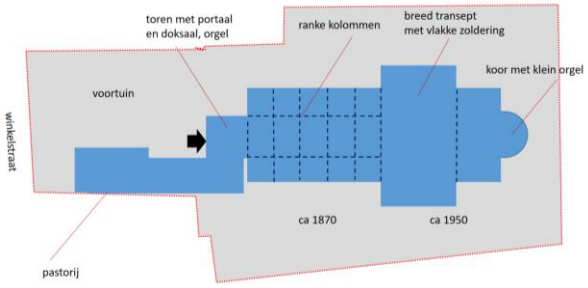
- In 1799 werd de St Jacobuskerk gebouwd aan de Misterstraat. In 1854 volgde de oprichting van een eigen parochie. De kerk was echter te klein voor het aantal parochianen en verkeerde halverwege de 19e eeuw in slechte staat.
- De bouw van de nieuwe kerk vond plaats in 1868 – 1869 en op 2 juli 1869 werd de kerk ingewijd en kreeg als patroonheilige Jakobus de Meerdere. De kerk kent in de daaropvolgende periode veel verbouwingen en aanbouwen. Vlak na oplevering werden gebrandschilderde ramen geplaatst, in 1880 kwam het priesterkoor en de sacristie gereed, en in 1901 werd de kerktoren tegen het schip geplaatst, naar ontwerp van Gerard te Riele. De huidige naaldspits dateert uit 1911.

- In de Tweede Wereldoorlog belandde vlak naast de kerk een bom, waardoor de gotische ramen met roosvenster vernield werden. Die zijn niet meer hersteld. Daarnaast liep het dak schade op. Herstel duurde tot 1947, waarbij de missen ondertussen werden opgedragen in de kapel van het gasthuis en in de Meddose kerk. In 1948 werden een doopkapel, Mariakapel, Antoniuskapel en koorgalerij toegevoegd. Daarna werd er geld ingezameld voor verdere uitbreiding van de kerk, waarbij de kerk in 1950-1953 uitgebreid is met een transept en priesterkoor in romaanse stijl naar plannen van J.B. Koldewey. Aan de westzijde werd in 1956 het voorportaal bijgebouwd waarbij de entree onder de kerktoren dichtgezet werd. In 1994 werd de Gedachteniskapel bijgebouwd. (Bron: Wikipedia & https://kerkfotografie.nl/heilige-jacobuskerk-winterswijk/)
- Het interieur: Rond 1900 is het voorste gedeelte gebouwd met voorin de absis. Begin jaren '50 werd de kerk vergroot tot 700 zitplaatsen, dit is te zien aan de 'nieuwere' banken in het achterste deel. Ook werd rechts voorin de sacristie gebouwd en achterin de loggia met een andere ingang. Van een 3-hallenkerk werd het een kerk in kruisvorm, in neo-gotische stijl. Begin jaren '70 is vanuit de absis het altaar naar voren verplaatst. De marmeren communiebanken werden verwijderd.
- Oorspronkelijk was de Jacobskerk de katholieke kerk van Winterswijk. Tijdens de reformatie, rond 1600 zijn de katholieken verdreven. In de 17e en 18e eeuw vonden in het geheim vieringen plaats in het Duitse Oeding. In 1795 kwamen de fransen in Winterswijk en komt er meer vrijheid. Gerekend vanaf dat jaar werd in 1995 het 200-jarig bestaan van de H. Jacobuskerk gevierd. In 1799 werd de eerste steen gelegd aan de achterzijde van het winkelpand 'de Zon' in de Misterstraat. In 1848 bracht Thorbecke vrijheid van vergadering, godsdienst en onderwijs. In 1853 werd Utrecht weer het aartsbisdom en vanaf die tijd is daar de leiding gezeteld. In 1860 werd de kerk achter 'de Zon' verruild met twee woningen op de huidige plek en werd gestart met nieuwbouw, in 1902 kwam de toren met zijn klokken gereed.

Beschrijving gebouw

Het eigendom bestaat uit kerk, pastorij, voortuin, omliggende tuin en enkele dienstgebouwen.

De perceelsgrenzen op deze en de volgende tekeningen zijn niet helemaal correct.

Kavel

- voorgevel aan drukke winkelstraat
- kavel komt achteraan uit op het park rond het Raadhuis.

Kerk

- neogotische driebeukige hallenkerk uit 19e eeuw met kruisbeuk uit midden 20e eeuw, in rode baksteen, met 'wester'toren met spits (= ter plaatse van de entree (zuiden))
- schip met ranke kolommen die stenen gewelven dragen (eerste fase uit circa 1865)
- breed transept met vlakke zoldering, ondiep koor dat van het transept is gescheiden met wand in zichtmetselwerk waarin grote kenmerkende spitsboog is uitgesneden (tweede fase uit 1950)
- wanden en gewelven voorzien van geschilderd stucwerk; wanden rond het koor uitgevoerd in zichtmetselwerk
- bouwtechnische conditie onbekend; recente restauratiewerken aan exterieur en interieur

Pastorie

- grote herenwoning met 2 bouwlagen; zolder onder zadeldak
- gevels in rode baksteen
- vormt architecturaal ensemble met de kerk
- bouwtechnische conditie onbekend

Status

- kerk en pastorie zijn gemeentelijk monument
- dorpscentrum van Winterwijk is beschermd dorpsgezicht
- Restauratie Jacobus kerk Winterswijk: de R.K. Jacobus kerk te Winterswijk is in 2014 en 2015 gerestaureerd. In deze fase zijn vooral gevels en de kapvoet aangepakt.

Stap 2: Eisen

Vanuit de omgeving/gemeente:

- gemeente Winterswijk heeft momenteel wellicht de meeste van haar socio-culturele voorzieningen onder dak
- mogelijk is er een vraag tot versterking van de centrumfunctie en van centralisatie van socio-culturele functies
- plan om in Raadhuis hotel in te richten is niet doorgegaan
- er zijn geen scholen of andere (niet-commerciële) gebruikers van grote ruimten in de onmiddellijke omgeving van de kerk
- In de gemeente is er een plan in uitvoering voor het slopen van overtollig vastgoed in het kader van het proefproject Stedelijke Herverkaveling waarbij overbodige meters vastgoed aan de markt worden onttrokken

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

vanuit de ligging

- de centrale ligging van deze kerk is zowel een voordeel als een nadeel
- er is concurrentie van de nabijgelegen Jacobskerk die een hogere erfgoedwaarde heeft: veel ouder, centraal op de markt, => Rijksmonument

- er is concurrentie van het nabijgelegen Raadhuis
- ligt een beetje buiten het horeca circuit
- ligt centraal in het winkelcentrum, maar op enige afstand van de straat, bereikbaar via een voorplein, waaraan ook de pastorie gelegen is
- ontsluiting van het kavel aan de achterzijde is een voordeel, samen met de parkeergelegenheid en het park dat aan die zijde gelegen is, kan een verbinding vormen tussen park en winkelstraat.

vanuit het gebouw

- positief zijn het open en hoge interieur met slanke kolommen, de gunstige verhouding van breedte/diepte, het brede transept
- er is een storende architecturale tweedeling in het gebouw: het transept en koor passen niet bij elkaar; dit doet afbreuk aan de waarde van het gebouw, maar opent mogelijk kansen voor toekomstige bestemming omdat er wat losser met het gebouw kan omgegaan worden
- de oorspronkelijke hallenkerk lijkt meer aantrekkelijk dan het huidige gebouw
- is getuige van de godsdiensttwisten, wat voor de regio belangrijk kan zijn; in die zin ligt het wellicht gevoelig bij een gedeelte van de bevolking dat dit gebouw moet onderdoen voor de Jacobskerk
- is dit verleden voldoende om de toekomst van de kerk veilig te stellen, of richting te geven aan de neven/herbestemming?

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

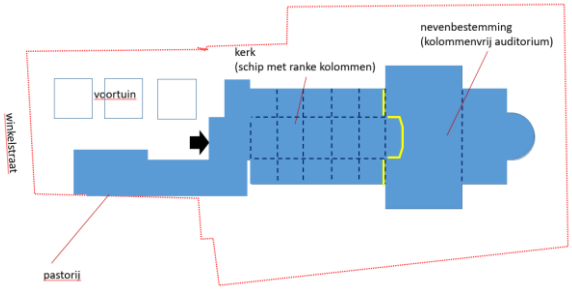
LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

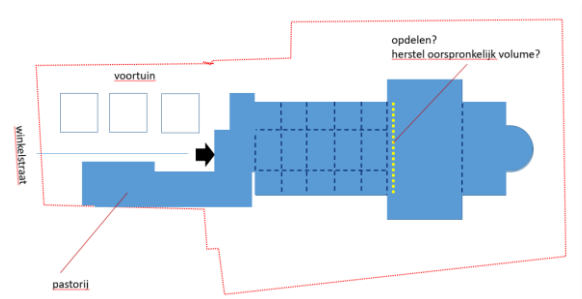
- een opdeling lukt maar zelden met dit type van kerken, omdat ruimtelijkheid van het gebouw hierdoor beschadigd wordt
- bovendien: is er animo om nog veel kerken open te houden; wellicht zal deze dus geheel gesloten worden
- in dit geval is er een tweedeling in het gebouw, waarvan eventueel gebruik gemaakt kan worden
  - koor en transept van deze kerk hebben maar een geringe waarde en kunnen dus aangepast worden; dat is enigszins anders voor het schip, dat een sterkere architecturale expressie heeft
  - bouwfasen van deze kerk kunnen een richting geven voor de verdere ontwikkeling ervan; opdelen naar oorspronkelijke grootte?
- er zijn veel woningen in de buurt, waardoor kerk niet geschikt is voor luidruchtige evenementen die tot doorgaan tot in de vroege uren
- verbouwen om nevenbestemming te faciliteren is mogelijk verloren geld
- gebouw wellicht beter in één keer overdragen aan nieuwe bestemming?

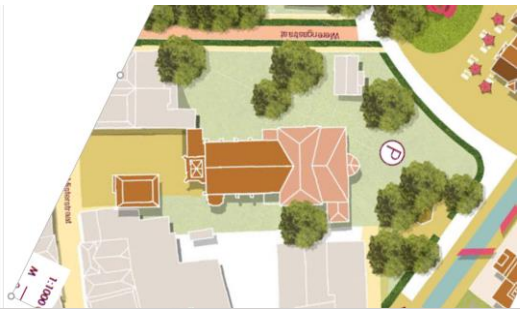
2015: “Een drukke kerstmarkt Winterswijk Wonderland buiten in de winkelstraten. Richting de ingang van de Jacobuskerk lopend branden vuren in korven. Bezoekers worden uitgenodigd om in een sierlijke fles een kerstwens in de kerstboom te hangen. Binnen is harpiste Janne-Minke Nijp begonnen met spelen. Kerstliederen waarbij ze met strelende en trekkende bewegingen de harp bespeelt. Zuiveren klanken galmen door de Jacobuskerk. Het spel wordt gewaardeerd: de bezoekers van de kerstmarkt die de Jacobuskerk binnenlopen, gaan zitten en luisteren.”

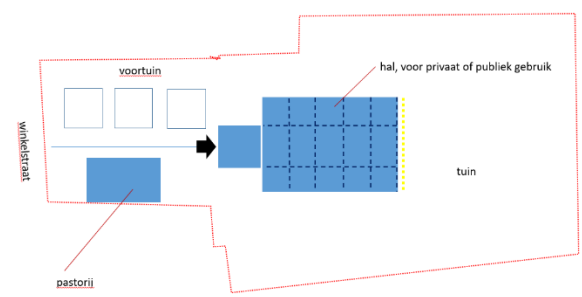

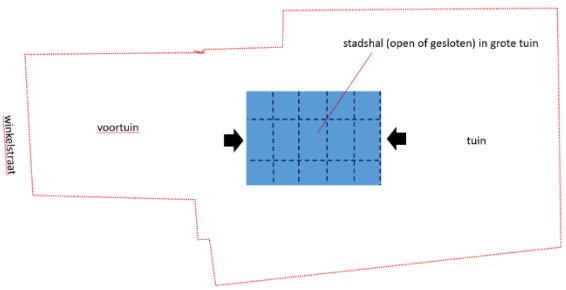
Herbestemming

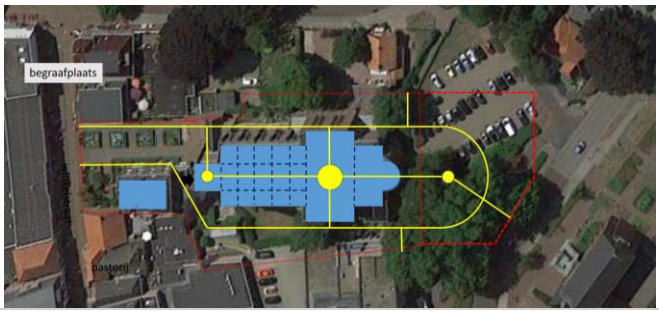
- Transformatie naar maatschappelijke functie: wellicht grote investeringen nodig om te herbestemmen. Als kerk (rustpunt in de stad) behouden, als compacte begraafplaats (voor urnen) – plek van stilte, plek om te rouwen in de stad, in de tuin en in het gebouw – daartoe gebouw lichtjes aanpassen. Is er armoede in de stad? Refuge, centrum voor armoedebestrijding, migranten.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: de vraag naar vastgoed is neergaand, waardoor dit gebouw op korte termijn mogelijk geen bestemming vindt. Herbestemming benaderen vanuit bestemming van de andere kerken in het centrum en gebruik maken van de opportuniteit van het geplande stadspark. Functies die hierbij zouden passen zijn: bijzondere horeca, supermarkt, overdekte markt, meubelzaak,...
- Tijdelijke transformatie als ‘tussenoptie’: zodra uit dienst leegmaken en experimenteren zonder kosten te maken dmv pop-ups, placemaking, kerstmarkten, sport, in de zomer koelte van het gebouw om een oase van rust te creëren.

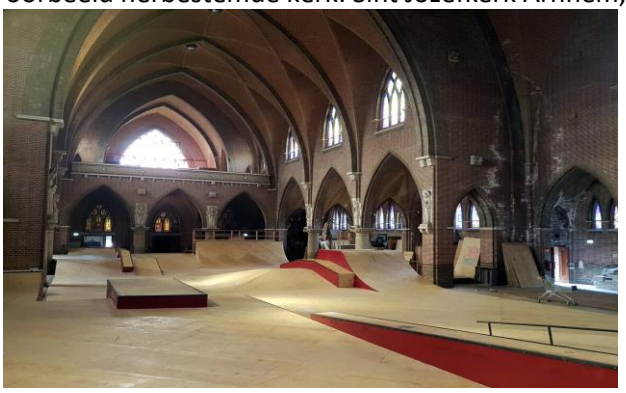

Voorbeeld herbestemde kerk: Sint Jozefkerk Arnhem, was tijdelijk in gebruik als skatehal

Stap 5: Conclusie

Toekomst

- Het gebouw zou herbestemd kunnen worden. In de tussentijd zou men kunnen overwegen om het gebouw
  - te mottenballen (leeg laten staan, maar de technische staat handhaven)
  - af en toe te gebruiken
  - gecontroleerd te laten vervallen
  - tijdelijk voor nieuw gebruik te bestemmen, tijdelijk 'pop-up' functies
- mogelijke bestemmingen
  - als kerk, rustpunt in de stad
  - als compacte begraafplaats (voor urnen) – plek van stilte, plek om te rouwen in de stad, in de tuin en in het gebouw – daartoe gebouw lichtjes aanpassen
  - refuge, centrum voor armoedebestrijding, migranten, omwille van de centrale ligging en de ruimte
  - als bijzondere horeca, supermarkt, overdekte markt, winkel,...

Zie ook afstudeerprojecten TU Delft: bibliotheek, horeca, cultuur:

- Dinand Kruize: Cradle to Church - A Sustainable Response on Religious Heritage
- http://resolver.tudelft.nl/uuid:282b43ce-5304-42af-bb34-486f4a42c2bc
- Lisa Noorman: Turning the church inside out: Jacobuskerk Winterswijk
- http://resolver.tudelft.nl/uuid:194ee68a-31f5-4e71-9b76-6a39fc6042ec
- Marloes Bier: Reconnecting the Jacobuskerk: The library as a community center in Winterswijk http://resolver.tudelft.nl/uuid:7a891c9f-ef29-4447-be64-10c34ea913bb

Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk Sint Jacobuskerk	
Gemeentelijk monument	
	
Lagen	Lagen
Functie (individu)	**Functie (individu)**
Sacrale plek	hoe lang nog kerk?
Meditatie	behoefte?
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	potentie
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	**Functie (gemeenschap)**
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	getuige van de historie
Coll. esth. beleving	neen
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	getuige van de historie
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	ensemble is waardevol
Stedenbouwkundig geheel	voortuin
Centraliteit	biedt mogelijkheden
Herkenningspunt id omgeving	zeker
Gebouw	
Draagconstructie	hybride: waardevol schip; dwarsbeuk en koo
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Winterswijk, Jacobskerk

Markt 2

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- centraal in het dorp, midden grote markt, met talrijke winkels en horeca in de omgeving
- belangrijkste kerk van het dorp – er zijn nog vele andere kerken in het centrum
- referentie in het landschap

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

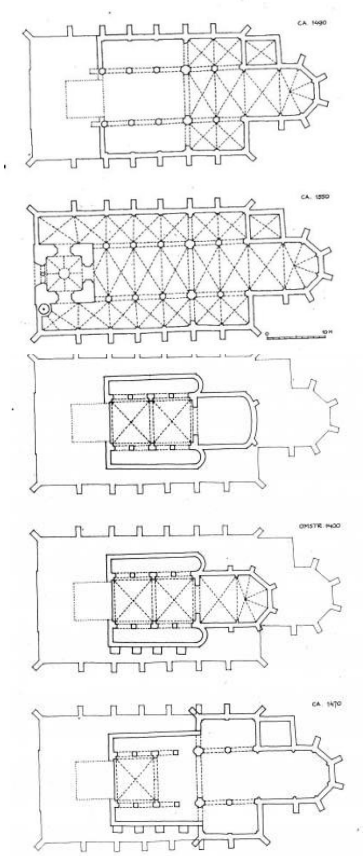

Geschiedenis van het gebouw

- De Jacobskerk is de middeleeuwse dorpskerk van Winterswijk, die midden in het dorp op de Markt staat. Het gebouw in gotische stijl heeft de status van rijksmonument. De kerk is gewijd aan Jakobus de Meerdere, de beschermheilige van de pelgrims naar Santiago de Compostella. Jacobus wordt dan ook driemaal als pelgrim in de kerk afgebeeld.[1]
- De Jacobskerk op de Markt van Winterswijk staat centraal in het dorp. Op het marktplein komen de wegen naar de vier buurtschappen Meddo, Ratum, Woold en Miste bij elkaar. De toren van de kerk is 57 meter hoog en vertoont veel gelijkenis met de toren van de St. Walburgakerk in

Ramsdorf, net over de grens in Duitsland. Voor de kerk werden verschillende steensoorten gebruikt, zoals baksteen en tufsteen.

- De kerk had een romaanse voorganger uit omstreeks 1200 en zou staan op de plaats waar abt Bernrad van Echternach in 780 een doopkerkje liet bouwen.[1] De oude romaanse kerk werd vanaf circa 1400 geleidelijk vervangen. Eerst werd het romaanse koor vervangen door nieuwbouw in vroeggotische stijl, die op zijn beurt zo'n 70 jaar later werd vervangen door het huidige, meer naar het oosten gelegen, laatgotische koor. Tevens werd toen begonnen met de bouw van het huidige driebeukige pseudobasilicale schip, waarbij in een deel van de zijbeuken tufsteen van het afgebroken romaanse schip werd hergebruikt. De toren werd gebouwd van 1507 tot ca. 1550. Ook hier werd tufsteen van de romaanse kerk in verwerkt.
- In 1715 en 1888 werd de toren van de Jacobskerk door de bliksem getroffen, waarna brand uitbrak die snel onder controle was.[2][3][4][5]
- In de Jacobskerk zijn oude grafstenen te vinden en fragmenten van laatmiddeleeuwse en renaissancemuurschilderingen.
- De kerk heeft een Metzlerorgel uit 1972, dat veel materiaal (pijpwerk en orgelkas) bevat van het oorspronkelijke Naberorgel uit 1834. De kroonluchter is in 1788 geschonken door het weversgilde. Het Naber/Metzler-orgel uit 1834/1972
- Een van de oudste afbeeldingen van de kerk in haar huidige vorm is een tekening uit 1743. Tussen 1968 en 1972 zijn de laatste grote restauraties uitgevoerd. Rond 2000 heeft de kerk een carillon gekregen.
- In 2019 en 2020 is de toren en het leiwerk van het schip gerestaureerd. De kerk is sinds de reformatie gebruikt voor de protestantse eredienst.

Beschrijving gebouw

pseudobasiliek, in fasen gerealiseerd tijdens tussen ongeveer 1450 en 1550

laatgotisch

Status

- Rijksmonument
- De kerk heeft een "Metzlerorgel" uit 1972, dat veel materiaal (pijpwerk en orgelkas) bevat van het oorspronkelijke "Naberorgel" uit 1834. De kerk heeft ook een klein koororgel
- De kerk is in gebruik voor de eredienst, afwisselend in gebruik samen met de Zonnebrinkkerk
- Sporadisch nevenbestemmingsactiviteiten (concerten, evenement)

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

- Protestantse kerkgemeente zou overwegen om deze kerk op te geven en de Zonnebrinkkerk te gebruiken. De laatste berichtgeving is echter dat de kerk in gebruik blijft. De kerk is overgedragen aan een lokale stichting en kan vervolgens gehuurd worden voor diensten.

Vanuit de omgeving/gemeente:

- Winterswijk is goed voorzien van faciliteiten
- er is al een cultuurcentrum (Stichting Boogiewoogie), met muziekschool en theaterzaal
- er is een groot bedrijvencentrum, er zijn talrijk bedrijfsgebouwen
- raadhuis uit 1938 (monument, zie hieronder), modern gemeentekantoor
- Er zijn geen scholen of andere gebruikers van grote ruimten in de onmiddellijke omgeving van de kerk.
- In de gemeente is er een plan in uitvoering voor het slopen van overtollig vastgoed in het kader van het proefproject Stedelijke Herverkaveling waarbij overbodige meters vastgoed aan de markt worden onttrokken.

Stap 3: Evaluatie en waardestelling

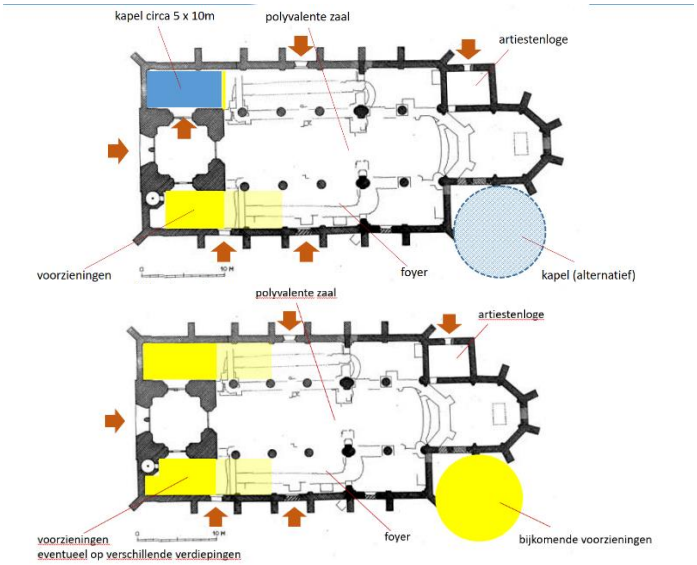
- waardevol gebouw - niet weg te denken uit de gemeente
- waardevolle ruimtelijke werking, daarom lastig op te delen
- Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- Als grote kerkruimte nodig blijft:
- opdelen is lastig, dus enkel door polyvalent gebruik van dezelfde ruimte
- als concertzaal oid – voorzieningen toevoegen
- Als kleine kerkruimte nodig is:
- opdelen is lastig, geen secundaire ruimten beschikbaar, behalve kleine sacristie die in het verlengde van de linker zijbeuk is gelegen
- evt. kapel in westen van zijbeuk en aan andere kant voorzieningen, gescheiden door muur
- alternatief: nieuwe kapel ernaast bouwen

Herbestemming

- als polyvalente, vlakke zaal
- voor concerten, recepties, tentoonstellingen…
- voorzieningen toevoegen (toilet, ticketbalie, foyer met bar,…)
- als voorzieningen moeten worden toegevoegd: hangt af van het globaal concept, maar eerder in de oksels van de zijbeuken of (bij voorkeur) als bijgebouwen.

Voorbeeld herbestemde kerk: Bergkerk te Deventer, getransformeerd naar ruimte voor exposities en culturele activiteiten

https://gajvbw.nl/project/bergkerk-deventer/

Stap 5: Conclusie

deze kerk is een blijvend deel van de gemeente

opdeling of privatisering zullen lastig zijn, door fysieke indeling van de kerk, maar ook door het belang van de kerk voor de maatschappij.

de functies die in aanmerking komen bij transformatie van de kerk zijn heel divers

als er niet meteen een bestemming voor de kerk gevonden kan worden, dan zal dat in de toekomst zeker het geval zijn en staat de kerk tot die tijd leeg of wordt ze occasioneel gebruikt; wanneer de minder waardevolle gebouwen die momenteel de socio-culturele voorzieningen van de gemeente huisvesten verouderd zijn, kan de kerk hun plaats innemen

tijdelijk gebruik biedt mogelijkheden

Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk Jacobskerk	
Rijksmonument	
	
Lagen	Lagen
Functie (individu)	**Functie (individu)**
Sacrale plek	
Meditatie	igv herbestemming, wat is behoefte voor m
Alleen-zijn	idem
Esthetisch ervaring	zolang gebouw publiek toegankelijk is
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	wat als armoede toeneemt?
Persoonlijke problemen	idem
Functie (gemeenschap)	**Functie (gemeenschap)**
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	getuige van de historie
Coll. esth. beleving	zeker
Leerhuis	inspiratie
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	niet van toepassing
Stedenbouwkundig geheel	markt
Centraliteit	centrum vh dorp
Herkenningspunt id omgeving	toren, kap
Gebouw	gehele gebouw eerder dan één onderdeel
Draagconstructie	
Huid	
Enscenering	(orgel?, te controleren)
Ontsluiting	niet van toepassing
Dienende elementen	niet van toepassing
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Winterswijk, Doopsgezinde kerk

Torenstraat 4

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- Kerkje ligt in het centrum van het dorp, in een zijstraat van de Markt en nabij het Raadhuis.
- Aan de kant van de Markt bestaat de omliggende bebouwing uit kleine gebouwen voor handelszaken op de begane grond en woningen of hotels op de verdieping; aan de achterzijde ook enkele grotere panden, o.m. voor bankfiliaal of appartementen
- Ruime openbare of gedeelde parking aan de achterzijde
- Op loopafstand liggen de Jacobskerk, het Raadhuis, de Sint Jacobuskerk, een basisschool.
- Er is veel open ruimte in het dorpscentrum (ook enkele bouwkavels) en veel groen.

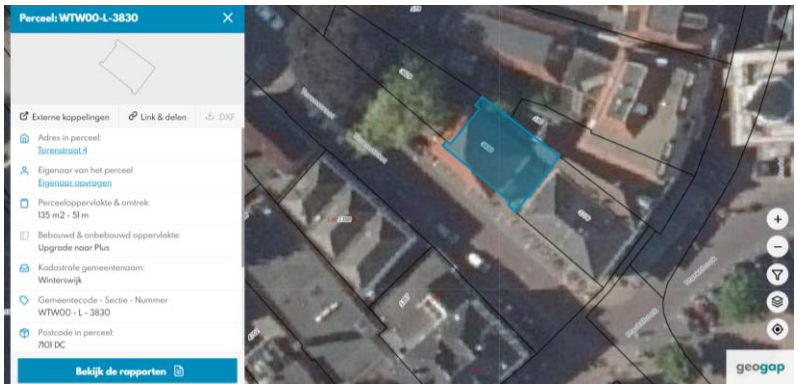
Beelden exterieur

Beelden interieur

Plattegronden

Geschiedenis van het gebouw

- De historie van de doopsgezinden te Winterswijk en van hun kerkgebouw is zeer interessant. In 1555 vertrokken er Mennonieten (doopsgezinden) vanuit Winterswijk naar Danzig. Momenteel wordt algemeen aanvaard dat de huidige gemeente in 1611 werd gesticht. Dat gebeurde door de komst van een aantal families, die om veiligheidsredenen Bocholt hadden verlaten. Omdat er geen kerkgebouw voorhanden was, vonden de godsdienstoefeningen plaats in de achterkamer van een huis van een van de leden. Dat was zeer waarschijnlijk in het pand van de familie Waliën, dat stond op de plek van de huidige pastorie.
  Het duurde toen nog bijna een eeuw voordat er werd begonnen met de bouw van een eigen kerkgebouw, waarvan de voltooiing plaats vond in 1711. Het ging hier om een zogenaamde schuilkerk, niet goed zichtbaar vanaf de weg. Het pandje oogde ook niet uit als een kerk. Het leek meer op een pakhuisje met twee kelders, een met een tongewelf en een met een troggewelf. De reden voor deze 'onzichtbaarheid' was dat de overheid eigenlijk liever geen doopsgezinde kerken zag. Deze groep was veel te tegendraads en te lastig. Toch was een algeheel verbod op de bouw niet vol te houden, dus er werden restricties gegeven. Ook was er in de kerk een vluchtdeur, waardoor gelovigen konden ontsnappen naar de belendende tuinen als het hun te heet onder de voeten werd. De restanten hiervan zijn nog steeds te zien.
  Het dak van de Vermaning, zoals de doopsgezinden hun kerkgebouw ook wel noemen, is een zogenaamd tentdak. Op het punt waar de vier ribben elkaar ontmoeten bij de koningsstijl, straalt de zon uit Maleachi 4 vers 2 (‘Die Mynen Namen Vreest; Sal de Sonne der Gerechtigheid Opgaan’) over de gemeente.
- In 1994 heeft het kerkgebouw een grondige restauratie ondergaan. Het dak werd hersteld er zijn toen weer originele leipannen geplaatst en er kwam een nieuwe haan op. Daarop is in 1998 het interieur fors aangepakt. De preekstoel is gezakt, het balkon werd vergroot en er kwam een toiletgroep met garderobe. Ook werd het binnenwerk in authentieke kleuren geschilderd.
- Multifunctioneel gebruik - Het intieme en stemmige gebouwtje wordt niet alleen gebruikt voor kerkdiensten van de plaatselijke doopsgezinde gemeente. Het is ook heel geschikt voor het houden van lezingen, concerten en andere activiteiten

Beschrijving gebouw

- Kleine zaalkerk met tentdak op vierkante plattegrond
- Bakstenen bouwwerk op ongeveer vierkante plattegrond met tentdak blijkens een stichtingssteen uit 1711. In de eenvoudige slechts door geprofileerd bakstenen waterlijsten versierde muren rondbogige vensters. Inwendig een houten gewelf. Zesarmige, koperen kaarsenkroon. XVIII.
- de kerk werd ook wel "schuilkerk" genoemd en stond in het verleden verscholen achter een groot pand aan de kerk
- enkele bijgebouwen, o.m. met sanitair en kleine vergaderzaal
- Oppervlakte lastig in te schatten, maar geschikt voor maximaal 100 personen
- Onduidelijk: hoort tuin bij kavel? relatie met voorhuis?

Status

- Rijksmonument, grondige restauraties in de afgelopen jaren
- In gebruik door het kerkgenootschap (Doopsgezinde Kerk)
- Er is een actieve stichting voor nevenbestemmingen aanwezig, Stichting Cultureel Beheer van het Doopsgezind Kerkje in Winterswijk

Stap 2: Eisen

- Krimpende vraag naar vastgoed, door krimpende regio.
- Vastgoedvraag in de gemeente is niet bekend.
- Geen kennis van specifieke eisen.
- Algemeen: er is altijd nood aan dergelijke kleine ontmoetingsplekken met rijke historie en veel karakter

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

- Waardevol object

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijkheden nieuw gebruik

Nevenbestemming

- Rijksmonument, grondige restauraties in de afgelopen jaren. In gebruik door het kerkgenootschap. Er is een actieve stichting voor nevenbestemmingen aanwezig.
- Niet lastig om realiseren, door de ligging, de grootte, het karakter en nevenvoorzieningen van het gebouw:
  - “De kerk is uitermate geschikt voor het sluiten van een huwelijk, een begrafenis, concert, lezing, literair café of cursus. Er is plaats voor maximaal 100 personen.”
  - “De aparte koffie- en of vergaderruimte “de Vertoeving” is geschikt voor kleine groepen tussen de 8 en 20 personen.”

Herbestemming

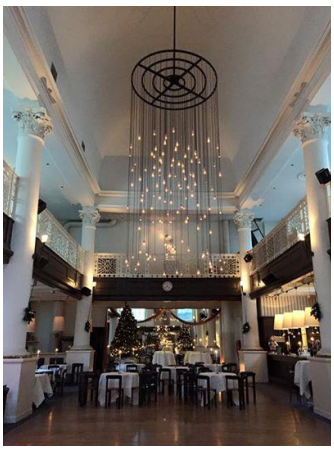
- Op basis van fysieke mogelijkheden voor indeling is er weinig risico dat dit gebouw geen herbestemming kan krijgen.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: geschikt als kleine ontmoetingsplek voor max 100 personen (huwelijk, begrafenis, concert, lezing).
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: kantoorfunctie, vergaderfaciliteit
- Tijdelijke transformatie als ‘tussenoptie’: het gebouw is al neven bestemd. Naast diensten wordt het ook verhuurd voor kleinschalige events (lezing, bruiloft).

Voorbeeld herbestemde kerk: Voormalige synagoge Leeuwarden, getransformeerd naar dansschool, huiswerkinstituut en evenementenlocatie

Stap 5: Conclusie

- Heeft momenteel reeds een nevenbestemming
- herbestemming lijkt geen probleem te vormen
  - door omvang
  - door actieve stichting
- Het beheer van de kerk zou ingezet kunnen worden in de kerkenvisie als voorbeeld van goed beheer
- Privaat alternatief gebruik is goed mogelijk (kantoor, vergaderfaciliteit, deel van een hotel, etc.)

Geraadpleegde bronnen:

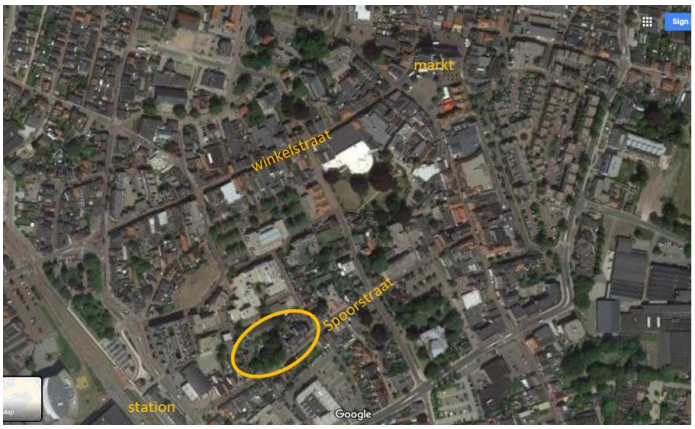
Winterswijk Doopsgezinde kerk	
Rijksmonument	
	
Lagen	
Functie (individu)	onduidelijk hoelang nog in gebruik voor eredienst
Sacrale plek	
Meditatie	igv herbestemming, lastig te combineren met meditatie
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	niet van toepassing
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	
Referentiepunt id tijd	getuige van de historie
Coll. esth. ervaring	zeker
Leerhuis	lezingen die er nu doorgaan
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	niet van toepassing
Stedenbouwkundig geheel	centrum van het oude deel vh dorp
Centraliteit	deel vh centrum
Herkenningspunt id omgeving	niet van toepassing
Gebouw	
Draagconstructie	ouderdom
Huid	
Enscenering	(te controleren)
Ontsluiting	niet van toepassing
Dienende elementen	niet van toepassing
Ruimtelijke compositie	markant
Volumetrische compositie	markant

Winterswijk, Synagoge

Spoorstraat 32

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- In de 19e eeuwse uitbreidingsgordel van het dorp
- Tussen het centrum en het station
- Temidden van
  - woningen, zowel kleine vrijstaande grondgebonden als appartementen in grotere volumes
  - voorzieningen zoals een supermarkt, stadskantoor, politiekantoor die van grotere schaal zijn
- Langs een rustige straat, die het centrum en het station verbindt (Spoorstraat)
- Buurt met een open en groen karakter

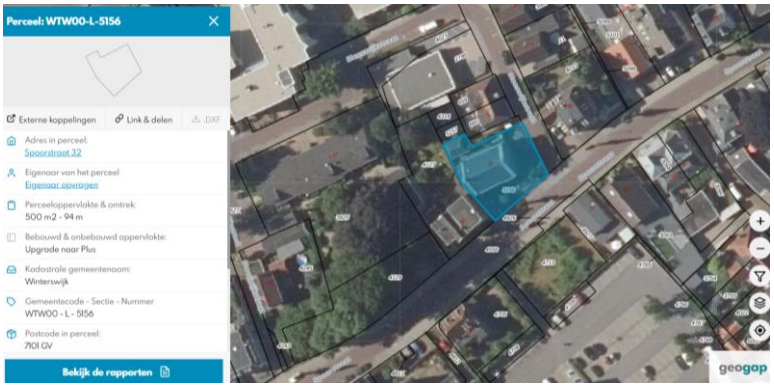
Beelden exterieur

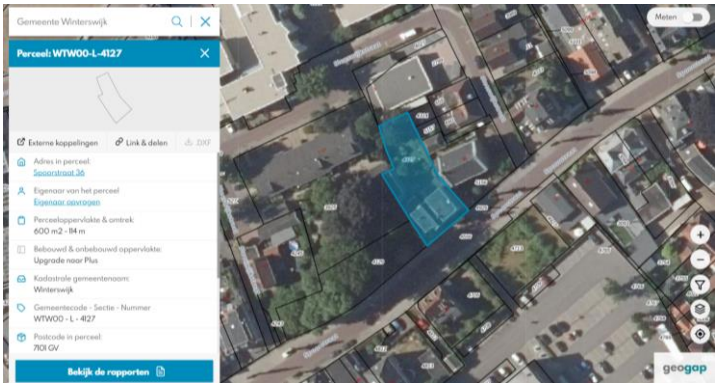

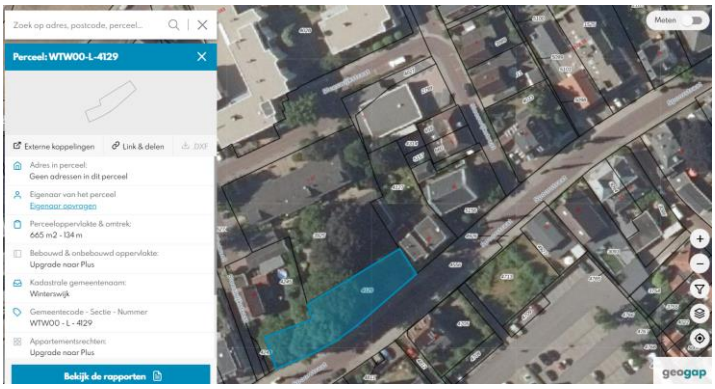
Beelden interieur

Plattegrond

Geschiedenis van het gebouw

- Kleine 'kehille' in winterswijk - Al in het midden van de 17e eeuw woonden er enkele joden in Winterswijk. Eén van de eerste namen die we vinden is die van Michel Michels die in 1647 in Winterswijk. In 1728 telt de gemeenschap 22 zielen. In 1812 zijn dat er 42. Rond 1800 was er sprake van een kleine ‘kehille’ (gemeente). Heel wat locaties hebben als sjoel dienstgedaan, dat varieerde van lompenschuur tot opslagplaats van huiden. Maar ook woonkamers werden omgetoverd tot gebedsruimte: de zogenaamde huissjoeltjes. Het duurde tot 1847 totdat men genoeg geld bijeenkreeg om een synagoge te bouwen aan de Strobandsteeg (Jonenstraat). De plechtige inwijding vond plaats op 30 juli 1847. De joodse gemeenschap bestond toen uit 40 zielen, maar groeide in de daaropvolgende jaren flink.
- Nieuw gebouw synagoge - In 1885 werd er een stuk grond gekocht om een nieuwe synagoge te bouwen. In het voorjaar van 1887 vond de aanbesteding van de nieuwe sjoel plaats. Architect H. van der Schaaf ontwierp het gebouw. Het gebouw werd in maart 1888 voor f 5656,- aanbesteed. De eerste steen werd gelegd door de heren Elzas, Kan en Gans, die elk tien - of meer renteloze aandelen van elk f 25,- hadden gekocht. Op 14 augustus 1889 werd de sjoel ingewijd door Opperrabbijn Tal.
- MIKWE - In 1891 werd achter de synagoge het mikwe (ritueel badhuis) gebouwd, in 1905 het woonhuis voor de gazzan (voorganger) die tevens de godsdienstles verzorgde voor de kinderen. De school/vergaderruimte werd in 1909 gebouwd. Ook hier is H. van der Schaaf Architect. In de bloeitijd telt de gemeenschap ± 100 families.
- Woonhuis en school: In de jaren 1940 -1945 wordt de synagoge in beslag genomen door de Duitsers. Het interieur wordt verwijderd. De sjoel wordt gebruikt als pakhuis en gymnastieklokaal. In 1951 wordt de sjoel tijdens een plechtige dienst door Opperrabbijn J. Tal ingewijd. Het interieur is gedeeltelijk bewaard gebleven, maar veel is vernield.
- Heilige Arke - Door inspanningen van mevr. S. v. Gelder-Weiler komen de ‘Heilige Arke’ en de Bima van de sjoel in Elburg naar Winterswijk. Vanaf dat moment kunnen er weer diensten plaatsvinden, echter wel met slechts een gedecimeerde gemeente.

- Oude joodse begraafplaats - Al in 1647 is er sprake van een Joodse begraafplaats aan de Spoorstraat, die toen nog Koostegge werd genoemd. De graftekens op de begraafplaats dateren uit de negentiende eeuw. Het oudste, thans nog aanwezige graf dateert uit 1817. In 1880 werd begraven binnen de bebouwde kom verboden en daarop werd de begraafplaats aan de Spoorstraat gesloten. De begraafplaats is in 1912 van een nieuwe, in beton uitgevoerde ommuring met smeedijzeren hekwerk voorzien. Zowel in het smeedijzeren hekwerk als in de betonnen pilasters is het Davidsstermotief verwerkt. De muur rond de begraafplaats is in 2010 hersteld. De begraafplaats is een rijksmonument.
- De zwanen - Eens gezeten op het hek van de oude Joodse begraafplaats aan de Spoorstraat. De begraafplaats dateert van midden 1600. Na de oorlog was alles ernstig in verval geraakt. Op een dag waren de zwanen verdwenen. De weinig teruggekomen joden na de oorlog hadden andere prioriteiten. Zoals bijvoorbeeld de lange procedures met de gemeente Winterswijk om hun synagoge terug te krijgen.
- 'Eeuwige trouw' - Toen de synagoge uiteindelijk weer terugkwam in Joodse handen moest het gebouw opnieuw ingericht worden. De inboedel was immers vernield in de oorlog. Niemand dacht aan de zwanen, die ooit gemaakt waren door de smid: Thomas de Wolf en als versiering op het hek werden aangebracht. Weg waren ze en bij velen zelfs uit de herinnering. Gelukkig niet bij allen. De zwanen zij prachtig gerestaureerd door Joost Bosman uit Kotten. Zwanen staan symbool voor: “eeuwige trouw”.

Beschrijving van het gebouw

- Ensemble bestaande uit begraafplaats, woongebouw, schooltje, synagoge, badhuis, tuin.
- Het gebouw was in slechte staat en wordt gerestaureerd.

Status

- Rijksmonument
- Zeldzaam ensemble, met grote cultuurhistorische waarde.
- Gebouw is niet meer in gebruik voor de wekelijkse vieringen, maar is nog niet ontwijd.
- De Joodse gemeenschap van Winterswijk is heel klein geworden.
- De synagoge ontvangt op regelmatige basis scholen uit NL en Duitsland die er kennis maken met de geschiedenis van de synagoge en de Joodse bevolking in Winterswijk.
- Inmiddels is de synagoge overgedragen aan Stichting Cultuurbehoud Achterhoek.

Stap 2: Eisen

Vanuit de kerkgemeente

Er wordt overwogen om het gebouw een bijbestemming te geven.

Vanuit de omgeving/de gemeente

- Onbekend
- Er is altijd nood aan kwalitatieve woningen en kleine multifunctionele ruimten van deze omvang.

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

- Waardevol object om evidente cultuurhistorische redenen.

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk (gebrek aan info)
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- De synagoge is al nevenbestemd, als museum en als activiteitencentrum voor de Joodse geschiedenis en cultuur. Er zijn daartoe geen wijzigingen aan het gebouw aangebracht.

Herbestemming

- Het geheel lijkt lastig op te delen.
- Begraafplaats, synagoge en badhuis: als getuige/leerhuis van de geschiedenis.
- Schooltje kan vrijere bestemming krijgen als dat nodig is.
- Woonhuis: als woonhuis, met een bewoner die al dan niet verbonden is met de oorsprong of bestemming van het ensemble, naar inzicht van de beheerders
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': De synagoge is al nevenbestemd, als museum en als activiteitencentrum voor de Joodse geschiedenis en cultuur. Er zijn daartoe geen wijzigingen aan het gebouw aangebracht.

Voorbeeld herbestemde kerk: Sint Nicolaaskerk te Amsterdam, museum Ons' Lieve Heer op Solder

https://thingstodoinamsterdam.com/nl/musea-amsterdam/museum-ons-lieve-heer-op-solder/

Stap 5: Conclusie

- Is een rijksmonument.
- Nevenbestemming mogelijk en al deels aan de gang, door museumfunctie.
- Er is een stichting die voor het monument zorgdraagt.
- Herbestemming niet aan de orde.
- Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk Synagoge	
Rijksmonument	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	occasioneel gebruikt
Meditatie	igv herbestemming, lastig te combineren met meditatie
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	beperkt
Leerhuis	plek van confrontatie
Rituelen	
Begraven	belangrijk
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Expressie (kunst)	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie	getuige vd aanwezigheid minderheden
Referentiepunt id tijd	getuige van de historie
Coll. esth. ervaring	
Leerhuis	leerlingen, scholen
Weerzin, weerstand	getuige van de historie
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	ensemble is waardevol
Stedenbouwkundig geheel	nauwelijks
Centraliteit	nauwelijks
Herkenningspunt id omgeving	niet
Gebouw	ensemble eerder dan objecten
Draagconstructie	beperkt
Huid	beperkt
Enscenering	beperkt
Ontsluiting	niet
Dienende elementen	niet
Ruimtelijke compositie	beperkt
Volumetrische compositie	beperkt

Meddo, Johannes de Doper

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- in het midden van het dorp, temidden andere gemeenschapsfuncties: basisschool, woonzorgcentrum, café met zalencentrum
- centrumfuncties: hotel,…

Beelden exterieur

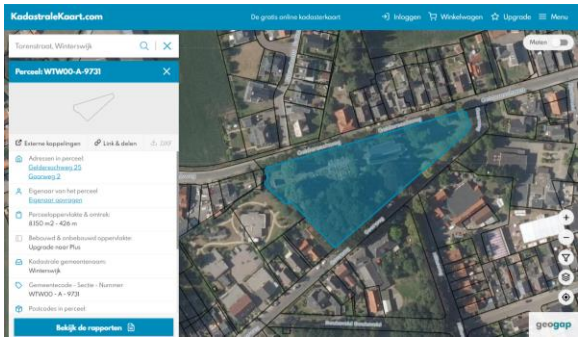

Beelden interieur

Plattegronden en kaarten

Geschiedenis van het gebouw

- Al vanaf 1635 hebben monniken van het Minoritenklooster in Bocholt de zielzorg langs de grens met Nederland op zich genomen. Daarvoor stichten zij kleine missieposten, waarvan de gelovigen van Meddo zich vooral richten op Zwillbrock. (1651) Er verrijst een vrij primitief onderkomen, gedekt met schadden (de afgestoken bovenste veenlaag).
- Deze toestand van kerkbezoek in het diepste geheim duurt ongeveer 100 jaar.
- Ondanks alle verzoekschriften moeten de rooms-katholieken nog wachten tot 1799. In dat jaar wordt een vergunning om een kerkje te bouwen, dat op 16 november 1799 wordt ingewijd.
- In 1864 werd in Meddo een kerk gebouwd ten behoeve van de rooms katholieke gelovigen.
- Het kerkbouw verandert het gezicht van Meddo in snel tempo. Hoewel er op het Beuksveld al een kleine woonkern is, spreekt men over de plaats als een “stuk heidegrond”. Zodra de bouw voltooid is, vestigt nog een aantal neringdoenden zich nabij de kerk. En dit betekent weer dat ook de rest van het oorspronkelijke gebied spoedig verandert in een echt kerkdorp.
- Die goede onderlinge verstandhouding veranderde omstreeks 1920 tijdens de schoolstrijd.
- Begin jaren 60 kreeg de inspraak van de parochianen meer gestalte door de oprichting van de parochieraad. In 1983 ging de R.K. school op in de Stichting Interconfessionele Basisschool. Vanaf de jaren 60 zijn allerlei verenigingen ‘oecumenisch’ geworden. Sinds een groot aantal jaren vormt de buurtschap Meddo gelukkig weer een “gemeenschap”, waarbij respect voor elkaars levensovertuiging het onmisbare draagvlak is!

Beschrijving gebouw

- bestaat uit kerkgebouw, tuin, begraafplaats, pastorie
- zaalkerk met eenvoudig zadeldak, westertoren
- bouwtechnische conditie onbekend

Status

- gemeentelijk monument
- nog in gebruik, geen informatie over huidige nevenbestemmingen

Stap 2: Eisen

Vanuit de omgeving/gemeente

- er is al een hoog voorzieningenniveau in gemeente en in de omgeving
- kerk heeft een gunstige ligging om een centrumfunctie in het dorp op te nemen (bvb. als er slijtage is van een ander gebouw)

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

- eenvoudig, bescheiden volume
- functionele, zakelijke binnenruimte
- grootte van het gebouw sluit goed aan op de grootte van het dorp
- idyllische inbedding op kavel, mooie tuin eromheen, interessant ensemble
- is deel van de campus van voorzieningen in het centrum van het dorp
- ankerpunt in de gemeente

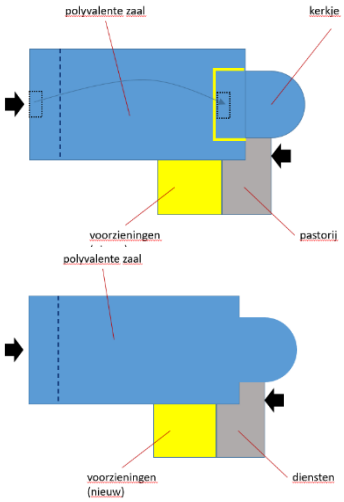
Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk (gebrek aan info)
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- Eerder lastig om een kerkgemeente een grote plek te geven want er is slechts één ruimte dan één ruimte met elkaar delen
- als kleine kerkruimte volstaat, voorkeur om intieme, sacrale ruimte te maken, 'hofkapel', dat kan door afsplitsen van het koor dmv hoge wand, indien mogelijk ook sterke akoestische isolatie

Herbestemming

- Gemeentelijk monument nog in gebruik. Er is al een hoog voorzieningenniveau in gemeente en in de omgeving.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: de kerk heeft een gunstige ligging om een centrumfunctie in het dorp op te nemen. Functies socio-cultureel en/of recreatief.
- Transformatie naar nieuwe commerciële of woonfunctie: kan op termijn functies overnemen van de naastliggende voorzieningen wanneer die gebouwen verslijten. Tuin behouden, niet verkavelen en niet bebouwen; hoort bij de kerk. Woonfunctie ligt niet voor de hand.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': de kerk is nog in gebruik dus nevenbestemming hangt sterk af van het programma van de kerkgemeente. Als kleine kerkruimte volstaat dan kan de hofkapel worden omgevormd tot een intiem, sacrale ruimte. Dat kan door afsplitsen van het koor dmv hoge massieve wand, indien mogelijk ook sterke akoestische isolatie.

Voorbeeld herbestemde kerk: protestantse kerk te Groede, getransformeerd naar kerk, activiteiten, evenementen, exposities, concerten

https://grotekerkgroede.com/

Stap 5: Conclusie

- talrijke kansen vanuit gebouw en omgeving
- lijkt geen lastig of duur dossier te worden
- input vanuit dorpsplan dat in opstart is meenemen

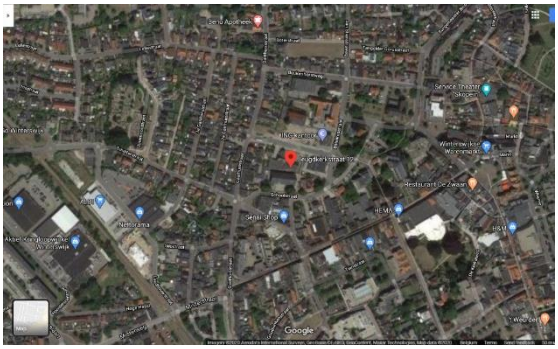
Geraadpleegde bronnen:

Meddo ***Johannes de Doper***	
Gemeentelijk monument	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	hoe lang nog kerk?
Meditatie	behoefte?
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	begraafplaats aanwezig
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	getuige van de historie
Coll. esth. beleving	beperkt
Leerhuis	
Sociale actie	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	ensemble is waardevol
Stedenbouwkundig geheel	waardevolle plek
Centraliteit	
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	eenvoudig, goed inzetbaar
Huid	beperkt
Enscenering	niet
Ontsluiting	niet
Dienende elementen	niet
Ruimtelijke compositie	goed
Volumetrische compositie	goed

Winterswijk, Balinkeskerk

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- de kerk is gelegen aan rustige dorpsstraat in het centrum, nabij het oude raadhuis
- omgeving van woningen en voorzieningen, zoals een basisschool en bankkantoren
- parkeerruimte op het eigen kavel en aan de overzijde van de straat

Beelden exterieur

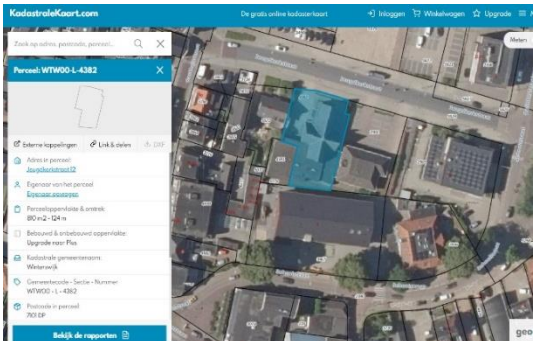

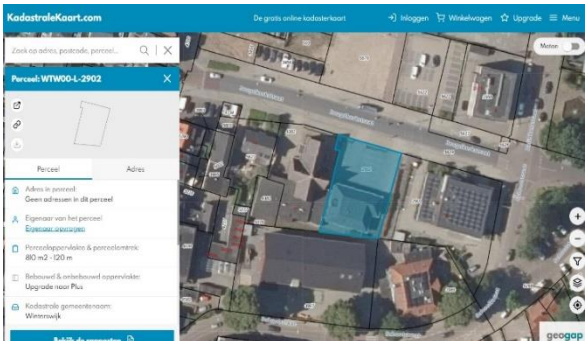

Beelden interieur

Plattegrond

Geschiedenis van het gebouw

- De Jeugdkerk is in 1930 gebouwd in opdracht van de Hervormde Gemeente Winterswijk, voor een bedrag van 17.000 gulden. Het landelijke fenomeen Jeugdkerk kwam binnen protestantse kringen in de eerste helft van de twintigste eeuw op en had vooral betrekking op de doelgroep van 12- tot 16-jarige jongens en meisjes.
- Door de uitbreiding aan de oostzijde in 1952 is de oorspronkelijke entree verplaatst van de portalen tegen de zijkanten van het gebouw naar de uitbouw. In 1961 is aan de westzijde een tweede uitbouw gerealiseerd met een plat dak, met een eigen entree vanaf de Jeugdkerkstraat. Het interieur is in 1985 en later aangepast, waarbij o.a. het orgelbalkon is dichtgezet. Sindsdien heeft de kerk de naam "Balinkeskerk". De laatste kerkdienst vond plaats op **25 juni 2006**. Sindsdien is het gebouw in gebruik als uitvaartcentrum.
- GUV Uitvaartcentrum Winterswijk is in 2013 gekocht van de kerk. Daarvoor was het ook al jaren in gebruik en in 2005 compleet verbouwd tot een uitvaartcentrum met alle mogelijke faciliteiten. Er zijn voldoende parkeerplaatsen op eigen terrein.
- In 2019 werd het pand gekocht door pinkstergemeente Life Winterswijk, die besloten om de naam ‘Balinkeskerk’ te houden.

Beschrijving gebouw

- ensemble bestaande uit kerkgebouw, bijgebouw (vergaderzaal?), parkeerterrein
- kerk:
  - eenvoudig gebouw met een kruivormige plattegrond en zadeldaken
  - bakstenen constructie
- bijgebouwen
  - eenvoudige gebouwen, met zadeldaken
  - bakstenen constructie

Status

- In 2006 onttrokken aan de eredienst
- in 2013 verkocht aan uitvaartbedrijf
- in 2019 verkocht aan Protestantse kerkgemeente en nu opnieuw in gebruik als kerk.
- pand met beperkte architecturale waarde.

Stap 2: Eisen

vanuit de kerkgemeente

- in gebruik als kerk
- door omvang en voorzieningen eenvoudig in te zetten

vanuit de omgeving/gemeente

- in de nabijheid van de scholen
- in het centrum

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- niet zinvol, wegens klein gebouw
- eventueel kan het kavel opgedeeld worden, en kan het bijgebouw een andere gebruiker krijgen

Herbestemming

- niet nodig, want in gebruik als kerk: In 2006 onttrokken aan de eredienst, in 2013 verkocht aan uitvaartbedrijf, in 2019 verkocht aan Protestantse kerkgemeente en nu opnieuw in gebruik als kerk. Bescheiden in omvang, beschikt over een parkeerplaats en heeft bijgebouwen. In het centrum en in de nabijheid van de scholen.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: op dit moment in gebruik als kerk. eventueel sloop van gedeelten, wegens beperkte waarde, en als tuin toevoegen aan de school.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: geschiedenis van dit kerkje toont dat het geen probleem is om er bestemmingen voor te vinden. Eventueel kantoorfunctie. Transformatie tot woningen is altijd een optie.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': niet zinvol, wegens klein gebouw. Er is een basisschool aan de achterkant, die wellicht ook occasioneel grote ruimten nodig heeft.

Voorbeeld getransformeerde kerk: Geuzenkerk te Brielle, getransformeerd naar woningen

- https://www.herbestemming.nu/projecten/geuzenkerk-brielle

Stap 5: Conclusie

- Geschiedenis van dit kerkje toont dat het geen probleem is om er bestemmingen voor te vinden.
- Het is centraal gelegen, bescheiden in omvang, beschikt over een parkeerplaats en heeft uitgebreide bijgebouwen
- Bovendien is er een basisschool aan de achterkant, die wellicht ook occasioneel grote ruimten nodig heeft.

Geraadpleegde bronnen:

https://www.reliwiki.nl/index.php/Winterswijk,_Jeugdkerkstraat_12_-_Balinkeskerk_(1930_-_2006)

Winterswijk Balinkeskerk	
Cultuurhist. waardevol	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	is weer kerk geworden
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	is weer kerk geworden
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	
Coll. esth. beleving	
Leerhuis	
Sociale actie	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	niet
Stedenbouwkundig geheel	niet
Centraliteit	niet
Herkenningspunt id omgeving	niet
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	

Winterswijk, De Ontmoeting

Stap 1: Bestaande toestand

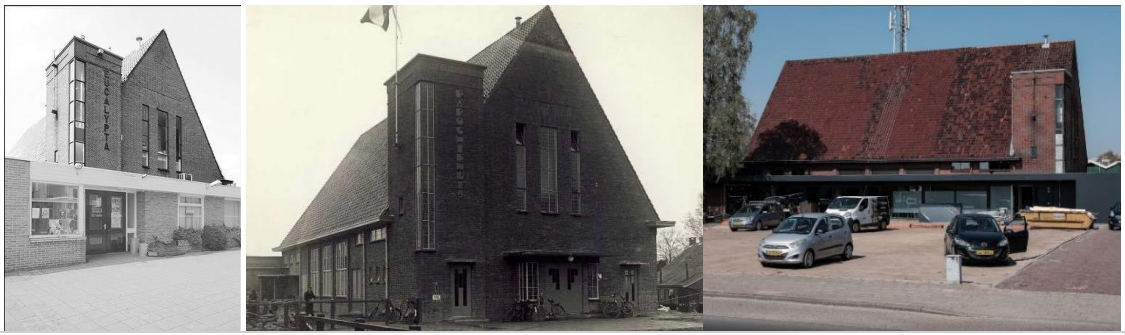
Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- de kerk – voorheen katholieke parochiezaal en daarna jongerencentrum Eucalypta – is gelegen aan rustige dorpsstraat in het centrum, nabij het oude raadhuis
- omgeving van woningen en voorzieningen, zoals het oude postkantoor (nu kantoor voor enkele zorgorganisaties van de gemeente) en bankkantoren
- parkeerruimte op het eigen kavel en aan de overzijde van de straat
- gelegen tegenover de Balinkeskerk
- door de sloop van enkele gebouwen langs de Jeugdkerkstraat is er een leegte ontstaan en is samenhang in de straat verloren gegaan – dit wordt opgenomen in het Vrijheidspark.

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- Eucalypta is in 1933 gebouwd als parochiehuis voor de rooms-katholieke gemeenschap van Winterswijk. In 1969 werd het verkocht aan de gemeente. Begin jaren zeventig werd het omgevormd tot Eucalypta, eerst jongerencentrum, later sociaal-cultureel centrum voor Winterswijk. Sinds 2000 werd het gebouw vanwege technische mankementen niet meer voor popconcerten gebruikt. De gemeente besloot vorig jaar uit financieel oogpunt om niet meer te investeren in een jongerencentrum, maar de twee jongerenwerkers vanuit verschillende locaties te laten werken.
- 2016 –Gemeente koopt pand Eucalypta - Sloop als er over twee jaar geen nieuwe huurder is. Winterswijk – De gemeente Winterswijk gaat de voormalige kantine en kleedkamers van V.V. Winterswijk ruilen tegen het gebouw Eucalypta van Stichting Welzijn Winterswijk (SWW) aan de Jeugdkerkstraat. De ruildeal is het eerste resultaat van het experiment Stedelijke Herverkaveling. Overbodige meters vastgoed worden daarbij aan de markt onttrokken en de vraag concentreert zich op de ruimtelijk en economisch beste plekken in Winterswijk en de regio. SWW handhaaft haar buitenschoolse opvang en sportactiviteiten op Sportpark Jaspers en de gemeente onderzoekt hergebruik van Eucalypta.
- Christengemeente De Ontmoeting heeft het voormalige jeugdcentrum Eucalypta tot een volwaardige kerk omvormt. Waar vroeger de popbands optraden is nu het (lagere) podium van de christengemeente. Ook hier een drumstel en synthesizer, maar dan bestemd voor begeleiding van de opwekkingsliederen die er op zondag gezongen worden. Onder het podium is het doopvont gemaakt, een bad voor de volwassen doop.

Beschrijving gebouw

- gebouw met rechthoekige plattegrond en één bouwlaag onder dominant zadeldak
- karakteristieke stompe toren op de hoek met enkele art-deco (Amsterdamse school) accenten zoals een slank hoekraam over de hoogte van de toren, glas-in-loodramen en grote baksteenpartijen
- eenvoudig gebouw, maar heeft toch enige architecturale présence
- maakt deel uit van een ensemble van gebouwen rond private binnenkoer; meerdere gebouwen van het ensemble zijn gesloopt

Status

- er was intentie om pand te slopen, maar er werd tijdig een gebruiker gevonden
- recent verbouwd en in gebruik genomen als kerk
- privaat eigendom

Stap 2: Eisen

vanuit de kerkgemeente

- gebouw voldoet aan behoefte van een jonge en groeiende kerkgemeente
- grondig verbouwd

vanuit de omgeving/gemeente:

- gemeenschapsfuncties zijn al onder dak

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- niet zinvol, wegens klein gebouw

Herbestemming

- momenteel niet nodig, want in gebruik als kerk
- sloop vermijden, eventueel toevoegen aan de school
- De kerk bevindt zich in het binnengebied van het bouwblok. Voorheen katholieke parochiezaal en daarna jongerencentrum (er is geïnvesteerd in een decibelwerende corridor en het dak is geluidsdicht gemaakt in 1989). Parkeerruimte op het eigen kavel en aan de overzijde van de straat voor de Balinkeskerk. Recent verkocht, verbouwd en in gebruik genomen als kerk.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: de bijgebouwen, die niet aanwezig waren in het oorspronkelijke volume, zijn recent vernieuwd, wat de kans op herbestemming verhoogt. Voldoet aan behoeftes van een jonge en groeiende kerkgemeente. Iets met muziek opnieuw doen, oefenruimte oid.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: kan dienen als kantoor, bijzondere kleinschalige retail, etc.
- woonfunctie niet voor de hand liggend

Voorbeeld herbestemde kerk: Zuid-Oosterkerk te Haarlem, getransformeerd naar kantoor

https://www.kykarchitecten.nl/projects/transformatie-zuid-oosterkerkhaarlem/

Stap 5: Conclusie

- geschiedenis van dit gebouw toont aan dat het vlot van bestemming kan veranderen
- het is centraal gelegen, bescheiden in omvang, beschikt over een parkeerplaats
- de bijgebouwen, die niet aanwezig waren in het oorspronkelijke volume, zijn recent vernieuwd, wat de kans op herbestemming verhoogt

Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk De Ontmoeting	
Cultuurhist. waardevol	
	
Lagen	Lagen
Functie (individu)	**Functie (individu)**
Sacrale plek	is kerk geworden
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	**Functie (gemeenschap)**
Schuilplaats	is kerk geworden
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	historie als parochie- en jeugdhuis
Coll. esth. beleving	
Leerhuis	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	deel van scholencomplex
Stedenbouwkundig geheel	niet
Centraliteit	beperkt
Herkenningspunt id omgeving	niet
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	kenmerkend
Enscenering	
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	
Volumetrische compositie	kenmerkend

Winterswijk, Zonnebrinkkerk

Zonnebrink 61

Stap 1: Bestaande toestand

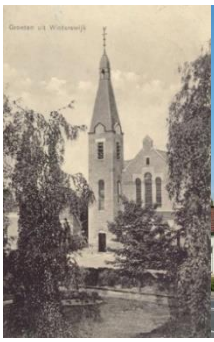
Beelden omgeving

Beschrijving omgeving

- In het centrum, op minder dan 500m van de Markt en de Jacobskerk
- Omgeving met woningen, retailers in belangrijke winkelstraat
- Ruim parkeerterrein aan de overzijde van de straat
- Zichtlijn op de kerk: vanuit Wooldstraat/Weurden staat de kerk in de as van de Willinkstraat

Beelden exterieur

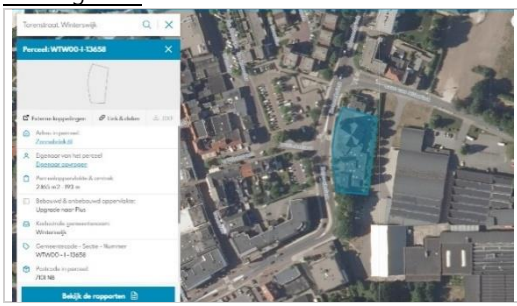

Beelden interieur

Plattegrond

Geschiedenis van het gebouw

- De Zonnebrinkkerk is een Protestantse kerk aan de Zonnebrink 61 in Winterswijk. De kerk werd in 1906 geopend voor de Gereformeerde Kerk van Winterswijk. Architect Tjeerd Kuipers ontwierp een zaalkerk, met een klokkentoren met naaldspits naast de entree. In 1981 werd de kerk uitgebreid met een zalencentrum. Na het opgaan van de Gereformeerde Kerk in de Protestantse Kerk in Nederland bleef de kerk in gebruik bij de Protestantse Gemeente.
- In 1841 werd de Christelijk Afgescheiden Gemeente gesticht. Er werd een stuk grond gekocht van Slats aan de Zonnebrink, waarop een kerk en pastorie werden gebouwd welke in 1844 in gebruik zijn genomen. In 1892 gingen de Christelijk Gereformeerde Gemeente samen met de Nederduits Gereformeerde Kerk en ontstond de Gereformeerde Kerkgemeenschap.
- In 1905 werd de nieuwe kerk gebouwd op de oude grond. In 1924 werd het balkon in de gebedsruimte toegevoegd. In 1936 werd tegen de noordzijde van de kerk een nieuw portaal gebouwd met inwendig een trapopgang naar de balkons. Dit portaal is thans nog aanwezig en valt op door de roodkleurige steen en gerende noordgevel. Op de plek van het huidige kerkelijk centrum uit 1981 werd in 1949 al een bijgebouw neergezet dat later is gesloopt.
- De pastorie, eigendom van Dominee Franssen, werd aangekocht en in 1906 in gebruik genomen.
- Ook in 1949 werd er verbouwd. In 1954 werd het complex Fides et Concordia aangekocht, en ook hier konden nu kerkdiensten gehouden worden. In 1978 werd Fides weer verkocht.
- In 1981 volgde een grondige restauratie van de kerk en de bouw van het kerkelijk centrum. Het orgel werd vervangen en de hoofdingang werd naar de zijkant verplaatst.

Beschrijving gebouw

- Zaalkerk uit 1906, met een klokkentoren met naaldspits naast de entree
- in 1981 uitgebreid met een zalencentrum

Status

- Status als karakteristiek gebouw
- In gebruik, nevenbestemming geïnitieerd
- Actief beheer van het zalencentrum

Stap 2: Eisen

Vanuit de omgeving/gemeente

Onbekend

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk (gebrek aan info)
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- De kerk is al actief nevenbestemd. De combinatie met het parochiecentrum en de trits ondersteunende ruimten maakt de kerk hiervoor geschikt.

Herbestemming

- De kerk wordt mogelijk over 10 jaar afgestoten. Als op later tijdstip de kerk niet meer als gebedsruimte gebruikt zou worden, dan stelt zich de vraag of het gebouw geschikt is voor andere bestemmingen. Mogelijk moeten dan ook commerciële bestemmingen overwogen worden.
- In het centrum, op minder dan 500m van de Markt en de Jacobskerk. Omgeving met woningen, retailers in belangrijke winkelstraat. Ruim parkeerterrein aan de overzijde van de straat.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: De kerk is het nieuwe onderkomen van de Koninklijke Winterswijksche Orkest-Vereniging (KWOV). Het kerkgebouw is speciaal voor de muzikanten aangepast.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: retail
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': Nevenbestemming geïnitieerd. Actief beheer van het zalencentrum. De combinatie met het parochiecentrum en de drietal ondersteunende ruimten maakt de kerk hiervoor geschikt.

Voorbeeld herbestemde kerk: Sint-Bernadettekerk te Helmond, getransformeerd naar supermarkt

https://www.designboom.com/architecture/lksvdd-gods-loft-story-in-haarlo/

Stap 5: Conclusie

Momenteel stelt zich geen probleem van herbestemming. Het lijkt erop dat de kerk actief nevenbestemd is. Als er op termijn geen nood meer is aan een gebedsruimte, kan de herbestemming problematisch worden.

Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk Zonnebrinkkerk	
Cultuurhist. waardevol	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	actief nevenbestemd
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	actief nevenbestemd
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	
Coll. esth. beleving	
Leerhuis	
Sociale actie	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	duidelijk aanwezig
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	beperkt
Stedenbouwkundig geheel	beperkt
Centraliteit	beperkt
Herkenningspunt id omgeving	
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	kenmerkend
Enscenering	niet
Ontsluiting	
Dienende elementen	
Ruimtelijke compositie	beperkt
Volumetrische compositie	kenmerkend

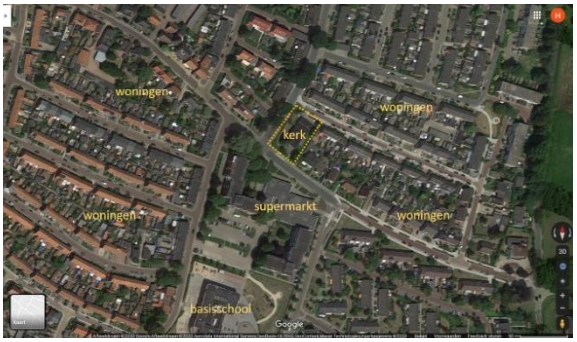
Winterswijk, Immanuelkerk

Kloetenseweg 53, Pijnboomstraat 2

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

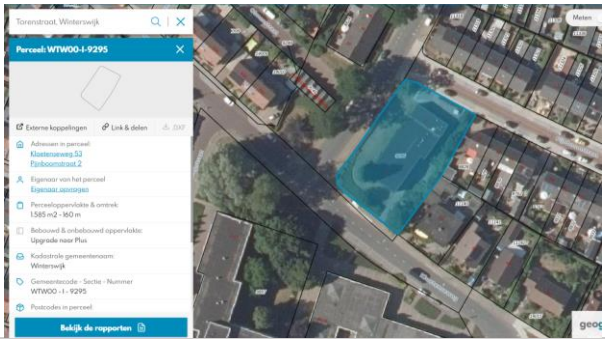

Beschrijving omgeving

- grote woonwijk in het zuidoosten van de gemeente, vooral eengezinswoningen
- ontwikkeld in de jaren 1960-70
- met essentiële voorzieningen en basisschool
- wijk met open en groen karakter

Plattegrond

Beelden exterieur

Beelden interieur

Geschiedenis van het gebouw

- George Marlet23 november 1999, 0:00, De Molukkers kwamen en bleven in de Achterhoek
- De Nederlanders in de organisatie begonnen toch wat nerveus te worden over de opkomst naarmate het 'culturele feest' ter gelegenheid van veertig jaar Molukkers in Winterswijk dichterbij kwam. Zou de schouwburg wel vol komen? De Molukse Winterswijkers wisten dat het wel goed zou komen. Theo Tetelepta: ,,Ga maar uit van vijfhonderd mensen, zeiden we. Het zijn er achthonderd geworden uit heel Nederland. Daar hebben we weinig voor hoeven te doen.''
- Het voorval laat zien dat de lijnen binnen de Molukse gemeenschap nog steeds heel kort zijn en de betrekkingen nauw. Ongewild is daarmee ook het imago bevestigd dat de Molukkers altijd als groep opereren. ,,Zo kijken veel blanke Nederlanders tegen Molukkers aan, terwijl dat helemaal niet overeenkomt met de werkelijkheid'', zegt Henk Nijman.
- Toch vormen de Molukkers in Winterswijk nog steeds een aparte groep. Ondanks dat al veertig jaar Molukkers in de Achterhoekse plaats wonen, ze sinds eind jaren zestig van het kamp naar Winterswijk zelf verhuisden en 'zeker de helft' van de huwelijken gemengd Moluks-Nederlands is.
- Verspreid over heel Winterswijk wonen nu nog zo'n vierhonderd Molukkers, de meesten in Hakkelerkamp-oost, waar ook de eigen Immanuëlkerk staat. Met de groep gaat het gemiddeld genomen qua opleiding, werk en inkomen goed. Dat is een wezenlijk verschil met de vroege jaren zestig, toen het beroep van de meeste vaders 'fabriek' was, de jongens naar de technische school gingen en de meisjes naar de huishoudschool.
- Bouwjaar: 1970
- Molukse Samenwerkende Kerken Immanuel - Religieuze (geloofs) gemeenschap - Molukse Samenwerkende Kerken Immanuel

Beschrijving gebouw

- laag bakstenen gebouw met kruis aan de gevel uitstekend boven het dak, bouwjaar 1970

Status

- in gebruik

Stap 2: Eisen

- onbekend

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk (gebrek aan info)
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- lastig te realiseren, wellicht, omdat het gebouw uit één ruimte bestaat.

Herbestemming

- Het gebouw is mogelijk geschikt voor vele functies: kantoor, vergaderruimte, gemeenschapsvoorziening, horeca, wijkcentrum
- sloop is te vermijden; kavel gemakkelijk te herbestemming voor (sociale) woningen.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: De Immanuelkerk heeft een belangrijke betekenis voor de lokale gemeenschap. Wanneer herbestemming zich aandient, kan het niet zo lastig zijn om de kerk om te vormen tot een wijkcentrum of een andere gemeenschapsondersteunende functie.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: zal wellicht weinig problemen opleveren, door omvang en ligging. Het gebouw is geschikt voor vele functies: kantoor, vergaderruimte, horeca.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': nog in gebruik.

Voorbeeld herbestemde kerk: Gereformeerde kerk, Tweede Exloërmond, Drenthe, getransformeerd naar cultuur- en gemeenschapshuis, muziekschool (Odeon Cultuurhuis)

https://www.odeoncultuurhuis.nl/#Podium

Stap 5: Conclusie

De Immanuelkerk heeft een belangrijke betekenis voor de lokale gemeenschap. Het gebouw heeft een beperkt architecturale kwaliteit. Wanneer herbestemming zich aandient, kan het niet zo lastig zijn om de kerk om te vormen tot een wijkcentrum of een andere gemeenschapsondersteunende functie. Herontwikkeling lijkt eenvoudig.

Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk Immanuelkerk	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sacrale plek	hoe lang nog kerk?
Meditatie	
Alleen-zijn	
Esthetisch ervaring	
Leerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Belijdenis	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	
Groepsvorming	Molukse gemeenschap
Vrijheid van expressie	
Collectief bezit vd leden	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	emancipatie
Coll. esth. beleving	
Leerhuis	
Sociale actie	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	duidelijk aanwezig
Omgeving	
Deel architecturaal ensemble	zonder waarde
Stedenbouwkundig geheel	niet
Centraliteit	niet
Herkenningspunt id omgeving	niet
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	
Enscenering	onbekend
Ontsluiting	onbekend
Dienende elementen	onbekend
Ruimtelijke compositie	onbekend
Volumetrische compositie	niet waardevol

Winterswijk, Koninkrijkszaal

Sleeswijkstraat 5-7

Stap 1: Bestaande toestand

Beelden omgeving

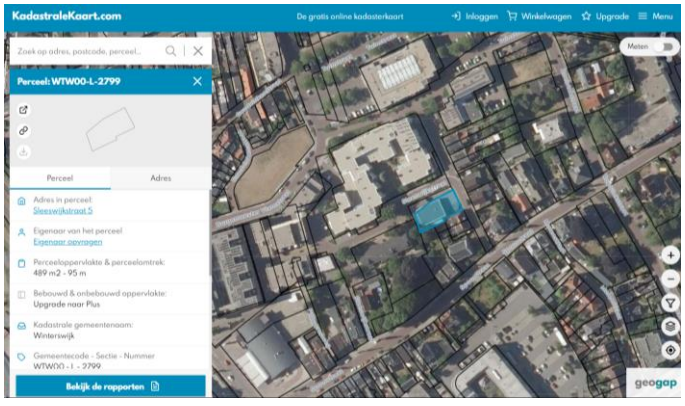

Beschrijving omgeving

- In de 19e eeuwse uitbreidingsgordel van het dorp
- Tussen het centrum en het station
- Temidden van
  - woningen, zowel kleine vrijstaande grondgebonden als appartementen in grotere volumes
  - voorzieningen zoals een supermarkt, stadskantoor, politiekantoor die van grotere schaal zijn
- In een zijstraat van de Spoorstraat, die centrum en station verbindt
- Buurt met een open en groen karakter
- Naast de synagoge

Plattegrond

Beelden exterieur

Geschiedenis van het gebouw

Geen informatie

Beschrijving gebouw

- eenvoudig, laag bakstenen gebouw met plat dak. Rechthoekige plattegrond.
- klein parkeerterrein op eigen grond

Status

- in gebruik
- er is weinig bekend over het gebouw

Stap 2: Eisen

- onbekend

Stap 3: Evaluatie en waardenstelling

Voor de analyse van de lagen, zie overzicht op volgende pagina.

LEGENDE	
	gangmakende laag (kader)
	belangrijke laag
	status laag onbeslist
	weinig belangrijke laag
	vrijgemaakte laag
	onduidelijk
	niet van toepassing

Stap 4: Mogelijk nieuw gebruik

Nevenbestemming

- lastig te realiseren, wellicht, omdat het gebouw maar één ruimte heeft.

Herbestemming

- Kerk in gebruik, klein parkeerterrein op eigen grond.
- Transformatie naar maatschappelijke functie: het gebouw is geschikt voor vele functies, verhuur aan andere geloofsgemeenschap mogelijk. Functie die aansluit op de naastliggende synagoge ook mogelijk.
- Transformatie naar een nieuwe commerciële of woonfunctie: zal waarschijnlijk weinig problemen opleveren, door omvang en ligging. Het gebouw is geschikt voor vele functies: kantoor, vergaderruimte, gemeenschapsvoorziening, horeca, wijkcentrum.
- De kavel is gemakkelijk te herbestemmen voor (sociale) woningen.
- Tijdelijke transformatie als 'tussenoptie': nevenbestemming lastig te realiseren, omdat het gebouw uit één ruimte bestaat.

Voorbeeld herbestemde kerk: R.K. kerk Kraggenburg, getransformeerd naar woningen

https://www.khvarchitecten.nl/projecten/transformatie-van-kerk-naar-woningen/

Stap 5: Conclusie

Over de betekenis van de Koninkrijkzaal in Winterswijk voor de (lokale) gemeenschap is maar weinig bekend. Het gebouw heeft geen stedenbouwkundige of architecturale waarde. Wanneer herbestemming zich aandient, kan het niet zo lastig zijn om de kerk een andere bestemming te geven. Slopen en herontwikkelen van het kavel behoort tot de mogelijkheden. Eventueel kan een sociale bestemming overwogen worden, of een functie die aansluit op de naastliggende synagoge.

Geraadpleegde bronnen:

Winterswijk Koninkrijkzaal	
	
Lagen	
Functie (individu)	
Sociale plek	in gebruik
Meditatie	
Alleen zijn	
Esthetische ervaring	
Toerhuis	
Rituelen	
Begraven	
Geluksleven	
Refuge	
Persoonlijke problemen	
Functie (gemeenschap)	
Schuilplaats	In gebruik
Groepsvorming	
Vrijheid van expressie	
Collectief herstel vd beleving	
Manifestatie tav anderen	
Referentiepunt id tijd	
Coll. esth. beleving	
Toerhuis	
Sociale actie	
Weerzin, weerstand	
Multifunctionaliteit	geen informatie
Omgeving	
Deel architectuurlandschap	zonder waarde
Stedenbouwkundig geheel	niet
Centraliteit	niet
Herkenningspunt id omgeving	niet
Gebouw	
Draagconstructie	niet waardevol, goed bruikbaar
Huid	kenmerkend
Ensceneering	onbekend
Ontsluiting	onbekend
Dienende elementen	onbekend
Ruimtelijke compositie	beperkt
Volumetrische compositie	kenmerkend

Conclusie

In deze studie zijn 20 kerken in de drie gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk bestudeerd. Eerst is de bestaande toestand beschreven. Vervolgens zijn de eisen en wensen van betrokken stakeholders geïnventariseerd, en zijn eventueel nieuwe initiatieven in kaart gebracht. In stap 3 wordt een evaluatie en waardestelling opgesteld, voordat in stap 4 de kansen voor nieuw gebruik worden besproken en als laatste een conclusie wordt getrokken.

Kerken zijn bijzonder ten opzichte van ander vastgoed door hun betekenis en waarde voor de maatschappij, door de vaak vele belanghebbenden en complexe relaties tussen deze, en omdat het vaak gaat om gebouwen met een hoge architectonische, historische, culturele en symbolische waarde. In deze studie zijn voorstellen gemaakt voor mogelijk nieuw gebruik van de kerken, voor zover mogelijk rekening houdend met de eisen en wensen van betrokkenen, met kansen voor nieuw gebruik, en met de waarde van de gebouwen.

In de twintig kerken die zijn bestudeerd, zijn grote verschillen gevonden tussen oude historische gebouwen, vaak rijksmonumenten met een hoge historische waarde, en jongere gebouwen, waar wellicht de gebruikswaarde en de waarde voor de maatschappij hoger is. Deze verschillen in waarde is weergegeven in de evaluatie en waardestelling. Er zijn grote kerken in kleine dorpen die op het eerste gezicht lastig lijken om een nieuwe bestemming te geven, maar die wellicht door de grote betrokkenheid van de lokale gemeenschap toch een mooie nieuwe bestemming kunnen krijgen. Aan de andere kant staan er in de grotere plaatsen mooie, rijksmonumentale kerken die kansrijk lijken, maar die juist moeilijker herbestemd kunnen worden door minder betrokkenheid van de lokale gemeenschap. Zo blijkt dat er niet één juiste oplossing is die toegepast kan worden op alle kerken, maar dat voor elke situatie een goede analyse nodig is.

Deze studie presenteert een stappenplan dat gevolgd kan worden om andere kerken te analyseren en om de kansen voor herbestemming te evalueren, om zo te komen tot nieuwe kansen voor leegkomende kerken.

Asten - st gregorius en st. pradevoom	Asten - Heilige Hart	Asten - RK Heilig Hart kerk	Oost Gelre - Sint Agathakerk	Oost Gelre - R.K. Nieuwe Kathol. kerk	Oost Gelre - Onze Lieve Vrouw Van Lourdesgrot te Marienvelde	Oost Gelre - sint Bonifatiuskerk	Oost Gelre - sint Antonius van Padua kerk	Asten - Vlierberg	Asten - Gorde Hendrikkerk
Gemeentelijk monument	Gemeentelijk monument	Gemeentelijk monument	Rijksmonument	Rijksmonument	Rijksmonument	Gemeentelijk monument	Gemeentelijk monument		
									
Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen
Functie (individu)	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**
Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek
Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie
Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn
Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring
Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis
Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel	Ritueel
Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven
Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis	Belijdenis
Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge
Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen
Functie (gemeenschap)	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**
Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats
Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming
Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)	Expressie (kunst)
Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden	Collectief beziel vd leden
Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie	Manifestatie
Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek	Referentie tijd/plek
Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring	Coll. Esth. ervaring
Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis
Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand
Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit
Omgeving	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**
Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble	Deel architectural ensemble
Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel
Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit
Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving
Gebouw	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**
Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie
Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid
Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering	Enscenering
Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting
Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen
Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie
Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie

Winterswijk Sint-Jacobskerk	Winterswijk Doopgezinde kerk	Winterswijk Synagoge	Winterswijk Jacobuskerk	Meddo Johannes de Doper	Winterswijk Bethelkerk	Winterswijk Eucalyptus	Winterswijk Zevendedagsadventistenkerk	Winterswijk Immanuëlkerk	Winterswijk Koninklijke Jaap
Rijksmonument	Rijksmonument	Rijksmonument	Gemeentelijk monument	Gemeentelijk monument	Cultuurhist. waardevol	Cultuurhist. waardevol	Cultuurhist. waardevol		
									
Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen	Lagen
Functie (individu)	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**	**Functie (individu)**
Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek	Sacrale plek
Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie	Meditatie
Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn	Alleenzijn
Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring	Esthetische ervaring
Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis
Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen	Rituelen
Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven	Begraven
Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens	Beltoens
Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge	Refuge
Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen	Persoonlijke problemen
Functie (gemeenschap)	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**	**Functie (gemeenschap)**
Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats	Schuilplaats
Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming	Groepsvorming
Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie	Vrijheid van expressie
Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden	Collectief bezit vd leden
Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen	Manifestatie tav anderen
Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd	Referentiepunt tijd
Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving	Coll. esth. beleving
Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis	Leerhuis
Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand	Weerzin, weerstand
Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit	Multifunctionaliteit
Omgeving	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**	**Omgeving**
Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble	Deel architectuural ensemble
Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel	Stedenbouwkundig geheel
Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit	Centraliteit
Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving	Herkenningspunt in omgeving
Gebouw	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**	**Gebouw**
Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie	Draagconstructie
Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid	Huid
Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering	Ensceneering
Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting	Ontsluiting
Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen	Dienende elementen
Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie	Ruimtelijke compositie
Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie	Volumetrische compositie

Bijlage 1 – De lagen van een kerkgebouw

Fysieke lagen: vast en veranderend

"Het permanente in een gebouw omvat die delen van het bouwwerk die generaties kunnen overleven en daarmee het raamwerk vormen waarbinnen verandering plaatsvindt; dit raamwerk noem ik het kader" (Leupen 2002).

De lagen worden bepaald door de demontage van het gebouw. Bij die theoretische analyse wordt de werking van elke laag bepaald (draagconstructie, huid, enscenering, ontsluiting, dienende elementen) en worden de verhoudingen tussen de lagen vastgesteld. De laag die domineert wordt het kader genoemd. Het kader creëert een generieke ruimte waarbinnen veranderingen plaats kunnen vinden. Ook de functie van het gebouw vormt een laag.

Vanuit dit theorie betekent herbestemmen de meest belangrijke laag (het kader) willen behouden en indien nodig de generieke ruimte anders invullen om dat behoud mogelijk te maken.

De aanpak is dan als volgt:

- stap 1, inventaris bestaande lagen
- stap 2, aanpassen bestaande en inbrengen nieuwe lagen
- stap 3, studie van de relatie tussen aangepaste/nieuwe lagen en bestaande (waaronder zich de permanente laag bevindt)

Lagen op basis van functie

Wanneer beslist moet worden over de toekomst van een kerkgebouw, worden daar overwegingen bij betrokken die te maken hebben met de functie van het gebouw, de voorbije functie zowel als de toekomstige, en met het gebouw en zijn fysieke context. Kerkgebouwen hebben een functie voor het individu en voor de gemeenschap.

Betekenis van het kerkgebouw voor het individu

Een kerkgebouw is een **sacrale** plaats. Het individu vindt er de omgeving om schaamteloos, in het voetspoor van vorige generaties en op basis van tradities contact te zoeken met wat mysterieus is en onbegrijpelijk. De kerk is een plek voor de ontmoeting met het heilige - het belangrijke en dat wat als groter dan het individu wordt ervaren – en er een omgangsvorm voor te hanteren. Voor sommigen is de kerk daarom een plek waar het heilige ook aanwezig is. De kerk is de *domus Dei*, het huis van God (McAlpine, 2011, pp. 5-6). Het komt voor dat gelovigen dagelijks langsgaan om hun favoriete heilige persoon te groeten. Bij een herbestemming van het kerkgebouw kan de beleving van de kerk als de *domus Dei* een belangrijke hindernis zijn, omdat men volgens deze visie in en met het huis van God niet gelijk wat mag doen. Sommige religies voorzien dan ook een ritueel om het gebouw te **desacraliseren**.

De kerk is een plek voor **meditatie**. Bezoekers zoeken er de stilte die ze thuis, op het werk of in de samenleving niet vinden. De kerk is voor hen de plaats waar ze innerlijke rust vinden; daar is tijd en ruimte voor introversie en reflectie. Die meditatie kan gestimuleerd en gefocust worden door de aanwezigheid van beelden, teksten, muziek, licht en vuur, of bepaalde decoratieve of architecturale middelen. De meditatie gaat daarbij soms over in aanbidding of thematische verdieping.

Kerk is een plek voor stilte in het dorp.

Voorbeeld: kerk van Waerbeke (Geraardsbergen, BE). Is een bakstenen kerk uit 1850. De erediensten brengen niet genoeg meer op om het gebouw te onderhouden. Waerbeke profileert zich als een stiltecentrum. Ook andere activiteiten in die zin. Kerk wordt deel van een brede project. Kerk als antidotum van de drukte in de maatschappij. Is centrum van het dorp. Er is/blijft vraag naar een gebouw dat de ziel van een dorp belichaamt. Herbestemming is nog aan de gang: stilteplek, colombarium,…

Voor velen is de kerk een uitgelezen plek om **alleen te zijn**. De groep waarin mensen leven kan dwingend en bedreigend zijn, maar ook gewoon druk. In de kerk maken ze zich los uit de groep. Ze kunnen dwalen in de grote ruimte, luisterend naar de nagalm van hun passen op de natuurstenen vloeren. Ze genieten van het getemperde licht en de koelte.

Een kerkgebouw bezoeken is vaak een **esthetische** ervaring. In vele gevallen zijn uitstekende architecten aan het werk geweest of beklijft het gebouw door zijn ouderdom, ruimtelijkheid, lichtinval, materialisering of decoratie. Kerkgebouwen zijn bedacht om buitengewoon te zijn en bezoekers merken die intentie en genieten ervan.

Een kerkgebouw is voor het individu ook een **leerhuis**. Een kerk is een plek om kennis op te doen over de waarden van verleden en toekomst. In het kerkgebouw worden levensvragen niet uit de weg gegaan en wordt het individu geïnformeerd over de visie van de gelovigen. Ze bespreken wat voor hen essentieel is. Dit kan ook beperkend overkomen, waardoor men het kerkgebouw gaat associëren met repressieve waardensystemen, en die wil bestrijden.

In het kerkgebouw beleeft het individu de **overgangsrituelen**. Er zijn de rituelen die verband houden met de tijd: de zonnewenden en het begin van de lente, het begin en verloop van de week, de cyclus van de dag. Er zijn ook de rituelen gerelateerd aan de levensfasen zoals geboorte, volwassenheid, huwelijk en overlijden, en alle andere individuele overgangsrituelen zoals belijdenis, rolverandering en zending.

Het is ook in de kerk dat dierbaren en vooraanstaanden **begraven** worden, of dat er een plek is om hen te gedenken. De herdenking van de doden is sociaal belangrijk. Een kerkgebouw geeft daar van oudsher de fysieke ruimte voor.

Een kerkgebouw bezoeken is een **belijdenis**, een erkenning door het individu van de gemeenschap die dit gebouw heeft gerealiseerd.

Het kerkgebouw dient vaak als **refuge** wanneer een groep zich tegen het individu keert. Vaak zijn kerken vrijplaatsen voor ideeën geweest. Er heerste een bepaalde vrijheid van denken en spreken, die – bijvoorbeeld aan het einde van de 19de en begin van de 20ste eeuw – de sociale kwestie aankaartte en daarbij tegen de bestaande maatschappelijke orde inging. Het kerkgebouw was en is nog steeds een plek voor lijfsbehoud. Wie zich bedreigd voelt, of geen verblijf heeft, vlucht vaak naar het kerkgebouw, waar in vele gevallen een onvoorwaardelijk asiel wordt aangehouden. Echter, in het verleden hebben kerkgemeenschappen en hun leiders zich ook schuldig gemaakt aan extreme vormen van repressie van andersdenkenden en minderheden, wat mogelijk bij discussies over herbestemming van een kerkgebouw naar boven komt.

Tot slot is voor vele individuen de kerk een plek om te praten over **problemen**, een consultatieruimte *avant la lettre* voor individuele en relationele problemen. De setting was vaak formeel, en het advies – vanuit hedendaags oogpunt – niet altijd professioneel. Ook deze negatieve connotaties kunnen een rol spelen bij de herbestemming van het kerkgebouw.

Betekenis van het kerkgebouw voor de gemeenschap

Voor de kerkgemeenschap is “het eerste doel van de bouw van een kerk puur praktisch: het bieden van een **schuilplaats** voor de liturgische vergadering van de christelijke gemeenschap”. Het kerkgebouw is in de eerste plaats, zo niet uitsluitend, de *domus ecclesiae*, dat wil zeggen het huis waar de kerkgemeenschap samenkomt (McAlpine, 2011, pp. 5-6).

In en rond het kerkgebouw **kan de gemeenschap zich vormen**. Daar ontmoet men gelijkgezinden en worden de groepsrituelen voltrokken, waardoor de groep zich definieert en in stand houdt.

Het kerkgebouw is ook de eigen private plek van de groep, waardoor die niet afhankelijk is van anderen en een **vrijheid** van vergaderen heeft, wat bijdraagt aan het ontwikkelen en onderhouden van de vrijheid van denken. In het kerkgebouw kan de groep zichzelf zijn, collectief de gedeelde waarden belijden in alle **expressievormen**. Het resultaat zijn vaak schitterende kunstwerken zoals

gezangen en muziekstukken, en kunstwerken die het gebouw verfraaien zoals beeldhouwwerken, schilderijen, meubilair, brandglasramen, etc.

Het kerkgebouw is vaak het **collectieve** bezit van de kerkgemeenschap, of ze heeft er collectief het beheer over. Dat creëert een (financiële) zorg, maar ook een **band** tussen de leden van de kerkgemeenschap omdat die daarmee een meetbaar en tastbaar doel hebben.

Kerken hebben soms engagement naar opdrachtgevers toe (bvb. legaten edm met bepaalde verplichtingen tot onderhoud, voortbestaan ed)

Voorbeeld: Sint-Anna kerk in Gent. Werd gefinancierd door de Gentse katholieke vooraanstaande families. Ze brachten het geld bijeen onder voorwaarde dat de kerk in stand wordt gehouden.

Door het kerkgebouw **manifesteert** de kerkgemeenschap zich in de maatschappij. De realisatie van het eigen kerkgebouw is voor vele kerkgemeenschappen als het betreden van de volwassenheid. Met het kerkgebouw neemt de kerkgemeenschap letterlijk ruimte in, waardoor ze aandacht krijgt. Bijvoorbeeld worden in Indonesië aan een hoog tempo moskeeën gebouwd met steun van Saoedi-Arabië om er de soennitische variant van de islam te installeren.

Het kerkgebouw verbindt het heden, het verleden en de toekomst van de gemeenschap. Gebouwen hebben een lange levensduur, waardoor ze een **referentiepunt in de tijd** zijn.

De kerk is ook een plek voor de **collectieve esthetische beleving**. Er is het gebouw met zijn kunstschatten. Maar het kerkgebouw is uitstekend geschikt – want ook ontworpen voor – de collectieve beleving van muziek: orgelmuziek, maar vooral ook koorwerken en orkestrale (klassieke) muziek, al dan niet religieus van intentie.

Zoals het kerkgebouw een **leerhuis** is voor het individu, is het dat ook voor de gemeenschap.

Voor vele kerkgemeenschappen is het kerkgebouw ook de plek vanwaar **sociale actie** werd opgezet. Vele gemeenschappen hebben een expliciete aandacht voor onrecht en sociale fricties in de maatschappij. Ze zijn gangmakers voor maatschappijhervorming en sociale economie. Het kerkgebouw werd daar soms bij gebruikt – bijvoorbeeld als refuge voor vluchtelingen – maar vooral is het gebouw het symbool van die sociale beweging.

Het potentieel van deze plekken is nog te verkennen.

Voorbeeld: betekeniseconomie van Aaron Hurst (boek uit 2014, *The purpose economy. How your desire for impact, personal growth and community is changing the world).* Mensen worden ziek in deze industriële samenleving. Ze floreren als ze betrokken zijn, als ze goed doen. Zijn voorstel: iedereen stelt 100u per jaar ter beschikking voor een goed doel. Hij heeft daartoe een bedrijfje opgericht. Tijd wordt er verhandelt. Er ontstaat een nieuwe economie.

Kerkgebouwen roepen ook veel **weerstand** op. Ze vertegenwoordigen de kerkgemeenschap, zoals hierboven gesteld, maar verwijzen dus ook naar de falende leiding van die kerkgemeenschappen, waar mistoestanden toegedekt werden. De grote en rijkelijk versierde kerkgebouwen, vaak gerealiseerd op zichtlocaties, getuigen van een dominante positie in de maatschappij, waar oppositie onmogelijk was. Kerkgemeenschappen oefenden ook veel controle uit op hun leden. Velen zijn dan ook blij dat de macht van deze dominante, repressieve en verdachte groep eindelijk gebroken is, en zien dus ook geen reden om zorgvuldig om te gaan met het patrimonium dat de kerkgemeenschappen nalaten. Napoleon was niet de enige opponent van de kerk.

Kerkgebouwen zijn bij definitie **multifunctionele** gebouwen, de oudere kerken meer dan de laat-20e -eeuwse. In een kerkgebouw gebeurden vele dingen, al dan niet tegelijk. Het gebouw huisvest een wisselend programma van activiteiten.

Lagen op basis van het gebouw

Gebouw in zijn omgeving

- de kerk is vaak deel van een **architecturaal geheel**: pastorij, begraafplaats, kerkplein, etc.; het kavel heeft vaak meer waarde dan de objecten die erop aanwezig zijn
- soms is het gebouw en/of het architecturaal geheel een centraal element in een **stedenbouwkundig ensemble**, stedenbouwkundig sluitstuk. Vergelijk met de Arc de Triomphe, basiliek Koekelberg, kerk van Laken en Sint-Mariakerk in Brussel alle gebouwd op strategische plekken, vaak op een heuvel, om de stedenbouwkundige structuur van de uitbreiding van de stad te beklemtonen
- locatie: vaak **centraal** in een dorp of stad, soms perifeer en deel van klooster
- werkt als een **herkenningspunt** voor de omgeving, door expressieve gevels, hoge torenspits die goed zichtbaar is in het landschap, etc.

Het gebouw an sich

Het gebouw bestaat uit meerdere fysieke lagen:

- draagstructuur
    - een kerkgebouw is in essentie een grote en lege hal, vaak met veel kolommen, meestal met kleine overspanningen, waardoor vaak smalle langgerekte ruimten ontstaan;
    - het plafond is vaak op extreme hoogte in verhouding tot breedte; vaak is er een gearticuleerd plafond (gewelven, balkenstructuren, etc.)
    - vaak is het geconstrueerd met kostbare en tijdsbestendige materialen (hardhout, natuursteen)
- schil
    - de kerk is vaak voorzien van uitermate complexe buitenschil, met decoratieve elementen en complexe volumes zoals torens en koepels
    - vaak beperkte en bijzondere daglichttoetreding, aanwezigheid van brandglasramen
- enscenering
    - meestal is een kerkgebouw voorzien van dramatische architecturale effecten waarmee een kerkgebouw zich onderscheidt van een functionele hal (bvb. bijzondere lichtinval, extreem sobere of net heel overdadige decoratie, grote hoogte, gestileerde meubilering, dure materialen, lange galm, etc.)
- circulatie
    - nauwelijks aanwezig, want slechts zelden verdiepingen, tenzij crypte, oksaal, torentrap,
- dienende elementen
    - met beperkte technische uitrustingen (klimaatinstallaties, elektra)

- met bijna geen bezoekersvoorzieningen (sanitair, ontvangst,…)

Kerkgebouwen hebben vaak kunsthistorische betekenis voor één of meerdere van bovenstaande aspecten, of door de specifieke integratie van verscheidene van deze.

Bijlage 2 – Ruimtelijke vormen van historische kerkgebouwen

Kerken bestaan als verschillende gebouwvormen, van kruisvorm, centrale vorm, vrije vorm zoals vaak gezien in Latijnse en Griekse kerken, tot hallenkerken en koepelkerken gebruikt wereldwijd, met verschillende aantallen beuken en dwarsbeuken, zoals ook de basilieken, zaalkerken, staafkerken etc. De ruimtelijke opbouw van de kerken wordt hier als ordenend principe gezien, omdat hiermee een claim wordt gelegd op mogelijkheden voor herbestemming en hergebruik.

Voor vele naoorlogse kerken is een vrijere plattegrond gebruikt. Voor deze kerken is hierna geen typologie opgenomen want daarvoor is veel lastiger te onderkennen en is nood aan onderzoek om uit te maken of er van vormovereenkomsten of een ruimtelijke typologie sprake is. Ook bij deze kerken hier beïnvloedt de gebruikte ruimtelijke typologie de mogelijkheden van hergebruik.

Zaalkerk

Een zaalkerk is een rechthoekig kerkgebouw dat eenbeukig ofwel eenschepig is. Vaak werd een ronde nis, de apsis genaamd, aangebracht, waarin het altaar zich bevond. In de romano-gotiek was de altaarruimte meestal recht terwijl die in de gotiek veelhoekig is. Een voorbeeld van een vroege zaalkerk is de Oude Kerk in Oosterbeek, uit de 10e eeuw. De protestantse eredienst, die in de loop van de 16e eeuw opkwam, had behoefte aan zaalkerken omdat hierbij de preek centraal stond en dus de zichtbaarheid van de dominee van groot belang was. (Wikipedia)

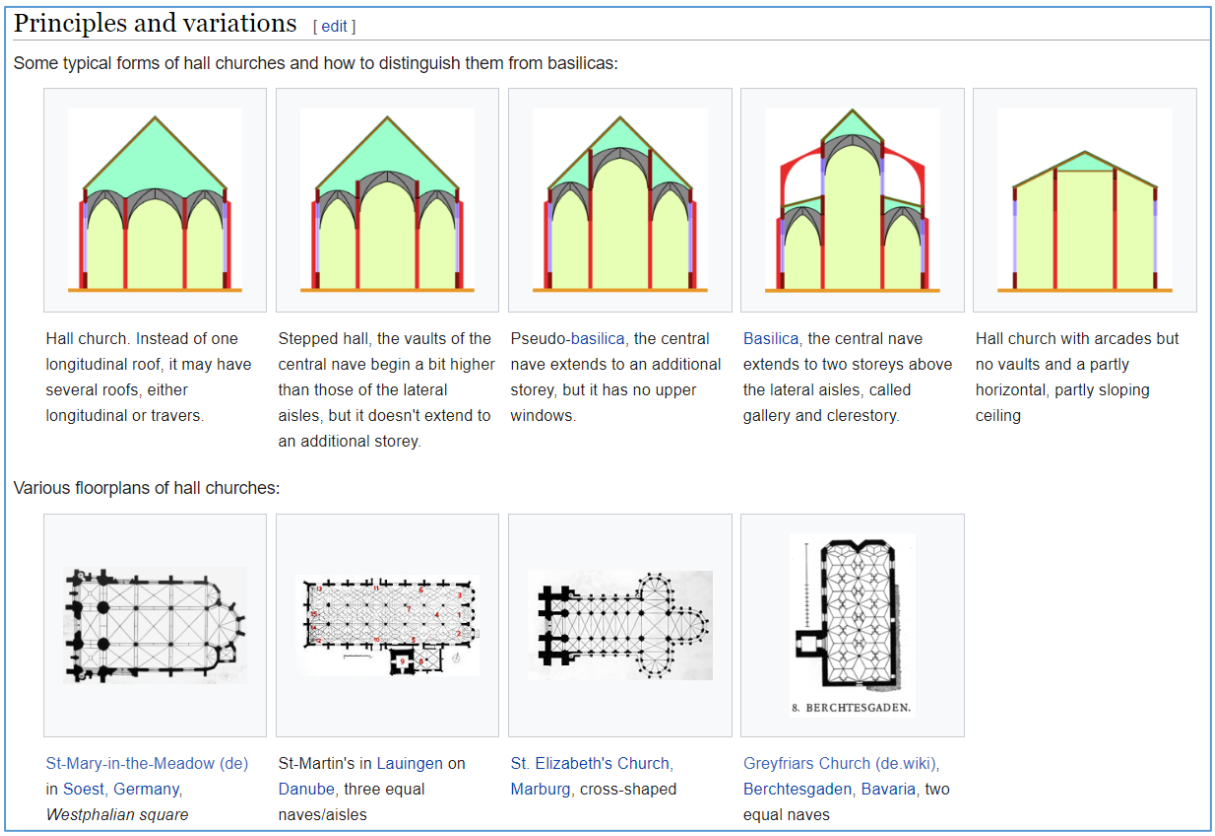
De **Sint-Nicolaaskerk**, een gotische zaalkerk in **Dwingeloo**

Hallenkerk

Een hallenkerk is een kerk met meerdere beuken, waarvan de zijbeuken ongeveer even hoog en soms ook even breed zijn als de middenbeuk. Deze vorm van kerkbouw werd ontwikkeld in de romaanse architectuur maar komt voornamelijk voor in de gotiek. (Wikipedia)

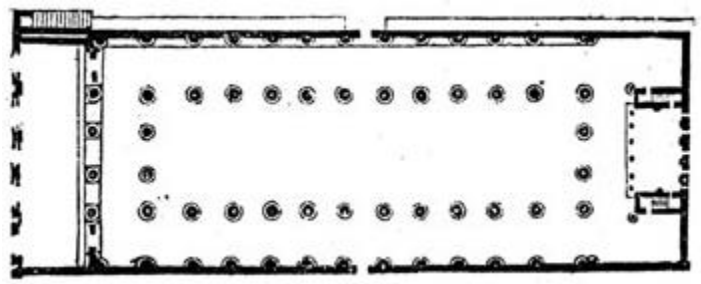
Broerenkerk in Zwolle

Basiliek

Een basiliek is een bouwvorm uit de klassieke oudheid en in de romaanse en gotische kerkarchitectuur. De basilica was een meerschepig gebouw, vaak met een hogere middenpartij. De hogere middenpartij was voorzien van grote vensters, de zogenaamde lichtbeuk. Een basilica diende voornamelijk als markthal en beursgebouw, in de keizertijd ook als rechtszaal. Voor dit laatste gebruik werd aan de basilica een rechthoekige of halfronde uitbouw, de apsis, toegevoegd.

Een romaanse basiliek is meestal een driebeukige kerk, waarvan de zijbeuken lager zijn dan de middenbeuk. Het hoogteverschil tussen het hoge dak van de middenbeuk en de lagere daken van de zijbeuken wordt overbrugd door een muur waarin vensters zijn aangebracht, de lichtbeuk. De meeste basilieken hebben tevens één of meerdere dwarsbeuken of transepten en zijn daarmee kruisbasilieken.

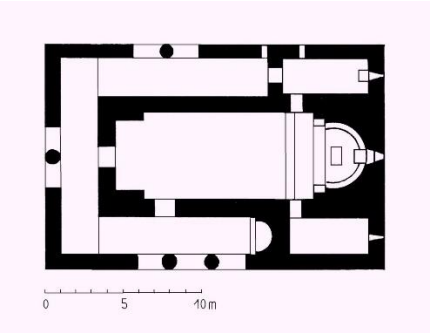

Basilica in Pompei.

Driekerken-basiliek

De driekerken-basiliek is een speciaal type basiliek, ontwikkeld en wijdverbreid in de Georgisch-christelijke kerkarchitectuur van de vroege middeleeuwen. Bij dit type basiliek is het middenschip

volledig gescheiden van de zijbeuken met massieve wanden. Hierdoor ontstaan drie schijnbaar onafhankelijke kerken. De reden voor deze structurele oplossing is onbekend, maar het kan liturgisch zijn. Enkele van de vroegste kerken in Georgië volgden dit ontwerp voordat de standaardisatie van de kerkbouw en de liturgie plaatsvond in de 7e eeuw.

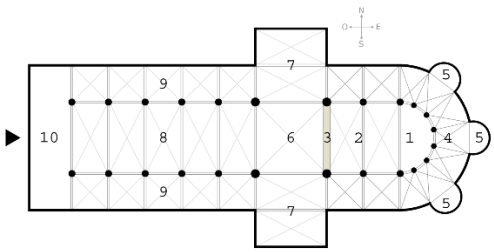

Bolnisi Sioni church, an example of a three-church basilica.

Kruiskerk

Een kruiskerk is een kerkgebouw waarvan de plattegrond een kruisvorm heeft door de aanwezigheid van een dwarsbeuk (transept) tussen het schip en het koor. De eenvoudigste kruiskerk is een eenbeukig gebouw waarvan de plattegrond de vorm van een Grieks kruis dan wel een Latijns kruis heeft. Het punt waar schip en dwarsbeuk elkaar snijden wordt de kruising genoemd en wordt vaak bekroond door een viering- of kruisingtoren of -koepel. Een kruiskerk met een vieringkoepel wordt een kruiskoepelkerk genoemd. De kruiskerk is sinds de romaanse stijl een veel gebruikte bouwvorm voor katholieke kerken. Een kerk zonder transept of rechthoekige kerk wordt een zaalkerk genoemd (Wikipedia).

Kruisbasiliek

Een kruisbasiliek is een kruiskerk die is opgezet als basiliek. Het laatste wil zeggen dat het kerkgebouw zijbeuken heeft die lager zijn dan de middenbeuk en dat de middenbeuk boven de zijbeuken is voorzien van een rij vensters. De meeste basilieken zijn kruisbasilieken: de dwarsbeuk (transept) geeft de plattegrond van een basiliek de vorm van een kruis.

De Antonius van Paduakerk in Nijmegen, begin twintigste eeuw, arch. Margry, driebeukige kruisbasiliek in neogotische stijl.

Pseudobasiliek

Een pseudobasiliek (pseudo-basilica) is een kerkgebouw dat, naast het middenschip, twee lagere zijbeuken heeft. Bij een basiliek wordt dit hoogteverschil overbrugd door een verticale muur met ramen, waardoor licht kan vallen. Dit heet een lichtbeuk. Bij een pseudobasiliek lopen de daken van de zijbeuken zo hoog op dat er voor vensters geen plaats is. In extreme gevallen loopt het dak van de zijbeuken over in dat van de middenbeuk.

Centraalplan

Kerken met een centraalplan kwamen veel voor in de vroeg-christelijke kerken in het Romeinse rijk en in Griekenland, en werden gebouwd in de vorm van een cirkel, achthoek, vierkant of andere geometrische figuur met gelijke zijden.

Een voorbeeld van een centraalplan kerk is La Rotonda di San Lorenzo, Mantua. De kerken namen voorbeeld aan de vorm van vroegere tempels.

Koepelkerk

Een koepelkerk is een kerkgebouw waarbij het schip overdekt wordt door een koepelvormige kap. In de meeste gevallen is de kerk een centraalbouw. De term wordt ook wel gebruikt voor kerken waarbij alleen de kruising of de viering van een grote koepel is voorzien, dat wordt dan meer specifiek een kruiskoepelkerk genoemd.

Koepelkerken komen veelvuldig voor in de Byzantijnse architectuur. In de westerse architectuur werden koepelkerken voor het eerst gebouwd tijdens de Renaissance.

Na de Reformatie ontstond een groeiende behoefte aan centraliserende kerken. Deze werden vaak van een koepel voorzien. Tijdens de Barok werden ook veel katholieke koepelkerken opgetrokken.

In Willemstad in Noord-Brabant staat de eerste koepelkerk van de noordelijke Nederlanden die speciaal voor protestantse diensten werd gebouwd. Deze kerk heeft een koepel en is verder achthoekig. Vele latere protestantse kerken zijn eveneens achthoekig, zoals de Marekerk in Leiden.

Koepelkerk in Willemstad (1607)

Kruiskoepelkerk

Een kruiskoepelkerk is een kerkgebouw waarbij de kruising van een kruiskerk wordt overdekt door een koepelvormige kap. Boven op de kruising bevindt zich dan een vieringtoren of kruisingtoren. Bij een kruiskoepelkerk wordt die toren dan ook een vieringkoepel of kruisingkoepel genoemd.

Voorbeelden van bekende kruiskoepelkerken zijn de Sint-Pieter in Rome en de Saint-Pauls in Londen, en in Nederland dit voorbeeld, de Sint-Brigidakerk in Geldrop.

Stolpkerk

Een stolpkerk of stelpkerk is een kerkgebouw in de vorm van een stolpboerderij. Dit type kerk is uniek voor Noord-Holland. Stolpkerken hebben een eenvoudige constructie die, net als bij stolpboerderijen, op een "vierkant" rust, een houten constructie van vier staande balken die zo het piramidevormige dak torsen. Stolpkerken hebben een centralistisch grondplan, wat het ontwerp vooral bruikbaar maakt voor de protestantse eredienst, waarbij de Bijbel en de preekstoel in het midden kunnen worden geplaatst.

Het "Zwarte Kerkje" van Zuidschermer.

PLAN VAN AANPAK

Kerkenvisie Oost Achterhoek

Gemeente Aalten, Oost Gelre en Winterswijk

WIJ DOET 'T SAMEN!

WWW.ERFGOEDOOSTACHTERHOEK.NL

Gemeente Aalten

gemeente Oost Gelre

gemeente Winterswijk

Kerkenvisie Oost Achterhoek

INHOUD Plan van aanpak

pagina

03 Inleiding
04 Indeling kerkenvisie
04 Cultuurhistorisch onderzoek
06 Gesprekken
07 Kansenkaart voor de kerken
08 Contactgegevens

Gemeente Aalten · gemeente Oost Gelre · gemeente Winterswijk

WI-J DOET 'T SAMEN!

Inleiding

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) stelt sinds 1 januari 2019 middelen beschikbaar voor het opstellen van kerkenvisies. Het primaire doel van OCW is het behoud van (rijks)monumentale kerkgebouwen. Om dat doel te bereiken is het noodzakelijk om álle kerkgebouwen in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal.
De belangen van alle betrokken partijen (eigenaren, kerkgenootschappen, gemeenten, burgers en erfgoedorganisaties) worden daarbij onderling gehoord en gewogen.
In gezamenlijkheid wordt zo een duurzaam toekomstperspectief ontwikkeld voor de kerkgebouwen: de Kerkenvisie.

SAMENWERKING

Op basis van de nota 'Wi-j doet 't samen. Erfgoedbeleid 2017-2020' geven de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk samen uitvoering aan hun erfgoedbeleid. Ook op het gebied van de Kerkenvisie trekken we samen op. In de drie gemeenten speelt eenzelfde problematiek rond de vrijkomende kerkgebouwen. Bijvoorbeeld het besluit van de parochie St. Ludger, om in de Oost Achterhoek 6 van de 9 kerken te sluiten tussen nu en 2026, onderstreept het belang van de samenwerking op dit terrein.

UITKERING ONTVANGEN

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben na het openstellen van de rijksregeling direct een decentralisatie-uitkering aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie. Deze is toegekend in de meicirculaire van 2019. De uitkering is gebaseerd op het aantal kerken per gemeente en bedraagt voor de drie gemeenten elk € 25.000,--.

INTERN PROCES

Voorafgaand aan het traject met externe partijen, worden de verschillende te zetten stappen intern besproken in de drie gemeenten. Bij deze voorbereiding zijn collega's vanuit Ruimtelijke Ordening, Vergunningen, Kunst en Cultuur, Vastgoed, Duurzaamheid en Communicatie betrokken.

EXTERN PROCES

Op 4 november 2019 vond er in Groenlo een congres plaats, over vrijkomende kerkgebouwen.
Het congres werd georganiseerd door LEADER Achterhoek, Stichting Oude Gelderse Kerken en Vereniging DKK Gelderland (Dorpshuizen en Kleine Kernen). De inzichten die tijdens dit congres naar voren komen, betrekken we bij de Kerkenvisie Oost Achterhoek.

ERFGOEDBIJEENKOMST

Op 13 februari 2020 wordt er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst wordt teruggeblikt op wat we hebben uitgevoerd in de afgelopen jaren op het gebied van erfgoed en vooruit gekeken naar de komende periode. Tijdens deze bijeenkomst willen we ruim aandacht besteden aan de Kerkenvisie Oost Achterhoek. Tijdens deze bijeenkomst komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
- Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
- Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
- Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
- Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
- Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.

In het externe proces wordt ruimte ingebouwd om inzichten, wensen en behoeften vanuit deze bijeenkomst te kunnen betrekken in het vervolgtraject.

De Kerkenvisie Oost Achterhoek bestaat uit verschillende onderdelen:

1. **CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK**, bestaande uit:
- Inventarisatie
- Cultuurhistorische quickscan per gebouw
- Waardering van de religieuze gebouwen

2. **GESPREKKEN**
Gesprekken met de eigenaren en andere betrokkenen. Aan de hand van een vragenlijst worden gesprekken gevoerd met de eigenaren van de kerken en mensen/organisaties die zij daar bij willen betrekken.

3. **KANSENKAART VOOR DE KERKEN**
We werken samen met de TU Delft. Zij gaan een Kansenkaart voor de kerken opstellen. De methodiek kan gezien worden als een stappenplan, dat doorlopen worden om meer inzicht te geven in of een kerk nog als kerk gebruikt kan worden, of (tijdelijk) getransformeerd kan worden, of in het uiterste geval kan worden gesloopt.

VERVOLG OP DE KERKENVISIE
Naar verwachting komen uit de Kerkenvisie ook verdiepingsvragen naar voren, die in een vervolgstadium opgepakt kunnen worden. Bijvoorbeeld in de vorm van een haalbaarheidsonderzoek, waarvoor bij het rijk jaarlijks van 1 oktober tot en met 30 november subsidie kan worden aangevraagd.

Cultuurhistorisch onderzoek

INVENTARISATIE, CULTUURHISTORISCHE QUICKSCAN EN WAARDERING VAN DE KERKGEBOUWEN
We brengen in kaart wat we hebben en waar de waarden liggen. (stedenbouw, architectuur, exterieur, interieur en inventaris).

We inventariseren circa 55 religieuze gebouwen: kerken, kloosterkapellen, synagogen, moskeeën, kerkelijke ensembles (bv. combinatie van kerk, pastorie, kerkhof).

INVENTARISATIE
Ten behoeve van de inventarisatie worden de volgende stappen gezet:
- Bezoek ter plaatse, waarbij informatie over de aard van het gebouw, stedenbouwkundige en beeldbepalende betekenis, architectonische kenmerken, interieur, inventaris, context (bijgebouwen, aanleg) worden verzameld.
- Naast het veldwerk vindt een beknopt bronnenonderzoek plaats, waarbij literatuur en/of het bouwarchief wordt geraadpleegd.

QUICKSCAN
Deze informatie wordt samengebracht in een quickscanformulier, waarin ook de getrapte waardering zichtbaar wordt gemaakt. Het gebouw wordt getoetst aan een set relevante erfgoedcriteria:

- Stedenbouw (ruimtelijke context, ensemble, beeldbepalend, landmark)
- Architectuur- en bouwhistorie
- Kunsthistorie (denk aan glas-in-lood, muurschildering, mozaïek)
- Kerkelijk interieurensemble
- Kerkhistorie (lokale historie, liturgie, kerkgenootschap)
- Gaafheid
- Zeldzaamheid

WAARDENSTELLING
Via een score-systeem resulteert de toetsing in een getrapte waardenstelling, waarbij op zijn minst vier rangen of categorieën te onderscheiden zijn, variërend van zeer hoge tot beperkte cultuurhistorische waarde. De vier categorieën staan voor verschillende strategieën bij instandhoudings- en herbestemmingsprocessen.

De toetsingscriteria en de strategieën worden nader gedefinieerd in overleg met de erfgoedspecialisten van de drie gemeenten.

ERFGOEDWAARDEN
De quickscan brengt dus de erfgoedwaarden in beeld. Niet alleen worden verschillen in waarden tussen de diverse gebouwen duidelijk, ook is per gebouw zichtbaar welke waarden in hoge of lage mate aanwezig zijn.
Tevens worden aanbevelingen gedaan voor wenselijk verdiepend onderzoek. Bijvoorbeeld wanneer een gebouw (of delen daarvan) niet toegankelijk is, of kerkhistorische waarden onvoldoende bekend zijn.

UITGANGSPUNT
De quickscan is voor de kerkenvisie een belangrijk uitgangspunt: het instrument scheidt het kaf van het koren, geeft inzicht in waar (hoge) cultuurhistorische waarden en instandhouding/herbestemming spanningsvelden opleveren en waar dus prioriteiten liggen. Dit vanuit cultuurhistorisch (erfgoed) perspectief.

CATALOGUS
De quickscan heeft de vorm van een catalogus, met toelichtingen en conclusies. Uit de quickscan is een aantal pagina's per kerkgebouw te destilleren, die samen een laagdrempelig, toegankelijk document vormen, waarbij in één oogopslag een beeld wordt gegeven van het ex- en interieur per kerk, de ligging, bouwvolumes, waardering, kansen en bedreigingen.
Deze gebundelde documenten worden voorzien van een gezamenlijke korte opdeknotitie voor de drie gemeenten met de belangrijkste conclusies uit het cultuurhistorisch onderzoek.

DATABASE
In de studie 'Een sterke toren in het midden der stad. Verleden, heden en toekomst van bedreigde Nederlandse kerkgebouwen' (Herman Wesselink) wordt aanbevolen de kennis over de lokale kerkelijke gebouwen samen te brengen in een database. De database bevat informatie over naam en adres, denominatie(s), architect, bouwjaar en bouwstijl, vorm en type, oorspronkelijke en huidige bestemming, monumentenstatus, bijzondere kunstuitingen en aanwezigheid van waardevolle inventaris, bronnen, etc.

De resultaten van de quickscans worden verwerkt in een database voor kerkelijke gebouwen per gemeente. De data kunnen zo eenvoudig onderling worden vergeleken. De database kan tevens uitgangspunt zijn voor de Kansenkaart voor kerken en betrokken worden bij het gemeentelijke Omgevingsplan.

Kerkenvisie - Gesprekken

Een kerkenvisie is vormvrij, er zijn geen richtlijnen vanuit het Ministerie van OCW. Van belang is niet zozeer het uiteindelijke document waarin de afspraken worden vastgelegd, dan wel het feit dat partijen met elkaar de dialoog aangaan over een duurzaam toekomstperspectief voor de kerkgebouwen.

Wij willen de dialoog op verschillende manieren voeren met de betrokken partijen:

- Ophalen behoeften en wensen tijdens congres Leader Achterhoek over leegkomende kerkgebouwen.
- Aandacht voor de Kerkenvisie tijdens de Erfgoeddag ‘Wi-j doet ’t samen’ op 13 februari 2020.
- Gesprekken met de kerkbesturen/eigenaren van de religieuze gebouwen.
- Inspiratietocht langs kerkgebouwen in Gelderland, die verschillende functies hebben gekregen.
- Presentatie van de Kerkenvisie.

DE TOEKOMST VAN HET KERKGEBOUW

Als men staat voor het maken van keuzes over de (nieuwe) bestemming van de kerkgebouwen in een gemeente, dan is het palet ongeveer het volgende (mengvormen zijn natuurlijk ook denkbaar):

- welke kerkgebouwen blijven in religieus gebruik;
- welke kerkgebouwen staan open voor ander gebruik, naast het religieuze gebruik;
- welke kerkgebouwen zullen hun religieuze gebruik verliezen en in principe herbestemd kunnen worden;
- welke kerkgebouwen kunnen (gedeeltelijk) worden gesloopt of fysiek aangepast;
- voor welke kerken wordt een time-out afgesproken omdat nog niet duidelijk is wat het toekomstperspectief van die gebouwen zal zijn.

DOELSTELLING GESPREKKEN

Belangrijk doel van de te voeren gesprekken is om inzichtelijk te krijgen hoe de eigenaar van het kerkgebouw de toekomst van het kerkgebouw ziet op de korte, middellange en lange termijn.
Hierover wordt met elkaar van gedachten gewisseld, waarbij de verschillende belangen en perspectieven gedeeld kunnen worden.
We zoeken naar een gemeenschappelijke basis, van waaruit nu of later oplossingen tot stand kunnen worden gebracht. Elkaar leren kennen is ook een doel van de gesprekken, zodat wanneer er zich ontwikkelingen voordoen rond een kerkgebouw, partijen elkaar snel weten te vinden.
Van de gesprekken wordt een verslag gemaakt. In samenspraak wordt bepaald welke informatie daarin wordt opgenomen.

Kansenkaart voor de kerken

De Kansenkaart voor de kerken is een door de TU Delft ontwikkelde methodiek, om de mogelijkheden tot hergebruik van kerken in kaart te brengen. De methodiek kan gezien worden als een stappenplan, bestaande uit vier stappen, die doorlopen worden om meer inzicht te geven in of een kerk (gedeeltelijk) nog als kerk gebruikt kan worden, of (tijdelijk) getransformeerd kan worden, of in het uiterste geval kan worden gesloopt.

Stappenplan

1. Het onderzoeken van de wensen van de geloofsgemeenschap en de eigenaar;
2. Het onderzoeken van de wensen en ideeën van lokale stakeholders en de buurt;
3. Het gezamenlijk in kaart brengen van voordelige markt, locatie en gebouwfactoren.
4. Het in beeld brengen van de mogelijkheden van de kerken voor herbestemming (transformatie) en functiebehoud + functie-uitbreiding.

PARTICIPATIEPROCES

In stap 1 en 2 wordt een participatieproces of co-creatie proces voorgesteld, waardoor lokale stakeholders en buurtbewoners betrokken worden bij het proces. Dit proces bestaat uit een of meerdere co-creatie sessies (ook participatiebijeenkomsten of buurt-workshops genoemd), waarin meerdere stappen worden doorlopen:

1. Opzetten bijeenkomsten, wie moet uitgenodigd worden;
2. Ideevorming,
   a) wat zijn mogelijke nieuwe functies, b) wat niet;
3. Wie zijn mogelijke aankopende partijen, wie te betrekken bij transformatie.

FACTOREN

Markt-, locatie- en gebouwfactoren die invloed hebben op de transformeerbaarheid (voorlopig):

MARKT: MOGELIJK PROGRAMMA

- Waar is er vraag naar?
- Wie zijn bekende ruimtevragende partijen in de buurt?
- Kan het gebouw nog als kerk (gedeeltelijk) gebruikt worden?

LOCATIE KENMERKEN

- Bereikbaarheid (OV, auto, fiets)
- Parkeren
- Omgevingskenmerken (groen, blauw, binnenstedelijk, dorp, landschappelijk, wegen, etc.)
- Functies in de omgeving (ondersteunend of juist belemmerend)
- Voorzieningen aanwezig (commerciële, culturele, maatschappelijke)
- Aanbod van vastgoed in de omgeving

GEBOUW

- Cultuurhistorische waarde / bouwhistorische betekenis
- Symboolwaarde, betekenis voor de omgeving
- Oppervlakte, plafondhoogten
- Ruimtelijke typologie
- Aanpasbaarheid / indeelbaarheid
- Energie-efficiëntie: isolatie, verwarming
- Verkenning van plaatsen van mogelijke functies

DRIE KERKGEBOUWEN

Uitgangspunt is dat per gemeente met de betrokkenen bij 1 kerkgebouw de vier stappen doorlopen worden. In totaal worden zo drie kerkgebouwen in een co-creatie proces onderzocht.

DIGITALE KANSENKAART

Verder brengt de TU Delft de kansen voor de kerkgebouwen in kaart. Dit betreft een digitale Kansenkaart. De kaart kan als een bouwsteen worden ingebracht voor het gemeentelijke Omgevingsplan.
Waar mogelijk worden hierbij het cultuurhistorisch onderzoek (onderdeel 1 Kerkenvisie), de gesprekken met eigenaren (onderdeel 2 Kerkenvisie) en de opbrengsten uit de drie co-creaties (onderdeel 3 Kerkenvisie) betrokken.

KADER

De Kansenkaart voor kerken komt voort uit KaDER. Dit staat voor Karakteristiek Duurzaam Erfgoed en is een samenwerking tussen de provincie Gelderland, de TU-Delft (TUD) en de Gelderse Erfgoedalliantiepartners.

Planning

We gaan er vanuit dat de werkzaamheden voor de verschillende onderdelen binnen de Kerkenvisie Oost Achterhoek in de tweede helft van 2021 afgerond zijn. Daarna bestaat vanzelfsprekend de mogelijkheid om waar nodig verdiepend onderzoek uit te voeren of vervolggesprekken aan te gaan.

WIJ DOET 'T SAMEN!

Meer informatie?

GEMEENTE AALTEN

Ingrid Oonk
Mail. i.oonk@aalten.nl
Tel. (0543) 49 33 33.
www.aalten.nl

GEMEENTE OOST GELRE

Peter Ballast
Mail. p.ballast@oostgelre.nl
Tel. (0544) 39 35 35.
www.oostgelre.nl

GEMEENTE WINTERSWIJK

Joyce Ras
Mail. jras@winterswijk.nl
Tel. (0543) 543 524.
www.winterswijk.nl

Gemeente Aalten

gemeente Oost Gelre

gemeente Winterswijk

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

provincie Gelderland

KaDEr

TU Delft

Raadsmededeling - Openbaar

Nummer	:	215-2020
Datum	:	3 december 2020
B&W datum	:	
Beh. Ambtenaar	:	Ingrid Oonk
Portefeuillehouder	:	T.M.M. Kok
Onderwerp	:	Kerkenvisie Oost Achterhoek

Aanleiding:
U heeft gevraagd om geïnformeerd te worden over de stand van zaken Kerkenvisie Oost Achterhoek. Graag geven wij met deze raadsmededeling gevolg aan uw verzoek.

Inhoud Mededeling:

Bij de beantwoording van uw vragen over de “Arfgoodnota Oost-Achterhook 2021-2024” zijn wij al kort ingegaan op de stand van zaken van het project. In z’n algemeenheid loopt het project redelijk volgens planning, ondanks de coronapandemie.

De Kerkenvisie is opgebouwd uit een aantal onderdelen. Er wordt nu gewerkt aan drie onderdelen:

Gesprekken
Er worden gesprekken gevoerd met de eigenaren en/of gebruikers van de religieuze gebouwen. Deze gesprekken vinden plaats op basis van een vragenlijst. Er wordt onder meer ingegaan op de energie van mensen in en rond de kerk (activiteiten, vrijwilligers etc.), of het gebouw voldoet aan de eisen van het (neven)gebruik en over de behoeften vanuit de eigenaren/gebruikers.

De gesprekken worden begeleid door het bureau COUP. Van de gesprekken wordt een verslag opgesteld. Dit verslag wordt voorgelegd aan de betrokkenen en mag door hen desgewenst gewijzigd en aangevuld worden. Wanneer is ingestemd met de verslagen, worden deze als openbaar stuk onderdeel van de Kerkenvisie.

In de gemeente Aalten zijn inmiddels al gesprekken gevoerd met de eigenaren/gebruikers van 20 religieuze gebouwen. Er zijn nog een paar organisaties, waarmee we in de komende periode graag in gesprek willen.

Kerkenpaspoorten
Het tweede onderdeel betreft een cultuurhistorisch onderzoek naar de religieuze gebouwen.
Het cultuurhistorisch onderzoek bestaat uit drie delen:

1. Inventarisatie van de gebouwen;
2. Cultuurhistorische quickscan per gebouw;
3. Waardering van de religieuze gebouwen.

Het onderzoek heeft tot doel de erfgoedwaarden van de gebouwen in beeld te brengen. Hierdoor is onderlinge vergelijking mogelijk, maar wordt ook per gebouw zichtbaar welke waarden in hoge of lage mate aanwezig zijn.
We hebben besloten om de verzamelde informatie te verwerken in zogeheten Kerkenpaspoorten. Elk (van oorsprong, in het verleden gebruikt als, of nu in gebruik zijnde als) religieus gebouw krijgt een goed leesbaar en compact paspoort, dat een uitgangspunt vormt bij toekomstige ontwikkelingen.

Kansenkaart voor kerken
De TU Delft werkt aan een Kansenkaart voor de kerken in de Oost Achterhoek. De provincie Gelderland ondersteunt de ontwikkeling van dit instrument via het zogeheten KaDER-project (Karakteristiek Duurzaam Erfgoed).

De TU Delft heeft inmiddels de methodiek voor de analyse van de kerkgebouwen uitgewerkt. Op basis van deze methodiek en met de input vanuit de gesprekken met de kerkeigenaren/gebruikers en de Kerkenpaspoorten, wordt een analyse gemaakt van de kansen voor de kerkgebouwen.

Gevolgen van de coronamaatregelen
Aan de Kansenkaart zou een participatietraject gekoppeld worden. Hierbij zou per gemeente met één kerk een stappenplan gevolgd worden, waarbij de omgeving van het gebouw nadrukkelijk betrokken zou zijn. Of en hoe dit traject vorm gaat krijgen voor de (nog te selecteren) drie kerken in de Oost Achterhoek, hangt af van het verloop van de coronapandemie en de bijbehorende maatregelen.

Ook de geplande busreis langs inspirerende voorbeelden van herbestemming of multifunctioneel gebruik van kerkgebouwen, is lastig uitvoerbaar gezien de coronamaatregelen. We beraden ons over een alternatieve manier om het traject van de Kerkenvisie Oost Achterhoek samen op een goede manier af te sluiten.

Contact met andere partijen over de Kerkenvisie Oost Achterhoek
Op 2 november 2020 heeft er een overleg plaatsgevonden met externe partijen over onze Kerkenvisie. De vertegenwoordiger van COUP heeft hierin een toelichting gegeven op de uitkomsten van de gesprekken, MAB ging in op de waardering van de gebouwen en de opbouw van de Kerkenpaspoorten en de TU Delft heeft de methodiek voor de analyse van de kansen voor de kerkgebouwen toegelicht.

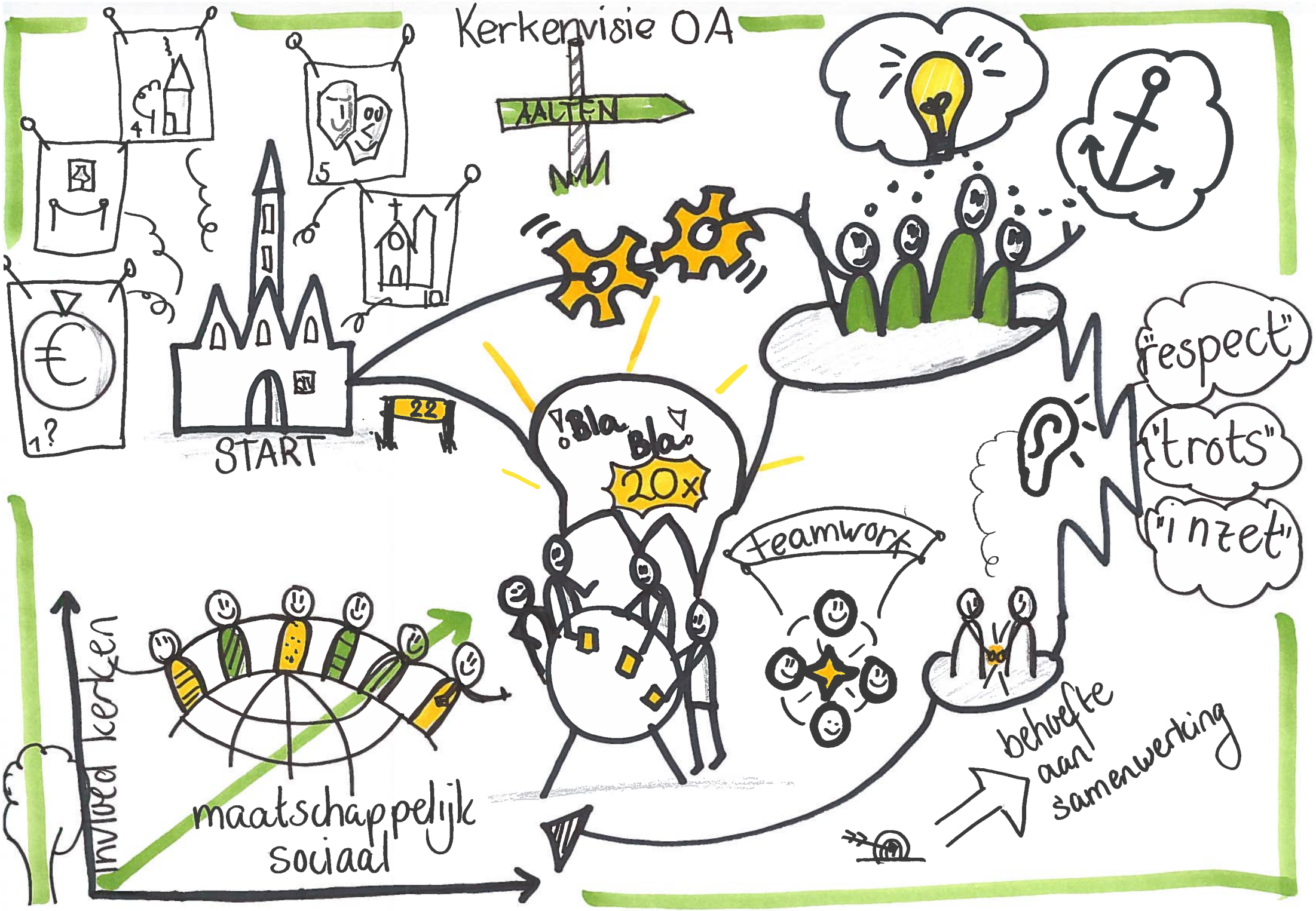
Bij het gesprek waren de ambtenaren van de drie gemeenten aanwezig, de provincie Gelderland, het Gelders Genootschap, een vertegenwoordiger namens Heemschut / Erfgoed.nu en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Met elkaar is van gedachten gewisseld over de opgedane ervaringen, hoe de beschikbare informatie kan worden verwerkt, waar behoeften liggen bij de kerkeigenaren/ gebruikers en wat mogelijke vervolgstappen zijn.

Plan van Aanpak
De Rijksdienst heeft via een decentralisatie-uitkering middelen beschikbaar gesteld voor de kerkenvisies. Er worden geen eisen gesteld aan de inhoud van het document of het te volgen proces. Het belangrijkste is dat er contact wordt gelegd tussen de gemeenten en de kerkeigenaren/gebruikers. De manier waarop we in de Oost Achterhoek vorm willen geven aan de Kerkenvisie hebben we vastgelegd in een Plan van Aanpak. Dit Plan van Aanpak is als bijlage bij deze mededeling gevoegd.

De volgende stukken zijn voor u bijgevoegd:

- Visuele weergave van de uitkomst en ervaringen van de gesprekken met de kerkeigenaren/ gebruikers in de gemeente Aalten.

- Plan van Aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek.

Kerkenvisie OA
AALTEN
START
22
Bla Bla
20x
teamwork
"respect"
"trots"
"inzet"
invloed kerken
maatschappelijk
sociaal
behoefte
aan
samenwerking

Toelichting bij de visualisatie Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten

In de gemeente Aalten zijn er 22 gebouwen met een religieuze invulling, of met een religieus verleden. Deze gebouwen hebben nu soms een andere functie bijvoorbeeld wonen, cultureel of commercieel. Tijdens de 20 fijne gesprekken die we inmiddels gevoerd hebben, met als doel elkaar beter te leren kennen, viel het op met hoeveel respect, trots en inzet er over “hun” kerk werd gesproken. De kerkeigenaren en de gemeente hebben een flinke stap kunnen zetten in het intensiveren van de onderlinge relatie. Het bracht inzicht en vertrouwen.

De Kerkenvisie Oost Achterhoek bestaat niet alleen uit gesprekken maar strekt verder. Met een team bestaande uit MAB, TU Delft, drie gemeenten en COUP wordt invulling gegeven aan deze opdracht. Ondanks corona ervaart het gehele team een enorm prettige samenwerking. Als voorlopig resultaat kan genoemd worden dat er inzicht is gekregen in de grote sociale en maatschappelijke functie die de kerken gezamenlijk invullen in de gemeente Aalten. Verder komt er een grote behoefte aan samenwerking tussen de kerken onderling naar voren uit de gesprekken.

PLAN VAN AANPAK

Kerkenvisie Oost Achterhoek

Gemeente Aalten, Oost Gelre en Winterswijk

WIJ DOET 'T SAMEN!

WWW.ERFGOEDOOSTACHTERHOEK.NL

Gemeente Aalten

gemeente Oost Gelre

gemeente Winterswijk

Kerkenvisie Oost Achterhoek

INHOUD Plan van aanpak

pagina

03 Inleiding
04 Indeling kerkenvisie
04 Cultuurhistorisch onderzoek
06 Gesprekken
07 Kansenkaart voor de kerken
08 Contactgegevens

Gemeente Aalten · gemeente Oost Gelre · gemeente Winterswijk

WI-J DOET 'T SAMEN!

Inleiding

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) stelt sinds 1 januari 2019 middelen beschikbaar voor het opstellen van kerkenvisies. Het primaire doel van OCW is het behoud van (rijks)monumentale kerkgebouwen. Om dat doel te bereiken is het noodzakelijk om álle kerkgebouwen in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal.
De belangen van alle betrokken partijen (eigenaren, kerkgenootschappen, gemeenten, burgers en erfgoedorganisaties) worden daarbij onderling gehoord en gewogen.
In gezamenlijkheid wordt zo een duurzaam toekomstperspectief ontwikkeld voor de kerkgebouwen: de Kerkenvisie.

SAMENWERKING

Op basis van de nota 'Wi-j doet 't samen. Erfgoedbeleid 2017-2020' geven de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk samen uitvoering aan hun erfgoedbeleid. Ook op het gebied van de Kerkenvisie trekken we samen op. In de drie gemeenten speelt eenzelfde problematiek rond de vrijkomende kerkgebouwen. Bijvoorbeeld het besluit van de parochie St. Ludger, om in de Oost Achterhoek 6 van de 9 kerken te sluiten tussen nu en 2026, onderstreept het belang van de samenwerking op dit terrein.

UITKERING ONTVANGEN

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben na het openstellen van de rijksregeling direct een decentralisatie-uitkering aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie. Deze is toegekend in de meicirculaire van 2019. De uitkering is gebaseerd op het aantal kerken per gemeente en bedraagt voor de drie gemeenten elk € 25.000,--.

INTERN PROCES

Voorafgaand aan het traject met externe partijen, worden de verschillende te zetten stappen intern besproken in de drie gemeenten. Bij deze voorbereiding zijn collega's vanuit Ruimtelijke Ordening, Vergunningen, Kunst en Cultuur, Vastgoed, Duurzaamheid en Communicatie betrokken.

EXTERN PROCES

Op 4 november 2019 vond er in Groenlo een congres plaats, over vrijkomende kerkgebouwen.
Het congres werd georganiseerd door LEADER Achterhoek, Stichting Oude Gelderse Kerken en Vereniging DKK Gelderland (Dorpshuizen en Kleine Kernen). De inzichten die tijdens dit congres naar voren komen, betrekken we bij de Kerkenvisie Oost Achterhoek.

ERFGOEDBIJEENKOMST

Op 13 februari 2020 wordt er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst wordt teruggeblikt op wat we hebben uitgevoerd in de afgelopen jaren op het gebied van erfgoed en vooruit gekeken naar de komende periode. Tijdens deze bijeenkomst willen we ruim aandacht besteden aan de Kerkenvisie Oost Achterhoek. Tijdens deze bijeenkomst komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
- Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
- Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
- Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
- Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
- Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.

In het externe proces wordt ruimte ingebouwd om inzichten, wensen en behoeften vanuit deze bijeenkomst te kunnen betrekken in het vervolgtraject.

De Kerkenvisie Oost Achterhoek bestaat uit verschillende onderdelen:

1. **CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK**, bestaande uit:
- Inventarisatie
- Cultuurhistorische quickscan per gebouw
- Waardering van de religieuze gebouwen

2. **GESPREKKEN**
Gesprekken met de eigenaren en andere betrokkenen. Aan de hand van een vragenlijst worden gesprekken gevoerd met de eigenaren van de kerken en mensen/organisaties die zij daar bij willen betrekken.

3. **KANSENKAART VOOR DE KERKEN**
We werken samen met de TU Delft. Zij gaan een Kansenkaart voor de kerken opstellen. De methodiek kan gezien worden als een stappenplan, dat doorlopen worden om meer inzicht te geven in of een kerk nog als kerk gebruikt kan worden, of (tijdelijk) getransformeerd kan worden, of in het uiterste geval kan worden gesloopt.

VERVOLG OP DE KERKENVISIE
Naar verwachting komen uit de Kerkenvisie ook verdiepingsvragen naar voren, die in een vervolgstadium opgepakt kunnen worden. Bijvoorbeeld in de vorm van een haalbaarheidsonderzoek, waarvoor bij het rijk jaarlijks van 1 oktober tot en met 30 november subsidie kan worden aangevraagd.

Cultuurhistorisch onderzoek

INVENTARISATIE, CULTUURHISTORISCHE QUICKSCAN EN WAARDERING VAN DE KERKGEBOUWEN
We brengen in kaart wat we hebben en waar de waarden liggen. (stedenbouw, architectuur, exterieur, interieur en inventaris).

We inventariseren circa 55 religieuze gebouwen: kerken, kloosterkapellen, synagogen, moskeeën, kerkelijke ensembles (bv. combinatie van kerk, pastorie, kerkhof).

INVENTARISATIE
Ten behoeve van de inventarisatie worden de volgende stappen gezet:
- Bezoek ter plaatse, waarbij informatie over de aard van het gebouw, stedenbouwkundige en beeldbepalende betekenis, architectonische kenmerken, interieur, inventaris, context (bijgebouwen, aanleg) worden verzameld.
- Naast het veldwerk vindt een beknopt bronnenonderzoek plaats, waarbij literatuur en/of het bouwarchief wordt geraadpleegd.

QUICKSCAN
Deze informatie wordt samengebracht in een quickscanformulier, waarin ook de getrapte waardering zichtbaar wordt gemaakt. Het gebouw wordt getoetst aan een set relevante erfgoedcriteria:

- Stedenbouw (ruimtelijke context, ensemble, beeldbepalend, landmark)
- Architectuur- en bouwhistorie
- Kunsthistorie (denk aan glas-in-lood, muurschildering, mozaïek)
- Kerkelijk interieurensemble
- Kerkhistorie (lokale historie, liturgie, kerkgenootschap)
- Gaafheid
- Zeldzaamheid

WAARDENSTELLING
Via een score-systeem resulteert de toetsing in een getrapte waardenstelling, waarbij op zijn minst vier rangen of categorieën te onderscheiden zijn, variërend van zeer hoge tot beperkte cultuurhistorische waarde. De vier categorieën staan voor verschillende strategieën bij instandhoudings- en herbestemmingsprocessen.

De toetsingscriteria en de strategieën worden nader gedefinieerd in overleg met de erfgoedspecialisten van de drie gemeenten.

ERFGOEDWAARDEN
De quickscan brengt dus de erfgoedwaarden in beeld. Niet alleen worden verschillen in waarden tussen de diverse gebouwen duidelijk, ook is per gebouw zichtbaar welke waarden in hoge of lage mate aanwezig zijn.
Tevens worden aanbevelingen gedaan voor wenselijk verdiepend onderzoek. Bijvoorbeeld wanneer een gebouw (of delen daarvan) niet toegankelijk is, of kerkhistorische waarden onvoldoende bekend zijn.

UITGANGSPUNT
De quickscan is voor de kerkenvisie een belangrijk uitgangspunt: het instrument scheidt het kaf van het koren, geeft inzicht in waar (hoge) cultuurhistorische waarden en instandhouding/herbestemming spanningsvelden opleveren en waar dus prioriteiten liggen. Dit vanuit cultuurhistorisch (erfgoed) perspectief.

CATALOGUS
De quickscan heeft de vorm van een catalogus, met toelichtingen en conclusies. Uit de quickscan is een aantal pagina's per kerkgebouw te destilleren, die samen een laagdrempelig, toegankelijk document vormen, waarbij in één oogopslag een beeld wordt gegeven van het ex- en interieur per kerk, de ligging, bouwvolumes, waardering, kansen en bedreigingen.
Deze gebundelde documenten worden voorzien van een gezamenlijke korte opdeknotitie voor de drie gemeenten met de belangrijkste conclusies uit het cultuurhistorisch onderzoek.

DATABASE
In de studie 'Een sterke toren in het midden der stad. Verleden, heden en toekomst van bedreigde Nederlandse kerkgebouwen' (Herman Wesselink) wordt aanbevolen de kennis over de lokale kerkelijke gebouwen samen te brengen in een database. De database bevat informatie over naam en adres, denominatie(s), architect, bouwjaar en bouwstijl, vorm en type, oorspronkelijke en huidige bestemming, monumentenstatus, bijzondere kunstuitingen en aanwezigheid van waardevolle inventaris, bronnen, etc.

De resultaten van de quickscans worden verwerkt in een database voor kerkelijke gebouwen per gemeente. De data kunnen zo eenvoudig onderling worden vergeleken. De database kan tevens uitgangspunt zijn voor de Kansenkaart voor kerken en betrokken worden bij het gemeentelijke Omgevingsplan.

Kerkenvisie - Gesprekken

Een kerkenvisie is vormvrij, er zijn geen richtlijnen vanuit het Ministerie van OCW. Van belang is niet zozeer het uiteindelijke document waarin de afspraken worden vastgelegd, dan wel het feit dat partijen met elkaar de dialoog aangaan over een duurzaam toekomstperspectief voor de kerkgebouwen.

Wij willen de dialoog op verschillende manieren voeren met de betrokken partijen:

- Ophalen behoeften en wensen tijdens congres Leader Achterhoek over leegkomende kerkgebouwen.
- Aandacht voor de Kerkenvisie tijdens de Erfgoeddag ‘Wi-j doet ’t samen’ op 13 februari 2020.
- Gesprekken met de kerkbesturen/eigenaren van de religieuze gebouwen.
- Inspiratietocht langs kerkgebouwen in Gelderland, die verschillende functies hebben gekregen.
- Presentatie van de Kerkenvisie.

DE TOEKOMST VAN HET KERKGEBOUW

Als men staat voor het maken van keuzes over de (nieuwe) bestemming van de kerkgebouwen in een gemeente, dan is het palet ongeveer het volgende (mengvormen zijn natuurlijk ook denkbaar):

- welke kerkgebouwen blijven in religieus gebruik;
- welke kerkgebouwen staan open voor ander gebruik, naast het religieuze gebruik;
- welke kerkgebouwen zullen hun religieuze gebruik verliezen en in principe herbestemd kunnen worden;
- welke kerkgebouwen kunnen (gedeeltelijk) worden gesloopt of fysiek aangepast;
- voor welke kerken wordt een time-out afgesproken omdat nog niet duidelijk is wat het toekomstperspectief van die gebouwen zal zijn.

DOELSTELLING GESPREKKEN

Belangrijk doel van de te voeren gesprekken is om inzichtelijk te krijgen hoe de eigenaar van het kerkgebouw de toekomst van het kerkgebouw ziet op de korte, middellange en lange termijn.
Hierover wordt met elkaar van gedachten gewisseld, waarbij de verschillende belangen en perspectieven gedeeld kunnen worden.
We zoeken naar een gemeenschappelijke basis, van waaruit nu of later oplossingen tot stand kunnen worden gebracht. Elkaar leren kennen is ook een doel van de gesprekken, zodat wanneer er zich ontwikkelingen voordoen rond een kerkgebouw, partijen elkaar snel weten te vinden.
Van de gesprekken wordt een verslag gemaakt. In samenspraak wordt bepaald welke informatie daarin wordt opgenomen.

Kansenkaart voor de kerken

De Kansenkaart voor de kerken is een door de TU Delft ontwikkelde methodiek, om de mogelijkheden tot hergebruik van kerken in kaart te brengen. De methodiek kan gezien worden als een stappenplan, bestaande uit vier stappen, die doorlopen worden om meer inzicht te geven in of een kerk (gedeeltelijk) nog als kerk gebruikt kan worden, of (tijdelijk) getransformeerd kan worden, of in het uiterste geval kan worden gesloopt.

Stappenplan

1. Het onderzoeken van de wensen van de geloofsgemeenschap en de eigenaar;
2. Het onderzoeken van de wensen en ideeën van lokale stakeholders en de buurt;
3. Het gezamenlijk in kaart brengen van voordelige markt, locatie en gebouwfactoren.
4. Het in beeld brengen van de mogelijkheden van de kerken voor herbestemming (transformatie) en functiebehoud + functie-uitbreiding.

PARTICIPATIEPROCES

In stap 1 en 2 wordt een participatieproces of co-creatie proces voorgesteld, waardoor lokale stakeholders en buurtbewoners betrokken worden bij het proces. Dit proces bestaat uit een of meerdere co-creatie sessies (ook participatiebijeenkomsten of buurt-workshops genoemd), waarin meerdere stappen worden doorlopen:

1. Opzetten bijeenkomsten, wie moet uitgenodigd worden;
2. Ideevorming,
   a) wat zijn mogelijke nieuwe functies, b) wat niet;
3. Wie zijn mogelijke aankopende partijen, wie te betrekken bij transformatie.

FACTOREN

Markt-, locatie- en gebouwfactoren die invloed hebben op de transformeerbaarheid (voorlopig):

MARKT: MOGELIJK PROGRAMMA

- Waar is er vraag naar?
- Wie zijn bekende ruimtevragende partijen in de buurt?
- Kan het gebouw nog als kerk (gedeeltelijk) gebruikt worden?

LOCATIE KENMERKEN

- Bereikbaarheid (OV, auto, fiets)
- Parkeren
- Omgevingskenmerken (groen, blauw, binnenstedelijk, dorp, landschappelijk, wegen, etc.)
- Functies in de omgeving (ondersteunend of juist belemmerend)
- Voorzieningen aanwezig (commerciële, culturele, maatschappelijke)
- Aanbod van vastgoed in de omgeving

GEBOUW

- Cultuurhistorische waarde / bouwhistorische betekenis
- Symboolwaarde, betekenis voor de omgeving
- Oppervlakte, plafondhoogten
- Ruimtelijke typologie
- Aanpasbaarheid / indeelbaarheid
- Energie-efficiëntie: isolatie, verwarming
- Verkenning van plaatsen van mogelijke functies

DRIE KERKGEBOUWEN

Uitgangspunt is dat per gemeente met de betrokkenen bij 1 kerkgebouw de vier stappen doorlopen worden. In totaal worden zo drie kerkgebouwen in een co-creatie proces onderzocht.

DIGITALE KANSENKAART

Verder brengt de TU Delft de kansen voor de kerkgebouwen in kaart. Dit betreft een digitale Kansenkaart. De kaart kan als een bouwsteen worden ingebracht voor het gemeentelijke Omgevingsplan.
Waar mogelijk worden hierbij het cultuurhistorisch onderzoek (onderdeel 1 Kerkenvisie), de gesprekken met eigenaren (onderdeel 2 Kerkenvisie) en de opbrengsten uit de drie co-creaties (onderdeel 3 Kerkenvisie) betrokken.

KADER

De Kansenkaart voor kerken komt voort uit KaDER. Dit staat voor Karakteristiek Duurzaam Erfgoed en is een samenwerking tussen de provincie Gelderland, de TU-Delft (TUD) en de Gelderse Erfgoedalliantiepartners.

Planning

We gaan er vanuit dat de werkzaamheden voor de verschillende onderdelen binnen de Kerkenvisie Oost Achterhoek in de tweede helft van 2021 afgerond zijn. Daarna bestaat vanzelfsprekend de mogelijkheid om waar nodig verdiepend onderzoek uit te voeren of vervolggesprekken aan te gaan.

WIJ DOET 'T SAMEN!

Meer informatie?

GEMEENTE AALTEN

Ingrid Oonk
Mail. i.oonk@aalten.nl
Tel. (0543) 49 33 33.
www.aalten.nl

GEMEENTE OOST GELRE

Peter Ballast
Mail. p.ballast@oostgelre.nl
Tel. (0544) 39 35 35.
www.oostgelre.nl

GEMEENTE WINTERSWIJK

Joyce Ras
Mail. jras@winterswijk.nl
Tel. (0543) 543 524.
www.winterswijk.nl

Gemeente Aalten

gemeente Oost Gelre

gemeente Winterswijk

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

provincie Gelderland

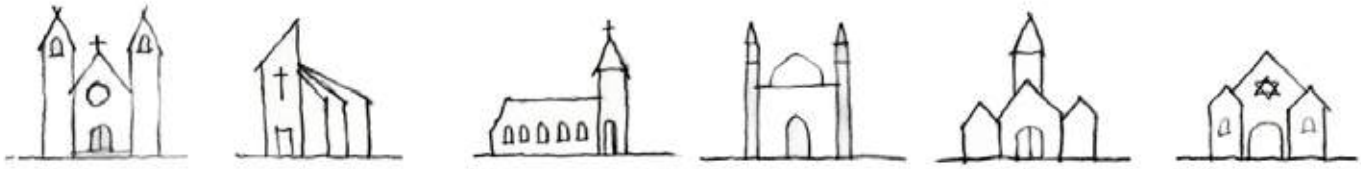
KaDEr

TU Delft

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

OUDE HELENAKERK | AALTEN

Naam Kerk	Oude Helenakerk, Landstraat 22, 7121 CR Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	PKN Aalten (PGA)
Namens Gemeente	Ted Kok, Ingrid Oonk, Ronald van de Plaats
Namens Eigenaar	
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid Oonk legt uit hoe de gemeente de Kerkenvisie heeft opgezet en deelt de folders met het Plan van Aanpak uit.
De Protestante Gemeente Aalten heeft 3 gebouwen en we zullen elkaar nogmaals treffen om over de gebouwen te spreken. Tegenover de Oude Helenakerk bevindt zich het verenigingsgebouw Elim. Welke ook eigendom is van de PGA. We voeren het gesprek op deze locatie en hebben aansluitende de Oude Helenakerk bezocht.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

In de Oude Helenakerk (OHK) worden kerkdiensten om de 14 dagen gehouden. De gemeente telt 6000 leden in totaal en de gemiddelde bezetting per dienst in de Oude Helenakerk is 250 personen.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Het is een vrij grote gemeente, maar gaat in aantal leden achteruit. Dit heeft naast financiële gevolgen ook effecten op het kerkbezoek.
Daarom heeft de grote kerkenraad in 2016 het volgende besloten; “a. Handhaaf de Zuiderkerk als heel geschikte kerk op dit moment (flexibel, multifunctioneel en relatief lage kosten). b. Onderzoek de mogelijkheden voor het overdragen van de Oude Helenakerk en Elim in één of andere beheersvorm zodanig dat medegebruik door de Protestantse Gemeente Aalten in de toekomst gewaarborgd blijft. c. Zoek een passende bestemming voor de Oosterkerk, rekening houdend met de reacties van de gemeenteleden. Het voorstel tot verkoop van de Oosterkerk zal te zijner tijd worden voorgelegd aan de grote kerkenraad”.
Inmiddels is een passende bestemming voor de Oosterkerk gevonden en heeft de de grote kerkenraad ingestemd met verkoop voor het realiseren van een woon/zorgcomplex.
Er vinden gesprekken plaats met het SOGK voor overdracht van de Oude Helena kerk.

ACTUELE FINANCIËLE SITUATIE: Nu is alles nog haalbaar maar over 10-20 jaar wordt het ingewikkeld. Zo lang er nu nog de mogelijkheid is om te kiezen en men niet uit nood wordt gedwongen, kan men een betere keuze maken. Deze plannen krijgen wat zijwind van een groep mensen, welke gevraagd hebben om een alternatief plan te mogen uitwerken. Zij staan bekend als de OHK groep (Oude Helenakerk-groep).
De grote kerkenraad van de PGA heeft echter besloten om het plan met overdracht aan SOGK verder financieel te onderzoeken.
De inkomsten nemen snel af door dalend aantal leden en ook de lagere bijdragen, bovendien draait de organisatie op vrijwilligers, met het afnemen van het aantal vrijwilligers verdwijnt ook de kennis.

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Het gebruik van de kerk is nu als eredienst, er worden rondleidingen gehouden en er vinden orgelconcerten plaats.
Af en toe wordt de kerk door derden gebruikt.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Huur van Oude Helenakerk van SOGK voor diensten.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

Onderhoud is helemaal up to date, en wordt naar aanleiding van het rapport van de monumentenwacht jaarlijks uitge-

voerd. Het interieur zou aangepast moeten worden om multifunctioneel gebruik te kunnen laten plaatsvinden.
De SOGK eist ook, alvorens zij een kerk overnemen, dat het klaar is voor multifunctioneel gebruik en in perfecte staat van onderhoud. Om het bankenplan te realiseren wordt de hulp gezocht bij o.a. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
Met architectenbureau Boerman wordt gekeken naar het meerjarige onderhoud en naar aanleiding daarvan wordt de SIM-subsidie aangevraagd.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
De Oude Helenakerk wordt gezien als de Parel van Aalten, door dit gebouw aan te bieden aan een Stichting als SOGK draag je bij aan de continuering van het bestaan van het gebouw. De exploitatie van het gebouw wordt na overdracht geregeld door een plaatselijke breed gedragen commissie onder toezicht van de SOGK, In deze plaatselijke commissie dient gezorgd te worden voor een gezonde exploitatie.
De P.G.A. is gedurende 5 jaar voor maximaal EUR.5.000 aansprakelijk voor eventuele tekorten.
Kerkordelijk gezien nog een heel proces om het eigendom over te kunnen dragen.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Meedenken door de erfgoedcommissie, in het bouwplanoverleg van de Provincie Gelderland.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Balans moeten zien te vinden tussen gebruik na 2020 en alle culturele en monumentale waarden.

TU maakt een kansenkaart voor alle kerken, hieruit volgt een advies. Voor drie kerken wordt een vervolgtraject ingezet. Voor de Oude Helenakerk is al veel onderzocht, het enige wat ontbreekt is een buurtonderzoek en het vaststellen van de marktwaarde. Voor deze kerk in deze fase is dat niet van belang. Later zal het wel fijn zijn als, bij het vormen van de plaatselijke commissie, de burgerlijke gemeente en de omwonenden samen te brengen om draagvlak te creëren.

De dalende tendens van ledenaantallen en -bijdragen heeft gevolgen voor de exploitatie van de kerkgebouwen. Op langere termijn zal 1 gebouw voldoende zijn. De Oude Helena Kerk blijft een kerk, de Zuiderkerk is multifuctioneler en bruikbaar voor vele doeleinden.

En als risico's?
Kosten die gemaakt moeten worden om het gebouw aan te passen. Monumentale problemen om het bankenplan aan te passen, de waarde van de vloer gezien de opstelling in hoogte en cirkels.

Vergunningtechnisch, wordt alles toegestaan wat nodig is?
Het zou fijn zijn als de gemeente Aalten behulpzaam kan zijn bij de benodigde vergunningen.

CONCLUSIE

- Behoefte aan ontzorging;
- Behoefte aan netwerk (informatie over subsidies);
- Tekort aan menskracht/vrijwilligers op den duur;
- Komende 10 jaar vitaal

Lid van Monumentenwacht:	**Ja**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen:	**Ja**

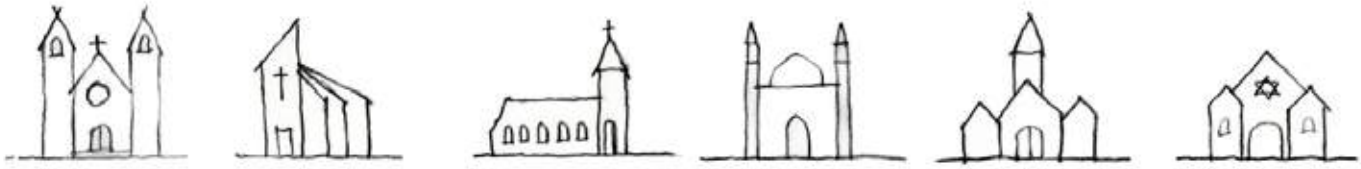
ACTIELIJST

WAT	WIE	WANNEER
Presentatie van conceptplannen aan de erfgoedcommissie	Afvaardiging kerkenraad	6 april 2020 *Nb vanwege de coronamaatregelen kon deze presentatie niet plaatsvinden. Komende vergaderingen van de commissie zijn op 21 september en 7 december 2020.*

Verslag naar Kerkeigenaar via mail | 30 juli 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK
OUDE HELENAKERK | AALTEN

Naam Kerk	Oude Helenakerk, Landstraat 22, 7121 CR Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	PKN Aalten (PGA)
Namens Gemeente	Ted Kok, Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	Mw. namens de OHK groep en , als secretaris van Stichting Restauratiefonds voor de Oude Helena-kerk. (SRF)
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Naar aanleiding van de toekomstplannen rondom de Oude Helenakerk kan de OHK-groep zich slecht vinden in de gang van zaken rondom het beleid en het proces van de kerkenraad van de PGA. Hun ideeën over toekomstig gebruik zijn niet zo zeer anders, het eventueel overdragen van de OHK aan Stichting Oud Gelderse Kerken echter is voor de OHK-groep en de restauratiecommissie zeer verontrustend. Het proces rondom het onderzoeken van de mogelijkheden in de toekomst voor de drie kerken van de PGA is al een poosje aan de gang maar in de afgelopen periode zijn deze partijen niet dichter tot elkaar gekomen, eigenlijk kunnen we vaststellen dat de verhoudingen verslechterd zijn.

De kerkenvisie Oost Achterhoek geeft ruimte aan gesprekken met gebruikers van religieus erfgoed en als zodanig gaan we met elkaar in gesprek. Doel van het gesprek is het aanhoren van deze betrokken gemeenteleden van de PGA, hun zorgen aannemen en noteren middels een verslag in de kerkenvisie. De gemeente Aalten noch COUP zijn echter een partij die een waardeoordeel heeft over beide visies en heeft ook geen inmenging of uitsluitsel in de gaande discussie.

Voorafgaand aan het gesprek zijn enkele stukken gedeeld via de mail aan Elza, deze twee bijlagen worden toegevoegd aan dit verslag. Deze stukken geven de visie weer van de OHK groep.

ONDERWERPEN

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?

Met grote passie en inzet is de OHK-groep sinds november 2017 aan het werk geweest om de plannen tot behoud van de Oude Helenakerk en Elim door de PGA vorm te geven. Hierbij wordt onderzocht in hoeverre de te verwachten kosten voor onderhoud en beheer verantwoord passen in een begroting met voldoende inkomsten nu en in de toekomst. Het gebruik van de kerk naast de kerkdiensten van de PGA, voor het organiseren van concerten, voor kleinere groepen en passanten, openstelling voor publiek, verhuur aan derden hoort bij het toekomstbeeld. Het belang van het aanhouden van gebouw Elim wordt als zeer evident beschouwd. Niet alleen voor de praktische kant van de exploitatie, zoals de huidige warmtevoorziening en overige facilitaire diensten met betrekking tot de exploitatie in de toekomst. De OHK groep ziet graag dat de Oude Helenakerk samen met Elim het kloppend hart wordt voor de PGA en zodoende beleefbaar blijft voor alle inwoners van Aalten en omgeving. Zij zijn zeer verontrust over het huidige beleid qua onderhoud en beheer van de gebouwen en zien een aanname in het beleid terug van de kerkenraad omtrent het gebouwenbeheer terwijl er officieel nog een beslissing is genomen. Het grote wantrouwen is ontstaan in de manier van communiceren naar de gemeenteleden van beslissingen die al genomen zijn rondom de overige gebouwen met name de Oosterkerk.

De Stichting Restauratiefonds voor de Oude Helenakerk is sinds 30 jaar actief, en vind haar oorsprong in de verschillende activiteiten die werden georganiseerd ten behoeve van

het onderhoud van de Oude Helena Kerk. Het bezit van de commissie is op dit moment rond de € 300.000,00. Jaarlijks komt daar tussen de 12 en 15 K bij door opbrengsten van activiteiten. Bij eventuele overdracht aan de SOGK wenst SRF niet bij te dragen aan een eventuele bruidsschat.

Status OHK groep versus Kerkenraad PGA
Onlangs is door de OHKgroep een online petitie gestart om draagvlak te tonen. De OHK groep wil het beeld bijstellen dat heerst binnen de kerkenraad PGA dat het niet gaat om een kleine groep oude grijze fanatieke gemeenteleden (ik citeer nu) maar dat er veel meer draagvlak is.

Wat zou u als oplossing zien voor de verslechterde houding tussen u als OHK groep en de kerkenraad van PGA?
Men geeft aan dat gezien de toekomst van de Oude Helenakerk, de plannen en het gebruik, het wellicht nodig is ongeacht de uitkomst van de beslissing van de kerkenraad, dat er een interventie komt van een mediator. Ook is er behoefte aan meer gemeenteavonden als begeleiding rondom de besluitvorming. Als voorbeeld wordt gebruikt de voorzichtigheid en begeleiding die gebruikt is in het verleden bij andere gevoelige onderwerpen zoals huwelijken tussen mensen met hetzelfde geslacht en dergelijke.

Op de vraag of de gemeente Aalten eerder een positie ingenomen heeft in het nader bepalen van de toekomst van de Oude Helenakerk geven zowel Ted Kok als Ingrid Oonk aan dat de gemeente Aalten geen partij is.
In eerdere verslagen van de erfgoedcommissie zijn toekomstplannen opgenomen als plannen van de PGA en meer waarde mag en kan daar niet aan worden gehecht. Een plan is een plan en kan worden getoetst op mogelijkheden middels vergunningen of bestemmingsplannen. In hoeverre een plan afgestemd is met een eventuele achterban wordt dan niet in een notulen vermeld. De erfgoedcommissie kan alleen adviseren omtrent het gebruik van gebouwen maar nooit over eigendom van gebouwen.

CONCLUSIE

ACTIELIJST

WAT	WIE	WANNEER
Publicaties meenemen als bijlage bij het verslag	Elza van Liere	*Na opmaak verslag*

Verslag naar:
gemeente via Ingrid Oonk | 15 september 2020
Kerkeigenaar via mail | 17 september 2020

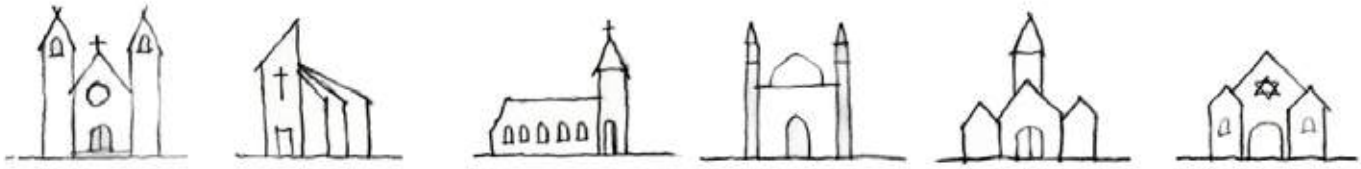
Aanpassingen verwerkt en definitief gemaakt | 22 september 2020

Bijlage 1 Publicatie 2019 opgenomen als vooraf ingediend stuk
Bijlage 2 Publicatie 2020 opgenomen als vooraf ingediend stuk

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

ZUIDERKERK | AALTEN

Naam Kerk	Zuiderkerk, Ludgerstraat 64, 7121 EM Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	Protestantse Gemeente Aalten
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	Dhr. (gebouwencommissie), dhr. (financiën), (rent-meester) (secretariaat), (voorzitter kerkrentmeesters)
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen gemeente en kerkelijke gemeenten willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkelijke gemeente plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar. Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.

Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt het Monumentenadviesbureau (MAB) de kerkgebouwen en kijkt de TU Delft naar de kansen voor de kerkgebouwen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Gemeenteleden:	**6000**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**260**
Diensten:	**1x per 14 dagen**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**xxx 700/65+**

Hoe gaat het met uw gemeente?

Vrij grote gemeente, maar gaat in aantal leden achteruit. Zouden met 1 kerkgebouw toe kunnen, maar houden nog verschillende soorten diensten. PGA had drie kerken in haar bezit. De Oosterkerk is inmiddels verkocht.
De Zuiderkerk is een van de twee kerken waar de PGA de verantwoording voor heeft.

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Naast de gebruikelijke diensten om de 14 dagen wordt het gebouw ook gebruikt door:

- Intern
- Mannenkoor
- Kerkelijk bureau
- Archief
- Start van Lichtjestocht (kerst)
- Vanuit de Zuiderkerk worden de Jeugdzomerkampen geïnitieerd en georganiseerd (5x 40 kinderen)
- Extern
- Kinderarts
- Sanquin
- Christengemeente de Meiberg (diensten die niet in het gebouw van de Meiberg passen)
- Scholen (opvoeringen musicals e.d.)
- Verder is er ruimte in de kerk om producten aan te bieden t.b.v. de voedselbank.

ZUIDERKERK | AALTEN

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Het gebruik zal in de nabije toekomst niet veranderen, er wordt op dit moment een plan opgesteld uitgaande van verschillende scenario's als opvolging van het vorige plan van de grote kerkenraad. Het kerkbestuur heeft twee gebouwen en is voor beide verantwoordelijk.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Het gebouw voldoet aan alle huidige eisen. Omdat het gebruik van de kerk qua geluid in de tijd is veranderd, wordt er gewerkt aan het verbeteren van de akoestiek. Meer versterkte muziek, minder orgel vragen om aanpassingen. De originele muurschildering is overgenomen op nieuwe akoestische panelen op de gehele achterwand. Ook wordt er zo veel als mogelijke ledverlichting toegepast in de slag om de duurzaamheid. Er heeft ook reeds een asbestsanering plaatsgevonden. De Zuiderkerk is aangesloten bij de Groene Kerk.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Eigenaar zijn van een gebouw als dit biedt altijd mogelijkheden.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Er is behoefte aan ondersteuning vanuit de gemeente op het gebied van eventuele subsidies voor het onderhoud/ verduurzaming.
De kerk is met de gemeente in overleg over de vrijstaande woning naast de kerk, welke door de huiselijke sfeer geschikt is voor kleinere samenkomsten en gespreksgroepen.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Het samen nadenken over de nieuwe mogelijkheden van gebouwen en functies.

En als risico's?
In het kader van de Kerkenvisie heeft een groep vrijwilligers rond de Oude Helenakerk ook gevraagd om een gesprek met de gemeente Aalten. Dit baart de aanwezigen enige zorgen. Zij geven aan dat deze OHK groep geen mandaat heeft om namens het bestuur te spreken. Ze willen het gesprek niet verbieden, maar zeker hun zorgen uitspreken over de gevaren die zijn zien. Ze hopen dat er een eerlijk beeld wordt geschetst van de situatie.

Overige gesprekspunten
De Zuiderkerk is een bouwwerk dat typisch is voor de periode waarin het is gebouwd. Het heeft bijzondere kenmerken uit de late Wederopbouw, waaronder de raampartij.
Ook de vrijstaande toren en het grote schilderij in de kerk zijn opvallend te noemen.
Het Monumentenadviesbureau zal een beschrijving van het gebouw opstellen in het kader van de Kerkenvisie, net als van alle andere kerkelijke gebouwen in de gemeente. Daarin wordt ook een waardering opgenomen. Het parkeerterrein biedt ruimte voor vergroening. Misschien is dit ook iets om te bespreken in het kader van de groene kerk. Steen eruit, groen erin.

CONCLUSIE

- De Zuiderkerk is toegankelijk en multifunctioneel.

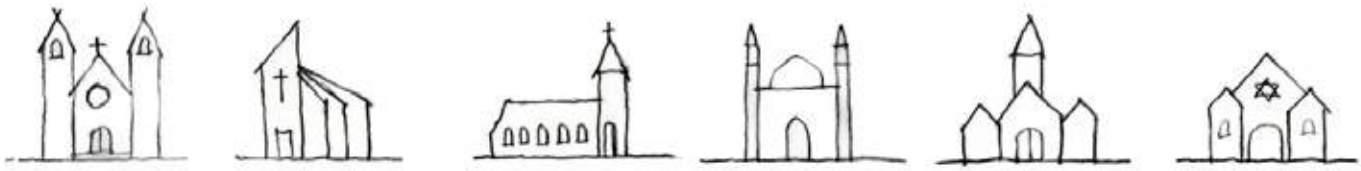
Lid van Monumentenwacht:	**Nvt**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**Neen**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen:	**Jazeker**

Verslag naar Gemeente Aalten via Ingrid Oonk | 3 september 2020
Verslag naar Kerkeigenaar via mail mw. B. | 9 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

WESTERKERK | AALTEN

Naam Kerk	Westerkerk
Naam Kerkelijke Gemeente	Euregio Chr. Gemeente Aalten Bochholt
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen gemeente en kerkelijke gemeenten willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkelijke gemeente plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeen-ten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen.
Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt MAB de kerkgebouwen in de gemeente Aalten. De TU Delft stelt een kansenkaart op voor de kerken.
De Euregio Chr. Gemeente is een evangelische jonge kerk met heel veel jonge gezinnen. Deze gezinnen komen uit een straal van 30 km rondom Aalten en komen graag in familieverband samen, het met elkaar zijn speelt een grote rol, inclusief samen eten e.d. Er zijn twee stichtingen waarbij de Stichting Gemeentebouw verantwoordelijk is voor de gebouwen en economisch en juridisch eigenaar.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Vitaliteit

Aantal leden geloofsgemeenschap	**230/250 leden**
Aantal kerkbezoekers	**230**
Aantal diensten	**iedere zondag**

Hoe gaat het met uw gemeente?

Er zijn geen zorgen voor de nabije toekomst, de lasten zijn laag en de leden dragen veel bij. Betaalde medewerkers in totaal 1 FTE (3 kerkwerkers, 1 admin, 1 koster). Het is een warme gemeenschap met veel activiteiten samen.
De Stichting Gemeentebouw telt 2 leden, daarnaast bestaat het Leiderschapsteam van 7 mensen (3 kerkelijk werkers, 4 bestuursleden). De voertaal is tweetalig. Het motto is *Two nations, one mission*. Omdat er ook veel gewerkt wordt met vluchtelingen, bestaat de gemeente uit 10 nationaliteiten. Daardoor wordt er naast Nederlands en Duits ook Engels gesproken.

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Naast de gebruikelijke zondagsdiensten worden er ook thema-avonden gehouden en is het gebouw ook door de weeks in gebruik. Op de bovenverdieping zijn de ruimtes voor de kinderen. Er is veel contact met de basisschool de Triangel. Ook is ooit nagedacht over een gebruik van het gebouw door een BSO, dit op verzoek van de BSO. Omdat de buurt bang was voor overlast is dit plan niet doorgezet.
De buurt mag kosteloos gebruik maken van de aangebouwde serre en de buitenruimte voor het vieren van het buurtfeest.

WESTERKERK | AALTEN

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Dat is bijzonder spannend, zeker door Corona. Er wordt nu veel gewerkt met audio/visuele middelen om de dienst uit te zenden, men kan nog niet samenkomen zoals men dit gewend was.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Het gebouw leent zich prima voor het huidige gebruik, er zijn echter wel wensen om het enkel glas en het glas in lood aan te passen qua duurzaamheid en geluidsoverlast. Verder is het parkeren een punt van aandacht. Er wordt niet langs de straat geparkeerd maar bij de Albert Heijn en in de verdere omgeving. Dit om ook het contact met de buurt goed te houden.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
De staat van het gebouw is goed, de betrokkenheid van de leden en de taakverdeling is onder controle.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Het is fijn om gezamenlijk op te trekken met andere kerkelijke gemeentes. De uitnodiging van burgemeester Stapelkamp, voor de bijeenkomst met de kerkelijke gemeenten rond corona, is als zeer positief ervaren.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Er is behoefte aan samenwerking. Er wordt al deelgenomen aan 'het Beraad van Kerken' en 'het Diaconale Platform Aalten'. In het Christendom is het belangrijk om om te kijken naar elkaar. Dit overtreft de geloofsgemeenschap maar geldt voor heel Aalten, alles doen om de gemeenschap in stand te houden. Er is een zorgplicht voor iedereen.

En als risico's?
Geen

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:
Welke andere activiteiten zijn er? Door de theaterverlichting, de twee beamers is er ook ruimte voor:
- toneel/dans/drama
- uitvaartdiensten
- kerstvieringen van de scholen
- organisatie van grotere bijeenkomsten.

CONCLUSIE

Oneliner: "De Westerkerk is van Aalten, staat ten dienste van de gemeenschap en heeft een passende bestemming."

Lid van Monumentenwacht:	**Nee**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**Nee**
Verduurzamingswens	**Op termijn de ramen, verder heeft het nog geen prioriteit gehad.**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen:	**Indien passend**

ACTIELIJST

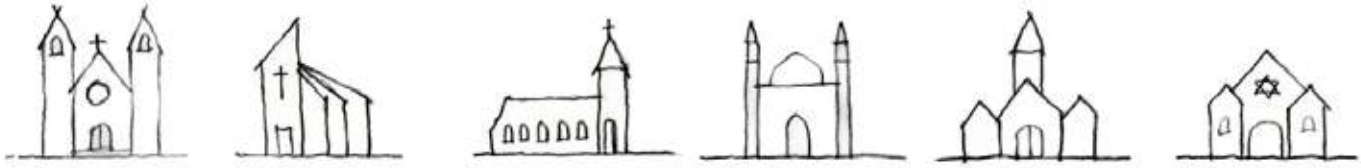
WAT	WIE	WANNEER
Geen directe actie		

Verslag naar Gemeente | 3 september 2020
Verslag naar Kerkeigenaar/gebruiker | 9 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

CHRISTELIJK GEREFORMEERDE KERK | AALTEN

Naam Kerk	Christelijk Gereformeerde Kerk, Berkenhovestraat 9, 7122 ZX Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	CGK Aalten
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	xxxxxxxx kosteres, dhr. xxxxxxxxxx penningmeester en xxxxxxx predikant
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen gemeente en kerkelijke gemeenten willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkelijke gemeente plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten /eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt het Monumentenadviesbureau (MAB) de kerkgebouwen en kijkt de TU Delft naar de kansen voor de kerkgebouwen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Normaal gesproken (voor Corona) zijn er iedere zondag twee diensten, 1x in de ochtend en 1x in de middag. Bezoekers in de ochtend circa 380 en in de middag 160.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**477**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**380**
Diensten:	**2x per zondag, iedere week**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**100 gemiddelde leeftijd 40 jaar**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Naast de zondagsdiensten zijn er iedere weekdag ook activiteiten.

Maandag:	catechisatie met jeugd en comm van beheer
Dinsdag:	vrouwenvereniging, Chr koor Testify
Woensdag:	mannenvereniging, biduur
Donderdag:	kerkenraad 1x in de drie weken en kinderkoor
Vrijdag:	jeugd
Zondag:	2 keer per zondag eredienst. Na de diensten nog jeugdvereniging

Verder wordt de kerk ook verhuurd als rouw en trouw locatie.

CHRISTELIJK GEREFORMEERDE KERK | AALTEN

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
De afgelopen jaren zien we een afname in het ledenaantal. Na een onrustige periode is er bijvoorbeeld een aantal gezinnen vertrokken naar een ander kerkgenootschap. Nu is het ledenaantal redelijk stabiel. Geen idee wat het effect van de Coronamaatregelen zullen zijn op de langere termijn.
Het kerkbezoek op zondag is heel belangrijk voor de gemeenteleden. Het geeft invulling en is de basis voor de rest van de week.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Het gebouw is in prima staat en ook de faciliteiten zijn up to date. Rondom het kerkgebouw zijn er geen zorgen. Naast de kerk heeft de gemeente ook de beschikking over de zogenaamde Molenschuur. Hier is sprake van een haat/ liefde verhouding. Het woord schuur is summier voor de grootte, maar qua uitstraling doet de naam eer aan het gebouw. Het zou beter benut kunnen worden als er een nieuwe schuur zou komen. Ook het aanwezige asbest baart zorgen. Er zijn plannen en tekeningen voor een vervangend gebouw, maar nog geen zicht op wanneer dit gerealiseerd kan worden. Ook is er een pastorie op nr. 11. Deze pastorie is recentelijk nog opgeknapt toen Ds. van de Wal predikant werd. (2019)

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Het positieve zit hem in het feit dat het gebouw altijd tot je beschikking staat en er zijn hier dan ook geen bedreigingen of zorgen.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Het zou echt heel fijn zijn als er een nieuwe schuur kwam, dit moet echter intern verder geregeld worden. Duurzaamheid spreekt enorm aan, ook schenkt men hier Fair Trade koffie en zijn er zonnepanelen op het dak geplaatst.
Er is geen speciale duurzaamheidscommissie, maar bij al het onderhoud of gebruikt wordt gekeken hoe dit zo duurzaam mogelijk kan.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Functie van het gebouw is belangrijk in de samenleving, fijn dat er een kerkenvisie komt.

En als risico's?
Geen

Zijn er verder nog punten waar de kerk ondersteuning bij kan gebruiken?
Aangezien de gemeente ook ondersteunt met betrekking tot de effecten van Corona, wordt aangegeven dat het fijn zou zijn als er gekeken kan worden naar welke bedrijven in aanmerking komen voor het verzorgen van een onderzoek rondom de ventilatie van de gebouwen. Naast scholen hebben ook kerken hiermee te maken en het blijkt lastig om een geschikt bedrijf uit de buurt te vinden die dit onderzoek wil verrichten.

CONCLUSIE

Is het bespreekbaar om de kerk beschikbaar te stellen voor andere gelovigen?	**Ja mits christelijk.**
Lid van Monumentenwacht:	**nvt**
Beschermd gebouw:	**Het gebouw is karakteristiek/beeldbepalend.**
Bijbestemming ja / nee	**nvt**
Ontvangt u subsidies?	**Nee, alles wordt betaald uit eigen middelen**
Openstelling met nevengebruik	**nvt**

ACTIELIJST

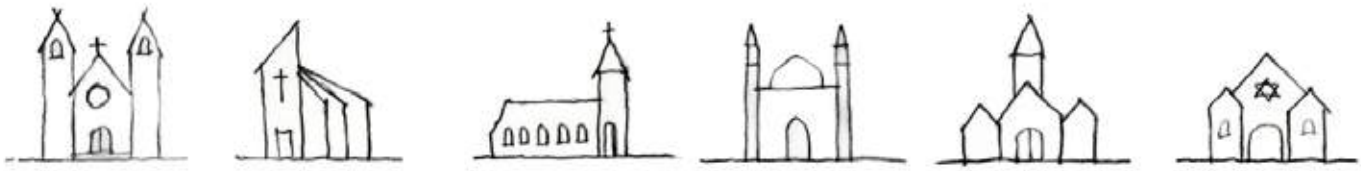
WAT	WIE	WANNEER
Melding ventilatie vraag aan Corona-Team gemeente Aalten	Ingrid	Per direct
Naastgelegen Molenschuur aanpassen/vervangen en doorgang asbest verwijderen.	CGK Aalten	Hopelijk snel (wat de kerk betreft).

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar
Ingrid Oonk | 15 september 2020
Kerkeigenaar | 15 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

SINT HELENAKERK | AALTEN

Naam Kerk	Sint Helenakerk Dijkstraat 11 7121 ES Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	R.K. Sint Ludger Parochie
Namens Gemeente	Ingrid Oonk Ted Kok en Ivo van der Hoogte
Namens Eigenaar	Parochiebestuur St. Ludger
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar en de heer voert gezien het grote aantal kerken onder het beheer van de Sint Ludger parochie meerdere gesprekken met alle 3 de gemeenten. De heer heeft moeite met het feit dat er ook nog een opname van het kerkgebouw gemaakt wordt door het MAB, Ingrid Oonk legt uit waarom dit voor de Kerkenvisie toch van belang is.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

De Sint Ludgerparochie staat voor de ongekende moeilijke opgave om zes van de negen kerken te moeten sluiten, hieronder valt ook de Sint Helenakerk. De kerk en de bijbehorende pastorie zijn verkocht. De pastorie is al opgeleverd. Voor de kerk dient dat te gebeuren vóór 1 januari 2026, afhankelijk van de interne ontwikkelingen in de geloofsgemeenschap te Aalten. De verwachting is dat dit veel eerder gaat plaatvinden.

Er is destijds gekozen om het gebouw niet in de markt te zetten maar in zee te gaan met de een belangstellende koper. Het Parochiebestuur heeft gezien haar moeilijke opgave hiervoor gekozen om strategische interne redenen. Herbestemming van kerken gaat immers gepaard met emoties en niet aanvaarden van de realiteit. Eén schaap over de dam, in goed overleg met de geloofsgemeenschap in Aalten, kan bij andere kerken en geloofsgemeenschappen de realiteitszin bevorderen. En dat blijkt nu ook zo te zijn.

Hoe gaat het met uw geloofsgemeenschap in Aalten?

Vitaliteit:	**Zeer matig, sterke vergrijzing, weinig initiatieven**
Gemeenteleden:	**1950**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**35 à 50 met uitzondering van Kerstmis (hoger)**
Diensten:	**1x in de 14 dagen, in 2021 hoogst waarschijnlijk 1x per maand**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Gezien de verkoop zijn er buiten de diensten weinig tot geen initiatieven.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

De nieuwe eigenaar heeft een handel in curiosa en antiquiteiten. Het is nog niet duidelijk wat de nieuwe eigenaar met het kerkgebouw wil gaan doen.

SINT HELENAKERK | AALTEN

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
De eisen voor het huidige gebruik zijn prima. Er is intern een centrum met zalen gerealiseerd. Voor het onttrekken van de kerk aan de goddelijk eredienst door de bisschop, vooraf-gaand aan de overdracht en herbestemming, heeft Het Catharijneconvent in opdracht van het Aartsbisdom Utrecht een inventarisatie van de kerkelijke kunst in de St. Helenakerk gemaakt. Hierin staan bindende adviezen voor de bestemming van deze kunst, in de gradaties 'in situ bewaren', 'hergebruik binnen de parochie' tot 'van belang voor de kerkelijke geschiedenis van Aalten en in Aalten zo mogelijk een herbestemming geven'. Indien de laatste twee niet slagen, is er een centrale opslagruimte binnen de parochie. De heer xxxx is bereid om dit rapport aan de gemeente te verstrekken.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
De parochie is blij dat de kerk verkocht is. De pastorie is ook verkocht aan dezelfde eigenaar. Pastorie en kerk zijn gemeentelijke monumenten en is van binnen en van buiten beschermd, hoewel de pastorie (gebouwd begin jaren '50) in de loop der tijd diverse interne aanpassingen heeft ondergaan. De eigenaar heeft de maken met de status van gemeentelijk monument.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Geen ondersteuning nodig, hooguit alleen bemiddeling rondom beeld buiten.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Fijn om een overzicht te verkrijgen van de situatie.
De gemeente kan een belangrijke rol spelen bij de herbestemming van een kerk.

En als risico's?
Een te afwachtende gemeente, hoewel de ervaring leert dat dit in Aalten niet het geval is. Veel tijd in diverse afspraken, MAB, COUP enz. Parochiebesturen zijn zeer druk.

Vragen vanuit de Gemeente Aalten
- Wat gebeurt er met de klokken? De klokken zijn voor de nieuwe eigenaar.
- Wat gebeurt er met het beeld van Helena? De heer xxxxx hoopt dat er bij de Oude Helenakerk een plaatsje voor is.
- Wat gebeurt er met de parochianen? Er zijn pogingen om als kleine geloofsgemeenschap St.-Helena verder te gaan, weliswaar zonder kerkgebouw. Maar wie weet hoe het met de Oude Helenakerk in Aalten (een rijksmonument) verder gaat en is daar plek voor verschillende denominaties in een multifunctionele kerk. Nu gaan sommigen al naar andere vieringen in andere plaatsen binnen de parochie St.-Ludger.

CONCLUSIE
De St Ludger parochie voelt zich ontzorgd door de verkoop van dit gebouw.

Lid van Monumentenwacht: **Ja**

ACTIELIJST

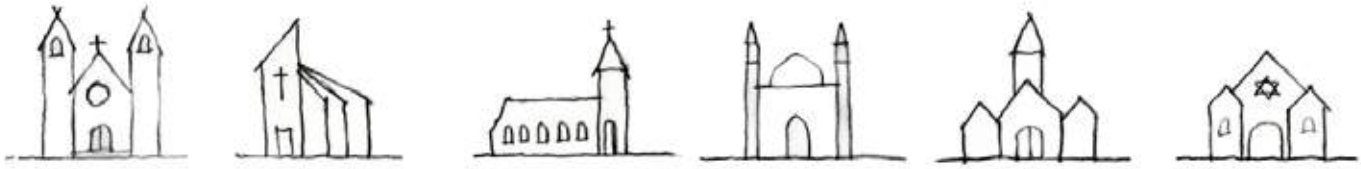
WAT	WIE	WANNEER
Delen rapport Catharijne Convent	De heer aan Ingrid Oonk	Maart 2020

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar: Ingrid Oonk | 30 juli 2020
Kerkeigenaar | 1 september 2020
Verslag definitief opgemaakt door: Elza | 4 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

DE MEIBERG | AALTEN

Naam Kerk	De Meiberg, Meiberg 23-1 7121 AN Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	Christengemeente
Namens Gemeente	Ingrid Oonk en Ted Kok
Namens Eigenaar	xxxxxxxxxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar, Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Elke zondag worden er Aanbiddingsdiensten gehouden voor ongeveer 200-250p. Deze diensten worden niet gehouden volgens een bepaalde liturgie maar hebben een eigen karakter. Alle Aanbiddingsdiensten worden gevierd met het avondmaal.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**170**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**250**
Diensten:	**iedere week op zondag**

Opvallend hier is dat er meer bezoekers zijn dan vaste leden. De diensten hebben dus een brede belangstelling van buitenaf. Dit zorgt voor veel mobiliteit rondom de kerk en derhalve ook extra belasting voor de omwonenden.

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

• Zondag	Diensten
• Maandag en dinsdagavond:	Muziekteams van de kerk
• Woensdag	Gebedsdiensten
• Donderdag	Studieavonden
• Vrijdag	Uitdeelpunt Voedselbank

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Liever een groter gebouw met betere mogelijkheden voor bijvoorbeeld inrichting met diverse zalen, maar ook een gebouw wat beter toegankelijk is voor minder validen.
Er worden bijzondere themadiensten ontwikkeld waarbij het bezoekersaantal tussen de 700 en 800 p. ligt. Voor deze diensten wordt nu gebruik gemaakt van de Oosterkerk en de Zuiderkerk. In de toekomst kan alleen de Zuiderkerk dit nog faciliteren. Er is qua programmering regionaal contact met andere christengemeenten omtrent afstemming in programmering.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

Buiten dat het gebouw nu eigenlijk te klein is, heeft het verder wel goede kwaliteiten op het gebied van akoestiek door toepassingen van een ontwerp van een geluidsarchitect in de jaren '60.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?

- Door het intensieve gebruik is er voor de omwonenden veel overlast door de auto's en fietsen. De credits zijn nog niet verbruikt maar er komen steeds meer klachten. Kostentechnisch is het gebouw goed beheersbaar.

DE MEIBERG | AALTEN

- Voor de toekomst wordt gezocht naar een gebouw bestemd voor ongeveer 500p waarbij de ruimten veelzijdig benut kunnen worden en de mobiliteitsverhoudingen geoptimaliseerd zijn.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
In de zoektocht naar een ander gebouw is het fijn dat de Gemeente Aalten op de hoogte is van de wensenlijst van de Christengemeente zodat alert gereageerd kan worden bij mogelijke kansen. Uiteraard moet het nieuwe pand ook door de eigen schouders gedragen kunnen worden.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Als voortvloeisel in het denkproces: Iedereen heeft problemen met de huisvesting en dit vraagt ook om een gezamenlijke aanpak. Het is een goede inventarisatie voor het behoud van het cultureel erfgoed.

En als risico's?
Het opstellen van een Kerkenvisie brengt geen risico's met zich mee.

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:

• Is het bespreekbaar om de nieuwe kerk te delen met andere gelovigen of meerdere gebruikers zoals bijvoorbeeld een school?	**Ja**
• Is het noodzakelijk dat het gebouw eigendom wordt?	**Nee**
• Is er bij het nieuwe gebouw behoefte aan dezelfde hoogte?	**Nee**
• Hoeveel parkeerplaatsen zijn er minimaal nodig?	**40**

CONCLUSIE

- Prachtig gebouw geweest voor deze gemeente, maar nu heeft de gemeente behoefte aan meer ruimte.

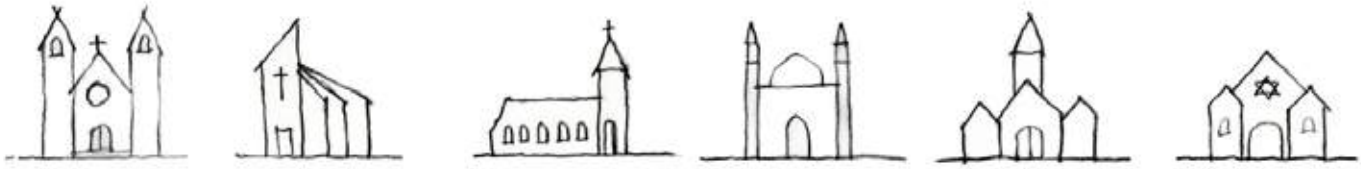
Lid van Monumentenwacht:	**nvt**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen:	**Ja**

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar: Ingrid Oonk | 30 juli 2020
Kerkeigenaar | 1 september 2020
Verslag definitief opgemaakt door: Elza van Liere | 7 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

KONINKRIJKSZAAL | AALTEN

Naam Kerk	Koninkrijkszaal Jehovah's Getuigen, Slaadreef 4, 7121 JG Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	Jehovah's Getuigen
Namens Gemeente	Drs. Ingrid Oonk, Projectleider Duurzaamheid, Erfgoed, Landschap en Toerisme
Namens Eigenaar	Dhr. xxxxxxxxxxxxxxx, woordvoerder Gelderland Mevr. xxxxxxxxxxxxx, afdeling communicatie
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/ eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.

Ingrid geeft nadere uitleg over de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie en hoe deze tot stand zal komen. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.
Een eerdere opname van het gebouw door MAB (monumenten advies bureau) heeft al plaatsgevonden in oktober. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft een aantal afzonderlijke kerken verder op herbestemmingsmogelijkheden.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

De Zaal is al 1,5 jaar niet meer in gebruik door COVID19, maar voor de verdere gegevens gaan we uit van de situatie voor en na de beperkende maatregelen.

Jehovah's Getuigen zijn wereldwijd georganiseerd en hebben een concreet beleid aangaande onderhoud en beheer, de werkzaamheden rondom deze twee onderdelen worden uitgevoerd aan de hand van checklists door de getuigen, mochten er ingrijpende maatregelen nodig zijn dan wordt hiervan de Plaatselijke Bouwafdeling bij de landelijke organisatie op de hoogte gesteld. Getuigen betalen wereldwijd een vrijwillige bijdrage, deze bijdragen zijn de inkomstenbron en worden gelijk verdeeld over de hele wereld. Alle kosten worden hiervan betaald.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**80**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**80**
Diensten:	**Dinsdag 19:00 uur** **Zondag 10:30 uur**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**Iedereen is verantwoordelijk, de leeftijdsopbouw is gelijkmatig verdeeld over alle groepen.**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu nog meer gebruikt?

De gebouwen van de Getuigen moeten representatief zijn voor de God die aanbeden wordt. De Koninkrijkszaal staat dus in het teken van het aanbidden van God. Reinheid, veiligheid en onderhoud staan heel hoog in het vaandel.
De gebouwen zijn daarom superschoon en heel goed onderhouden.

KONINKRIJKSZAAL | AALTEN

Door COVID19 en de beperkende maatregelen worden de bijeenkomsten nu digitaal verzorgd en zijn bij te wonen via ZOOM. Deze uitzendingen worden lokaal verzorgd door de daartoe aangewezen ouderlingen. De opbouw van deze bijeenkomsten worden ook op gelijke manier over de hele wereld georganiseerd en hebben een zelfde inhoud.
Naast de uitvoerige bijeenkomsten zijn er ook altijd korte bijeenkomsten voor gebed voor het prediken.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Het toekomstbeeld van de Jehovah's Getuigen in Aalten is rooskleurig, er zijn geen zorgen rondom het voortbestaan.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Zoals eerder al besproken zijn onderhoud en beheer bijzonder belangrijk voor de Jehovah's Getuigen en het gebouw zal altijd in topconditie zijn en ook voldoen aan het toekomstig gebruik.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Zoals eerder aan de orde is gekomen, willen Jehovah's Getuigen er graag voor zorgen dat hun gebouwen representatief zijn voor de God die zij aanbidden. Jehovah's Getuigen zijn daarom ook blij met hun gebouwen. Complete gezinnen komen in de Koninkrijkszaal bij elkaar; het gezin is erg belangrijk voor de Getuigen. Hoewel in sommige landen Jehovah's Getuigen het zwaar hebben, is dit geen issue in Nederland en dus ook niet in Aalten.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Naast een vorm van contact zijn er verder geen specifieke wensen.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Kerkenvisies worden als welkom contact met de gemeente ervaren en dragen bij aan het bevorderen van fijne verhoudingen met de omgeving.

En als risico's?
Geen risico's.

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:
Geen, fijn om te constateren dat er een goede band is met buurt.

CONCLUSIE

- Oneliner: De koninkrijkszaal van Jehovah's Getuigen in Aalten is goed onderhouden en wordt intensief gebruikt. Met dit gesprek is er voor de toekomst een basis gelegd voor een prettige en constructieve communicatie.

Lid van Monumentenwacht?	**Nvt**
Duurzaamheidsbeleid?	**De Jehovah's Getuigen zetten zich wereldwijd in voor duurzaamheid en zo ook in Aalten.**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**Neen, alleen eigen middelen binnen Jehovah's Getuigen.**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen?	**Nvt**

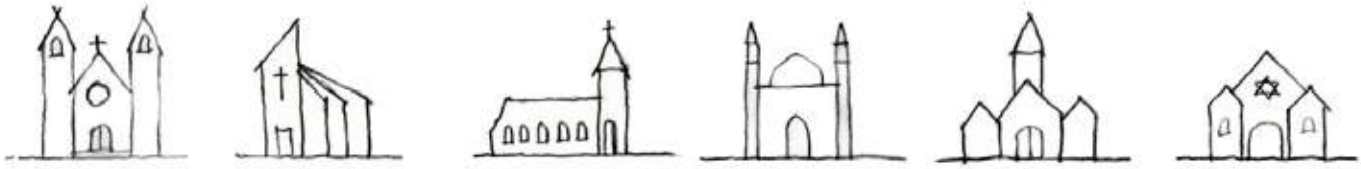
Verslag naar Gemeente ter goedkeuring | 3 juni 2021
Verslag goedgekeurd door Kerkeigenaar/gebruiker | 28 juni 2021

Gemeente Aalten · gemeente Oost Gelre · gemeente Winterswijk

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

SYNAGOGE | AALTEN

Naam Kerk	Aaltense Synagoge
Naam Kerkelijke Gemeente	Eigenaar is de stichting Vrienden van de Aaltense synagoge, die de synagoge in 1984 heeft gekocht van de Joodse Gemeente
Namens Gemeente	Ingrid Oonk en Wim Bulsink
Namens Eigenaar	Dhr. xxxxxxx, Mevr. xxxxxxxxx, de heer xxxxxxxxxxx.
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de Kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de stichting plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.
Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen. De vragen hebben betrekking op het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag, dat door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.
Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft 3 afzonderlijke kerken verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen.

Wij zijn te gast in een kleine, goed gerestaureerde en mooi ingerichte synagoge, die bijna een eeuw het centrum van Joods leven vormde in deze Achterhoekse gemeente. Het gebouw is thans eigendom van een stichting, Vrienden van de Aaltense Synagoge.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Er worden geen diensten op reguliere basis meer gehouden aangezien de gemeenschap te klein is. Er zijn minimaal 10 joodse mannen nodig met Bar Mitshwa. Sporadisch wordt er nog wel een dienst gehouden en dan wordt samengewerkt met de synagoge van Dortmund.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Vitaliteit

Leden	**1**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen	-
Diensten	-

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Voor exposities en rondleidingen in zowel Nederlands als Duits, vaak in samenwerking met het Nationaal Onderduikmuseum. Ook als leerhuis voor de Joodse theologie. Commissie Kerk en Israël door mevr. xxxxxxxxx en dhr. xxxxxxxx.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Vergelijkbaar met huidig.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

Redelijk, er wordt echter veel last ondervonden van optrekkend vocht. De verwarming vindt plaats middels gaskachels. De Zuiderkerk is aangesloten bij de Groene Kerk.

SYNAGOGE | AALTEN

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Positief: grote belangstelling van Duitse scholen en goede samenwerking met de Joodse gemeente in Dortmund als bewijs voor het feit dat het werk van de stichting in een behoefte voorziet.

Negatief: Groot punt van zorg is de opvolging, de gemiddelde leeftijd van betrokkenen is erg hoog.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Optimalisering samenwerking met het museum.
Openingstijden aan laten sluiten met de Oude Helenakerk en hier over en weer naar verwijzen om een uitgebreider programma voor bezichtigingen te kunnen realiseren.
Werving van donateurs.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
De Stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge spant zich enorm in om de verhalen te vertellen. Niet alleen voor de kerkelijke lading, maar ook voor de geschiedenis. In het Joodse geloof ligt ook onze oorsprong van normen en waarden.

En als risico's?
Geen

Vragen vanuit de gemeente Aalten
Is er een meerjarenplanning voor het onderhoud?
Naar aanleiding van het rapport van de Monumentenwacht wordt een plan opgesteld onder begeleiding van de adviseur bouwzaken dhr. xxxxxxxxx. Als advies wordt gegeven om aan dit plan een begroting te koppelen, zodat dit leidt tot meer overzicht. Er bestaat echter een grote reserve en er zijn geen financiële zorgen. Er wordt liever gekozen voor een vinger aan de pols beleid. Wel moet rekening gehouden worden dat de subsidie weg gaat vallen. Op de vraag of er veel legaten aangeboden worden is het antwoord dat dat 1x gebeurd is.

CONCLUSIE

Oneliner: "Om zuinig op te zijn"

- Is het bespreekbaar om de kerk beschikbaar te stellen voor andere gelovigen?
  Neen, in de statuten staat dat ieder gebruik verbonden moet zijn met de joodse gemeenschap.

- Welke subsidies ontvangt u?
  Onderhoud via gemeente en verschillende fondsen dragen bij aan projecten, ook van Joodse organisaties wordt geld ontvangen om onderzoek te verrichten.

Lid van Monumentenwacht:	**Ja**
Duurzaamheidsbeleid	**Nee**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen:	**Jazeker**

ACTIELIJST

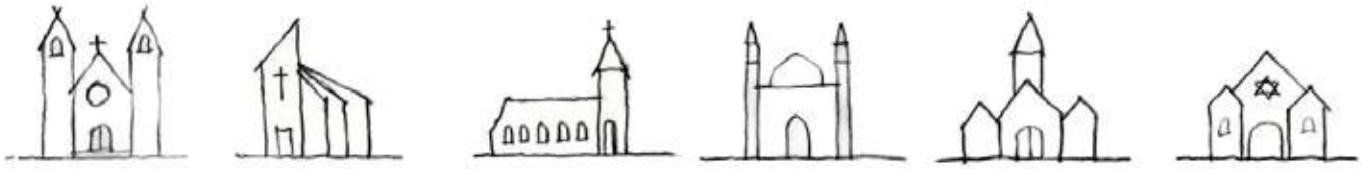
WAT	WIE	WANNEER
Contact leggen met Industriekring voor bezoek en eventueel donateurswerving.	Ingrid Oonk geeft het verzoek door aan collega EZ Ellis Koenders	*z.s.m*

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Gemeente | 18 november 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar | 26 november 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

NPB KERK | AALTEN

Naam Kerk	vml NPB kerk Aalten Prinsenstraat 27 7121 AE Aalten
Naam Kerkelijke Gemeente	Euregionaal historisch documentatie centrum
Namens Gemeente	Ingrid Oonk en Marjon Lettink
Namens Eigenaar	
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen gemeente en kerkelijke gemeenten en eigenaren willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of eigenaar plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weer-gegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.
Mw. xxxxx vertelt in het kort de geschiedenis van het gebouw, van woonhuis van de heer Ten Hietbrink naar kleuterschool, na verbouwing in 1963 naar kerk en sinds 2016 naar de huidige functie, het Euregionaal historisch documentatie centrum.

ONDERWERPEN

Wie is de eigenaar van het hoofdgebouw en eventuele bijgebouwen juridisch/ economisch
xxxxxxxxxxx is volledig eigenaar van het pand en verhuurt de bovenverdieping aan de Oostgelderse Stichting voor Genealogie en Boerderijonderzoek.

Hoe wordt de algemene staat van het kerkgebouw hierin omschreven?
Na aankoop in 2012 is het gehele pand gestript, asbest is verwijderd, geïsoleerd en het dak is vernieuwd.
De verbouwing heeft ongeveer 4 jaar geduurd. In 2016 was de officiële opening met het evenement 250 jaargrens.

Beschikt de kerk over een meerjarenonderhoudsbegroting?
n.v.t.

Welke grote uitgaven verwachten jullie de komende drie jaar?
n.v.t.

Welke instandhoudingssubsidie ontvangen jullie?
Geen, alles wordt betaald met eigen middelen.

Hoe zien jullie de toekomst van jullie onderneming over 5 jaar?
De twee organisaties het centrum en 'OSGB' zijn al samengevoegd om gezamenlijk op te trekken en actief bezig te kunnen zijn met het beheer en onderhoud van alle objecten en boeken.

De activiteiten/ aanbod
Iedere maandagavond is er vrije inloop en ook iedere tweede zaterdag van de maand.
De benedenverdieping wordt nu gebruikt als opslag, maar er worden later weer exposities gehouden en de ruimte kan verhuurd worden voor sociaal maatschappelijke functies.

NPB KERK | AALTEN

Wie maakt er nog meer gebruik van het gebouw/ de faciliteiten?
Het Nationaal Onderduikmuseum heeft ook boeken geleverd, in het museum bevinden zich alleen nog de boeken over Aalten en de oorlog, de rest is ondergebracht bij het Euregionaal historisch centrum.

Er is behoefte aan iemand die de al aanwezige traplift kan installeren. Wellicht dat de Aaltense Uitdaging hier een rol kan spelen. Marjon zorgt voor de contact gegevens van de Aaltense uitdaging.

Wat gaat er goed?
Mw. xxxxxxx geeft aan dat ze trots is op het feit dat ze op deze manier haar hobby heeft veiliggesteld en dat de Stichting nog bestaat. Haar wens is nu nog om de collectie te digitali-seren. Zeker ook de bidprentjes. Ook wil ze de collectie nog aanvullen via boekenmarkten en lijsten van vrijwilligers.

Wat zijn de grootste zorgen?
De grootste zorgen zijn van financiële aard. Wat gebeurt er als de Stichting de huur niet meer kan betalen in de toekomst. De inkomsten van de Stichting komen uit de abonnementsgelden van de 330 abonnees van het Oostgelders Tijdschrift voor Genealogie en Boerderijonderzoek.

Welke kansen zien jullie voor dit kerkenvisietraject, die door toedoen van dit proces wellicht ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden?
De mogelijke samenwerking en het elkaar beter leren kennen is al een groot voordeel.

Wat kan de Gemeente Aalten voor jullie betekenen?
Geen specifieke wensen buiten de link met Aaltens Uitdaging via Marjon (traplift)

Vitaliteit:

Bestuursleden	**6 leden**
Bezoekers gemiddeld genomen	**100 per jaar**
Openstelling	**1x per week**
Vrijwilligers (actieve bestuursleden)	**6 personen**

Extra Programmering verwacht?
In februari 2021 zal de Expositie over Emigratie plaatsvinden, deze exposite is mede mogelijk gemaakt middels subsidie vanuit gemeente Aalten.

CONCLUSIE

De voormalige NPB kerk in Aalten geeft boven onderdak aan de Oostgelderse Stichting voor Genealogie en Boerderijonderzoek en biedt beneden ruimte voor exposities.

ACTIELIJST

WAT	WIE	WANNEER
Wie kan helpen met het installeren van de traplift	Marjon informeert eigenaresse	*Zo snel mogelijk*

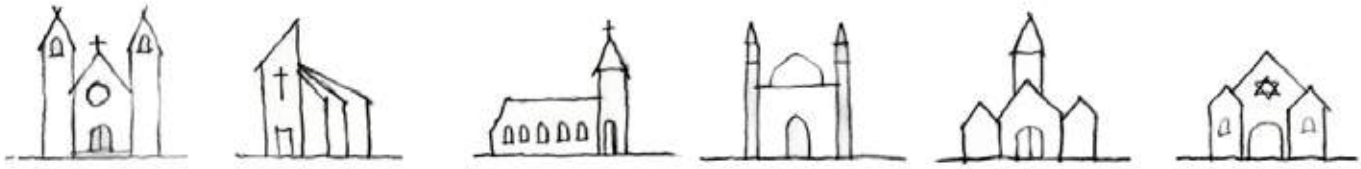
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar gemeente Aalten | 28 juli 2020

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar xxxxxxxxx | 30 juli 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

LIBORIUSKERK | DINXPERLO

Naam Kerk	De Dorpskerk (Liboriuskerk) met het kerkelijk centrum in de pastorie
Naam Kerkelijke Gemeente	Protestante gemeente Dinxperlo
Namens Gemeente	Drs. Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	De heren xxxxxxxxxxx, xxxxxxxxxx en mevrouw xxxxxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen gemeente en kerkelijke gemeenten willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkelijke gemeente plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft een aantal afzonderlijke verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Predikant wordt gedeeld met andere gemeenten, de inkomsten komen alleen van het collectegeld, de kerkelijke bijdrage van de leden gaan naar de synode.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**1800**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**150/60 bij corona**
Diensten:	**Iedere zondag** **6 speciale** **avonddiensten per jaar**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**400**

Hoe gaat het met uw gemeente?

Dinxperlo was de 1e gemeente in de Achterhoek die in de jaren 90 “Samen op Weg” gingen maar het was de laatste gemeente waarbij Hervormd en gereformeerd gefuseerd zijn in PKN gemeente. Dit kwam door de verdeling over de toekomst van de gebouwen en de emoties daaromheen. In 2013 is afstand gedaan van de Ontmoetingskerk en onlangs van de Heurnse kerk. Deze maatregelen zijn genomen omdat het aantal kerkgangers en ook leden net zoals in de rest van het land aanzienlijk afneemt. Er zijn 2 pastorieën, 1 kerk en 1 kerkelijk centrum. Aan betaalde medewerkers ongeveer 1,6 FTE (3 dominees en 1 kerkelijk werker). Daarnaast een koster, een organist en 1 cantor.

Hoe wordt uw Ikerkgebouw nu nog meer gebruikt?

In het Kerkelijk centrum is er op dinsdagochtend een algemene inloopochtend, als inloophuis voor iedereen. Daarnaast zijn er activiteiten voor de jeugd (zolder), de passage, de pcob en een deel van de pastorie is verhuurd aan de VVV en de muziekschool. De Cantorij oefent in de kerk.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Zoals hierboven (en zonder CORONA) maar dan met wellicht nog wat meer huurders. Bovendien wordt nagedacht om het stiltecentrum wat meer toegankelijk te maken, dit heeft

organisatorisch nog wel wat voeten in de aarde omdat dit gedeelte niet af te sluiten valt en daardoor de kerk in zijn geheel toegankelijk wordt.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Er is de laatste jaren veel onderhoud verricht en veel verbouwd. De audio- en visuele middelen zijn up to date.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Doordat de gemeente eigenaar van de toren is, scheelt dat enorm in onderhoudskosten. Al het onderhoud is up to date. Mede door de verkoop van de twee andere kerken is er meer financiële ruimte gekomen voor deze kerk.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Ondersteuning in de vorm van het meedenken aan het centrumplan naar andere functies om een levendiger dorp te creëren, waarbij de Dorpskerk een rol kan spelen.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerken-visie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Het delen van informatie met elkaar is altijd goed.

En als risico's?
Niet zozeer van de kerkenvisie maar wel dat vergrijzing leidt tot het verlies van zielen.

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:
Zijn er vanuit deze kerk nog veel uitvaartdiensten?
De kerk wordt ongeveer 40 keer per jaar als locatie gebruikt voor een uitvaartdienst, dit zijn niet alleen leden maar ook mensen die er voor kiezen om de kerk als locatie te huren van buiten de kerkelijke gemeente.

Verder ter sprake gekomen:
De communicatie rondom de besluitvorming over het beëindigen van de jarenlange gewoonte om bij te dragen aan het onderhoud van de buitenruimte door het gras te maaien rondom de kerk met een zekere regelmaat verdient geen schoonheidsprijs.

CONCLUSIE

- Oneliner: "De Dorpskerk vormt het hart van de gemeenschap en staat midden in de samenleving"

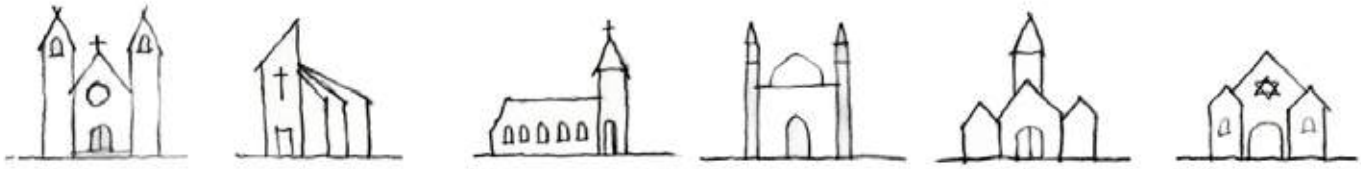
Lid van Monumentenwacht?	**Ja**
Duurzaamheidsbeleid?	**-**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**SIM**
Bij- of herbestemming:	**Ja, mits passend**

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar gemeente | 3 september 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar kerkeigenaar | 8 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

ONTMOETINGSKERK | DINXPERLO

Naam Kerk	Ontmoetingskerk, Bernard IJzerdraatstraat 1, 7091 ZK Dinxperlo
Naam Kerkelijke Gemeente	Herbestemd nu particuliere eigenaar
Namens Gemeente	Ingrid Oonk en Ted Kok
Namens Eigenaar	
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid en Ted leggen uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving we middels de gesprekken tussen gemeente, eigenaren en kerkelijke gemeenten willen we een link leggen. De gespreks-partners zijn geen vreemden voor elkaar en hebben heel regelmatig contact, Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de eigenaren en gebruikers van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partij-en wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.

De Ontmoetingskerk is een karakteristiek pand. Er staan op dit moment kerkbanken in opslag van de Liboriuskerk. De banken van de Ontmoetingskerk zelf mogen aangeboden worden voor een nieuwe bestemming. Verder heeft de kerk bijzondere lampen, deze blijven behouden en krijgen en plek in de nieuwe bestemming.

ONDERWERPEN

Dhr. xxxxxxxxxx en Dhr. xxxxxxxxxx hebben gezamenlijk in 2012 de kerk met het bijgebouw gekocht. Het bijgebouw is verkocht en vormt geen onderdeel meer uit van de huidige plannen voor de realisatie van 4 woonhuizen binnen de kerkmuren. Op de begane grond worden de raam-partijen verlengd, zodat er in de zijgevels deuren in de stijl van het raam geplaatst kunnen worden. Ook de achtergevel verandert iets, maar de voorkant met entree van de kerk blijft zoals die is.

De wooneenheden worden als “losse” elementen in de kerk “gehangen”, zodat er tussen de buitenmuur van de kerk en de woning ruimte zit. De kerk wordt gerenoveerd volgens de huidige bouwrichtlijnen. Het orgelbalkon blijft bestaan en wordt een van de slaapkamers. De kap van de kerk wordt voorlopig nog niet geïsoleerd, maar wel betimmerd. Op de kerk worden zonnepanelen geplaatst.

De kerk is destijds voorgedragen als gemeentelijk monument. Daartoe is door het Gelders Genootschap een redengevende beschrijving opgesteld. Deze beschrijving is inmiddels gedeeld met de heer xxxxxxx.

De toenmalige eigenaar heeft afgezien van de monumenten-status uit angst voor beperkingen bij de verkoop van de kerk. De vraag is hoeveel aanpassingen er aan het huidige plan gedaan moeten worden om aan de eisen te voldoen, wanneer het pand een monumentenstatus zou krijgen. Bij deze status zijn er mogelijk wel meer kansen op subsidie, b.v. via de provincie in het kader van Functioneel gebruik erfgoed.

Aanvankelijk werd gedacht aan starterswoningen, dit plan bleek niet haalbaar, er is nu gekozen voor 4 woningen in een noord/zuid verdeling, waarbij er een prijsverschil is tussen de twee buitenste (wat duurder) en de 2 middelste woningen (midden).

ONTMOETINGSKERK | DINXPERLO

Er waren al kopers maar er hebben zich inmiddels ook twee kopers teruggetrokken.Het grote struikelblok zijn nu de verhouding tussen de ontwikkelkosten en de prijs van de woningen. Het zou zonde zijn als er verkeerde concessies gedaan moeten worden.

Welke kansen zien jullie voor dit kerkenvisietraject, die door toedoen van dit proces wellicht ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden

"We hopen met enkele bezuinigingen het geplande doel te bereiken."

Wat kan de Gemeente Aalten voor jullie betekenen.

In principe niet direct iets specifieks, wel moet een oplossing gezocht worden voor de bezuiniging binnen de ontwikkelingskosten van 60-70 K om het plan haalbaar te maken. De architect op creatief niveau en de aannemer op uitvoerend niveau. Mocht er gekozen worden om te kijken of de monumentenstatus nog haalbaar is dan kan er onderhoudssubsidie en restauratiesubsidie bij de gemeente Aalten worden aangevraagd.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Input via Dhr. xxxxxxxxxxxx middels beeldmateriaal/ tekeningen. Tekeningen in bijlagen.

CONCLUSIE

Lid van Monumentenwacht?	**Nvt**
Duurzaamheidsbeleid?	**Er komen zonnepanelen op het dak.**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**Nvt**
Bij- of herbestemming:	**Woningen**

ACTIELIJST

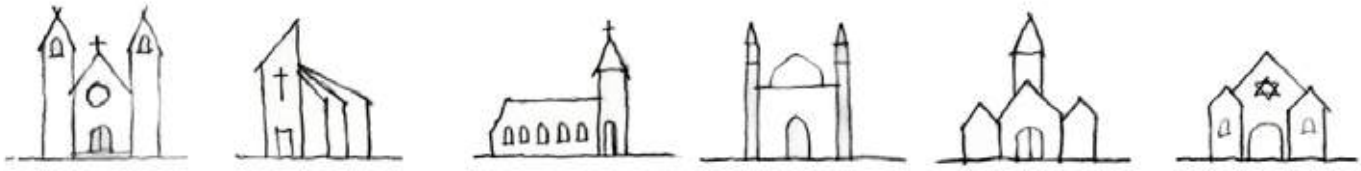
WAT	WIE	WANNEER
Toetsing plannen bij Roger Crols (Gelders Genootschap) wanneer de eigenaren overwegen om het pand aan te laten wijzen als gemeentelijk monument.	xxxxxxxxxxx	
Check status sloopvergunning	Ingrid Oonk	Al beantwoord per mail

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar: Ingrid Oonk | 30 juli 2020
Kerkeigenaar | 1 september 2020
Verslag definitief met tekeningen opgemaakt door:
Elza | 4 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

DE GOEDE HERDERKERK | DINXPERLO

Naam Kerk	De Goede Herderkerk, Allee 58/A 7091 AM Dinxperlo
Naam Kerkelijke Gemeente	Parochie Maria Laetitia
Namens Gemeente	Ingrid Oonk, Ted Kok
Namens Eigenaar	Locatieraad xxxxxxxxx en xxxxxxxxxx, Parochiebestuur xxxxxxxxxxxxxxx en xxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen gemeente en kerkelijke gemeenten willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkelijke gemeente plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar. Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn al eerder gesprekken gevoerd, met betrekking tot cultuurhistorie en ruimtelijke ordening. Het toekomstbeeld, ook in relatie tot de financiën, wordt in de komende periode verder uitgewerkt door de kerkelijke gemeente.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Dinxperlo is gelegen in de Achterhoek en behoort tot de gemeente Aalten. Het is een plattelandsdorp en grenst aan het Duitse plaatsje Suderwick. De Katholieke geloofsgemeenschap De Goede Herder in Dinxperlo werd zelfstandig in 1966 bij de inwijding van het kerkgebouw. Het kent nu ruim 2.800 ingeschreven parochianen, waarvan 2200 RK en 600 gemengd. Het maakt onderdeel uit van de parochie Maria Laetitia. Parochie Maria Laetitia bestaat uit 16 locatieraden. Er worden sinds vorig jaar (2019) 1 maal in de 14 dagen diensten gehouden.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Vitaliteit

Aantal leden	**2800 (2200RK)**
Aantal kerkbezoekers	**90 waarvan 40 kerkbezoekers en 50 koorleden**
Aantal diensten	**1x per 14 dagen**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Buiten de erediensten om voor de repetities en uitvoeringen van de koren en iedere vrijdag als uitgiftepunt van de Voedselbank. Incidenteel voor rouw- en trouwdiensten.
De parochie heeft in Dinxperlo geen eigen begraafplaats en is gestart als een relatief jonge geloofsgemeenschap.
Door de COVID19 maatregelen is de eucharistieviering nu voor iedereen via livestream te volgen. De naastgelegen pastorie wordt nu verhuurd als woning. Een deel van de pastorie wordt gebruikt als secretariaat. Het te verhuren gedeelte heeft een aparte nutsvoorziening.

DE GOEDE HERDERKERK | DINXPERLO

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Het aantal vitale leden neemt af, hierdoor is het toekomstbeeld somber. Er zijn niet direct financiële zorgen maar de kans bestaat dat het 11e lustrum in 2021 het laatste is, dat in deze samenstelling en locatie gevierd kan worden.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Voor het huidige gebruik voldoet het prima, de kerk biedt plaats aan 500 zitplaatsen.(kerkbanken)

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Positief:
Dit gebouw is goed aan te passen voor herbestemming, geen zorgen over eventuele verkoop. Het interieur is recentelijk opgenomen door de medewerkers van het Catharijne Convent, hier komt binnenkort een inventarisatierapport van. Dit rapport is desgevraagd ook beschikbaar voor de gemeente Aalten.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
De locatieraad staat open voor toekomstig gebruik door een sociaal maatschappelijk, cultureel en/of plaatselijk initiatief, b.v. georganiseerd vanuit een stichting die het pand kan huren of het eigendom van het gebouw kan overnemen. Vanuit het parochiebestuur is daar minder behoefte aan. Het bestuur stuurt aan op overname van het pand voor herontwikkeling door een externe partij.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Het is altijd fijn om met de gemeente om de tafel te zitten, bovendien leidt dit tot een bewustwording van de problematiek onder kerkbesturen en eigenaren. Het bestuur geeft aan dat de gemeente Aalten de enige gemeente is, die zelf het initiatief tot een gesprek over de toekomst heeft genomen. In andere gemeenten, waar de parochie kerkgebouwen heeft, is dit nog niet voorgekomen.

En als risico's?
Er worden geen risico's gevreesd.

Vragen/opmerkingen vanuit de Gemeente Aalten:
De gemeente Aalten heeft verschillende opgaven, waaronder de zoektocht naar inbreidingslocaties voor woningbouw. Bij herinvullingsmogelijkheden moet rekening gehouden worden met het kenmerkende karakter van het pand, de karakteristieke waarde en de bomen rondom staan op de 'waardevolle bomenlijst'.

CONCLUSIE

Deze kerk leent zich voor passende herbestemming, waarbij de karakteristieke waarden van het pand en de waardevolle bomen behouden dienen te worden. Onderhoud van de toren, die als een landmark fungeert, kan middels de huidige inkomsten (zendmasten) bekostigd worden (KPN en Vodafone 12 K/jaar).

Lid van Monumentenwacht:	**n.v.t.**
Is het bespreekbaar om de kerk beschikbaar te stellen voor andere gelovigen?	**Ja**
Bijbestemming ja / nee	**Ja**
Zo ja welke?	**Tijdelijk**

ACTIELIJST

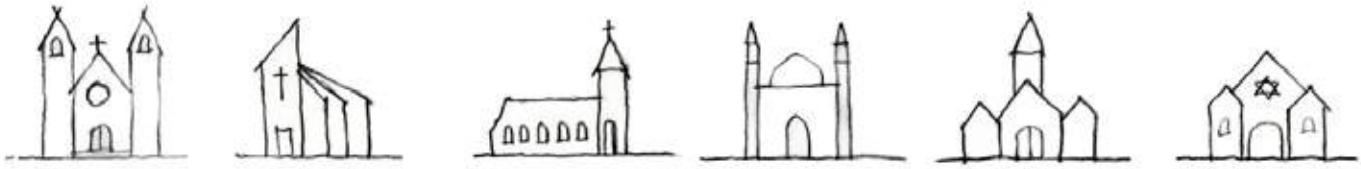
WAT	WIE	WANNEER
Toesturen rapport Catharijne Convent	Parochiebestuur/ Locatieraad aan gemeente via i.oonk@aalten.nl	*Binnenkort*

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar gemeente Aalten | 13 juli 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar |14 juli 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

KERKJE DE RIETSTAP | DINXPERLO

Naam Kerk	Kerkje de Rietstap, Meniststraat 14a, 7091 ZZ Dinxperlo
Naam Kerkelijke Gemeente	Huiskerkje
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Gebruiker	Stichting Bewaar 't Olde Dinxperlo xxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

In Dinxperlo staat Kerkje De Rietstap en dit is het kleinste kerkje van Nederland. Om het in stand te houden gebruiken we het kerkje als expositieruimte. Elke maand is er een wisselende expositie van kunstenaars uit de omgeving, maar ook uit andere regio's in Nederland en Duitsland.

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de Stichting plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/ eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt
Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft 3 afzonderlijke kerken verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

De gemeente is eigenaar van dit monument. In dit kerkje worden geen erediensten gehouden, maar het heeft een culturele functie. De activiteiten worden verzorgd door een werkgroep van Stichting Bewaar 't Olde Dinxperlo

Het kerkje is op zondag geopend van maart tot december met gratis entree. Buiten de reguliere openingstijden wordt een toegangsprijs van 1 Euro gevraagd per bezoeker.
Met een minimum van € 10,- per groep.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**nvt**
Bezoekers gemiddeld genomen:	**25 per openingsdag**
Diensten:	**1 dag per week**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**20 vrijwilligers**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu nog meer gebruikt?

Er is veel belangstelling van exposanten, deze betalen 15 euro per openingsdag. De Exposities wisselen per maand. Er wordt sterk gestuurd op diversiteit.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Het toekomstig gebruik zal niet veel veranderen. De inkomsten komen van de vrijwillige bijdragen en het geld van de exposanten. De uitgaven bestaan uit de kosten voor gas en licht. Daar het in de winter niet te verwarmen is, is het kerkje dan gesloten.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

Ja, de gemeente zorgt voor het onderhoud de vrijwilligers voor alles rondom de programmering.

KERKJE DE RIETSTAP | DINXPERLO

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Nvt

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Er is geen ondersteuning nodig, wel stellen we vast dat het heel veel werk is voor xxxxx om een en ander goed geregeld te krijgen, zeker met betrekking tot het instrueren en begeleiden van de programmering en de vrijwilligers.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Het is altijd fijn als er belangstelling is.

En als risico's?
Geen

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:
Nvt

CONCLUSIE

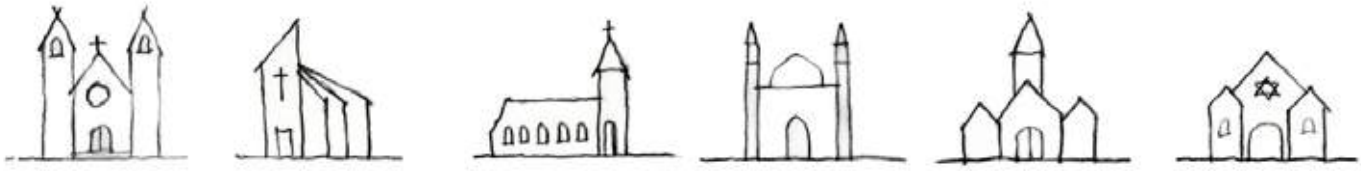
Lid van Monumentenwacht:	**Ja** **Rijksmonument**
Duurzaamheidsbeleid?	**Belangstelling voor duurzamer verwarmen**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud	**Gemeente is eigenaar**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen	**Nvt**

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar gemeente Aalten | 17 november 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar |23 november 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

CHRISTENGEMEENTE DINXPERLO | DINXPERLO

Naam Kerk	Christengemeente Dinxperlo, Kerkhofplein 7 7091 AA Dinxperlo
Naam Kerkelijke Gemeente	Christengemeente Dinxperlo
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	xxxxxxxxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid Oonk legt uit waarom we hier zijn en hoe de Kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken, willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de Kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkgemeenschap/gebruikers plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen. De vragen hebben betrekking op het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag, welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de Kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft 3 afzonderlijke kerkgebouwen verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Oorspronkelijk was dit de Vergadering van Gelovigen. Deze opereert in kleine zelfstandige units voor lokale gemeenten Heel basic, met de Bijbel als uitgangspunt. Er is een kleine afname in het ledenaantal, b.v. door migratie en het kiezen voor een andere kerk.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Vitaliteit	
Gemeenteleden	**80-100**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen	**60-70**
Diensten	**Iedere zondag**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd	**80-100 gemiddelde leeftijd 45 jaar**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Naast de kerkdiensten op zondag zijn er Bijbelstudies, Bijbellessen, biddiensten en de Meet en Eat 1x per maand op maandag, waar iedereen welkom is. Er komen daar standaard 100 bezoekers. (Stichting Dr. Jenny heeft een professionele vaatwasser geschonken.)

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Mede door Corona wordt er gekeken naar meer samenwerking met andere kerken, er is ook meer behoefte om samen te werken met de kerkgangers die kerken in de basisschool De Bosmark en met de Baptisten.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

Goed onder controle, er is een financiële buffer. De wens is om een keer nieuwe stoelen aan te schaffen en ook voor wat betreft de verlichting zijn er wensen.

CHRISTENGEMEENTE DINXPERLO | DINXPERLO

Naast religieuze invulling is het ook sterk maatschappelijk gericht. Het gebouw moet leven als functie voor heel Dinxperlo. Er word uitgegaan van de gedachte ”Wat gaat Dinxperlo missen als wij er niet meer zijn”. Als het antwoord daarop “niets” is, dan moeten we stoppen, zo geeft men aan. Binnen die gedachten wordt ook samengewerkt met de begrafenisondernemer.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?

- Eigen plek, onafhankelijk;
- Bevoorrecht;
- Alles is eigendom;
- Relatie met de plek zelf.

De vaste kosten worden gedekt door de vaste bijdrage van de leden en de verhuur van de oude kosterswoning.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?

Verduurzaming bijvoorbeeld, voor de betere verlichting. Wanneer in de toekomst meer samengewerkt zou worden met de 2 andere gemeenten, zou gekeken moeten worden naar hoe dit zich verhoudt tot de omvang van het kerkgebouw. Ondersteuning bij het onderhoud, door alles met vrijwilligers te doen zijn er lage kosten.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?

Zijn heel blij met de verbinding, doen veel aan narrow casting, willen graag nieuwe tools ontwikkelen om ook voor de jeugd te groeien. Willen graag samen werken, daar waar het maar kan met de omgeving.

Contact met de gemeente Aalten wordt als prettig ervaren. Het is belangrijk om minimaal 1x per jaar bij elkaar te blijven komen en in contact te blijven, geïnformeerd te blijven. Verder moeten we verbinding zoeken met de andere kerken en verenigingen om iets te bieden aan de jeugd van 12-20 jaar. Een soort Jeugdhonk. Dat is heel belangrijk.

En als risico’s?

Geen

CONCLUSIE

Oneliner: “De relatie met Jezus Christus als kernboodschap voor het leven van alle dag”

Lid van Monumentenwacht:	**n.v.t.**
Duurzaamheidsbeleid	**Nog niet**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**Nee, geen monument**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen?	**Het doel is om het gebouw te gebruiken voor de relatie met Jezus Christus in alle facetten.**

ACTIELIJST

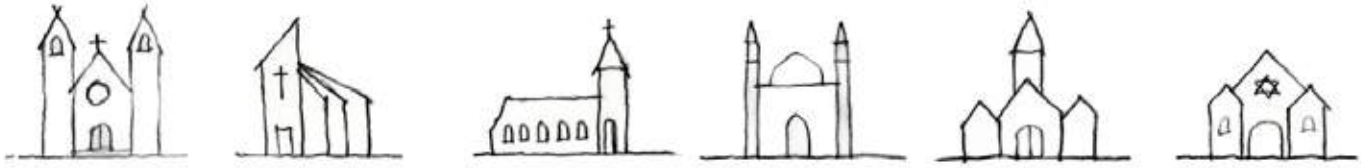
WAT	WIE	WANNEER
Er zijn geen directe acties nodig.		

Verslag naar Gemeente ter goedkeuring	17 november 2020
Verslag naar Kerkeigenaar/gebruiker	18 november 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

VOORMALIG NPB KERK | AALTEN

Naam Kerk	Voormalig NPB kerk
Naam Kerkelijke Gemeente	Herbestemd als twee woningen
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	xxxxxxxxxxx, xxxxxxxxxxxxx en xxxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de Stichting plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft 3 afzonderlijke kerken verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?
Deze kerk is niet meer in religieus gebruik.

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?
Het kleine zaalkerkje te Dinxperlo is gebouwd in 1949 voor de Nederlandse Protestanten Bond (NPB). De kerk is uitgevoerd in de stijl van het traditionalisme van de Delftse School. De voormalig NPB kerk is verbouwd en opnieuw ingedeeld als twee-onder-één kap waar de twee gezinnen in wonen.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Zoals huidig.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
De nieuwe eigenaren zijn enorm content met hun woning, een minpunt was dat ze niet meer mee konden denken over de inrichting, een positief punt is dat oude elementen bewaard zijn gebleven en bijvoorbeeld de pilaren en de teksten boven de deuren nog aanwezig zijn.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Er hebben zich in de aanloop weinig tot geen problemen voorgedaan, men is heel tevreden over de keuze van destijds om dit te doen De toren is opgenomen als gezamenlijk eigendom in beiden akten.

Er zijn wat praktische problemen, er is wat last van geluidsoverlast door de akoestiek in de tussenmuur waardoor men elkaar daar op dat punt kan horen.

VOORMALIG NPB KERK | AALTEN

De indeling had iets praktischer gekund maar heeft ook wel zijn charme. De dakramen boven zitten bijvoorbeeld dusdanig hoog dat ze niet te openen zijn zonder verhoging of trapje. De woningen zijn verder heel goed geïsoleerd, kortom beide echtparen zouden het zo weer doen. Het huis is bijna (op buiten na) onderhoudsvrij.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Hadden baat gehad bij een goed advies omtrent verzekeren, het pand was moeilijk te verzekeren als woonhuis.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
De belangstelling is fijn.

En als risico's?
Geen

CONCLUSIE

- Oneliner: "Als je de kans krijgt, gelijk doen!"

Is het bespreekbaar om de kerk beschikbaar te stellen voor andere gelovigen?	**Nvt**
Lid van Monumentenwacht:	
Beschermd gebouw:	**Karakteristiek**
Bijbestemming ja / nee	**Herbestemd**
Openstelling met nevengebruik	**Woningen**
Andere geloofsgenootschappen	**Nvt**

ACTIELIJST

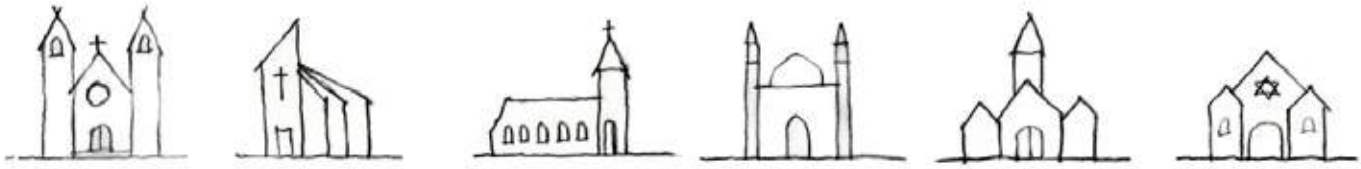
WAT	WIE	WANNEER

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Gemeente | 18 november 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar| 19 november 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

VRIJE BAPTISTEN | DINXPERLO

Naam Kerk	Geen eigen kerk, huren het Heurnse Kerkje
Naam Kerkelijke Gemeente	Vrije Baptisten Gemeente Dinxperlo
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	xxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de geloofsgemeenschap plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/ eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen.
Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft een aantal afzonderlijke kerken verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen. De Vrije Baptisten Gemeente Dinxperlo huurt sinds kort de kerk in de Heurne, voorheen kerkten zij in De Bron.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

Elke zondag wordt er bijeengekomen, in Coronatijd wordt niet gebruikt gemaakt van eigen lifestream maar wordt er samengewerkt met De Meiberg.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**80**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**80**
Diensten:	**1x per week**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**35-45 en 3 raadsleden**

Omdat we zelf geen livestream houden worden er door leden o.a. geluisterd naar livestreamdiensten van de Meiberg, Mozaiek 0318, Bram Kerkdienst.

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

- In de Bron is nu nog gehuisvest Stichting Jozua, zij houden zich bezig met interkerkelijk kinder- en tienerwerk.
- Verder is er een vrouwenclub, zij komen echter samen bij iemand thuis.
- Na Corona wordt het bidstond weer actief opgepakt.
- Voorlopig wordt er gehuurd in de Heurne voor ongeveer een periode van 3 jaar. Ondertussen zijn we op zoek naar een nieuwe locatie in Dinxperlo.
- Een andere activiteit van de Vrije Baptisten was het kerstmaal voor leden van de voedselbank voor Varseveld, Dinxperlo en Aalten. Deze verantwoording wordt nu overgenomen door de Stichting Jozua.

VRIJE BAPTISTEN | DINXPERLO

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Er wordt gezocht naar een kerkgebouw in Dinxperlo. Er is sprake van samenwerking met bijvoorbeeld de Christen gemeente Dinxperlo en de groep van gelovigen die nu kerken in Basischool de Bosmark.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Niet van toepassing.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Zien graag de toekomst met een eigen gebouw.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Meedenken over eigen gebouw.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
-

En als risico's?
-

CONCLUSIE

- Oneliner: "Kerk zijn voor iedereen"

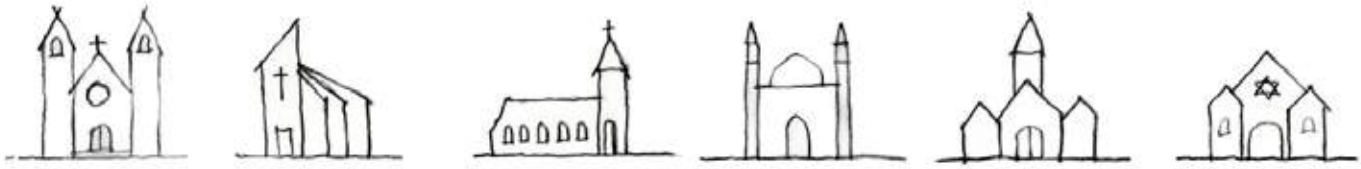
Is het bespreekbaar om de kerk beschikbaar te stellen voor andere gelovigen:	**Nvt**
Lid monumentenwacht:	**Nvt**
Beschermd gebouw:	**Nvt**
Bijbestemming ja / nee:	**Nvt**
Openstelling met nevengebruik:	**Nvt**

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Gemeente|18 november 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar |15 december 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

HEURNSE KERK | DE HEURNE

Naam Kerk	Heurnse Kerk Lage Heurnseweg 58, 7095 AV De Heurne.
Naam Kerkelijke Gemeente	Herbestemde kerk naar woonhuis (voormalig PG Dinxperlo)
Namens Gemeente	Ingrid Oonk en Ted Kok
Namens Eigenaar	xxxxxxxxxxxx
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Na het bewonderen van de schoonheid van het kerkje en de nieuwe meubels van xxxxxx, legt Ingrid uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving we middels de gesprekken tussen gemeenten en kerkelijke gemeenten willen we een link leggen. De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar, Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de Gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.

Korte geschiedenis

In 1908 werd de kerk voltooid en op 8 november ingewijd. De kerk is in 1995 uitgebreid met een consistorie. In de kerk is een orgel aanwezig van de firma L. van Dam en Zn. Dit orgel is oorspronkelijk gebouwd voor de Hervormde kerk in Hellendoorn, en in 1963 overgeplaatst naar de Heurnse kerk. In mei 2020 is de kerk overgedragen door de Protestante Gemeente Dinxperlo aan xxxxxxxxxxxx.

ONDERWERPEN

xxxxxxxxx is eigenaar van de kerk, de omliggende grond en de gebouwen die aansluiten aan de kerk. Het pand is onlangs aangewezen als gemeentelijk monument.

Hoe zie je de toekomst van dit kerkgebouw over 5 jaar?

xxxxxxxx is van plan om de achterzijde van de kerk te gaan bewonen. De voorzijde het zogenaamde kerkgedeelte blijft dan beschikbaar voor verhuur aan bv. verenigingen of koren tegen een kleine vergoeding. Op de langere termijn is de wens om er ook een kantoor te vestigen.

De akoestiek is heel goed in de kerk en leent zich daardoor ook voor concerten oid.

Het onderhoud van de kerk is onder controle, gezien de liefde voor erfgoed en het feit dat xxxxxx restauratiearchitect is lijkt het niet moeilijk voor te stellen dat hij de kerk tot in de puntjes en waar mogelijk in de oude staat terug wil brengen door restauratie.

HEURNSE KERK | DE HEURNE

Welke kansen zie je voor dit kerkenvisietraject, die door toedoen van dit proces wellicht ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden
Zie conclusie

Wat kan de Gemeente Aalten voor je betekenen.
Graag een bewijs van de toekenning als gemeentelijk monument in de vorm van een emaille schildje. Bekendheid genereren dat het kerkgedeelte nog te gebruiken is voor een passende invulling. Er is nog behoefte aan oud beeldmateriaal of tekeningen betreffende de inrichting.

CONCLUSIE

Er komen aanpassingen aan de achtergevel, zodat er meer licht komt (ivm woning). Er komt veel meer groen rondom het kerkgebouw. Start van de werkzaamheden is na de bouwvak. Haalbaarheidsonderzoek laten uitvoeren voor de voorzijde als basis van het monumentale deel.

Nu het pand een gemeentelijk monument is, kan er subsidie aangevraagd worden voor onderhoud en restauratie bij de gemeente Aalten. Er is al een historisch kleurenonderzoek uitgevoerd. Beleving wordt in stand gehouden door het gevoel voor symmetrie en hoogte te respecteren bij de restauratie. Als er voldoende budget is dan wil xxxxxx de oude houten kraaldelen terugbrengen.

ACTIELIJST

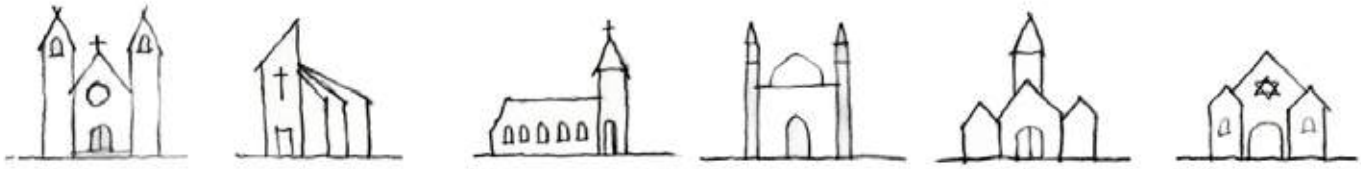
WAT	WIE	WANNEER
Emaille plaatje	Gemeente	Is toegezonden.

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Ingrid Oonk | 30 juli 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar |1 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

SINT JORISKERK | BREDEVOORT

Naam Kerk	St. Joriskerk, Markt 3, 7126 AZ Bredevoort
Naam Kerkelijke Gemeente	PKN Bredevoort
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	xxxxxxxx en xxxxx (beide diaken)
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Elza legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en gebruikers van kerken willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de Stichting plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de ker- ken- visie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft een aantal afzonderlijke kerken verder op herbe- stemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen. We bespreken vandaag het gebruik van de de St. Joriskerk, een niet alleen belangrijk gebouw vanwege de culturele historische rijkdom maar zeker in combinatie met het multifunctionele zalencentrum tegenover de kerk.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

De kerkdiensten zijn 1x per week op zondag, daarnaast de bijzondere diensten verspreid gedurende het kerkelijk jaar. En de rouw- en trouwdiensten vanuit de eigen gemeente.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Gemeenteleden:	**900 gemiddelde leeftijd 50+**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**50-100 gemiddel- de leeftijd 60+**
Diensten:	**Iedere zondag**
Vrijwilligers en gemiddelde leeftijd:	**30 gemiddelde leeftijd 60+**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Naast de reguliere kerkdiensten worden er in de winterperiode 1x per maand concerten georganiseerd, er worden lezingen gegeven en boekpresentaties gehouden. Ook wordt de kerk als repetitieruimte verhuurd aan een koor. De kerk is bij iedere plaatselijke festiviteit betrokken, van boekenmarkt tot kerstmarkt etc.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Het toekomstig gebruik zal niet veel afwijken van het huidig gebruik. Er wordt verkennend gekeken naar gezamenlijk gebruik van de kerk met de Rooms Katholieke gemeenschap.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

De laatste jaren is heel veel geïnvesteerd en verbouwd aan het Koppelhuis om hier een multifunctioneel gebouw van te maken. Ook is geïnvesteerd in een nieuw systeem t.b.v. de streaming en uitzending.

Het middenschip van de kerk is volledig flexibel voor indeling, de banken zijn verwijderd en men maakt nu gebruik van een flexibele inrichting van stoelen en tafels.

SINT JORISKERK | BREDEVOORT

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
De inkomsten van de PKN Bredevoort bestaan uit de bijdrage van de leden en de verhuur van panden en verpachten van gronden. In de toekomst zal ingeteerd worden op het eigen vermogen. Door de bezittingen van panden is de toekomst van de PKN niet in gevaar maar er zijn toch zorgen voor bijvoorbeeld een sluitende meerjarenbegroting.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Er is vanuit de PKN Bredevoort een behoefte aan samenwerking met andere kerkgenootschappen. Er leven dezelfde zorgen en uitdagingen en door samenwerking sta je er niet alleen voor bij het aanpakken van problemen.
Verder is er een behoefte aan meer inzicht en kennis met betrekking tot de verschillende nu nog onbenutte subsidies.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Goede invulling en verdeling van de programmering. Er is in Bredevoort al heel veel aanbod en de spoeling wordt dan dun. Voor invulling van een ander exploitatiemodel is meer kennis nodig van eventuele mogelijkheden.

En als risico's?
Geen

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:
Geen

CONCLUSIE

• Oneliner:
"Vol trots samen kunnen zijn vanuit woord en gebed, openstaand voor iedereen in een prachtige kerk."
"de St. Joriskerk, klaar voor de toekomst, een lust voor het oog"

Lid van Monumentenwacht?	**Ja**
Duurzaamheidsbeleid?	**Nee**
Ontvangt u nu subsidies voor het onderhoud?	**Nee**
Openstelling met nevengebruik of andere geloofsgenootschappen?	**Ja**

ACTIELIJST

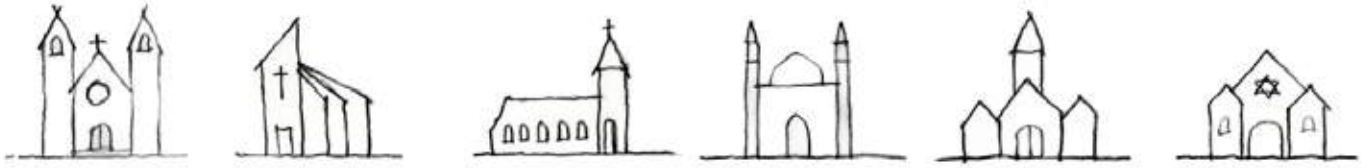
WAT	WIE	WANNEER
Subsidiemogelijk-heden SIM	Ingrid	2-12-2020

Verslag naar Gemeente ter goedkeuring |2 december 2020
Verslag naar kerkeigenaar ter goedkeuring |15 december 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

HEILIGE HART EN HEILIGE GEORGIUSKERK | BREDEVOORT

Naam Kerk	H. Hart en H. Georgius, Kerkstraat 16 , 7126 AM Bredevoort
Naam Kerkelijke Gemeente	R.K. Sint Ludger Parochie
Namens Gemeente	Ingrid Oonk, Ted Kok en Ivo van der Hoogte
Namens Eigenaar	Parochiebestuur St. Ludger
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar en de heer xxxxxxx voert gezien het grote aantal kerken onder het beheer van de Sint Ludger parochie meerdere gesprekken met alle 3 de gemeenten. De heer xxxxxxxx heeft moeite met het feit dat er ook nog een opnamen van het gebouw gemaakt wordt door het MAB, Ingrid legt uit waarom dit voor de Kerkenvisie toch van belang is.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er erediensten gehouden en hoeveel leden telt de gemeente?

De Sint Ludger staat voor de ongekend moeilijke opgave om zes van de negen kerken te moeten sluiten, hieronder valt ook de H. Georgiuskerk. Deze wordt uiterlijk 1 januari 2026 aan eredienst onttrokken, zo staat het in het Beleids- en Gebouwenplan van de St.-Ludgerparochie. De stellige verwachting is dat dit in medio 2021 al gebeurt.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Vitaliteit:	**Zeer matig, weinig initiatieven, sterke vergrijzing, weinig betrokkenheid van de huidige leden.**
Gemeenteleden:	**375**
Kerkbezoekers gemiddeld genomen:	**20 à 30**
Diensten:	**1x in de 14 dagen tot 31 dec 2020. Daarna geen vieringen meer door pastores.**

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt?

Gezien de op hand zijnde verkoop zijn er buiten de diensten weinig tot geen initiatieven.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?

Een lokale Brainstormgroep is opgericht om een plan te bedenken voor herbestemming. Uit deze groep is een plan naar voren gekomen om kerk her te bestemmen als Boekenkerk. Dit plan, in combinatie met een mogelijke ander initiatief, wordt op dit moment nader uitgewerkt met een exploitatieopzet. Een ander plan als Schutterijmuseum is eerder afgewezen.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?

Het Catharijne Convent heeft in opdracht van het Aartsbisdom Utrecht een inventarisatie van de kerkelijke kunst opgenomen. Dat is van belang voor de herbestemming van de kerkelijke kunst na verkoop. In dit rapport staan bindende adviezen voor de bestemming van deze kunst, in de gradaties 'in situ bewaren', 'hergebruik binnen de parochie' tot 'van belang voor de kerkelijke geschiedenis van Bredevoort en daar zo mogelijk een herbestemming geven'. Indien de laatste twee niet slagen, is er een centrale opslagruimte binnen de parochie.

H. HART EN H. GEORGIUSKERK | BREDEVOORT

De heer xxxxxxxxx is bereid om dit rapport te delen met de gemeente Aalten. Ontwikkeling van nieuwe plannen zijn bekend als BOEKENKERK, thans in combinatie met een andere herbestemming (Begeleiding bedrijven en instanties, Human Resource).

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Het parochiebestuur ziet deze kerk als moeilijk verkoopbaar en ondersteunt het plan rondom de Boekenkerk c.q. Human Resource van de initiatiefnemers. De pastorie is nu verhuurd als woning. Op de pastorie (van ouds een maatschappelijke bestemming) zit sinds kort een woonbestemming. Als deze ontwikkelingen geen doorgang kunnen vinden volgt een openbare verkoop.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Parochiebestuur hoopt op medewerking gemeente tot in redelijkheid met betrekking tot de plannen van de initiatiefnemers.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Fijn om een overzicht te verkrijgen van de situatie.
De ontwikkelingen rondom deze kerk wachten niet op een afgeronde Kerkenvisie.

En als risico's?
- Een afwachtende gemeente, hoewel dat voor Aalten niet geldt, zo is de ervaring.
- Veel tijd in diverse afspraken, MAB, COUP enz.
- Parochiebesturen zijn druk.

Vragen vanuit de Gemeente Aalten:
- Zijn de plannen van de initiatiefnemers al definitief? Nee, alleen oriënterend.
- Wat gebeurt er met de parochianen? Er vinden gesprekken plaats om de kleine geloofsgemeenschap in Bredevoort voort te laten bestaan, maar dan wel zo veel mogelijk in oecumenisch verband. Mensen gaan soms naar overige kerkgebouwen binnen de Ludgerparochie.
- De huurder blijft onder huurbescherming, onderzocht wordt of dit kan qua splitsing.

CONCLUSIE

- De St Ludger parochie biedt de kerk aan voor initiatief Boekenkerk c.q. Human Resource of anders voor openbare verkoop via een landelijk opererende makelaar. Andere optie is zoals in Renkum verkoop aan een stichting, maar dan onttrokken aan de eredienst.

Lid van Monumentenwacht:	**Ja**
Monument:	**GM**

ACTIELIJST

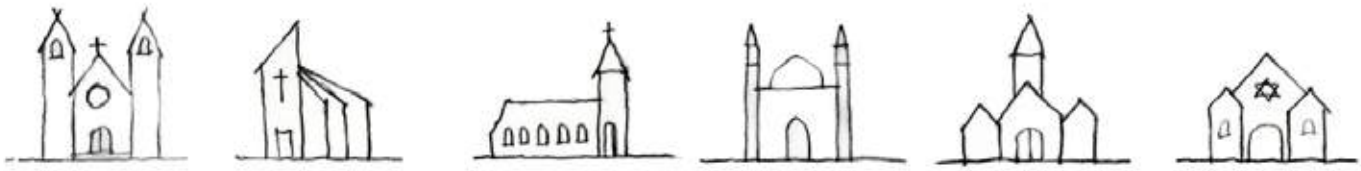
WAT	WIE	WANNEER
Delen rapport Catharijne Convent	De heer xxxxxx aan Ingrid Oonk	Maart 2020

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Ingrid Oonk | 30 juli 2020
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar | 2 september 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

KOPPELKERK | BREDEVOORT

Naam Kerk	Koppelkerk Koppelstraat 35 7126 AE Bredevoort
Namens Exploitant	xxxxxxxxxxx via ZOOM xxxxxxxxxxxxxxxxxx en xxxxxxx
Namens Gemeente	Ingrid Oonk en Marjon Lettink
Eigenaar	V.O.F. Bastion
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken tussen de gemeente en kerkelijke gemeenten willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de kerkelijke gemeente plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden. De gesprekspartners zijn geen vreemden voor elkaar.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt. Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases, in de volgende fase onderzoekt de TU Delft een aantal afzonderlijke kerken verder op herbestemmingsmogelijkheden. Om hiervoor in aanmerking te komen dient het initiatief van de eigenaar te komen.

ONDERWERPEN

Wie is de eigenaar van het hoofdgebouw en eventuele bijgebouwen juridisch/ economisch?
Eigenaar van de Koppelkerk en de buitenruimte is de VOF Bastion. Het Kerkgebouw wordt verhuurd aan de Stichting tegen een niet commercieel tarief. Dit is mogelijk omdat er rondom op het terrein nieuwe woningen zijn toegevoegd.

Is er recentelijk cultureel historisch onderzoek gedaan?
De kerk is in januari 2014 aangewezen als gemeentelijk monument. Daartoe is door het Gelders Genootschap een redengevende beschrijving opgesteld.

Wat was de meest recente bouwkundige opname (bv monumentenwacht of ander adviesbureau)?
Tijdens het gesprek niet bekend.

Hoe wordt de algemene staat van het kerkgebouw hierin omschreven?
De staat van het gebouw baart door een verzakkende zuidmuur zorgen. Om dit te ondervangen is een constructie onder de vloer geplaatst.

Beschikt de kerk over een meerjarenonderhoudsbegroting?
De opbrengsten van de niet commerciële huuropbrengsten komen in de onderhoudspot van de kerk.

Welke grote uitgaven verwachten jullie de komende drie jaar?
Er zijn plannen voor verduurzaming, niet alleen vanuit overtuiging maar ook om de energiekosten beter te kunnen beheersen. Er is onderzoek naar geluidsisolatie nodig en het buitenterrein wordt opnieuw ingericht. Niet alleen omdat een betere inrichting nodig is voor de vele buitenactiviteiten maar ook om een betere relatie met de buurt te ontwikkelen. De ideale situatie is half verhard half park, dus meer bomen en andere verharding.

KOPPELKERK | BREDEVOORT

Welke instandhoudingssubsidie ontvangen jullie?
Het betreft een gemeentelijk monument dus er kan onderhoudssubsidie en restauratiesubsidie bij de gemeente Aalten worden aangevraagd.

Hoe zien jullie de toekomst van jullie onderneming over 5 jaar?
Door CORONA onzeker, de opbrengsten van de entreegelden zijn niet kostendekkend. De avondprogrammering zorgt voor een groot deel van de inkomsten. In plaats van 150 tickets kunnen er nu maar 42 verkocht worden.
Om ook via livestreaming te programmeren is een extra investering nodig voor onder andere de benodigde apparatuur. Er worden kunstlessen gegeven en Vit ART geeft trainingen.

Ook doordat de boekenmarkten niet door kunnen gaan worden inkomsten gemist.

Er is veel animo voor de online colleges die aangeboden worden sinds CORONA, ook wordt getracht de zakelijk markt aan te boren voor symposia e.d.

Er is een grote behoefte om lokale scholieren meer te betrekken bij de programmering rondom cultuureducatie. Tot nog toe is het niet gelukt om dit succesvol op te zetten. Mogelijke samenwerking met SCEDA wordt als kans ervaren. Alhoewel de voorkeur blijft voor het opnemen in een basislesprogramma. Marjon probeert alsnog verbindingen te initiëren of te verbeteren.

Ook de verbinding met het voortgezet onderwijs is hierin een belangrijk aandachtspunt. Wellicht dat het voortgezet onderwijs ook kan aansluiten bij de volgende bijeenkomst van Sceda waarbij onderwijs en cultuurpartners bij elkaar komen.

Wat gaat er goed?
De laatste drie jaar was er een enorme groei in de toeloop van bezoekers uit een grotere regio. De bredere ontwikkelingen in Bredevoort dragen hier aan bij. Het nieuwe hotel biedt ook een beter perspectief voor het toeristisch draagvlak. Bredevoort had last van een wat stoffig imago, maar door de laatste ontwikkelingen groeit de toekomstverwachting. De Achterhoek is onder andere afhankelijk van het toerisme. De avontuurzoeker en de inzichtzoeker bleven achter in het aanbod. Hier wordt bij de Koppelkerk wel invulling gegeven, dit zou mede het succes van de programmering verklaren.

Wat zijn de grootste zorgen?
Mede door CORONA komen de financiën erg onder druk te staan. Ook binnen de Culturele Sector zijn het bestuur en de beide ook-voorzitters er van overtuigd dat men de eigen broek op moet kunnen houden. Er heerst een gezonde ondernemersgeest. Een extra zorg is wel de eigenaarsconstructie. Hoe zullen de poppetjes zich in de toekomst ontwikkelen. De organisatie is afhankelijk van hun beleid en besluitvorming. De onderbouwing van een toekomstperspectief komt nu naar voren.

Welke kansen zien jullie voor dit kerkenvisietraject, die door toedoen van dit proces wellicht ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden?
Niets is dommer dan gedachtenloosheid, een dergelijk initiatief leidt tot een grotere bewustwording en heel veel stakeholders.

Wat kan de gemeente Aalten voor jullie betekenen?
Het zou fijn zijn als er rekening gehouden kan worden bij het kiezen van bestemmingen. Dat er aan verruiming kan worden gedacht. Bovendien is men op zoek naar Koppelkansen die bij wellicht bij de gemeente eerder bekend zijn en gedeeld/benut kunnen worden.
Er is veel behoefte aan samenwerking met de scholen, vooral de middelbare scholen worden als Cultuurarm ervaren. Tot nog toe is het niet gelukt om de scholen aan te laten haken. Het zou fijn zijn als SCEDA betrokken kan worden ook voor het maatschappelijk belang.
Marjon ziet ook mogelijkheden in samenwerking bij programmering speciaal voor ouderen. xxxxx ziet daar groeimogelijkheden. Aalten staat bekend als een dementievriendelijke gemeente. Ook diverse zorginstellingen hebben behoefte en vraag naar invulling. Marjon en WMO collega pakken dit op.

Vitaliteit:

Bestuursleden	**3 bestuursleden en 2 ook directeuren**
Bezoekers gemiddeld genomen	**22500 per jaar**
Openstelling	**3 dagen per week overig incidenteel**
Vrijwilligers (actieve gemeenteleden)	**70, gemiddelde leeftijd 60 jaar.**

Verder belangrijk om te vermelden dat er 2000 belangstellenden zijn voor de Nieuwsbrief.

KOPPELKERK | BREDEVOORT

Iedereen is welkom, het is laagdrempelig. Er is een vrijwwilligersstop op de algemene functies, er is veel belangstelling. De vrijwilligers hebben gratis toegang tot alle evenementen. Buitenevenementen hebben een groot deel van de bezoekers (11000) bezorgd.

Er is geen vaste programmering/expositie. Veel werk voor de educatie gaat zitten in het continue nieuwe pakketten/ lesmateriaal maken. Er is behoefte aan meer kennis over fondsenwerving/subsidiemogelijkheden.

Vraag van Marjon.
Zijn er nog objecten die de bijzondere aandacht verdienen?

Er zijn geen bijzondere objecten achtergebleven, wel is er wat story-telling betreft een bijzondere Vleermuis. Deze heeft de naam gekregen Bram Stalker en heeft de gemoederen aardig bezig gehouden met zijn aanwezigheid binnen.

Marketing.
Aandacht voor het stemmen op de Parels van de Achterhoek!

Kwetsbare organisatie.
Mw. xxxx merkt op dat de organisatie uitermate kwetsbaar is door de grote hoeveelheid vrijwilligers. Ook sleutelposities worden bekleed door “kwetsbare zielen”. Deze mensen moeten vakkundig begeleid worden. Deze mensen zijn bijzonder gevoelig voor overprikkeling en vragen veel aandacht. Vanuit de organisatie wordt er veel aandacht aan besteed. Maar soms gebeurt er toch wat onregelmatigs of mensen komen door de Sociale dienst onder druk
te staan omdat hun werkzaamheden botsen met hun beschikbaarheid. Marjon zal het signaal doorgeven aan de collega die zich bezig houdt met de uitvoering van de participatiewet. Het is belangrijk om stabiliteit te creëren voor de betrokkenen.
Op de vraag van Ingrid aan xxxxx of ze verwacht had dat het coachen zo veel tijd vraagt antwoord xxxxx dat ze dit graag doet. Ze vindt het een enorme verrijking om zinvol bezig te zijn. Er is hier een hele andere dynamiek door de bewus-te keuzes van enorm gedreven en bevlogen mensen om onbezoldigd werk te verrichten. Dit geeft meer openheid en diepgang dan in normale werkrelaties.

CONCLUSIE

Oneliner: “ Koppelkerk is de plek waar iedereen zich zo vrij voelt om te zijn wie hij of zij is.”
‘Koppelkerk is nodig’

ACTIELIJST

WAT	WIE	WANNEER
Onderzoeken mogelijkheden SAEDA	Marjon	
Signaal afgeving inzake stabiliteit situatie vrijwilligers aan beleidsambtenaar participatie	Marjon	
Promoten online stemmen op Parel van de Achterhoek	Iedereen	*nu*

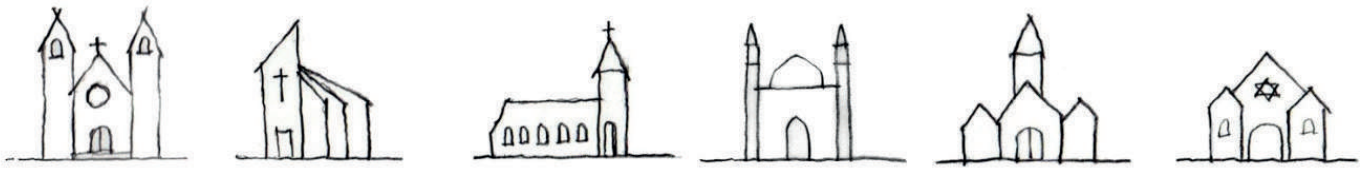
Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Ingrid Oonk/ Marjon Lettink
28 juli 2020

Verslag ter goedkeuring verstuurd naar Kerkeigenaar/ gebruikers
30 juli 2020

WIJ DOET 'T SAMEN!

VERSLAG KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

FATIH MOSKEE | AALTEN

Naam Kerk	Turkse Moskee
Naam Religieuze Gemeente	Islamitische gemeente Fatih Cami
Namens Gemeente	Ingrid Oonk
Namens Eigenaar	De voorzitter xxxxxxx en xxxxxx, zijn zoon
Namens COUP	Elza van Liere

VOORSTELRONDE

Bij ons bezoek aan de Moskee bleek deze in de regel open te zijn voor bezoekers, die al dan niet deel kunnen nemen aan het gebed. Middels een camerasysteem krijgt men melding dat er bezoekers zijn. Ook de Imam is meestal aanwezig in het gebouw. We werden hartelijk welkom geheten in de Moskee door de heer xxxxxxx. Zijn zoon en de Imam schoven later ook aan.

Ingrid legt uit waarom we hier zijn en hoe de kerkenvisie tot stand zal komen. Kerken, synagogen en moskeeën zijn bepalend in de omgeving. Via de gesprekken, tussen de gemeente en gebruikers van religieuze gebouwen, willen we contact met elkaar leggen. Dat is het belangrijkste doel van de kerkenvisie. Als er dan ontwikkelingen met het gebouw of de religieuze gemeenschap plaats gaan vinden, weten we elkaar snel te vinden.

Elza legt uit dat COUP gevraagd is om de gesprekken te leiden tussen de gemeente Aalten en de kerkelijke gemeenten/eigenaren van de kerkgebouwen en we deze gesprekken voeren aan de hand van een aantal vragen die betrekking hebben over het gebruik en de conditie van de gebouwen, de energie rondom de kerk en de toekomstverwachtingen. Dit gesprek wordt weergegeven in een verslag welke door alle partijen wordt nagelezen en geaccordeerd voor het openbaar wordt.

Er zijn binnen de kerkenvisie verschillende fases. De TU Delft kijkt naar de herbestemmingsmogelijkheden van verschillende kerkgebouwen en ontwikkelt een methode om tot een goede (her)bestemming te komen.

ONDERWERPEN

Wanneer worden er gebedsdiensten gehouden?

De gemeenschap huurde vroeger de bovenruimte van het stationsgebouw in Aalten, maar heeft daarna de voormalige kleuterschool van de Katholieke kerk overgenomen. Er wordt 5 x per dag een gebedsdienst gehouden op de aangegeven tijden en de Moskee is altijd open tussen het eerste en het laatste gebed om met elkaar te praten en gezellig koffie te drinken. Elke dag, met uitzondering van de dinsdag, want dat is nl de vrije dag van de Imam.

De Islamistische gemeente wil heel graag meer Nederlandse gasten ontvangen om zo beter kennis met elkaar te kunnen maken en de vooroordelen wegnemen.

Hoe gaat het met uw gemeente?

Vitaliteit

Leden	40

Kerbezoekers gemiddeld

Diensten	Elke dag 5x

Vrijwillergers

Gemiddelde leeftijd?

40 jaar, er zijn ook kinderen en een paar ouderen (veel gepensioneerde leden van Turkse afkomst verblijven een deel van het jaar in Turkije).

Hoe wordt uw kerkgebouw nu gebruikt naast de erediensten?

Het gebouw is altijd geopend tussen het eerste en het laatste gebed m.u.v. de dinsdag.Er komen groepen samen; 10-16 jarigen, 18-25 jarigen en de mannen 25+, daarnaast

uiteraard de vrouwen die geregeld samenkomen in het gebouw. Men gebruikt het gebouw als gezamenlijke huiskamer. Jaarlijkse braderie, kijken naar voetbalwedstrijden met elkaar, het gebruik is voor zowel de eigen gemeenschap als ook voor het organiseren van evenementen geschikt.

En hoe ziet u het toekomstig gebruik?
Het achterste deel van het gebouw is in minder goede staat dan het deel dat aan de straatzijde ligt. Het zal in de toekomst verbouwd moeten worden, of gesloopt met vervangende nieuwbouw. Daar is de gemeenschap al in gedachten mee bezig. Op het voorste deel van het gebouw zijn 42 zonnepanelen geïnstalleerd, om te verduurzamen.

Voldoet het gebouw op goede wijze aan de eisen van het huidige en toekomstige gebruik?
Ja, het voldoet op dit moment. Het schilderwerk is slecht, er zijn wat problemen met een erg grote boom van de buurman en er zijn plannen voor sloop/nieuwbouw van het achterste deel. Veel mensen komen naar de moskee toe met de fiets of te voet. Auto's die komen b.v. van mensen uit Ulft en Winterswijk, waarvoor het logistiek makkelijker is om in Aalten te komen bidden. Dan kan er goed geparkeerd worden in de omgeving van de Moskee. Er is goed contact met de buurt. Alleen de boom aan de achterzijde brengt wat zorgen met zich mee.

Wat ziet u als positief aspect en/of wellicht als bedreiging bij het eigenaar zijn van dit gebouw?
Bedreiging dan toch alleen vanaf de buitenkant door de grote boom, verder fijn om een eigen plek te hebben waar men bij elkaar kan komen en waar vanuit verbinding met anderen gevonden kan worden.

Waarin zou u wellicht ondersteuning kunnen gebruiken?
Als de gemeenschap zo ver is dat er over wordt gegaan tot ver- of nieuwbouw, is een tijdelijk onderkomen nodig waar zij de gebeden in elk geval voort kunnen zetten, als ze daadwerkelijk met de nieuwbouw aan de slag gaan. Er is veel contact tussen de gemeenschap en de wijkagent xxxxxx. Als er problemen zijn met bijvoorbeeld jonge-ren dan is hij gelijk ter plaatse of hij neemt het initiatief als iemand onheus bejegend wordt. Het contact met hem wordt als goed ervaren.

Wat ziet u als kansen bij het opstellen van een kerkenvisie door de gemeente, met alle betrokkenen?
Goed initiatief dat ook bij kan dragen aan de integratie. Voor de Corona kwamen alle scholieren regelmatig op visite. Naast de basisscholen en de onderbouw van de middelbare scholen is het ook belangrijk om de bovenbouw op bezoek te krijgen, vanuit die leeftijdsgroep is nog veel relatiebeheer noodzakelijk om de integratie te bevorderen.

En als risico's?
Geen

CONCLUSIE

Oneliner: "Multiculturele samenleving!"

Is het bespreekbaar om de kerk beschikbaar te stellen voor andere gelovigen?	**Jazeker!**
Lid van Monumentenwacht:	**N.V.T.**
Heeft u een beschermd gebouw? RM GM of Karakteristiek	**N.V.T.**
Bij bestemming mogelijk	**Ja**

Zo ja, welke?
Wordt al gebruikt als buurthuis/gezamenlijke woonkamer functie.

Openstelling met nevengebruik anderen?
Multicultureel het liefst voor alle activiteiten, wat betreft de religieuze inrichting van verschillende geloven is dat een uitdaging.

ACTIELIJST

WAT	WIE	WANNEER
Contactpersoon per heden is doorgegeven.	Elza verwerkt de gegevens in haar lijst.	Per heden

Verslag naar Gemeente | 10 november 2021
Verslag naar Kerkeigenaar |15 november 2021

Op verzoek van OHK groep is dit document als bijlage bij het gespreksverslag opgenomen.

‘De Oude Helenakerk: een rijk bezit’

Om de kerkenraad een alternatief te bieden over de toekomst van de Oude Helenakerk (OHK) en omdat we het belangrijk vinden dat de OHK, ‘Parel in ons dorp’, behouden blijft voor de Protestantse Gemeente Aalten(PGA), hebben we voor u als lezer van KerkVenster onze ideeën op papier gezet. In de komende tijd zullen namelijk belangrijke beslissingen door de kerkenraad genomen worden, waarbij u als gemeenteleden ook nog zult worden gehoord.

Met grote passie en inzet is de OHK-groep sinds november 2017 aan het werk geweest om de plannen tot behoud van de Oude Helenakerk en Elim door de PGA vorm te geven.

Wij zijn uitgegaan van het kerkenraadsbesluit van 21 april 2016 “onderzoek de mogelijkheden voor het overdragen van de Oude Helenakerk en Elim in één of andere beheersvorm zodanig dat medegebruik door de Protestantse Gemeente Aalten in de toekomst gewaarborgd blijft.”

Ook de werkgroep van kerkrentmeesters laat door middel van een publicatie in KerkVenster van 26 januari 2018 weten dat “wanneer zich andere goede initiatieven voordoen die voldoen binnen de kaders van onze opdracht ” dat zij die naar behoren zullen onderzoeken. Op deze basis en met een overlegmandaat van het kerkbestuur heeft de OHK-groep haar werkzaamheden gestart.

Doelstelling OHK-groep

De OHK-groep is voor behoud door PGA van de Oude Helenakerk en van Elim. Beheer en exploitatie van beide gebouwen worden ondergebracht in een eigen lokale stichting. Daarbij is de realisatie van een Jeugdhonk in Elim een speerpunt.
De Oude Helenakerk dient een centrum van ontmoeting, bezinning, inspiratie en cultuur te zijn.

Behoud

De OHK-groep heeft plannen ontwikkeld t.b.v. de multifunctionaliteit van het interieur van de kerk (o.a. het bankenplan). Wij zijn er van overtuigd dat door deze aanpassing het kerkgebouw met behoud van de schoonheid van het interieur behouden blijft. Eén van de plannen is het kerkgebouw zo goed als mogelijk energie neutraal te maken. Dat betekent voor de toekomstige generaties een grote lastenvermindering.

Op Elim kunnen zonnepanelen op de zuidzijde van het dak geplaatst worden. In combinatie met warmtepompen kunnen kerk en Elim wellicht geheel energie neutraal gemaakt worden.

Ook wat betreft Elim hebben wij goede plannen gemaakt. Daarbij is een belangrijk punt de realisatie van een JEUGDHONK (ontmoetingsruimte) in Elim.
Zoals op de gemeenteavond, gehouden in februari 2018 in Elim, is aangegeven door de voorzitter van Stichting Oude Gelderse Kerken(SOGK) moet de kerk bij eventuele overname

door SOGK voorzien worden van toiletten, garderobe, keuken en aangepast bankenplan. Elim wordt daarbij niet overgenomen. Tevens zal bij overdracht van de kerk aan de SOGK een financiële bijdrage voor toekomstig onderhoud moeten worden geleverd.
Wij zijn van mening dat het karakter van de kerk te veel wordt aangetast en het aantal zitplaatsen aanzienlijk verminderd wordt. Wij zien dit als kapitaalvernietiging en tevens dat PGA geen regie meer heeft over het kerkgebouw! Daarom wijzen wij overdracht van eigendom aan SOGK af.

Lokale stichting voor beheer en exploitatie

Om een breder gebruik van kerk en Elim mogelijk te maken gaan wij ervan uit dat beheer en exploitatie van de gebouwen ondergebracht wordt in een eigen lokale stichting. Deze plaatselijke stichting gaat er voor zorgen dat de kosten voor de instandhouding van het monumentale kerkgebouw niet alleen voor rekening komen van de PGA, maar dat die breed gedragen worden door heel de Aaltense gemeenschap. Het financiële risico ligt niet meer alleen bij onze kerk. Als een breder gebruik van het kerkgebouw voor de dorpsgemeenschap mogelijk wordt gemaakt, dan mag je ook op de dorpsgemeenschap een beroep doen om zich in te zetten voor de instandhouding van de Oude Helenakerk.

Rijk bezit

De Oude Helenakerk in Aalten is religieus erfgoed met monumentale waarde. Tevens is het een centrale plek in ons dorp waar mensen iets voelen bij dit gebouw, mensen willen daar naar binnen kunnen, het feit dat er kerkdiensten gehouden worden, dat er gebeden, gerouwd en getrouwd wordt, geeft een extra betekenislaag aan dit gebouw. De suppoosten van de Oude Helenakerk weten maar al te goed hoe haar toeristische bezoekers dat zo ervaren.

Met de woorden van Jacobine Gelderloos (Sporen van God in het Dorp) ” *het kerkgebouw is niet alleen een middel, maar ook een doel, een plek in stand te houden die zich onttrekt aan de regels van efficiency van de vaak jachtige samenleving, want die enorme honger bestaat”.*

De OHK-groep heeft haar plannen gepresenteerd op 23 mei 2018 aan de kerkrentmeesters en op 24 januari 2019 aan de kleine kerkenraad. De eerlijkheid gebiedt te schrijven dat het intussen duidelijk wordt dat het kerkbestuur en de OHK-groep een fundamenteel verschil van visie en uitvoering hebben.
Daar waar de ene partij de erfenis van de Oude Helenakerk als een last ziet, ervaart de andere partij die erfenis als een levend symbool vanuit het verleden en met een opdracht naar de toekomst in Aalten. Overdracht aan SOGK van dit kerkgebouw zou een breuk betekenen in een eeuwenlange relatie met gelovigen in Aalten

Exploitatieplan

Onze groep heeft een opzet voor een exploitatieplan gemaakt met evenementen in kerk en Elim, o.a. muziek, toneel, lezingen, exposities etc. Daarbij zoeken we samenwerking met het Aaltens Onderduikmuseum, de synagoge, de VVV en SAP. Financiële onderbouwing zal zo nodig verder worden uitgewerkt.

Weloverwogen besluit.

De Oude Helenakerk voor toekomstige generaties te vernieuwen vraagt om een weloverwogen besluit om het kerkgebouw in bezit te houden door PGA.
Wij zien de Oude Helenakerk en Elim in het centrum van Aalten als **de plek** waar religieus leven zichtbaar is en blijft in al haar veelkleurigheid te midden van de Aaltense samenleving.

Onze plannen zijn tot stand gekomen in overleg met / informatie en deskundigheid van diverse instanties zoals Monumentenzorg, burgerlijke gemeente, Aaltense ondernemers, ErfgoedAcademie, Dorpskerkenbeweging, kerkenbeurs en het volgen van studiedagen.

Samenvattend hanteren wij het volgend model waarbij de OHK en Elim onlosmakelijk met elkaar verbonden blijven:

- Oprichten van Lokale Stichting voor beheer en exploitatie naast de Stichting Restauratiefonds om gelden lokaal te houden.
- Herinrichting van het kerkgebouw met o.a. stiltehoek, egaliseren van het Koor en aanpassing bankenplan (21e eeuw-proof)
- Aanpassingen van Elim i.v.m. exploitatiemogelijkheden
- Jongeren in het centrum van Aalten in het vernieuwde JEUGDHONK van Elim
- Energieduurzame oplossingen realiseren (o.a. zonnepanelen)
- Een gedegen exploitatieplan waarbij eventuele overwinst weer naar de PGA gaat

Wij vinden het van groot belang dat de zeggenschap over de Oude Helenakerk en Elim daarom bij PGA blijft, maar tevens in dienst wordt gesteld voor de gehele Aaltense samenleving.

Daarom hopen we dat ons plan een kans krijgt en open in brede kring besproken zal worden.

De OHK-groep bestaat uit de volgende leden:

, voorzitter; secretaris; ; ; en (beiden namens de Stichting Restauratiefonds Oude Helenakerk); ; en .

RED DE OUDE HELENAKERK

Bericht van de OHK-Groep

AAN IEDEREEN DIE DE OUDE HELENAKERK IN AALTEN EEN WARM HART TOEDRAAGT

De OHK-groep luidt de noodklok. Wij zijn geschrokken van de publicatie in KerkVenster (12 juni) en de uitspraak van de voorzitter van de kerkenraad over eigendomsoverdracht van de Oude Helenakerk aan de Stichting Oude Gelderse Kerken (de Gelderlander, 15 juni). In onderstaand artikel, dat niet is geplaatst door de redactie van KerkVenster, leggen wij uit waarom wij aan de bel trekken.

Het huidige kerkbestuur lijkt af te stevenen op overdracht van eigendom van de OHK aan de SOGK of een plaatselijke stichting. Het kerkbestuur wil zo “de volgende generatie (financieel) ontzorgen’’ en de jeugd van de Protestantse Gemeente Aalten (PGA) een nieuw thuis geven. In beide gevallen betekent overdracht dat de Oude Helenakerk – ook wel,,een hoop oude stenen’’ genoemd - wordt afgestaan. In statuten moet het gebruik van het kerkgebouw, voor bijvoorbeeld religieuze bijeenkomsten, worden vastgelegd. En niet ondenkbaar is dat vanwege het snel teruglopend ledental van de PGA verkoop van Elim zal volgen.

ONZE GRIEVEN:

- De Zuiderkerk als kerk van de toekomst ontwikkelen is niet voldoende onderbouwd gepresenteerd aan de gemeente met een duidelijke financiële afweging van de kosten tussen de Oude Helenakerk en de Zuiderkerk.
- Het kerkbestuur houdt tegengeluiden onder de pet en misleidt daarmee de gemeente door het interpreteren van de opdracht tot “onderzoek naar een of andere beheersvorm ...” om te zetten naar eigendoms-overdracht van de OHK.

JEUGD

Het kerkbestuur is namelijk voornemens de Zuiderkerk te ontwikkelen tot kerk van de toekomst. Tot onze verbazing lazen wij in KerkVenster dat de kosterswoning van de Zuiderkerk het nieuwe jeugdhonk van de PGA wordt. De gemeente wordt echter hierover achteraf geïnformeerd.

De OHK-groep wenst dit alles anders. Wij dienden, samen voorbereid met de jeugdwerkleiders van PGA, eerder al (mei 2018) een plan in om de jeugd een centrale plek in Aalten te geven, namelijk in Elim, in het hart van ons dorp. Onderzoek van Figulus heeft uitgewezen dat de jeugd een plek in het centrum wenst. Helaas is dit plan nooit onderwerp van gesprek geworden met het kerkbestuur. De gemaakte voorstellen liggen waarschijnlijk in een lade van een archiefkast.

Dezelfde jeugd en jongvolwassenen staan centraal in de plannen van de kerkenraad om de Oude Helenakerk af te staan. Want volgens de kerkenraad, zou jong Aalten geen binding hebben met het meest waardevolle gebouw in het dorp. Maar mag en kan de jeugd in de toekomst niet zelf verantwoordelijkheid dragen?

ANDERE BEHEERSVORM

Sinds september 2019 voert de kerkenraad gesprekken met de SOGK over (mogelijke) overname van eigendom van het kerkgebouw. In de ogen van de OHK-groep hebben de kerkrentmeesters gemakshalve gekozen voor één optie: SOGK. En dat terwijl de opdracht aan de kerkrentmeesters was om ,,een of andere beheersvorm voor de Oude Helenakerk te onderzoeken’’. Wij vinden dat die opdracht (het zoeken naar een andere beheersvorm) oneigenlijk is geïnterpreteerd door de kerkrentmeesters en is omgezet in overdracht van eigendom. Daarbij heeft het kerkbestuur zich te weinig rekenschap gegeven van opvattingen die in de gemeente leven.

De OHK-Groep zet zich sinds december 2017 in, om de Oude Helenakerk en Elim in eigendom te behouden door de Protestantse Gemeente Aalten.

De OHK-groep strijdt om de Oude Helenakerk en Elim in eigendom te houden door PGA. Een plaatselijke stichting moet in onze plannen verantwoordelijk worden voor het beheer en de exploitatie van het kerkgebouw en Elim, in samenwerking met het al meer dan 30 jaar bestaande Restauratiefonds. Het doel is om de 'Parel van Aalten' nieuw leven in te blazen als "Open Kerk". Hier moet bezinning en cultuur in een aangepast interieur een plek krijgen.

Onze plannen konden op lovende reacties rekenen. "Prachtige plannen!" "Dank voor jullie grote inzet! ". Ondanks deze vleiende woorden, onder meer gekregen van de voorzitter van de kerkenraad, is het alleen maar bij woorden gebleven en is toegezegde samenwerking tussen de kerkrentmeesters en de OHK-groep nooit gerealiseerd. Typerend was de uitspraak van een van hen: "Denk erom, wat jullie ook doen, wat voor plannen jullie ook maken, de Zuiderkerk is de kerk van de toekomst! De Oude Helena mag daar geen concurrent van worden." Daarmee werd de deur voor dialoog direct dichtgeslagen.

De kerkenraad heeft de OHK-groep geen podium geboden haar plannen aan de kerkelijke gemeente te presenteren. Stelselmatig is de OHK-groep afgeserveerd, ondanks de schijnbare vriendelijkheid waarmee we kort mocht optreden tijdens een bijeenkomst van de kleine- en grote kerkenraadsvergadering in januari en mei 2019.

De gemeenteavond in mei 2019 werd een schijnvertoning. Mondelinge en later gestuurde schriftelijke vragen, waarin (zeer) kritische vragen zijn gesteld over de door de kerkenraad ingeslagen route, zijn verhullend dan wel helemaal niet beantwoord. Het kerkbestuur lijkt maar één plan voor ogen te hebben en niet bereid te zijn tot aanpassing daarvan.

De OHK-groep wordt ondertussen verweten "verdeeldheid" te zaaien. Wanneer hiermee een kritische houding van kerkleden wordt bedoeld jegens het kerkbestuur, dan is dit correct en zelfs wenselijk. Monomaan denken past niet in een kerkelijke gemeente. Democratie in een kerkenraad en het ontwikkelen van een visie samen met kerkleden staan kennelijk op gespannen voet.

WAT KUNT U ALS SYMPATHISANT DOEN?

- Teken de online petitie voor 'Red de Oude Helenakerk' op **petities.nl** of scan de onderstaande QR code
- Per persoon de petitie tekenen a.u.b.
- Deel dit bericht met gelijkgestemden in uw kennissenkring en spoor anderen aan ook de petitie te ondertekenen.

https://reddeoudehelenakerk.petities.nl/

DE OUDE HELENA EN DE CENTEN

Alles wijst erop dat het kerkbestuur doorgaat op de door haar ingeslagen weg: Voor de Oosterkerk zou een koper zijn, in de Zuiderkerk wordt vol geïnvesteerd.

Volgens ons zullen de gesprekken tussen de kerkenraad en de SOGK feitelijk leiden tot het weggeven van de Oude Helenakerk. Voor een symbolische euro wordt het gebouw van de hand gedaan, en kan de kerkelijke gemeente de ruimte terughuren om hier kerkdiensten of andere religieuze vieringen in te houden. SOGK wil pas het kerkgebouw overnemen als deze multifunctioneel is gemaakt en dat de ruimte niet alleen voor kerkdiensten geschikt is. Kosten die echter volledig op rekening van de kerkelijke gemeenschap komen. Overdracht van het kerkgebouw levert de kerkgemeente dus geen financieel voordeel op, sterker nog, PGA zal eerst moeten investeren in een gebouw dat het daarna afstoot.

De OHK-groep wijst erop dat het onderhoud en de restauraties (aanzienlijke bedragen) van de afgelopen jaren aan de Oude Helenakerk niet voor rekening zijn gekomen van de PGA. Deze zijn bekostigd middels rijkssubsidie, welstandssubsidie en het Restauratiefonds. Hoe anders zit dit bij het onderhoud en beheer van de Zuiderkerk, die in zijn geheel drukken op de begroting van de PGA. Begrotingen zijn zelfs aanzienlijk overschreden. Investeringen, zoals de recente aankoop van de pastorie (circa €230.000) en de aanpassing van de kosterswoning (waarde ca.€250.000) tot jeugdgebouw, zal de gemeente ook moeten betalen. Kortom, de Zuiderkerk kost geld, de Oude Helena drukt nauwelijks op het kasboekje van de kerkgemeente.

Strijd met ons om de Oude Helenakerk, christelijk lokaal erfgoed dat eeuwenlang door generaties is opgebouwd en gekoesterd, in eigen handen te houden!

WE LUIDEN DE NOODKLOK. HELP ONS OM DE KERKENRAAD OP ANDERE GEDACHTEN TE BRENGEN EN TEKEN DE PETITIE TOT HET REDDEN VAN DIT PRACHTIGE KERKGEBOUW VOOR NIET ALLEEN DE PROTESTANTSE GEMEENTE AALTEN, MAAR VOOR DE HELE AALTENSE GEMEENSCHAP!

de OHK-groep
reddeoudehelenakerk@gmail.com

https://reddeoudehelenakerk.petities.nl

Toelichting ten behoeve van de beeldvormende bijeenkomst gemeenteraad op 4 januari 2022.

Begin december hebben wij via mevr. Ingrid Oonk de stukken ontvangen behorende bij de Kerkenvisie.

Graag wil ik van de gelegenheid gebruik maken om de Gemeente Aalten te bedanken voor de tijd en energie die gestoken is in het hele project.

Ook de PGA heeft te maken met teruggang in kerkbezoek en dalend ledental.

Uit het gespreksverslag met COUP blijkt dat wij als eigenaar van de gebouwen al heel lang bezig zijn met een toekomstvisie voor onze kerken.

De kerkenraad heeft in 2016 besloten dat de Oosterkerk verkocht zou worden, De Oude Helenakerk in één of andere stichtingsvorm zou moeten worden ondergebracht en dat de Zuiderkerk op dat moment in eigendom zou blijven.

Inmiddels zijn we verder in de tijd en is de actuele situatie dat de Oosterkerk per 1 juli 2021 verkocht is voor hergebruik (zorgappartementen). Naar onze mening een prachtige herbestemming. In mei 2019 heeft de kerkenraad beslist dat overdracht van de Oude Helena kerk aan de Stichting Oude Gelderse Kerken vooralsnog akkoord is.

Voorwerk wordt thans verricht om over een aantal maanden de kerkenraad te kunnen informeren over de financiële en andere consequenties die de overdracht van de Oude Helena Kerk aan de Stichting Oude Gelderse Kerken heeft en of de overdracht daadwerkelijk kan plaatsvinden.

In dat licht bezien vinden wij het jammer dat er geen kansenkaart van de Oude Helenakerk gemaakt is. Juist de beeldbepalende kerk van Aalten verdient zo'n kans!

Het KaDEr project, waar de Kansenkaart deel vanuit maakt, is inmiddels afgerond. De TU Delft heeft een nieuw voorstel ingediend bij de provincie, om met maximaal drie kerken in de Oost Achterhoek een participatietraject te doorlopen. Wij hebben aangegeven hiervoor belangstelling te hebben en wij hopen dan ook dat de raad van de Gemeente Aalten dit voorstel van harte ondersteunt en alles in het werk zal stellen om een mooie toekomst voor de Oude Helenakerk te borgen waarin zowel de Protestantse Gemeente Aalten, andere geloofsgemeenschappen alsook de burgerlijke gemeente nog jaren van dit prachtige gebouw kan genieten.

GEMEENTE AALTEN

Datum: 3 Ü DEC. 2021

Zaaknummer: g/d;3fl-15

Aan de fractievoorzitters van de politieke partijen van de gemeente Aalten.

Aalten, 26 december 2021.

Geachte voorzitters,

Om een nog net te keren rampzalig besluit te voorkomen, opdat de Oude Helenakerk niet aan de Aaltense leden ontvreemd zal raken, richt ik me tot u.

Wat gebeurde: het bestuur van Prot. Gem. Aalten (d.w.z. een kleine groep mensen) vroeg enige jaren geleden al om een meedenken van de leden en daarmee om ideeën tot een breder gebruik van de Helenakerk. Deze zouden *volwaardigworden* meegenomen in het uiteindelijke besluit omtrent de toekomst van de Oude Helenakerk (overdracht van het gebouw, deze monumentale Oude Helena kerk, dreigde).

Destijds, eind 2017, vormde zich spontaan een groep actieve kerkleden tot de 'Oude Helenagroep'. Na enkele overlegrondes kreeg deze groep een mandaat tot onderzoek, een overlegmandaat die deze zaak zou dienen. Kort geformuleerd: mei 2018, het andere geluid stond al als een huis; de Oude Helenakerk zou helemaal nfet overgedragen hóeven worden aan een Stichting, als bijv. die van de Oud Gelderse Kerken, met alle grote gevolgen van dien. Met onderbouwd plan, ook financieel.

Vanuit het bestuur van de kerk bleef het geruime tijd stil, ook richting de OHK-groep. Pas begin 2019 kwam het kerkbestuur dan toch met een korte, eigen presentatie van hun plan. n de voorafgaande periode, van mei 2018 tot 2019, werd de OHK-groep geen enkele mogelijkheid tot presentatie van hun,al langer bestaande plannen, geboden.

De grote onrust in de gemeente rond de OH-kerk en zij die gehecht waren aan het kerkgebouw ontstond. Men liet zich horen. Deze vrees, onrust en boosheid werd overduidelijk in de zeer onrustige gemeenteavond in het gebouw van de Zuiderkerk in mei 2019. Honderden gemeenteleden waren aanwezig, 50 brieven waren al afgegeven.

Het weigeren van een *gelijkwaardig* behandelen van voorgenomen plannen van het Kerkbestuur tegenover die van de OHK-groep bracht zeer grote onrust. Mensen van de OHK-groep werden staande gehouden, bevraagd door veel ongeruste leden. De groep kreeg veel bijval. Hun petitie werd door velen gesteund, 750 ook schriftelijk zelfs. Maar het kerkbestuur bleef stug de zelfgekozen weg volgen, wetend dat velen die weg zeker niet wilden: namelijk dat door hen zo nadrukkelijk bepleite voorstel tot overdracht van de Helenakerk (zonder gebouw Elim) aan de SOGK.

Na deze hernieuwde vaststelling dat er onverstoord zou worden doorgegaan,op een weg, waarvan door vele mensen al werd voorspeld dat dát nu juist aan de Kerk vele leden zou gaan kosten en daarmee ook een groot deel van de benodigde gelden, ben ik de noodzaak gaan zien, om mij op persoonlijke titel bij u te vervoegen.

Deze lange inleiding is helaas noodzakelijk, puur en alleen om deze al meer dan vier jaar durende onzekerheid omtrent het zo gewaardeerde Kerkgebouw met grote historische en culturele waarde te behouden voor de Aaltense inwoners zelf, waarbij moet worden vermeld dat vele mensen,in leven én bij hun sterven (met name door legaten), ervan overtuigd waren dat de OHK een kerk was van hen en er altijd voor hen zou zijn,hun eigen kerk, waar zij zelfs hun laatste steun aan wilden geven.

Al eerder woonde ik de vergaderingen van de Commissie Cultuur en Erfgoed bij. Die Helenakerk is een rijksmonument, dus de commissie moet tot ons grote geluk worden gehoord!

Nu, door mijn schriftelijke vragen voor uw commissie Cultuur en Erfgoed werd ik opmerkzaam gemaakt dat door de mening van het PGA-bestuur, de architect Hoogevest en de gem. commissie cultuur en erfgoed, in concept, het interieur van het OH-kerkgebouw op onverantwoorde wijze, onherroepelijk en onherstelbaar, wordt gewijzigd. Hierover ontving ik de (27) gevraagde documenten,slechts door mijn beroep op OBS.

Gezien het ontwerpbesluit van de dreigende en onherstelbare aantasting van het monumentale interieur heb ik alle raadsleden eerder al volledig geïnformeerd.

h mijn bezoeken aan de commissie Erfgoed en Cultuur deed ik verslag. Deze inspraak legde mw. Lammers secuur vast in de notulen,door u op te vragen.

Tot dan toe wordt er in de besturen niet helder geluisterd naar een ander geluid. Er is nota genomen van deze beslist niet democratische besluitvorming.

U als gekozen volksvertegenwoordi gers, onze burgerlijke overheid, zie ik tenslotte als dé mensen, die de weg weten en die ook kunnen nemen, zodat deze cultuurramp voor Aalten nog tijdig gekeerd wordt.

Met dank voor uw tijd en interesse

en met vertrouwen en een vriendelijke groet van

Ud van Prot Ge\eente van Aalten, meerdere perioden ambtsdrager.

Vanaf 2017 lid van d OHK-groep.

Aalten, 31-12-2021

Ingezonden brief t.b.v. van de beeldvormende bijeenkomst d.d. 4-1-2022.
Betreft voorstel van B&W i.z. vaststelling van de Kerkenvisie Oost-Achterhoek.

Geachte gemeenteraadsleden van de Gemeente Aalten,

graag vragen wij uw aandacht voor het onderstaande;

- Onze parel van Aalten en cultuurhistorisch Rijksmonument de Oude Helenakerk (OHK) eigendom van de Protestantse Gemeente Aalten (PGA) dreigt door een voorgenomen besluit van de kerkenraad uit Aaltense handen te geraken. In eerste instantie zou worden omgezien naar een andere beheersvorm, dit werd echter later omgezet **in overdragen van eigendom**.

- Ondergetekenden vinden dit een **zorgelijk** ongewenst **beleid** van de PGA-kerkenraad. Men zou een dergelijk waardevol bezit moeten koesteren en er trots op zijn.
  Een monumentale Kerk (eenheid mét gebouw Elim) met een prachtig interieur, de banken in unieke cirkelvorm, de preekstoel, het orgel en de secco's waar al heel wat lovende woorden over zijn gesproken zijn door zowel Aaltense burgers als toeristen.

- Eén van de meest vermogende Protestantse gemeentes (PGA) (eigen vermogen eind 2020 € 6.983.852,00) zegt de jeugd voor de toekomst te willen ontzorgen, daarbij zetten wij onze vraagtekens.
  Gezien de financiële positie, zou ondanks de ledenterugloop, de PGA zich de komende 10 tot 15 jaren geen zorgen hoeven te maken naar onze mening.

- Dit prachtige gebouw, kerkelijk en toeristisch middelpunt in het centrum van Aalten zou ons inziens in Aaltense handen dienen te blijven, gezien het feit dat onze voor-ouders en ouders zich al al eeuwen hebben ingezet voor dit kerkgebouw en in staat zijn gebleken deze Kerk een warm hart toe te dragen en financieel te onderhouden.

- Zoals bij u wellicht bekend is worden de grote reparaties/restauraties gefinancierd door 60% Rijkssubsidie, een kleine bijdrage van het Welstandsfonds en al 40 jaren door aan-vullende bijdragen (ca. 40%) uit de zelfstandige Stichting Restauratiefonds voor de Oude Helenakerk a.d. Markt (SRF). De SRF heeft de afgelopen 40 jaren ca. € 400.000,00 bijge-dragen, onderhoudskosten t.l.v. de kerkelijke gemeente nagenoeg nihill.

- Wij vrezen dat bij overdracht van eigendom van de OHK de betrokkenheid van kerkleden, (financieel) vrijwilligers SRF en overige Aaltenaren sterk zal afnemen.
  De binding met een niet-Aaltense eigenaar zal beduidend afnemen.Dat zien we ook bij andere organisaties o.a Het Rode Kruis (verschillende locale afdelingen zijn verdwenen in de A.hoek) en de ANBO waar locale afdelingen hun activiteiten moeten aanvragen bij een hoofdkantoor.
  Het zal nog moeilijker worden om vrijwilligers (plaatselijk comité) te betrekken bij het uit-voeren van de dagelijkse zaken.

- Eénmaal uit handen gegeven, zijn we de regie in Aalten kwijt.

- De kerkenraad is op de hoogte gesteld van onze bezorgdheid omtrent eventuele overdracht.

- Wij hebben ons aangesloten bij een groep bezorgde gemeenteleden (de OHK-groep) om gezamenlijk te proberen de kerkenraad te overtuigen om Kerk en Elim in eigendom te behouden.

Hopende dat u onze bezorgdheid kunt herkennen, bedanken wij u voor uw aandacht.

Namens
Stichting Restauratiefonds voor de Oude Helenakerk,

Raadsmededeling openbaar

Nummer	:	228-2021
Datum	:	30 december 2021
B&W datum	:	
Beh. Ambtenaar	:	Ingrid Oonk
Portefeuillehouder	:	T.M.M. Kok
Onderwerp	:	Kerkenvisie Oost Achterhoek - gemeente Aalten

Aanleiding:
Op 30 november 2021 heeft het college van B & W besloten de Kerkenvisie Oost Achterhoek, met de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten, voor te leggen aan de gemeenteraad. Verschillende fracties hebben naar aanleiding van de stukken vragen gesteld. Deze vragen beantwoorden we in deze raadsmededeling.

Inhoud mededeling:

Vragen ChristenUnie

In het raadsvoorstel staat (op pagina 2) dat "andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende". Welke geloofsgemeenschappen zijn (met name) in Oost-Achterhoek groeiende?

Geloofsgemeenschappen, die ook jonge mensen aan zich weten te binden, zijn groeiende in de Oost Achterhoek. Een voorbeeld hiervan is de Christengemeente De Meiberg,

Er wordt gesproken over een kerkenvisie, een oplegnotitie, kansenkaart en besprekingsverslagen. Veel informatie is opgehaald en beschreven (complimenten daarvoor), maar wat is nu feitelijk de visie van de gemeente Aalten op bestaande kerken/dergelijk cultureel erfgoed? Ofwel, welke plaats nemen kerken (en dergelijke cultureel erfgoed en karakteristieke gebouwen) binnen de gemeente Aalten in de toekomst in? Wat willen we als gemeenschap behouden en waarom en welke rol heeft de gemeente daarin? Hoe zien wij de toekomst voor ons op dit gebied? Waar liggen kansen, en mogelijke risico's?

De kerken maken deel uit van onze culturele identiteit. De meest bijzondere kerkgebouwen in onze gemeente hebben een status als rijks of gemeentelijk monument. Voor het wijzigen van de bestemming en voor het aanpassen van het kerkgebouw moet de gemeente een procedure volgen. Ook moet zij zich hierover laten adviseren door deskundigen, waaronder de Commissie Cultureel Erfgoed. Deze gebouwen zijn belangrijk voor de gemeente en door hun status zijn zij beschermd tegen ongewenste ontwikkelingen.

Een ander deel van de kerkgebouwen heeft een dubbelbestemming 'karakteristiek gebouw'.
Dit betekent dat ze in hun hoofdvorm en gevelindeling gehandhaafd moeten blijven, tenzij het college anders besluit. Op deze wijze zijn de karakteristieke kerkgebouwen beschermt tegen sloop en blijft het exterieur op hoofdlijnen behouden.

Inmiddels zijn al verschillende cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen herbestemd in onze gemeente, of liggen er plannen voor herontwikkeling. De NPB kerk in Dinxperlo is verbouwd tot twee bijzondere woningen, de Koppelkerk fungeert als een levendige vrijplaats voor kunst en cultuur, de

Ontmoetingskerk is Dinxperlo is verbouwd tot vier duurzame woningen en voor de Oosterkerk ligt een plan, dat het gebouw een maatschappelijk waardevolle functie geeft.

Elke herbestemming van een kerkgebouw brengt maatwerk met zich mee. Het is afhankelijk van de kaders die het kerkgebouw met zich meebrengt en de ligging ervan, de behoefte in de gemeenschap en van de markt, wat de mogelijkheden per kerkgebouw zijn. Hiervoor is geen generieke beleidslijn vast te leggen.

De gemeente is geen eigenaar van de kerkgebouwen. De kerkgenootschappen besluiten zelf aan wie ze hun kerkgebouwen verkopen en laten het vaak aan de nieuwe eigenaar over, om afspraken te maken met de gemeente over de herbestemming. Het is aan de gemeente om goede kaders te stellen voor de herbestemming van de kerkgebouwen, die een bijzondere (cultuurhistorische) waarde hebben. En om partijen bij elkaar te brengen, die een goede herbestemming kunnen realiseren.

Waar het kerkgebouwen betreft, die om cultuurhistorische en/of maatschappelijke redenen waardevol zijn om te behouden, zal de gemeente Aalten zich inspannen om partijen bij elkaar te brengen en hen te ondersteunen om tot een passende (her)invulling van het gebouw te komen.

Zijn de totale uitkomsten gedeeld met de betrokken kerkgemeenschappen (waarmee is gesproken)?

De stukken, die in het college zijn behandeld en nu voorliggen in de raad, zijn gedeeld met de kerkgemeenschappen.

Wat zijn de vervolgstappen ná vaststelling door de raad en bespreking tijdens de erfgoedbijeenkomst? En welke rol heeft de gemeente daarin?

We blijven in gesprek met de kerkgemeenschappen. Onze deur staat open, wanneer er ontwikkelingen of vragen zijn bij de kerkgenootschappen.
Tijdens het bezoek aan de kerken in Arnhem gaven deelnemers aan, ook in de regio graag eens bij elkaar in de keuken te kijken en met elkaar in gesprek te willen zijn. Een dergelijke bijeenkomst in de Oost Achterhoek faciliteren wij graag in de komende periode.

<u>Vragen VVD</u>

In het raadsbesluit staat het volgende: *de Kerkenvisie Oost Achterhoek en de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten vast te stellen;"*
Wat is de kerkenvisie? De oplegnotitie Aalten? Het plan van aanpak, de kansenkaart, de kerkenpaspoorten en verslagen maken daar geen onderdeel van uit?

Welke achterliggende stukken stellen wij vast? Hebben de achterliggende stukken niet geleid tot de Kerkenvisie Oost Achterhoek en behoeft alleen de kerkenvisie zelf vastgesteld te worden?

De Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten bestaat uit de verbindende Oplegnotitie, de Gespreksverslagen met eigenaren/gebruikers van de kerkgebouwen in de gemeente Aalten en de Kerkenpaspoorten van de kerkgebouwen in de gemeente Aalten. Deze stukken stelt u vast.

De Kansenkaart voor Kerken stelt u niet vast, daar neemt u kennis van.

Tot op heden hebben zonder deze kerkvisie ook transities plaatsgevonden. In hoeverre leidt deze kerkenvisie betere procedures en niet juist tot belemmeringen?

Met het vaststellen van de Kerkenvisie Oost Achterhoek legt u geen extra belemmeringen op om tot een goede transitie te komen. De Kerkenvisie brengt in beeld waar kerkgenootschappen nu staan, hoe ze hun toekomst zien, hoe het is om te wonen of te werken in een herbestemd kerkgebouw en waar je dan zoal tegenaan loopt. Op basis van de Kerkenvisie kunnen zowel de gemeente als de eigenaren beter inspringen op ontwikkelingen rond de kerkgebouwen.

Zijn ervaringen met transities van kerkgebouwen uit het verleden meegenomen in deze kerkenvisie?

Jazeker. Inmiddels zijn er al diverse kerkgebouwen in onze gemeente herbestemd en in het algemeen zijn wij en de bewoners/gebruikers tevreden over deze herbestemmingen. De ervaringen die hiermee zijn opgedaan, betrekken we weer bij nieuwe ontwikkelingen.

Vragen D'66

Op pagina 6 van de visie staat dat de TU Delft nog ondersteuning biedt bij de participatietrajecten rondom herontwikkeling, maar of dit lukt is afhankelijk van de corona crisis. Is inmiddels al bekend of dit gaat lukken?

Het KaDEr project, van waaruit de inzet van de TU Delft door de provincie Gelderland werd bekostigd, is inmiddels afgerond. De TU Delft heeft bij de provincie Gelderland een nieuw voorstel ingediend, om een drietal kerken in de Oost Achterhoek te begeleiden in een participatietraject. De Protestante Gemeente Aalten heeft aangegeven hiervoor interesse te hebben in relatie tot de Oude Helenakerk. We zijn op dit moment in afwachting van besluitvorming door de provincie Gelderland, of er middelen vrijgemaakt worden voor dit vervolg op het KaDEr project.

Wat zijn de volgende stappen om tot een passende herbestemming te komen voor de Heilige Helena Kerk?

De r.k.- Helenakerk is verkocht aan een particulier. Deze beraadt zich op de toekomstige functie van het kerkgebouw. Zodra er concrete plannen zijn voor een herinvulling, worden deze door ons getoetst aan het bestemmingsplan en bespreken we op dat moment wat de mogelijkheden zijn binnen de kaders die het gebouw meebrengt, de visie van de gemeente op de locatie en de vraag vanuit de markt op dat moment.

Wat is er nodig om De Heilige Georgiuskerk om te bouwen naar een boekenkerk? Welke bijdrage van de gemeente is hiervoor nodig (regelgeving, financieel etc.)?

Voor de Heilige Georgiuskerk is eind 2020 een visie op de herbestemming ontvangen en beoordeeld. Voor de verbouw tot boekenkerk is in ieder geval een omgevingsvergunning nodig voor de onderdelen 'bouwen', 'wijzigen monument' en 'planologisch strijdig gebruik' omdat het beoogde gebruik (boekenkerk, horeca e.d.) in strijd is met het geldende bestemmingsplan. We wachten op een verdere uitwerking van de plannen waaruit blijkt dat deze ontwikkeling ook planologisch haalbaar is. Recent is een aanvraag voor Leader-subsidie ontvangen voor de boekenkerk.

Is het college voornemens om de Goede Herderkerk op de lijst van gemeentelijk monumenten te zetten? Graag hier een toelichting waarom wel of niet.

De algemene beleidslijn van het college is, dat er alleen op vrijwillige basis nieuwe aanwijzingen tot gemeentelijk monument plaatsvinden. Als de (toekomstige) eigenaar van de Goede Herderkerk het pand wil laten aanwijzen tot gemeentelijk monument, dan werken wij daar graag aan mee. Het pand is nu via de dubbelbescherming 'karakteristiek pand' beschermt tegen sloop en aantasting van het karakter van het exterieur van het gebouw. De bomen rond de kerk staan op de waardevolle bomenlijst.

Er wordt gesteld dat er is gekeken naar voorbeelden van herbestemming van kerkgebouwen in Arnhem. Wat zijn daar in het oog springende voorbeelden geweest en waarom is juist voor Arnhem gekozen?

Er is gekozen voor een bezoek aan Arnhem, omdat we binnen onze eigen provincie naar aansprekende voorbeelden wilden kijken. De wijze waarop de Eusebiuskerk als multifunctioneel gebouw wordt gebruikt en de manier waarop de Gulden Hart kerk is verbouwd tot 'Centrum voor Mens & Gezondheid', biedt inspiratie voor het toekomstig gebruik van kerkgebouwen in de Oost Achterhoek.

Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. In hoeverre en op welke manier is daar ook al actief aandacht besteed aan participatie van belanghebbenden en op welke manier zijn destijds burgers geïnformeerd en betrokken?

Voor de bijeenkomst op 13 februari 2020 is een paginagrote advertentie in het huis-aan-blad geplaatst, met de vraag 'U komt toch ook?' Aan deze oproep hebben velen gehoor gegeven. Onder hen was een groot aantal vertegenwoordigers van en betrokkenen bij kerkgemeenschappen uit de Oost Achterhoek. Tijdens de verschillende deelbijeenkomsten in het Koptisch Klooster, is het Plan van Aanpak nader toegelicht, hebben de drie uitvoerende partijen uitgelegd wat zij gingen doen, konden er vragen worden gesteld en een gesprek worden gevoerd over de Kerkenvisie Oost Achterhoek. Ook in de wandelgangen zijn gesprekken gevoerd over de Kerkenvisie Oost Achterhoek. Belanghebbenden en burgers hebben op die dag ruim inbreng gehad op de Kerkenvisie Oost Achterhoek.

Het kerkbestuur van de protestantse Heilige Sint Helenakerk op de markt in Aalten heeft haar hand uitgestoken naar de katholieke kerkgenootschap om ook in de oude Sint Helena haar erdiensten te houden, nu de Helenakerk aan de Dijkstraat aan de eredienst wordt onttrokken, mooi dat deze kerkgenootschappen elkaar wisten te vinden. Wat doet onze gemeente om dit soort gesprekken tussen partijen aan te jagen en te faciliteren, andere belanghebbenden (horeca op de markt, musea, muziekgroepen) te betrekken bij een duurzame invulling van deze beeldbepalende kerk voor het centrum van Aalten?

In navolging van de Kansenkaart voor kerken, heeft de TU Delft bij de provincie Gelderland een voorstel ingediend, om een drietal kerken in de Oost Achterhoek te begeleiden in een participatietraject. De Protestante Gemeente Aalten heeft aangegeven hiervoor interesse te hebben, in relatie tot de toekomst van de Oude Helenakerk. We zijn op dit moment in afwachting van besluitvorming door de provincie Gelderland, of er middelen vrijgemaakt worden voor dit vervolg op het KaDEr project. Wanneer de middelen beschikbaar worden gesteld door de provincie en de coronamaatregelen het toelaten, kan het gesprek worden gestart over de nadere invulling van het participatietraject.

Er wordt gesteld dat de gemeente een "warm bad" en aanspreekpunt moet zijn voor betrokken partijen en kerkbesturen, hoe gaat de gemeente Aalten deze rol invullen? En is het uitgangspunt om deze kerk in bezit en beheer te houden van de eigen kerkgemeente en te voorkomen dat de Oude Sint Helena in bezit komt van partijen/stichtingen elders? En welke rol neemt de gemeente Aalten daarbij in?

De gemeente Aalten heeft er vertrouwen in, dat het bestuur van de Protestante Gemeente Aalten het beste voor heeft met de toekomst van het kerkgebouw en deze parel zo goed mogelijk wil achterlaten voor toekomstige generaties.
Wanneer de PGA zou besluiten, om zelf eigenaar te blijven van het kerkgebouw, is dat wat ons betreft prima. Wij zien echter ook de voordelen van het onderbrengen van de Oude Helenakerk bij de Stichting Oude Gelderse Kerken (SOGK), waarmee op dit moment gesprekken worden gevoerd door de PGA.
Wij hebben een luisterend oor voor de verschillende geluiden binnen de kerkgemeenschap en vinden het belangrijk dat binnen de kerkgemeenschap zelf een besluit wordt genomen, dat op voldoende draagvlak kan rekenen. De mensen binnen de kerk moeten immers met elkaar verder.

Los van het eigendom, is een multifunctioneler gebruik van het kerkgebouw een gedeeld beeld binnen verschillende partijen. Voor daarbij horende activiteiten zal een lokaal comité moeten zorgen, ook wanneer de SOGK de eigenaar zou worden.
De PGA heeft aangegeven graag begeleiding van de TU Delft te krijgen bij het traject, om te komen tot een programma voor de kerk en de partijen die daarbij betrokken kunnen worden. Wij hebben deze behoefte aangekaart bij de TU Delft en ook de provincie Gelderland is hiervan op de hoogte. Wij hopen dat de provincie de middelen beschikbaar stelt, om op deze wijze een vervolg te geven aan het KaDEr project en de Kansenkaart voor kerken in de Oost Achterhoek.

Vragen HMV

Goed dat dit initiatief uitgaat. Naast vele en diverse grote zorgen, zien we ook lichtpuntjes. Er is ruim documentatie voor een goed gesprek over dit onderwerp in de raad. HMV wil in dit stadium een vraag stellen mbt de status van een individueel kerkgebouw.

Vraag mbt de status van de PKN Kerk, Aalten: de Zuiderkerk. We merken op dat deze kerk op dit moment nog niet de status van Gemeentelijk Monument heeft. Wij zijn van mening, dat dit eigenlijk wel zou moeten, immers de Zuiderkerk is een bijzondere kerk in dat het een uniek voorbeeld is van het naoorlogs optimisme van de jaren'60. De kerk is ontworpen door een Aaltense architect, de toren is vrijstaand een bijzonder, beeldbepalend, en gebouwd door een Aaltense ondernemer. Muurschilderingen in de kerk en aan de buitenzijde zijn van een Aaltens kunstenaar. Allemaal redenen om zuinig op deze kerk te zijn.

We vragen het college of zij onze analyse van de waarde van deze kerk deelt, en of zij als ze dat al niet zijn, in dialoog met de eigenaar willen onderzoeken, of de status van gemeentelijk monument zal bijdragen tot het lange termijn perspectief van dit bijzondere gebouw.

Wij onderschrijven dat de Zuiderkerk een mooi voorbeeld is van Wederopbouwarchitectuur. De gemeente Aalten heeft als beleidslijn dat monumenten alleen op vrijwillige basis worden toegevoegd aan de gemeentelijke monumentenlijst. Wij zijn bereid om in gesprek te gaan met de PGA over de mogelijkheid tot aanwijzing en met hen te onderzoeken of het pand kan worden aangewezen als een gemeentelijk monument uit de Wederopbouwperiode.

De volgende stukken zijn voor u bijgevoegd:

Nvt.

ChristenUnie
Geef geloof een stem

Schriftelijke vragen januari 2022

Kerkenvisie Oost-Achterhoek

1. In het raadsvoorstel staat (op pagina 2) dat “andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende”. Welke geloofsgemeenschappen zijn (met name) in Oost-Achterhoek groeiende?
2. Er wordt gesproken over een kerkenvisie, een oplegnotitie, kansenkaart en besprekingsverslagen. Veel informatie is opgehaald en beschreven (complimenten daarvoor), maar wat is nu feitelijk de visie van de gemeente Aalten op bestaande kerken/dergelijk cultureel erfgoed? Ofwel, welke plaats nemen kerken (en dergelijke cultureel erfgoed en karakteristieke gebouwen) binnen de gemeente Aalten in de toekomst in? Wat willen we als gemeenschap behouden en waarom en welke rol heeft de gemeente daarin? Hoe zien wij de toekomst voor ons op dit gebied? Waar liggen kansen, en mogelijke risico’s?
3. Zijn de totale uitkomsten gedeeld met de betrokken kerkgemeenschappen (waarmee is gesproken)?
4. Wat zijn de vervolgstappen ná vaststelling door de raad en bespreking tijdens de erfgoedbijeenkomst? En welke rol heeft de gemeente daarin?

Schriftelijke vragen kerkenvisie D66

Op pagina 6 van de visie staat dat de TU Delft nog ondersteuning biedt bij de participatietrajecten rondom herontwikkeling, maar of dit lukt is afhankelijk van de corona crisis. Is inmiddels al bekend of dit gaat lukken?

Wat zijn de volgende stappen om tot een passende herbestemming te komen voor de Heilige Helena Kerk?

Wat is er nodig om De Heilige Georgiuskerk om te bouwen naar een boekenkerk? Welke bijdrage van de gemeente is hiervoor nodig (regelgeving, financieel etc.)?

Is het college voornemens om de Goede Herderkerk op de lijst van gemeentelijk monumenten te zetten? Graag hier een toelichting waarom wel of niet.

Er wordt gesteld dat er is gekeken naar voorbeelden van herbestemming van kerkgebouwen in Arnhem. Wat zijn daar in het oog springende voorbeelden geweest en waarom is juist voor Arnhem gekozen?

Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. In hoeverre en op welke manier is daar ook al actief aandacht besteed aan participatie van belanghebbenden en op welke manier zijn destijds burgers geïnformeerd en betrokken?

Het kerkbestuur van de protestantse Heilige Sint Helenakerk op de markt in Aalten heeft haar hand uitgestoken naar de katholieke kerkgenootschap ook in de oude Sint Helena haar erdiensten te houden, nu de Helenakerk aan de Dijkstraat aan de eredienst wordt onttrokken, mooi dat deze kerkgenootschappen elkaar wisten te vinden. Wat doet onze gemeente om dit soort gesprekken tussen partijen aan te jagen en te faciliteren, andere belanghebbenden (horeca op de markt, musea, muziekgroepen) te betrekken bij een duurzame invulling van deze beeldbepalende kerk voor het centrum van Aalten?

Er wordt gesteld dat de gemeente een “warm bad” en aanspreekpunt moet zijn voor betrokken partijen en kerkbesturen, hoe gaat de gemeente Aalten deze rol invullen? En is het uitgangspunt om deze kerk in bezit en beheer te houden van de eigen kerkgemeente en te voorkomen dat de Oude Sint Helena in bezit komt van partijen/stichtingen elders? En welke rol neemt de gemeente Aalten daarbij in?

HMV vragen over notie Kerkenvisie.

Goed dat dit initiatief uitgaat. Naast vele en diverse grote zorgen, zien we ook lichtpuntjes. Er is ruim documentatie voor een goed gesprek over dit onderwerp in de raad.

HMV wil in dit stadium een vraag stellen mbt de status van een individueel kerkgebouw.

Vraag mbt de status van de PKN Kerk, Aalten: de Zuiderkerk. We merken op dat deze kerk op dit moment nog niet de status van Gemeentelijk Monument heeft. Wij zijn van mening, dat dit eigenlijk wel zou moeten, immers de Zuierkerk is een bijzondere kerk in dat het een unieke voorbeeld is van het naoorlogs optimisme avn de jaren'60. De kerk is ontworpen door een Aaltense architect, de toren is vrijstaand een bijzonder, beeld bepalend, en gebouwd door een Aaltense ondernemer. Muurschilderingen in de kerk en aan de buitenzijde zijn van een Aaltens kunstenaar. Allemaal redenen om zuinig op deze kerk te zijn.

We vragen het college of zij onze analyse van de waarde van deze kerk deelt, en of zij als ze dat al niet zijn, in dialoog met de eigenaar willen onderzoeken, of de status van gemeente monument zal bijdragen tot het lange termijn perspectief van dit bijzondere gebouw.

Jan Wijbrans

	Schriftelijke vragen beeldvormende fase januari 2022 **Vragen uiterlijk 27-12-2021 om 9.00 uur indienen bij griffie@aalten.nl**
	NAAM FRACTIE: VVD
ONDERWERP	
Vragen	**Voorstel tot vaststelling Kerkenvisie Oost Achterhoek - gemeente Aalten**
1.	In het raadsbesluit staat het volgende *de Kerkenvisie Oost Achterhoek en de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten vast te stellen;"* Wat is de kerkenvisie? De oplegnotitie Aalten? Het plan van aanpak, de kansenkaart, de kerkenpaspoort en verslagen maken daar geen onderdeel van uit?
2.	Welke achterliggende stukken stellen wij vast? Hebben de achterliggende stukken niet geleid tot de Kerkenvisie Oost Achterhoek en behoeft alleen de kerkenvisie zelf vastgesteld te worden?
3.	Tot op heden hebben zonder deze kerkvisie ook transities plaatsgevonden. In hoeverre leidt deze kerkenvisie betere procedures en niet juist tot belemmeringen?
4.	Zijn ervaringen met transities van kerkgebouwen uit het verleden meegenomen in deze kerkenvisie?

Geachte Gemeenteraad, beste gemeenteraadsleden,

Mijn vader zei altijd: “Denk erom laten ze de kerk nooit verkopen….”

Ik ben bezorgd. Als volwassen vrouw (en sinds 3 jaar weer woonachtig in Aalten), ben ik erg betrokken bij de kerk als gebouw en bij Aalten, maar snap ik dat de tijden zijn veranderd en dat je realistisch moet zijn en moet anticiperen op nu en de toekomst. Het gaat, mijns inziens in dit geval, niet zo zeer om het eigendomsrecht, maar zo veel meer over de zeggenschap!

Ik ben bezorgd. Begrijp me niet verkeerd, we mogen in Nederland blij zijn met stichtingen zoals de SOGK. En waar hebben we het over? De kerk blijft toch staan? Dat klopt, het is alleen zo vreselijk jammer dat je dan de zeggenschap kwijt bent en niets meer te zeggen hebt over een unieke, one-of-a-kind-in-Europe, bijzonder prachtige kerk zoals de Oude Helena Kerk op de markt in Aalten. Ik laat nog even buiten beschouwing de grote zak met geld die de kerk er eerst in moet investeren om te verbouwen en het dan voor een symbolisch bedrag verkoopt om het weer tegen hoge bedragen terug te huren. Er moeten andere oplossingen zijn! Er zijn andere oplossingen!

Ik ben bezorgd. De afgelopen jaren is er veel gebeurd binnen de kerkgemeenschap, wat een enorme verdeeldheid heeft gezaaid. Op dit punt ziet het er naar uit, dat er alleen maar verliezers en geen winnaars overblijven. Terwijl iedereen zich met hart en ziel inzet, de voor- en de tegenstanders, echt iedereen. Er is zelfs een professionele mediator ingeschakeld.

Ik ben van origine Hervormd, maar van een nieuwe generatie die gelooft, maar niet persé alleen in de kerk. Voor mij persoonlijk is de OHK, dan ook meer dan een kerk, het is voor mij juist ook beeld bepalend voor het dorp Aalten. Ik ben er letterlijk opgegroeid, als voormalig kostersdochter. Het is mijn thuis en de aanblik van de kerk geeft mij een thuis gevoel. De OHK op de markt en het heerlijke dorp Aalten, zijn onlosmakelijk verbonden met elkaar.

Waar de kerkenraad, volgens mij, de plank heeft misgeslagen is dat de afgelopen jaren alleen de ouderen van de kerkgemeenschap betrokken zijn bij het behoudt en niet de jongere generatie of laat staan het hele dorp. Maar wat echt pas jammer is, is dat er nu een heftige strijd is en (oud Hervormd/Gereformeerd) emoties de boventoon vieren, waardoor men elkaar niet meer kan vinden (er is haat en nijd, wat zo niet past!). In Aalten staan burgers nu lijnrecht tegenover elkaar en is er veel stress door alle begrijpelijke emoties. Er zijn ouderen die er zelfs letterlijk ziek van zijn. Daar ben ik bezorgd over.

In deze tijd hebben alle kerken het zwaar en is er vanuit het kerkbestuur besloten om daar iets aan te doen. De Oosterkerk is verkocht en nu zijn er nog 2 kerken over, de OHK en de Zuiderkerk. Daar willen ze iets mee, daar moeten ze iets mee. Eén van de laatste bijeenkomsten waar ik bij zat, liet mij al snel inzien dat het in de basis maar gaat om één ding en dat is het eigendomsrecht. Het kerkbestuur wil er vanaf, punt. (Vraag me niet inhoudelijk waarom, die kennis bezit ik niet.) Dus welke plannen, creatieve verbouwingen, inventieve oplossingen er ook werden verzonnen, het kerkbestuur ging door met de wens voor eigendomsoverdracht. Dit heeft geresulteerd in 2 kampen en het gevoel is versterkt dat er niet werd geluisterd en niets werd gedaan met de aangedragen ideeën voor behoud van de kerk of voor overdracht van de kerk.

Ik ben bezorgd, omdat door de onduidelijke communicatie staan er nu (zwart/wit) gezegd 2 groepen recht tegen over elkaar, terwijl als je van een afstand er naar kunt kijken het belang voor iedereen hetzelfde is. Het doet me denken aan een strandbal die half rood en half wit is. De ene groep heeft het over de rode bal en de andere over de witte, beiden overtuigd van hun gelijk. Ze hebben ook allebei gelijk! De kerkenraad heeft de plank misgeslagen door maar één optie te onderzoeken, de SOGK en de groep voor behoud van de OHK heeft alleen maar ideeën aangereikt voor behoud en is niet met oplossingen gekomen voor eigendomsoverdracht met behoud van zeggenschap. Op deze manier komt men nooit tot elkaar.

De OHK op de markt hoort zo bij het beeld van Aalten en heeft zoveel meer te bieden dan alleen kerkgang. Zonder afbreuk te doen aan de kerk zouden er veel culturele activiteiten georganiseerd kunnen worden, zoals lezingen, concerten, exposities, rondleidingen die het dorp Aalten nog aantrekkelijker maken voor zowel de eigen bewoners als toeristen. Dit alles zonder er een “Party Palace” van te maken, zoals in Groenlo. Daar ben ik zeer bezorgd over!

Maar wellicht is er een mogelijke oplossing, zodat er alleen maar winnaars uit de bus komen en het tevens een aanwinst voor de Gemeente Aalten is en blijft, zou kunnen zijn als de OHK in eigendom komt van de gemeente en dat er bijvoorbeeld een plaatselijke stichting het beheer gaat doen. Is dat iets waar de gemeente voor open zou kunnen staan? En ook tot de mogelijkheden behoort? Er is een actieve en financieel zeer gezond Restauratiefonds!

Laten we het eigendom of in ieder geval de zeggenschap over de OHK bij de Gemeente Aalten houden.

Ik denk, nee ik weet zeker, dat mijn vader zich daar ook in zou kunnen vinden!

Win-Win voor iedereen.

Met vriendelijke groeten,

Opinie en toelichting op Raadsvoorstel Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten vanuit de OHK-Groep

Na de oproep voor 'andere goede initiatieven' voor de plannen van het kerkbestuur om de Oude Helenakerk in het hart van Aalten mogelijk te verkopen, is de OHK-Groep in actie gekomen (januari 2018). De OHK-Groep meent dat er betere en passende plannen zijn om de kerk te behouden voor de protestantste én burgerlijke gemeente van Aalten.

Het kerkbestuur onderzoekt sinds april 2016 'de mogelijkheden voor het overdragen van de Oude Helenakerk en Elim in één of andere beheersvorm' waarbij kerkelijk gebruik van de gebouwen door de Protestantse Gemeente Aalten gewaarborgd blijft, en waar ruimte is voor ander maatschappelijk gebruik. Inmiddels is een concept-overeenkomst in voorbereiding met Stichting Oude Gelderse Kerken met als doel eigendomsoverdracht van de kerk (Elim niet). Het is de enige piste die het kerkbestuur onderzoekt.

De OHK-Groep ageert hier tegen.

Het duurzaam toekomstperspectief van religieus erfgoed in Aalten te ontwikkelen, m.n. die van De Oude Helenakerk, waarover het raadsvoorstel spreekt, is daarom ook de reden waarom de OHK-Groep zich graag nu tot u richt.

Wetende dat veranderingen in religieus leven via kerkbezoek en financiële bijdrage een feit is, maakt herijking van kerkelijke gebouwen in het bezit van de protestantse gemeente Aalten noodzakelijk.

De Oude Helenakerk is al eeuwenlang de pleisterplaats voor de pelgrim. Zo ook heden ten dage! Vraag de suppoosten naar hun verhaal wanneer de OHK haar deuren opent tijdens de zomermaanden

Elim, het verenigingsgebouw, is onlosmakelijk met de kerk verbonden.
Elim en de Oude Helenakerk kunnen in de toekomst elkaar nog verder versterken. Functionaliteit en infrastructuur van Elim moeten verder verbeterd worden. Zo is er het – inmiddels al goedgekeurde - plan voor een glazen pui voor de ingang van Elim.
De herinrichting van de entree is een op de toekomst gerichte ontwikkeling; zo ontstaat een plek voor komende generaties met dorpse activiteiten naast pastorale en/of maatschappelijke ontmoetingen.

De OHK-Groep meent dat de Oude Helenakerk met de voorzieningen in Elim, geleid door vrijwilligers, veel kan betekenen op cultureel en maatschappelijk vlak.
De plannen die de OHK-Groep heeft ontwikkeld, spreken over een Stichtingsbestuur breed geformeerd uit de Aaltense samenleving die beheer en exploitatie voor haar rekening neemt. Een formule welke het kerkbestuur ontzorgt!

De oude dorpskerk gelegen in het centrum van Aalten is ons inziens daarnaast hét kerkgebouw dat de taal van de religie aan iedereen blijft uitleggen, doorvertellen, als teken van een kostbare erfenis uit het christendom in Europa. Wanneer dit eigendom van PGA uit handen wordt gegeven, veroorzaakt dat een breuk in en met de Aaltense samenleving.

Laat de Parel van Aalten bij PGA ten behoeve van diezelfde dorpsgemeenschap; een plek van religie, culturele en maatschappelijke activiteiten.
Wij vragen om uw actieve steun de Oude Helenakerk en Elim in Aaltense handen te behouden.

OHK-Groep, december 2021

-----Oorspronkelijk bericht-----
Verzonden: maandag 17 januari 2022 13:49
Aan: Aalten-POB-Gemeente <gemeente@aalten.nl>
Onderwerp: tav. Wethouder Kok en Gemeenteraad; raadsverg 25 jan - Kerkenvisie Oost Achterhoek: Kansenkaart Oude Helenakerk

Geachte Wethouder, geachte Gemeenteraad,

Ik heb de raadsvergaderingen betreffende de Kerkenvisie met belangstelling gevolgd. In de vergadering van dinsdag 11 januari jl. kwam de Kansenkaart voor de Oude Helenakerk ter sprake, waarbij de wethouder aangaf, dat het traject hiervoor opgestart gaat worden. Dat brengt mij tot het volgende.

Waarom deze mail?
In het kort : Omdat ook onze burgerlijke overheid er belang bij heeft, dat de Oude Helenakerk in plaatselijke handen blijft.

Toelichting:
Het kerkbestuur is voornemens de Oude Helenakerk in eigendom over te dragen aan de stichting Gelderse Kerken (voorheen SOGK) - website: www.geldersekerken.nl).
Als bij het opstellen van de Kansenkaart alleen de visie van het kerkbestuur wordt meegenomen, doen we de kerk tekort en eindigt de kerk lager op de Kansenkaart.

De kerk in plaatselijke handen te houden heeft veel voordelen:
- korte communicatie-lijntjes
- makkelijker inspelen op plaatselijke situaties en behoeften
- kerk in plaatselijke handen versterkt de betrokkenheid van inwoners; daarmee is de bereidheid om zich in te zetten als vrijwilliger groter - voor een stichting van buiten is dat beduidend lastiger

- De combinatie van Oude Helenakerk met het Helenahuis (Pand 11-voorheen Van Lochem; gaat in het voorjaar open) maakt het dorpscentrum extra interessant; waarbij het voor de onderlinge afstemming van activiteiten een duidelijk voordeel is wanneer de kerk in plaatselijke handen blijft

- Een heel belangrijk argument is het volgende:
Om de kerk multifunctioneel te maken, zijn aanpassingen nodig. Bij eigendomsoverdracht aan de stichting Gelderse Kerken (voorheen SOGK), zoals het kerkbestuur van plan is, moet het interieur van de kerk nogal ingrijpend aangepast worden. De authenticiteit van de kerk als monument wordt hierdoor meer aangetast dan noodzakelijk is.
In plaatselijke handen kan dat veel minder ingrijpend, omdat ook van de voorzieningen in gebouw Elim naast de kerk gebruik gemaakt kan worden.
Voor bezoekers van de kerk, en ook voor toeristen maakt een ingrijpende aanpassing zo'n kerk minder interessant.

(Achtergrond: Het argument dat het kerkbestuur ons als kerkleden geeft voor de verkoop is 'ontzorging'. Dat is echter niet het hele verhaal: de stichting Gelderse Kerken ondersteunt kerkelijke gemeentes met adviezen over onderhoud en restauratie van gebouwen en hulp bij subsidie-aanvragen. Dat doet deze stichting echter ook zonder dat je de kerk hoeft te verkopen. Wij hebben als kerkleden nooit een antwoord gekregen op de vraag waarom deze optie niet gekozen wordt.)

Met deze informatie hoop ik de Oude Helenakerk nog iets hoger op de Kansenkaart te zetten.

Met vriendelijke groet,

Inwoner van Aalten, kerklid (PKN), geen lid van de OHK-groep

Raadsvoorstel

Voorstel tot vaststelling Kerkenvisie Oost Achterhoek - gemeente Aalten

AAN DE RAAD

Samenvatting

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben een bijdrage bij het Rijk aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Samen met Elza van Liere van bureau Coup, hebben we gesprekken gevoerd met eigenaren en/of gebruikers van religieuze gebouwen. Hierin is besproken hoe het gaat met de kerkelijke gemeenschap en het gebouw, of wat erbij komt kijken om in een herbestemd kerkgebouw te wonen of te werken. Doel van de gesprekken was om kennis te maken en elkaar te kunnen vinden als er ontwikkelingen zijn.
De religieuze gebouwen zijn beschreven en gewaardeerd door medewerkers van het Monumentenadviesbureau. Op basis van hun bevindingen is er per gebouw een Kerkenpaspoort opgesteld; een overzichtelijk document dat een goed beeld geeft van het betreffende bouwwerk en wat er bijzonder aan is.
De TU Delft heeft in opdracht van de provincie Gelderland een Kansenkaart voor de kerken opgesteld. Dit vanuit het project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders.
Een oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar.
De Kerkenvisie Oost Achterhoek wordt ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. De visie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst op 17 februari 2022.

Inleiding

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Met een bijdrage vanuit de Rijksdienst Cultureel Erfgoed is uitvoering gegeven aan deze ambitie. De Kerkenvisie is uitgewerkt op basis van het eerder vastgestelde Plan van aanpak. De Kerkenvisie Oost Achterhoek is opgesteld in de periode 2020-2021.

Beschrijving beleidsterrein inclusief toepasselijke regelgeving

De 'Samenwerkingsafspraken 2018-2021 Programma Toekomst Religieus Erfgoed' hebben ten doel een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed in Nederland. Omdat te bereiken is het noodzakelijk om álle kerken in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal. Om dat toekomstperspectief dichterbij te brengen is een samenhangend pakket aan afspraken, maatregelen en voorzieningen ontwikkeld binnen het 'Programma Toekomst Religieus Erfgoed'. Met de Kerkenvisie Oost Achterhoek leveren wij een bijdrage aan dit programma.

Inhoudelijke toelichting op het voorstel

Kerkenvisie helpt te anticiperen op komende veranderingen
Kerkgebouwen zijn dragers van betekenis en zingeving op verschillende niveaus en voor verschillende partijen, religieus en profaan, individueel en collectief. Een belangrijk deel van de kerken heeft te maken met teruglopende bezoekersaantallen, andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende. Een kerkenvisie stelt eigenaren, overheden en betrokkenen in staat te anticiperen op de komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen.

Kerkenvisie leidt tot (nadere) kennismaking met eigenaren en gebruikers religieuze gebouwen
In het kader van de Kerkenvisie Oost Achterhoek is uitgebreid kennis gemaakt met de eigenaren/gebruikers van de religieuze gebouwen in de gemeente Aalten. Er is gesproken over hoe het gaat met de kerkgemeenschap en met het kerkgebouw. Wat gaat er goed, waarover zijn er zorgen en waarbij kan men ondersteuning gebruiken, is aan de orde geweest in de gesprekken. Of, in geval van een herbestemming, hoe bevalt het om te wonen of te werken in een herbestemd kerkgebouw en wat kom je daarbij zoals tegen? Daaruit valt weer lering te trekken voor andere herbestemmingstrajecten. Van de gesprekken is een verslag opgesteld. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

Kerkenvisie brengt waarden van de religieuze gebouwen in beeld
Binnen de Kerkenvisie zijn de religieuze gebouwen in de Oost Achterhoek onderzocht, in beeld gebracht en gewaardeerd. Deze informatie is verwerkt in een zogeheten Kerkenpaspoort. Wanneer er zich een ontwikkeling voordoet bij een kerkgebouw, geeft het Kerkenpaspoort inzicht in wat aandacht moet krijgen bij dit specifieke kerkgebouw. Wat is de status van het gebouw, welke elementen zijn erg bijzonder en moeten behouden blijven? Of is het gebouw juist niet cultuurhistorisch waardevol en kan het ook plaatsmaken voor iets anders? De Kerkenpaspoorten te samen geven een goed beeld van het religieus erfgoed in onze gemeente en in de Oost Achterhoek.

Kerkenvisie legt verbindingen en biedt inspiratie
Onderdeel van het proces om te komen tot de Kerkenvisie, was een reis met de trein naar Arnhem, samen met vertegenwoordigers/eigenaren van de kerkgebouwen waarmee we gesproken hebben. Op deze wijze hebben partijen elkaar beter leren kennen. In Arnhem hebben we een aantal kerkgebouwen bezocht, waar reeds een transitie heeft plaatsgevonden richting multifunctioneel gebruik en herinvulling van het pand. De voorbeelden boden inspiratie voor mogelijke ontwikkelingen in de Oost Achterhoek.

Oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie
Om de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar te verbinden hebben we een Oplegnotitie opgesteld. De oplegnotitie gaat in op het proces dat we met elkaar doorlopen hebben, wat de uitkomsten daarvan waren, welke verdiepingsvragen er naar boven kwamen en welke aanbevelingen er zijn voor de toekomst. Ook bevat de oplegnotitie stappenplannen voor de herbestemming van kerkgebouwen.

Onderzoek TU Delft gaat in op Kansen voor kerken
In opdracht van de provincie Gelderland heeft de TU Delft een Kansenkaart voor kerken opgesteld. Dit als onderdeel van het Gelderse project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders. Wij benadrukken hierbij dat het onderzoek autonoom heeft plaatsgevonden door de TU Delft, zonder bijvoorbeeld rekening te houden met bestemmingsplanregels of andere (beperkende) kaders en ook zonder raadpleging van de eigenaar over de voorbeelden die in het rapport opgenomen zijn. Wij beschouwen de Kansenkaart voor kerken dan ook als een inspiratiedocument, waarbij de door de TU Delft gebruikte methode ook door andere partijen kan worden ingezet voor het uitstippelen van een nieuwe toekomst voor een kerkgebouw.

Alternatieve beleidskeuzes

Er is geen sprake van voor de hand liggende alternatieve beleidskeuzes.

Financiële consequenties

Voor het opstellen van de kerkenvisie heeft het rijk geld beschikbaar gesteld. De verdere uitvoering vraagt geen extra budget. Dit is geborgd in reguliere werkprocessen.

Participatie en Communicatie

Bij de totstandkoming van de Kerkenvisie Oost Achterhoek heeft de participatie voorop gestaan.
- Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst is speciaal aandacht besteed aan de Kerkenvisie. Hierbij kwamen de volgende onderwerpen aan bod, waarover partijen met elkaar in gesprek zijn geweest:

- Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
- Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
- Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
- Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
- Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
- Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.

- Met de kerkgenootschappen en andere eigenaren van religieuze gebouwen in de gemeente Aalten zijn uitgebreide gesprekken gevoerd onder leiding van een bureau. Van deze gesprekken is een verslag opgemaakt. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

- De betrokkenen bij de Kerkenvisie zijn uitgenodigd voor een inspiratiebijeenkomst rond religieus erfgoed in Arnhem, waar we samen met de trein naartoe zijn gereisd.

Vervolgstappen inclusief tijdspad

- U maakt uw besluit kenbaar via de gebruikelijke kanalen.
- De Kerkenvisie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst Oost Achterhoek op 17 februari 2022.

Bijlagen

- Collegevoorstel d.d. 30 november 2021
- Oplegnotitie Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten
- Kerkenpaspoorten gemeente Aalten
- Gespreksverslagen gemeente Aalten
- Kansenkaart voor kerken van de TU Delft
- Plan van Aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek

Aalten, 30 november 2021

Burgemeester en wethouders van de gemeente Aalten,

drs. A.J.M. Gildhuis
secretaris/algemeen directeur

mr. A.B. Stapelkamp
burgemeester

De raad van de gemeente Aalten

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 30 november 2021;

overwegende,

dat de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' hebben vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek;

dat de Kerkenvisie inzet op het anticiperen op veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van religieuze gebouwen;

gelet op de Samenwerkingsafspraken 2018-2021 Programma Toekomst Religieus Erfgoed en de Gemeentewet;

B E S L U I T

1. de Kerkenvisie Oost Achterhoek en de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten vast te stellen;

2. kennis te nemen van het inspiratiedocument 'Kansenkaart voor kerken' van de TU Delft.

AALTEN, 25 januari 2022

De Raad voornoemd,

De Griffier,

M.A.J.B. Fiering

De Voorzitter,

mr. A.B. Stapelkamp

UITNODIGING PITCH **BNG Bank Erfgoedprijs 2022**

Datum: 28 januari 2022, 9.30 – 12.30

Locatie: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, Amersfoort

Inhoud van de pitch

Doel van de pitch is de jury te overtuigen van de brede erfgoedbenadering in de gemeente en de inzet van de gemeente op de *criteria** van de BNG Bank Erfgoedprijs (zie hieronder), en ook specifiek het thema van 2022: Erfgoed & Kunst. De pitch geeft gelegenheid de jury te overtuigen van de unieke kwaliteiten en aanpak van de gemeente.

Behalve de *criteria** ziet de jury in uw pitch graag onderstaande onderwerpen terugkomen:

- In hoeverre is het erfgoed in uw gemeente resultaat van inspanningen van burgers (gemeenschap) en in hoeverre dat van het bestuur (gemeente)?
- Hoe is erfgoed in de gemeentelijke organisatie ondergebracht? (Fte's, maar ook afdelingen/beleidsterreinen).
- Wordt erfgoedbeleid voornamelijk sectoraal, of integraal met andere beleidsdomeinen vormgegeven?
- Hoe ziet de gemeente zijn ontwikkeling op het gebied van erfgoedbeleid in de komende 5-10 jaar? Welke toekomstplannen zijn er?

Format van de pitch

U bent uitgenodigd een pitch te houden over het erfgoedbeleid in uw gemeente in **maximaal 7 minuten**. Presentaties die langer duren, worden bij 7 minuten afgebroken.

Deze uitnodiging is voor minimaal 2 en maximaal 3 personen. U bepaalt zelf wie de pitch presenteert: dit kan de verantwoordelijke wethouder zijn, de betrokken ambtenaar, een ambtenaar van een ander discipline, een medewerker van een erfgoedinstelling of een vrijwilliger.

Na uw pitch stelt de jury enkele vragen aan deze personen.

U mag gebruik maken van digitale presentatiemiddelen zoals PowerPoint. Het is mogelijk audio- en videomateriaal af te spelen. Het is niet mogelijk tijdens de presentatie internet te gebruiken. Wilt u meer weten over de technische mogelijkheden, neemt u dan contact op met Kunsten '92. Deze presentaties moeten binnen de 7 minuten vallen, de complete pitch mag niet langer dan 7 minuten duren. Beeld- en videomateriaal moet digitaal worden verzonden vóór 24 januari 2022 naar leanne@kunsten92.nl.

Tijdens uw pitch zijn ook (de genodigden van) de andere vier genomineerde gemeenten aanwezig. U bent tevens van harte uitgenodigd hun presentatie bij te wonen.

Tijdspad per pitch

0.00 – 0.07 U stelt zich voor (enkel naam en functie) + pitch
0.07 – 0.15 De jury stelt vragen

Praktische informatie

Tijd: U kunt zich om 9:15 uur melden bij de balie in entreehal van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. U wordt opgehaald en naar de zaal gebracht.

Wilt u zo vriendelijk zijn om ons vóór 20 december 2021 door te geven:

- Wie namens uw gemeente aanwezig is bij de pitches op vrijdag 28 januari 2022 (naam en functie, min. 2 personen, max. 3 personen)
- Welke technische wensen u heeft t.b.v. de presentatie
- Hoeveel parkeerplaatsen er gereserveerd moeten worden

U kunt deze informatie doorgeven aan Leanne Hoogwaerts, bureaumedewerker Kunsten '92, via leanne@kunsten92.nl. Heeft u vragen, dan kunt u eveneens via dit mailadres contact opnemen of via telefoonnummer 0640652268.

Over de prijs
De BNG Bank Erfgoedprijs is een initiatief van het Erfgoedplatform van Kunsten '92 en stimuleert gemeenten om actief in te zetten op cultureel erfgoed, ook ter versterking van beleidsterreinen als toerisme, cultuur, onderwijs, sociale zaken, ruimtelijke ontwikkeling en economie. Alle gemeenten in Nederland kunnen meedingen naar deze prijs, beschikbaar gesteld door hoofdsponsor BNG Cultuurfonds. Eerdere winnaars zijn de gemeenten Dordrecht (2010), Westerveld (2011), Schiedam (2012), Kampen (2013), Bergen op Zoom (2014), Beesel (2016), Zutphen (2017), Leiden (2018), Rheden (2019) en Noordenveld (2020). Zie ook www.bngerfgoedprijs.nl

* Criteria voor de BNG Bank Erfgoedprijs

Thema 2022: Erfgoed en kunst
Hoe kunnen kunst en erfgoed elkaar inspireren, en hoe versterken de twee domeinen elkaar?
Dit gaat in drie richtingen:

1. Hoe gaat de lokale erfgoedgemeenschap (en gemeente) hier en nu om met kunst.
2. Hoe kunnen de kunsten bijdragen aan het zichtbaar maken en doorgeven van dat erfgoed?
3. Is het erfgoed richtinggevend voor het gemeentelijk kunst- en cultuurbeleid, en zo ja, hoe?

Algemene criteria

Visie en integraal beleid
Heeft de gemeente een heldere visie met betrekking tot erfgoed, en is het erfgoedbeleid geïntegreerd in andere beleidsdomeinen (waaronder het beleid rondom de leefomgeving)?

Toekomstgerichtheid
Op welke wijze gebruikt de gemeente het erfgoed om de gemeente een aansprekend toekomstperspectief te geven? Sluit het erfgoedbeleid aan op urgente thema's in de samenleving, zoals digitalisering, klimaat en duurzaamheid?

Participatie en inclusie
Hoe zijn inwoners betrokken bij het erfgoed? En is het beleid inclusief: houdt het bijvoorbeeld rekening met toegankelijkheid voor en participatie door elke leeftijd, afkomst, sociaaleconomische groep, en met fysieke toegankelijkheid? Wordt de inwoners de ruimte geboden voor ondernemerschap? Wat doet de gemeente aan erfgoededucatie?

Communicatie
Hoe en met wie communiceert de gemeente over het erfgoedbeleid en de -projecten? Op welke wijze weet men bewoners en bezoekers enthousiast voor de eigen omgeving te maken?

Jury van de BNG Bank Erfgoedprijs 2018
xxxxxx *(juryvoorzitter; burgmeester Lelystad en voormalig burgemeester Veghel)*
xxxxxx *(algemeen directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)*
xxxxxx *(directeur Rijksmuseum Twenthe)*
xxxxxx *(beleidsmedewerker Bond Heemschut)*
xxxxxx *(directeur Erfgoed Brabant en duovoorzitter OPEN)*
xxxxxx *(associate bij Rijnboutt en docent Heritage & Design TU Delft Bouwkunde)*

OUDHEIDKUNDIGE VERENIGINGEN EN MUSEA IN AALTEN

- Oudheidkundige Werkgemeenschap Aalten-Dinxperlo-Wisch
- Erfgoedvereniging Heemschut
- Vereniging Aaltense Musea
- Bewaar ‘t Olde
- Bredevoorts Belang

Aalten, 7 februari 2022

Onderwerp: ondersteuning project ‘Gluren bij de buren’, digitalisering interieurs Oost Achterhoek

Geachte heer/mevrouw,

De historische verenigingen en musea van de gemeente Aalten werken nauw samen op het gebied van ons cultureel erfgoed. Wij zijn vanaf het begin betrokken bij het interieurproject, waarvoor nu subsidie wordt aangevraagd om een aantal interessante voorbeelden digitaal toegankelijk te maken.

In de gemeente is nog een groot aantal bijzondere interieurs bewaard gebleven, variërend van boerderij-interieurs tot woonhuizen, religieus- en industrieel erfgoed. Daarom is het uiterst zinvol dat een bloemlezing van deze interieurs wordt gedigitaliseerd en daarmee voor een groot publiek toegankelijk wordt gemaakt. Wij bieden onze steun aan als adviseur, voor lokale kennis en het beschikbaar stellen van archiefmateriaal.

Met vriendelijke groeten,

Namens de oudheidkundige verenigingen en musea, als vertegenwoordigd in de Commissie Cultureel Erfgoed,

Willem Doodeheefver

Voorzitter Commissie Cultureel Erfgoed

Achterhoek NIEUWS Aalten Vooruit

Verovering van Den Briel, 1 april 1572. Bron: Jan Luyken 1679

Geboorte van Nederland in de Achterhoek, 1572: Oranje en de Opstand

vr 21 jan 2022, 18:30

ACHTERHOEK - Hoe kwam het eigenlijk tot de Opstand in 1572? Wat deden de Spaanse troepen hier? En wat was de rol van Willem van Oranje? Om dit te begrijpen is een terugblik naar de vroegere geschiedenis een must.

Door Jos Wessels

In 1543 was Gelderland als laatste gewest toegevoegd aan De Nederlanden, toen een gebied dat het huidige België, Nederland en Luxemburg omvatte. Heer der Nederlanden was Karel V die daarnaast keizer van het Duitse Rijk en koning van Spanje was. Aan zijn hof in Brussel waren talrijke jonge edelen verbonden waaronder Willem van Oranje en de graaf van Egmond. Karel V was een populair vorst maar hij had één onwrikbaar standpunt: als vroom katholiek tolereerde hij geen protestantisme, die toen net in opkomst was. Talloze zogeheten ketters kwamen op de brandstapel terecht.

Kettervervolgingen

In 1555 trad Karel V af en werd opgevolgd door zijn zoon Filips II. Filips was in Spanje opgevoed en voelde zich Spaans. Hij voelde zich niet thuis in de Nederlanden en zo gauw het kon vertrok hij weer naar Spanje. De Nederlanden liet hij besturen door een landvoogdes. De hoge bestuursfuncties kwamen aan Spaanse edelen en dat was tegen het zere been van Nederlandse edelen als Egmond en Oranje. Filips was nog fanatieker katholiek dan zijn vader. Met name de nieuwe 'sekte' van de calvinisten werd hard aangepakt. De bevolking, protestant én katholiek, was tegen de strenge kettervervolgingen. Willem van Oranje drong aan op verdraagzaamheid en gelijkwaardigheid van katholiek en protestant. Hij was zijn tijd ver vooruit maar sprak tegen dovemansoren. Toen de landvoogdes de wetten wat verzachtte, gingen fanatieke calvinisten op hun beurt in de aanval en plunderden talloze katholieke kerken, later bekend als de Beeldenstorm van 1566.

Alva

Filips in het verre Spanje besloot dat het nu genoeg was. Hij stuurde zijn beste generaal, de hertog van Alva, met 10.000 Spaanse 'tercio's', infanterieformaties bestaande uit piekeniers, zwaardvechters en haakbusschutters, naar de Nederlanden. De Spaanse troepen golden als de beste van Europa. Toen Alva in Brussel aankwam pakte hij de zaak keihard aan. Velen die zich verzet hadden tegen de koning, protestant én katholiek, werden ter dood gebracht. Egmond, notabene een vroom katholiek, werd onthoofd.

Wanhoop

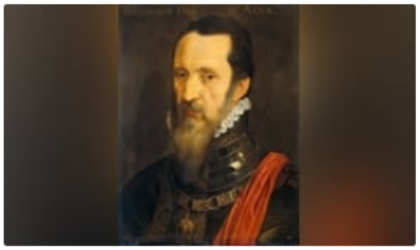
Willem van Oranje had de bui zien aankomen en was naar zijn voorvaderlijk slot Dillenburg in Duitsland gevlucht. Van daaruit probeerde hij met kleine, zogenaamde geuzenlegertjes, invallen in de Nederlanden te doen. Maar dat waren slechts speldenprikken. Ze waren totaal geen partij voor de geharde Spaanse soldaten. Eén keer werd een overwinning behaald, bij Heiligerlee in 1568, maar het leger van Oranje werd daarna volledig in de pan gehakt. Rond 1570 leek de toekomst inktzwart. Alva was heer en meester en de bevolking, katholiek en protestant, zuchtte onder de Spaanse dictatuur. Op zee zwierven calvinisten op schepen, de zogenaamde watergeuzen, rond, maar zij konden niets uitrichten. Willem van Oranje was de wanhoop nabij.

Den Briel

Tot plotseling, als donderslag bij heldere hemel, de watergeuzen het stadje Den Briel in bezit namen op 1 april 1572. Het afgelegen stadje had geen garnizoen en de watergeuzen konden er zo binnenwandelen. Dit was het sein voor talloze steden in Holland en Zeeland om in opstand te komen in naam van Oranje. Voor sommige calvinisten het sein om katholieke kerken te bezetten en soms zelfs priesters en monniken te vermoorden. Willem van Oranje probeerde het tegen te houden maar dat lukte hem niet.

Kern van later Nederland

In het oosten ging Willem van den Bergh, zwager van Willem van Oranje, in de aanval en bezette de Achterhoek en Overijssel. Maar de Spanjaarden kwamen terug en namen verschrikkelijk wraak: Megchelen (België), Zutphen en Naarden werden uitgemoord. De opstand leek opnieuw mislukt. Alleen enkele steden in Holland, onder andere Alkmaar en Leiden, hielden vol omdat zij beschermd werden door het water. Oranje zag er geen gat meer in en verhuisde naar Holland 'om zijn graf te vinden', zoals hij verzuchtte. Toch zou dit kleine stukje bevrijd gebied de kern worden van het latere Nederland. Vandaar 1572: de geboorte van Nederland.

Van:	_____
Aan:	Aalten-POB-Gemeente
Onderwerp:	Voorstel nieuwe straatnaam
Datum:	zaterdag 11 december 2021 18:08:14
Bijlagen:	20210217 In memoriam Evert Maarten Smilda (met correctie).docx

---

Beste lezer,

Samen met mijn moeder, richt ik me tot u met het volgende verzoek.
In het bestemmingsplan van Aalten, zagen we dat er nieuwbouw zal komen, op de plaats waar de technische school heeft gestaan. De school waar dhr. Evert Smilda jarenlang docent is geweest.
Hij is november 2020 helaas overleden.
In de 60 jaar dat hij in Aalten heeft gewoond, heeft hij zich met hart en ziel voor diverse belangen in Aalten ingezet.
Dhr Wim Mak heeft één en ander prachtig verwoord in bijgevoegd artikel, dat verschenen is in verschillende streekkranten.
Wat zou het fantastisch zijn als er op de plek, waar veel Aaltenaren onderwijs van hem kregen, een eerbetoon zou komen aan zijn tomeloze inzet voor zijn geliefde Aalten.
Iets in de vorm van een straatnaam, een bankje of boom.

Graag horen we uw reactie hierop.
Met vriendelijke groet, namens de familie,

In memoriam Evert Maarten Smilda (1928-2020)

Op 11 november 2020 is in de leeftijd van 92 jaar Evert Smilda overleden, een man die van grote betekenis is geweest voor de geschiedschrijving van Aalten.
Toch was hij geen Achterhoeker van origine. Geboren in Utrecht maakte hij daar als tiener de Tweede Wereldoorlog mee en hielp zijn vader bij verzetsactiviteiten door het plakken van anti-Duitse posters. Hij vertelt erover via een geluidsopname in de schuilkelder van **het** Nationaal Onderduikmuseum in Aalten. In het laatste oorlogsjaar zat hij ondergedoken in Friesland en leerde Fries, de taal van zijn voorvaders. Na terugkeer in Utrecht rondde hij zijn opleiding af en kreeg een aanstelling als leerling op een laboratorium van de Universiteit van Utrecht.
Maar al spoedig kreeg hij een oproep om als dienstplichtig militair te worden uitgezonden naar voormalig Nederlands-Indië in het kader van de politionele acties. Daar werd hij aan een stafcompagnie toegevoegd als technisch materieelbeheerder. Gevaarlijke situaties tijdens nachtelijke patrouilles en het verlies van verschillende kameraden maakten deze periode voor hem veel heftiger dan zijn belevenissen tijdens de bezetting in Nederland.
Na terugkeer in Nederland volgde hij een opleiding tot amanuensis (technisch onderwijs assistent) en trouwde met de uit Workum afkomstige Tine van der Horst met wie hij bijna 70 jaar in liefde en trouw verbonden mocht blijven.
In 1959 verhuisden zij naar Aalten vanwege een benoeming aan de Christelijke HBS. Zijn eerste klus was de verhuizing van het pand aan de Haartsestraat, waar toen lessen van de pas opgerichte HBS in gegeven werden (later werd het Postkantoor en nu is er alweer geruime tijd een makelaardij in gevestigd), naar de net gereedgekomen natuur- en scheikundevleugel van het nieuwe schoolgebouw aan de Slingelaan. Na een avondstudie in wis-, natuur- en scheikunde verwisselde hij zijn baan als amanuensis aan de inmiddels tot CSA omgedoopte Christelijke Scholengemeenschap Aalten voor die van leraar aan de CTS (Christelijke Technische School) aan de Ludgerstraat en de avondmavo.
Naast zijn werk in het onderwijs ontwikkelde Smilda een snel groeiende belangstelling voor geschiedenis. Van iemand die dit opmerkte kreeg hij een beschuitbus vol papieren, die later de bron vormden van zijn eerste boekje, *Twee Eeuwen tussen es en Slinge* over de koperslagers in de Peperstraat in Aalten. Het onderzoek voor deze publicatie bracht hem **in** contact met de archivaris Derk Willem Kobes, die met hem sprak over de wenselijkheid van een Oudheidkundige Werkgemeenschap voor de gemeenten Aalten, Dinxperlo en Wisch. Zo raakte hij betrokken bij de oprichting van ADW in 1962. Van tijd tot tijd verschenen er ook artikelen van zijn hand in ons Contactorgaan.
Twee jaar later wordt hem gevraagd toe te treden tot het bestuur van de Vereniging Oudheidkamer in Aalten, toen nog een bescheiden opslag in twee kamers van een gebouw aan de Markt. Na een professionele beschrijving van de collectie groeien daaruit de Aaltense Musea, door de verwerving van het Frerikshuus en Markt 12, nu het landelijk erkende Nationaal Onderduikmuseum. 40 jaar heeft Evert Smilda bestuurslid, waarvan 19 als voorzitter, aan deze ontwikkeling bijgedragen. Vanuit die rol heeft hij in de tachtiger jaren ook een het initiatief genomen voor de totstandkoming van de stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge, toen de Joodse gemeente het onderhoud niet meer kon betalen. Ook over de grens had hij zijn contacten: zo richtte hij samen met de stadsarchivaris van Bocholt de Arbeitsgemeinschaft Historiker an Slinge Aa und Issel op, die zich ten doel stelt tweetalige publicaties op historisch gebied uit te geven. Voor verschillende bundels heeft hij artikelen

aangeleverd, b.v. voor de boeken *Grenzen komen en gaan Kommen und gehen* en *Wonderbaarlijke Tijden Wundersame Zeiten.*
Daarnaast heeft Evert Smilda verschillende uitgaven met fotoverzamelingen verzorgd onder de titel *Aalten in oude Ansichten* en de twee delen *Aalten, zoals het was, zoals het is*. Samen met J.G. ter Horst trad hij als redacteur op bij de samenstelling van *Rondom de Oude Sint Helenakerk,* een bundeling van bijdragen over de geschiedenis van de kerk in het centrum van Aalten, waarvoor hij zelf o.a. een belangwekkend hoofdstuk schreef over emigranten in de 19e eeuw.
Wat weinigen weten is dat Evert Smilda een belangrijke rol heeft gespeeld voor het behoud van dat oude hart van Aalten. Toen in de zestiger jaren plannen werden gemaakt verschillende karakteristieke panden te slopen, heeft hij zich persoonlijk ingezet bij de provincie om deze panden op de monumentenlijst te krijgen, waardoor het centrum van Aalten het eerste beschermde dorpsgezicht in Gelderland werd. Daarna heeft hij nog 19 jaar lang deel uitgemaakt van de monumentencommissie van de gemeente Aalten.
Een verdienstelijk amateur-historicus is heengegaan en hij heeft een waardevolle erfenis nagelaten. Wij gedenken hem met dankbaarheid en diep respect.

Wim Mak

Aan het College van burgemeester en wethouders
van de gemeente Aalten

GEMEENTE AALTEN
Datum: 17 JAN. 2022
Zaaknummer: Z/22/104749

Aalten, 15 januari 2022

Geachte burgemeester,
Geachte wethouders,

Graag zou ik willen beleven dat er straatnamen in Aalten worden vernoemd naar de 13 Engelse jonge militairen die gesneuveld zijn bij de bevrijding van Aalten tijdens de Tweede Wereldoorlog.
Zij hebben hun jonge levens gegeven voor een land en een plaats die ze niet kenden en liggen verscholen achter de heggen van begraafplaats Berkenhove.

Door straatnamen naar hen te vernoemen zijn ze voor altijd met Aalten verbonden mede omdat ook de jeugd hun namen op brieven zal leren schrijven die de hele wereld over zullen gaan.
Het kost de gemeente Aalten geen geld en het heeft geen onderhoud nodig.
Wat is het nut van namen als bijvoorbeeld Knibbelweide op het Kobus ?

Dit schrijf ik u omdat de gemeente Aalten van plan is om nieuwe woningen te gaan bouwen waar haast zeker ook nieuwe straten voor aangelegd zullen worden.
Ik weet dat er in Aalten ook buurten zijn die Het Verzet en De Bevrijding heten.
Een heel algemene aanduiding. Zonder persoonsnamen, mogelijk bewust.
Maar waarom is destijds de Trompstraat, de Piet Heinstraat, de Jan van Galenstraat enz. dan geen zeeheldenbuurt genoemd ? En wat hebben deze mensen persoonlijk voor Aalten betekend ?

Kunt u mij helpen om deze wens tot de vernoeming van nieuwe straatnamen naar de persoonsnamen van de 13 in Aalten begraven en gesneuvelde Engelse militairen tijdens WO II te verwezenlijken ?
En dit onder de aandacht brengen van diegenen die hier uiteindelijk over besluiten, voor zover u dat niet zelf bent ?

Verneem graag uw reactie en in afwachting daarvan onderteken ik,

Hoogachtend,

Sallo van Gelder
Huiskermatedijk 1C
7121 KL Aalten
as.vangelder@gmail.com
06 5356 2052